

T.C.

**TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM
ENSTİTÜSÜ**

22 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE TOKAT KAZÂSI

(H: 1232-1233/ M:1816-1818)

Hazırlayan

Osman ŞAHİN

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Edip UZUNDAL

TOKAT - 2022

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

22 NUMARALI ŞER'İYYE SİCİLİNE GÖRE TOKAT KAZÂSI

(H: 1232-1233/ M:1816-1818)

Hazırlayan

Osman ŞAHİN

TARİH ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Edip UZUNDAL

TOKAT – 2022

ETİK SÖZLEŞME

TEŞEKKÜR

Tez danışmanım Dr. Edip UZUNDAL ve Tokat ve Şer‘iyye Sicilleri üzerine nitelikli çalışmalar yaparak bu sahada çalışan araştırmacılara ışık tutan Prof. Dr. Ali AÇIKEL’e, Muhammed ÖZLER’e ve Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Tarih Bölümünde bulunan tüm akademisyenlere teşekkür ederim.

Osman ŞAHİN

Babam, Merhum Ahmet Şahin'e, Annem, Nafiye (Saynur) Şahin'e ve Kardeşlerim; Ali Şahin ve Saliha Ekinci'ye...

ÖZET

Bu tez çalışmasında, (Hicrî: 1232-1233/ Milâdî: 1816-1818) yıllarına ait “22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicil Defteri”nin içerisindeki belgelerin özetleri hazırlanılarak, defterde yer alan belgeler ışığında söz konusu dönemde Tokat’ın idari ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur.

Çalışmamız dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Osmanlı yargı sistemi, mahkemeler, mahkemede görevli memurlar, şer‘iyye sicillerinin tanımı ve muhtevâsı hakkında açıklamalara yer verilerek, sicillerin günümüzdeki durumu ve sicillerle ilgili çalışmalara değinilmiştir.

İkinci bölümde, şer‘iyye sicilleri içerisinde bulunan belge türleri hakkında bilgiler verilip, 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicil Defterinde yer alan kayıtların tasnifi yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, Defterdeki belgelerden yararlanılarak (Hicrî: 1232-1233/ Milâdî: 1816-1818) yıllarında Tokat’ın sosyal, ekonomik ve idâri yapısı hakkındaelde edilen veriler üzerinde durulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise; 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde yer alan belgelerin özetlerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mahkeme, Kadı, Şer‘iyye Sicili, Sivas, Tokat, Voyvoda.

ABSTRACT

In this thesis study, summaries of the documents in the “Tokat Sharia Register No. 22” belonging to the years (Hijri: 1232-1233 / Gregorian: 1816-1818) were prepared, and in the light of the documents in the register, focused on Tokat's administrative and socio-economic status in the said period.

Our work consists of four parts. In the first part, explanations about the Ottoman judicial system, the courts, the officials in the court, the definition and content of the sharia registers are given, and the current status of the registers and the studies on the registers are mentioned.

In the second part, information about the types of documents found in the Shari'ah Registers is given, and the records in the Tokat Sharia Register No. 22 are classified.

In the third chapter, the data obtained about the social, economic and administrative structure of Tokat in the years (Hijri: 1232-1233 / Gregorian: 1816-1818) are emphasized by using the documents in the Register.

In the fourth and last part; Summaries of the documents in the Tokat Sharia Register No. 22 are included.

Keywords: Court, Judge, Court Register, Sivas, Tokat, Voivoda.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiii
BİRİNCİ BÖLÜM	1
1. GİRİŞ	1
1.1. ŞER'İYYE SİCİLLERİNİN TANIMI, MUHTEVÂSİ, TEŞKÎL EDİLMESİ VE ÖNEMİ.....	1
1.2. Şer'îyye Sicillerinin Günümüzdeki Durumu ve Muhafazası.....	3
1.3 Tokat Şer'îyye Sicilleri	6
1.4 Tokat'ta Hicrî 1232-1233 / Milâdî 1816-1818 yıllarında Şer'î Mahkemelerin İşleyişi ve Mahkeme Görevlileri.....	7
1.4.1 Kadı.....	8
1.4.2. Kadı Nâ'ibi	9
1.4.3. Arpalık.....	10
1.4.4. Başkâtip ve Kâtipler	10
1.4.5. Mukayyid.....	10
1.4.6. Mahkeme İmamı	10

1.4.7. Hademeler	11
1.4.8. Ser-Muhzır ve Muhzırlık	11
1.4.9. Sübaşı.....	12
1.4.10. Mübaşir.....	12
1.4.11. Müşavir.....	12
1.4.12. Kassam.....	12
1.4.13. Tezkiye Memurları	13
1.4.14. Çavuşlar	13
1.5. TOKAT ŞER'İYYE SİCİLLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	13
1.6. MATERYAL VE YÖNTEM.....	26
İKİNCİ BÖLÜM.....	28
22 NUMARALI TOKAT ŞER'İYYE SİCİLİNİN DEĞERLENDİRMESİ	28
2.1. Defterin Tanıtımı	28
2.2. Defterin Diplomatik Açıdan Tetkiki.....	29
2.3. Defterde Yer Alan Belge Türleri	33
2.3.1. Ferman.....	33
2.3.2. Berat.....	39
2.3.3. Buyuruldu.....	41
2.3.4. İ'âm	45
2.3.5. Mürâsele	46
2.3.6. Salyâne ve Masarifât Defterleri.....	47
2.3.7. Tereke	51
2.3.8. Hücetler.....	59
2.3.8.1. Hücetlerin Bölümleri	60
2.3.9. 22 Numarlı Tokat Şer'ıyye Sicilindeki Hücetler.....	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	68

3. TOKAT KAZÂSININ İDÂRÎ, SOSYAL KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPISI.....	68
3.1. Tokat Mukata‘ası.....	71
3.1.1. Tokat Voyvodahğı.....	73
3.1.1.2. Voyvoda Katırcı-oğlu Üveys Beg Hadisesi.....	74
3.1.1.3. İlbeglü (Kazâsı) Kabîlesi	77
3.1.1.4. Sırâç (Saraç) Kabîlesi	82
3.2. Defterde Yer Alan Asayiş Sorunları.....	84
3.2.1. Sivas Valisi Sarayına Ta‘arrûz	84
3.2.2. Rizeli Tuzcu-oğlu Memiş İsyânı.....	85
3.3. Ulak-Menzilhâne	87
3.4. Tokat Kazâsında Bulunan Mahalleler, Çarşılar ve Mevkîler	89
3.5. 22 Numaralı DefterdeTokat’taki Nahiye ve Nâhiyeleri Meydâna Getiren Köyler.....	93
3.6. TOKAT’TA SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAYAT	98
3.6.1. Sosyal ve Kültürel Hayat.....	98
3.6.1.1. Nüfusun Genel Yapısı	98
3.6.1.2. Aile ve Diğer Sosyal Gruplar	98
3.6.1.3 Kullanılan İsim, Lakap ve Unvanlar	103
3.6.1.4. Müslîm ve Gayrimüslîm İlişkileri.....	106
3.6.1.5. Ev Eşyaları.....	107
3.6.1.6. Giyecekler	110
3.6.1.7. Züccaciye ve Billuriye Türü Eşyâlar	113
3.6.1.8. Gıda ve Tüketim Maddeleri.....	114
3.6.1.9. Ziynet Eşyâları	115
3.6.1.10. Kumaşlar	116
3.6.1.11. Silah ve Silah Takımları	117
3.6.1.12. Osmanlı Devleti’nde Kullanılan Bazı Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri.....	118
3.6.1.13. Vakıflar	120

3.6.1.14. Dini Yapılar ve Eğitim Kurumları, Halkın Kùltür Durumu Ve Kitaplar	124
3.6.2. Ekonomik Hayat	127
3.6.2.1. Sanayi, İş Kolları ve El Sanatları	127
3.6.2.2. Ticâret, Narh, Para ve Ticâret Malları	136
3.6.2.2.1. Nemçe (Avusturya) Tùccarlarıyla Yapılan Ahid-Nâme-i Hümayûn.....	139
3.6.2.2.2. Tokat Esnafı'nın Pazarladığı Ürünler, Satıldığı Ölçüler ve Fiyatları	143
3.6.2.3. Tarım ve Hayvancılık	149
3.6.2.4. Emlak Fiyatları	150
3.7. VERGİLER	153
3.8. SONUÇ	157
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	161
4. BELGE ÖZETLERİ.....	161
KAYNAKLAR	307
ÖZGEÇMİŞ	319

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 22 Numaralı Defterin Birinci Bölümünde Yer alan Belgelerin Türleri, Adetleri ve Belge Numaraları	30
Tablo 2:22 Numaralı Defterin İkinci Bölümünde Yer alan Belgelerin Türleri Adetleri ve Belge Numaraları	32
Tablo 3:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Fermanlar	36
Tablo 4:22 Numaralı Defterdeki Berât Kayıtları.....	39
Tablo 5:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Mektuplar	40
Tablo 6:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Buyurulduklar	43
Tablo 7:22 Numaralı Defterdeki Mürâsele Kayıtları	46
Tablo 8:22 Numaralı Defterde Yer Alan Salyâne Kayıtları.....	50
Tablo 9: 22 Numaralı Defterde Yer Alan Müslîm Terekeleri	56
Tablo 10:22 Numaralı Defterde Yer Alan Gayrimüslîm (zımmî) Terekeleri.....	58
Tablo 11:22 Numaralı Defterdeki Hüccet Kayıtları.....	62
Tablo 12:Tokat Mukata‘ası’nın Tahsilât, Masârifât ve Gelir Kalemleri.....	71
Tablo 13:Defterdeki Ulak-Menzilhâne Sistemiyle İlgili Belgeler	88
Tablo 14: 1816-1817 yıllarında Tokat’taki Mahallelerin İsimleri.....	90
Tablo 15:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde Bulunan Sûk (çarşı) İsimleri	92
Tablo 16: 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde Bulunan Mevkî İsimleri	93
Tablo 17:1816- 1817 Yıllarında Tokat Kazâsına Bağlı Nâhiyeler.....	94
Tablo 18:Tozanlı Nâhiyesi Köyleri.....	94
Tablo 19:Komanat Nâhiyesi Köyleri	95
Tablo 20:Kâfirni Nâhiyesi Köyleri	96
Tablo 21:Yıldız Nâhiyesi Köyleri.....	97
Tablo 22:Dönekse-âbâd Nâhiyesi Köyleri	97
Tablo 23:22 Numaralı Defterde Müslîm ve Gayrimüslîm Ailelerdeki Çocuk Sayıları.....	102
Tablo 24:Defterde Geçen Bazı Müslîm Erkek İsimleri.....	104
Tablo 25:Defterde Geçen Bazı Müslîm Kadın İsimleri.....	104
Tablo 26:DefterdeGeçen Bazı Gayrimüslim Erkek İsimleri	104
Tablo 27:Defterde Geçen Bazı Gayrimüslim Kadın İsimleri.....	105
Tablo 28:Tokat’ta Kullanılan Ev Tekstili Ürünleri	107
Tablo 29:Tokat Evlerinde Bulunan Hırdavat Türü Eşyalar	108
Tablo 30:Tokat’ta Kullanılan Kişisel Eşyâlar	109
Tablo 31:Tokat’ta kullanılan Saklama Gereçleri	110
Tablo 32:Tokat’ta Kullanılan Dış Giyim Ürünleri.....	110
Tablo 33:Tokat’ta Kullanılan İç Giyim Ürünleri	111
Tablo 34:Tokat’ta Kullanılan Giyim Aksesuarları.....	112
Tablo 35:Tokat’ta Kullanılan Başörtüleri ve Başlıklar	112
Tablo 36:Tokat’ta Kullanılan Züccaciye ve Billuriye Türü Eşyalar	113
Tablo 37:Gıda ve Tüketim Maddeleri.....	114
Tablo 38:Tokat’ta Kullanılan Ziynet Eşyaları ve Altın Türleri.....	115
Tablo 39:Kumaş Türleri.....	116
Tablo 40:Tokat’ta Kullanılan Silah ve Silah Takımları	117
Tablo 41:22 Numaralı Defterde Vakfı Konu Alan Belgeler	122
Tablo 42:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde Yer Alan Vakıf İsimleri	124
Tablo 43:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Din Ve Eğitim Kurumları.....	125
Tablo 44:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Kitap İsimleri	125
Tablo 45:Tekstil Sektörü ile İlgili İş Kolları	128

Tablo 46:Dericilikle İlgili İş Kolları	129
Tablo 47:Gıda Sektörü İle İlgili İş Kolları	129
Tablo 48:Farklı Aletlerin Üretimiyle Uğraşanlar	130
Tablo 49:İnşaat Sektörü İle İlgili İş Kolları	130
Tablo 50:Diğer İş Kolları	130
Tablo 51:Üretim Aletleri Fiyatları	131
Tablo 52:Tokat'ta Dükkân Fiyatları.....	131
Tablo 53:Tokat'ta Dükkân Fiyatları.....	132
Tablo 54:Tokat'ta Dükkân Fiyatları.....	133
Tablo 55:Tokat'ta Dükkân Fiyatları.....	134
Tablo 56:22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nde Yer Alan Tokat'ta Dükkân Gedigi Fiyatları	136
Tablo 57:22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nde Yer Alan Tokat'ta Bulunan Hanlar.....	136
Tablo 58:22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil Defterinde Yer Alan Paraların H. 1233 / M. 1817 yılında Gurus ve Para Cinsinden Karşılığı.....	138
Tablo 59:Nemçe (Avusturya) Tüccârlarıyla Yapılan Ahid Nâme-i Hümayûn'da Yer Alan Eşya-yı Mütenevvi'â ve Fiyatları	139
Tablo 60:Unlu Mâmüller ve Fiyatları	143
Tablo 61:Et ve Sakatat Fiyatları.....	144
Tablo 62:Bakkal ve Manav Fiyatları.....	144
Tablo 63:Pamuk Fiyatları.....	146
Tablo 64:Kirişçi Fiyatları.....	146
Tablo 65:Na'ılcı Fiyatları	146
Tablo 66:Na'ıband Fiyatları.....	147
Tablo 67:Demirci Fiyatları.....	147
Tablo 68:Keçeci Fiyatları.....	147
Tablo 69:Setenci Fiyatları	148
Tablo 70:Kiremitçi ve Çömlekçi Fiyatları	148
Tablo 71:Tokat'ta Yetiştirilen Hayvanlar ve Hayvancılıkla İlgili Aletler.....	149
Tablo 72:Tokat'ta Menzil (Ev) Fiyatları.....	150
Tablo 73:Tokat'ta Bağ ve Bahçe Fiyatları	152

KISALTMALAR LİSTESİ

Agb: Adı geçen bildiri

Age: Adı geçen eser

Agm: Adı geçen makale

Agmd: Adı geçen madde

Agt : Adı geçen tez

Bas. : Basımevi

Bkz.:Bakınız

C.: cilt

TOGÜ : Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

H. : Hicrî

İSAM: İslami Araştırmalar Merkezi

M. : Miladî

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

S.: sayı

s.: sayfa

TDVİA: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

TŞS : Tokat Şer‘iyye Sicili

TTK : Türk Tarih Kurumu

Vb.: Ve benzerleri

Vd. : Ve diğerleri

Yay. : Yayını

Yy. : Yüzyıl

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Şer‘iyye Sicillerinin Tanımı, Muhtevâsı, Teşkil Edilmesi ve Önemi

Kadılar yahut na’iblerinin kendi görev kapsamları dâhilindeki meseleler hakkında kanunların öngördüğü usûlle tuttuğu kayıtlara yaygın kullanım ismiyle Şer‘iyye Sicilleri denilmektedir.¹ Şer‘iyye Sicilleri şekil itibarıyla boyu uzun ve eni dar bir şekle sahiptir. Tutulan bu kayıtlara *Şer‘iyye Sicilleri* denildiği gibi; *Kadı Sicilleri*, *Kadı Divânı*, *Mahkeme Kayıtları* ve *Zabt-ı Vekâyî Sicilleri* de denilmektedir.² Osmanlı Devleti’nde Şer‘iyye Sicilleri, 15. yüzyıl’dan 20. yüzyıl’a kadar uzanan beşyüz yıllık bir dönemde kaydedilmiştir.³ Şer‘iyye Sicillerinin yapısını anlamak bakımından bazı kavramların bilinmesi gerekmektedir. Bu kavramlar *mahzar*, *sicill* ve *sakk-ı şer‘î* kavramlarıdır. Mahzar kelimesi; huzur ve hazır olmak anlamına gelmektedir. Terim anlamı itibarıyla mahzar kelimesinin iki anlamı vardır. Bu anlamlardan birincisi hukûkî davâlarla ilgili olup, davâlarda tarafların iddialarını ve delillerini içeren lâkin hâkimin kararına esâs teşkil etmeyen yazılı beyânlardır. Kadı, mahkemeye sunulmuş beyânları hatırlamak ve müzâkere etmek için yazılı hâle getirir. Ancak yazıya geçirilip davâ dosyasına konulmuş bu beyânlar kadının vereceği karara esas teşkil etmez. Fıkıh terimi olarak kullanılan mahzar kelimesinin bu anlamda kullanıldığı görülmektedir. Hatta bazı yerlerde mahzar kelimesi ile sicill kelimesinin eş anlamlı kullanıldığı müşahade edilmektedir. Mahzar teriminin ikinci manâsı ise mahkemede görülen davâda, hazırlanan dosyaların doğruluğunu i‘lam için mahkemede o an hazır olan, meseleye vakıf; subaşı, muhzır ve çavuş gibi şahısların yazılı olarak takrirleri, şahadetleri ve imzâlarına da mahzar denilmektedir.⁴

Şer‘iyye Sicilleri için bilinmesi gereken ikinci önemli kavram *sicil* tabiridir. Sicil, sözlük anlamı olarak; okumak kaydetmek anlamını taşıırken, terim anlamı itibarıyla; toplum içerisinde meydana gelen tüm hukûkî olaylar, kadıların karar sûretleri ve çeşitli

¹ Yunus Uğur, “Şer‘iyye Sicilleri”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopesi*, C.39, İstanbul 2010 s.8-11 (Bundan sonra bu Ansiklopedi; TDVİA olarak gösterilecektir.)

² Ahmet Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devletine tatbiki: Şer‘iyye Mahkemeleri ve Şer‘iyye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 14 2009,s. 22

³ Yunus Uğur, agmd.

⁴ Akgündüz, “agm”, s.21

konularda tutulmuş kayıtları ifâde etmektedir.⁵ Bilinmesi gereken üçüncü önemli kavram ise “*Sakk-ı Şer‘i*” kavramıdır. Farsça; çek anlamına gelen sak kelimesi Arap diline girerek sakk şeklini almış yazılı belge anlamını kazanmıştır. Sakk-ı Şer‘i, kavram olarak mahkemelerde kaydedilen belgelerin düzenlenmesinde takip edilecek usûle verilen isimdir.⁶ Yazım usûlünün nasıl olacağı konusunda yetersiz olan kadıların işlerini kolaylaştırmak için yazım usûlünü iyi bilen âlim kadılar tarafından çeşitli belge türlerinin nasıl yazılacağına dair nûmunelik saklar yazılmıştır.⁷ İslam hukûku yazılı muamelelerde izlenecek usûl, fıkıh kitaplarında “*eş-Şurût*” ve “*Kitabü’l-Mahadır Ve’s-Sicillat*” isimli başlıklarda müteâlaa edilmiştir. Osmanlı dönemi Şer‘iyye mahkemeleri, yazılı meselelerde takip edilecek bu usûlü, Türkçeleştirip zamanla daha standart hâle getirmiştir. Osmanlının ilk dönemlerinde yazı dili Arapça ve Türkçe karışık iken 17. yüzyıl sonlarından itibaren özellikle de yukarıda bahsedilen sakk kitapları vasıtasıyla dil Türkçeleştirilmiş ve sicillerde kullanılacak kelimelere kadar üslûb birliği sağlanmıştır.⁸

Sicil kayıtlarının Türkçeleştirme çalışmaları olsa da sicillerdeki vakfiye kayıtları, aile hukuku, bazı terekeler ve sicilleri kaydeden kadıların göreve başlangıcına dair kayıtlar Arapça yazılmıştır. Sicillerdeki herhangi bir belge içerisinde de Arapça ibarelere rastlamak mümkündür. Hatta bazı sicillerin Rumca kaydedildiği de görülmektedir.⁹ Bu sicillerde; rika kırması, talik kırması ve divânî türü yazılar kullanılmıştır.¹⁰ Şer‘iyye Sicilleri içerisinde kaydedilen belge çeşitlerine göre iki ayrı bölüme ayrılırlar. Birinci bölüm belgeler *Sicil-i Mahfûz* olarak bilinen; tereke, vekâlet, hüccet, i‘lam gibi belgelerin olduğu bölümdür. Defterin ikinci bölüm belgelerini de *Sicill-i Mahfûz Defterlû* denilen merkezden gönderilmiş; ferman, emir, berat, buyruldu gibi belgeler oluşturur. Birinci bölüm belgeleri başından, ikinci bölüm belgeleri ise defterin sonundan başlamaktadır.¹¹

⁵ “Aynı yer.”

⁶ “Aynı yer.”

⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, 4.baskı, TTK Yay., Ankara 2014, s.120

⁸ Ahmet Akgündüz, agm, s.23

⁹ Fethi Gedikli, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iyye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, S.5, 2005, s. 187-213

¹⁰ “Aynı yer.”

¹¹ Orhan Avcı, “Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iyye Sicillerinin Türk Milli Arşivciliğine Katılması”, *I. Milli Arşiv Şurası*, Tebliğler-Tartışmalar, Ankara, 20–21 Nisan 1998, s. 45.

Şer‘iyye Sicillerinin ilk dönem kayıtları pek az farkla aynı olduğu görülmektedir. Tanzimat sonrası tutulan sicillerde, mahkemede hazır olan şahitlerin isim ve adreslerinin yazılması, verilen kararların gerekçelerinin daha tafsilatlı kaydedilmiş olması defterleri daha büyük ve hacimli hâle getirmiştir.¹² Şer‘iyye Sicillerinin kayıt ve muhafaza edilmesinin nedeni aynı zamanda hukûkî zorunluluktan kaynaklanmaktadır. Kadı, mahkemeden çıkan i‘lam ve hüccetlerin bir nüshâsını hak sahiplerine ve davâlılara veriyordu. Bu durum evrak üzerinde sahtekârlık yapılma ihtimâlini ortaya çıkardığından bir nüshâsı deftere kaydedilerek ihtiyaç duyulması hâlinde kaydedilmiş belgelere tekrar müracat etme imkânı sağlıyordu.¹³ Sicillerin muhafazasına gösterilen gayret, sicillerin günümüze ulaşmasını büyük ölçüde kolaylaştırmıştır. Ancak, çeşitli sebeplerle esas yekûnu teşkil eden sicillerin sayısına göre günümüzde koruma altına alınmış sicillerin sayısı oldukça azdır.¹⁴

Şer‘iyye Sicilleri, merkez ve taşra teşkilâtı ilişkisi bakımından da önemli bir kaynaktır. Örneğin; merkezde teşkilâtında tutulan bir defter çeşidinde eksik olan bir kayıt, Şer‘iyye Sicilleri vasıtasıyla takip edilebilir. Bu yönüyle Şer‘iyye Sicilleri sadece kaydının tutulduğu bölgenin tarihsel kayıt boşluğunu doldurmakla kalmayıp merkez teşkilâtı tarihinde oluşabilecek bazı kayıt boşluklarını doldurma işlevi taşıyabilir.¹⁵ Diğer taraftan şer‘iyye sicil kayıtları, düzenli ve kronolojik bir sistematikte tutulmuş olması, ilgili bölgenin tarihi hafızasını temsil etmektedir. Bu özelliği ile siciller yerel tarih çalışmaları konusunda da birinci elden kaynak olma özelliği taşımaktadır.

1.2. Şer‘iyye Sicillerinin Günümüzdeki Durumu ve Muhafazası

Türkiye sınırları dâhilinde günümüze ulaşmış Şer‘iyye Sicilleri sayısı konusunda muhtelif görüşler vardır. Örneğin; Naci Arslan, Milli Kütüphanede onbin civarında Sicil olduğunu ifâde edip, bir o kadar Sicil defterinin de İstanbul Şer‘iyye Sicil Arşivinde olduğunu beyân etmektedir.¹⁶ Sicil sayısı konusunda açıklama yapan bir diğer araştırmacı Orhan Avcı’dır. Orhan Avcı Millî Kütüphânedeki sicil sayısını 8.928 adet olduğuna dair

¹² Abdülaziz Bayındır, *İslâm Muhâkeme Hukuku -Osmanlı Devri Uygulaması*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul 1986, s. 1-2.

¹³ Akgündüz, “agm”, s.26

¹⁴ “Aynı yer.”

¹⁵ Gedikli, agm. s.190-191

¹⁶ Naci Arslan, “Milli Arşivimiz İçerisinde Şer‘iyye Sicilleri Eğitim ve Terminoloji Problemi”, *I. Milli Arşiv Şurası*, Tebliğler-Tartışmalar, Ankara, 20-21 Nisan 1998, s. 190.

açıklama yapmıştır.¹⁷ Abdülaziz Bayındır'da bu meselede sayı veren araştırmacılarından biridir. Bayındır, bu arşivdeki sicil sayısının 9872 olduğunu beyân etmektedir.¹⁸ 2008 yılında başlatılan İstanbul Kadı Sicilleri Projesini yürüten heyetin, Sur içi (İstanbul), Bilâd-ı Selase (Üsküdar, Galata, Eyüb) olarak 4 bölgeye ayrılan İstanbul Şer'iyeye Sicilleri hakkında verdiği rakam 10.000 civarındadır.¹⁹ İstanbul Şer'iyeye Sicilleri arşivindeki 10.000 civarındaki defter haricinde, Şeyhülislamlık (Bâb-ı Fetvâ) Arşivinde de 5.300 defter olduğu ifade edilmektedir.²⁰

Günümüze intikâl etmiş Sicillerin sayısı konusunda çeşitli görüşler ve tartışmalar devâm ederken daha önceden rastlanmamış yeni sicil kayıtları bulunmaya devâm etmektedir. Yeni bulunan Sicil kayıtlarına, Tokat Müzesinde bulunmuş, Amasya Sancağına ait 2 adet yeni sicil kaydı örnek verilebilir. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından 1988 yılında yayınlanmış şehirlere ait Şer'iyeye Sicilleri kataloğlarını ihtivâ eden eserde Amasya'ya ait 95 adet Şer'iyeye Sicilinin Tokat Müzesinde olduğu kaydedilmiştir. Amasya'ya ait 95 Sicil kaydıyla beraber Tokat'a ait 117 Sicil, Gümüşhacıköy'e ait 4 Sicil, Merzifon'a ait 2 Sicil, 1990 yılında Tokat Müzesinden alınarak Millî Kütüphaneye devredilmiştir.²¹ Alparslan Demir, Tokat Müzesinde yaptığı araştırmalarda halen Tokat Müzesinde olan 19 adet çeşitli konulara ait Osmanlıca yazılı deftere ulaşmıştır. Alparslan Demir, Tokat Müzesi 2008.1.5.7345 ve 2008.1.6 7346 envanter numaralı defterlerin yukarıda bahsettiğimiz Amasya'ya ait Şer'iyeye Sicilleri olduğunu tespit etmiştir. Demir, Millî Kütüphâneye devredilen evrakların içerisinde bahsi geçen defterlerin bulunmamasını bu defterlerin, devredilen evrakların bulunduğu yerden ayrı bir yerde âtıl olarak kalmış olma ihtimâli olarak açıklamıştır.²² Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından yayınlanan eserde yer alan kataloğ içerisinde bu iki Sicil kaydına rastlanmamaktadır. Yeni tespit edilen bu sicil kayıtları, Tokat Müzesi envanterine 2008 yılında dâhil edilmiştir. Bu siciller Müze envanterine dâhil edilirken

¹⁷ Avcı, "agb", s.195

¹⁸ Abdülaziz Bayındır, "Eyüp Mahkemesi", *Eyüp: Dün/Bugün*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 12 Aralık 1994, s. 116.

¹⁹ <http://www.kadısicilleri.org/> (26.09.2021 / 22.00)

²⁰ Bilgin Aydın, İlhami Yurdakul, İsmail Kurt, *Bâb-ı Meşihat Şeyhülislamlık Arşivi Defteri Kataloğu*, İSAM Yay., İstanbul 2006, s.25.

²¹ Alparslan Demir, "Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyeye Sicili-II", *Bildiriler Kitabı*, Cilt. 1, Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Yay., Ankara 2017, s.161

²² "agb", s.162

sadece sicil defteri olduğu belirtilmiş bu sicillerin nereye ve ne zamana ait olduğu dair kayıt düşülmemiştir.²³ Yeni tespit edilen Sicil defterlerinin üzerindeki yazılı notlardan, defterlerin Hicrî 1295 senesi Zilka'adesi ile 1296 senesi Muharremü'l-haram nihayetine kadar ve 1296 senesi Rebiülahir'in onbeşinci gününden 1397 senesi Receb sonuna kadar olan dönemi kapsayan sicil kayıtları olduğu görülmüştür. Burada geçen 1397 kaydının yanlışlıkla yazıldığı düşünülmektedir. Defterde görülen bu tarihler milâdî takvime çevrildiğinde ise defterlerin 20 Kasım 1878'den 24 Ocak 1879 tarihine kadar olan süreyi, diğer defterin ise 8 Nisan 1879 tarihinden 8 Temmuz 1880 tarihine kadar geçen süreyi ihtivâ ettiği görülür.²⁴ Yukarıda verdiğimiz örneğe benzer örnekler geçmişte yaşandığı gibi gelecekte de yaşanması muhtemeldir.

Şer'iyye Sicillerinin kıymetinin geç anlaşılması muhafazasının gecikmesini de beraberinde getirmiştir. Bazı sicillerin sobada ısınma amacıyla yakılması, bazılarının çöpe atılması, bazılarının özel şahısların eline geçmesi, bazıları ise yangın, nemlenme ve kurt yemesi gibi doğal afetler sebebiyle zarar görmüştür. Bu tahlihsizliklerin üzerine defterlerin muhafaza edilme çabasında yapılan hatalar sonucu hasar görmüş siciller de vardır. Tüm bu sebeplerin doğal sonucu olarak sicillerin bir kısmı ya tamamen yok olmuş yahut kısmen hasarlı bir şekilde günümüze ulaşmıştır.²⁵

Şer'iyye Sicillerini ihtivâ eden ilk arşiv II. Abdulhamid'in emriyle 1894 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Cumhuriyet devrinde 3 Kasım 1941 tarihinde Maarif Vekâletinin 4018/2182 sayılı kararıyla Şer'iyye Sicillerinin kütüphâne ve müzelere nakli sağlanmıştır. 1991 yılında Kültür Bakanlığının kararıyla İstanbul'daki Siciller muaf tutulmak suretiyle Şer'iyye Sicilleri Ankara'da bulunan Millî Kütüphaneye toplanmıştır. Milli Kütüphânenin, Yazma ve Nadir Eserler deposunda muhafaza edilen bu siciller 2006 yılında Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğüne nakledilmiştir. Şer'iyye Sicillerinin mikrofilmleri, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları (İSAM) dokümantasyon birimi vasıtasıyla Osmanlı Coğrafyasına ait 21.000 Şer'iyye Sicilinin mikrofilmlerini araştırmacıların hizmetine sundu.²⁶ 2008 yılında başlatılan, İstanbul Kadı Sicilleri

²³ Alpaslan Demir ve Yasin Dönder, "Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer'iyye Sicili." *III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Edge Akademi Yayıncılık, Ankara 2015 s. 75-81.

²⁴ Demir, "agb", s.162

²⁵ Gedikli, agm. s.188

²⁶ Tokat Şer'iyye Sicilleri Kataloğu, 2021, <http://www.isam.org.tr/> (26. 09. 2021/ 22.00)

Projesinin ürünü, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti Ajansı desteğiyle 40 cilt olarak yayınlanmıştır. 40 ciltlik İstanbul Kadı Sicilleri; 2012 yılında matbu, 2014 yılında ise dijital olarak yayınlanmıştır. 2019 yılında İstanbul Büyük Şehir Kültür A.Ş. ve Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi ortaklığıyla 1557-1911 yılları arasında tespit edilen 60 defter günümüz harfleriyle yayınlamıştır. Yayımlanan defterleri, aslı nüshalarıyla karşılaştırma imkânı sağlamak için aslı nüshâlar internet üzerinden araştırmacıların hizmetine sunulmuştur.²⁷ Bahsi geçen Şer‘iyye Sicilleri haricinde Üsküp’teki Siciller Makedonya Tarihi Enstitüsünde, Sofya’da Millî Kütüphâne’de, Selanik’teki Makedonya Enstitüsü’nde, Kıbrıs’ta²⁸, Şam’da, Kahire’de ve Basra’da Şer‘iyye Sicilleri halen varlığını korumaktadır.²⁹

1.3 Tokat Şer‘iyye Sicilleri

Tokat’a ait ilk Şer‘iyye Sicili, H.1186–1189/M.1772–1776 yıllarına ait olup 374; 118 numaralı son sicil defteri Rumi 1341 /M.1925 yılına ait olup 462 sayfadır.³⁰

M.1772-1776 yıllarından başlayarak, M.1925 yıllarına kadar fâsılasız düzenli bir şekilde 153 yıl boyunca kaydedilmiş olan Tokat’a ait 121 adet Şer‘iyye Sicil defteri bulunmaktadır. Tespitlerimize göre Tokat Şer‘iyye Sicil Defterleri toplam 24.162 sayfadır. Bu siciller 1980 yılına kadar Tokat Müzesi’nde muhafaza edilmiştir. Kültür Bakanlığının 25 Ekim 1980 tarihli 4918 sayılı kararı ile Ankara Millî Kütüphâne, İbn-i Sina okuma bölümü arşivine nakledilmiştir. Tokat Şer‘iyye Sicilleri de diğer siciller gibi 27.03.2006 tarihinde Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğüne devredilmiştir. Şu an Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi Meşihat fonunda MŞH.ŞSC kayıtlı Tokat’a ait 121

²⁷ Yayımlanan ciltlerle birlikte 100 cilt’e ulaşan bu projenin ürünlerine, orijinal metinlere ve latin harfli transkripsyonlarına <http://www.kadısicilleri.org/> adresinden ücretsiz erişim sağlanabilmektedir.

²⁸ Türk Arşivciler Derneği tarafından Arşiv Otomasyonu Projesi kapsamında Kıbrıs’a ait 100 adet Şer‘iyye Sicili günümüz harfleriyle dijital ortama aktarılmıştır. Bu projeye yekûnu 200 cilt’e varan Şer‘iyye Sicilleri ile Vakfiye Defterleri 24 ay gibi kısa bir sürede Latin harflerine çevrilmiştir. Türk Arşivciler Derneği’nin desteğiyle, 01–30 Kasım 2007 tarihleri arasında İstanbul Modern Sanatlar Galerisi’nde “400 Yıllık Miras, Kıbrıs’ta Evkaf Kayıtları Sergisi” açılmıştır. Bu haberle alakalı detaylı malûmât için bkz. Kıbrıs Tarihini Aydınlatan Belgeler, 2007, [Kıbrıs tarihini aydınlatan belgeler \(ufukotesi.com\)](http://ufukotesi.com) (26.09.2021 / 22.10)

²⁹ Ahmet Akgündüz, *Şer‘iyye Sicilleri*, Baskı 1, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1988, s.61

³⁰ Tokat Şer‘iyye Sicilleri Kataloğu, <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/> (26.09.2021 / 22.10)

adet Sicilin dijital kopyası bulunmaktadır. Bu sicillerin kapsadığı hicri ve miladi tarihleri ve sayfa sayıları bilgileri verildiğinden burada tekrar bir sicil listesi sunmayacağız.³¹

Tokat Şer'iyye Sicil Defterlerinin ebatları ve sayfa sayıları birbirinden farklıdır. Örneğin; H. 1297-1303 / M. 1879-1886 yıllarının kaydedildiği 78 Numaralı Şer'iyye Sicilli 521 sayfa ile en çok sayfa sayısına, H. 1250/ M. 1834-1835 yıllarının kaydedildiği 41 numaralı defter ise 53 sayfa ile en az sayfa sayısına sahip sicildir.³² 119 numaralı sicil en eski tarihli defter olup XVII. ve XVIII. yüzyıl Tokat Şer'iyye Sicillerinin özeti olma özelliğini taşımaktadır. H. 1322-1326 / M. 1904- 1908 yılları arasındaki kayıtların tutulduğu 120 numaralı sicil 202 sayfadır. Siciller içerisinde kronolojik sıra olarak yanlışlık yapılmıştır. 121 numaralı sicil olarak kaydedilen defter esasında H. Evail-i Zilhicce 1102 /M. 31 Mayıs- 9 Haziran 1699 tarihli Sivas sancağının 124 sayfalık Tımar İcmal Defteri sureti olup sehven şer'iyye sicilleri arasına dahil edilmiştir.³³ Tokat Sicillerinin fizikî özelliklerine bakılırsa; ön yüzlerinin karton, arka yüzünün meşin olduğu, defterlerden bazılarının yaprakları ve alt kapaklarının kopuk, yıpranmış ve lekeli olduğu görülür. Defterlerin, bazı varaklarında yazıların silik olması, metin okunmalarında zorluklar meydana getirmektedir.³⁴

Diğer siciller gibi Tokat Şer'iyye Sicilleri de, şehir tarihi araştırmalarında; yer isimleri, şahıs isimleri, Osmanlı'nın hukuk yapısı ve uygulanış biçimi, askerî, ekonomik ve sosyal yapısını anlama konularında araştırmacılara birinci elden kaynak olma özelliği taşımaktadır.

1.4 Tokat'ta Hicrî 1232-1233 / Milâdî 1816-1818 yıllarında Şer'î Mahkemelerin İşleyişi ve Mahkeme Görevlileri

³¹ <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/OzelArama.aspx> (26.09.2021 / 22.10)

³² <http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/> (26.09.2021 / 22.10)

³³ Ali Açık, *XVII. ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili*, Berikan Yayınevi, Ankara 2022, s. 15.

³⁴ Çalışmamızın konusu olan 22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil kaydının Dijital nüshâsı, İSAM'dan temin edilmiştir. Dijital nüshâda varaklardaki sayfaların birleşim yerinde iki sayfayı birbirinden ayıran siyah bir çizgi mevcuttur. Bu siyah çizgi bazı varaklarda ya diğer sayfadaki yazıyla üst üste gelmiş yahut siyah çizgi yazıyı tamamen yok etmiştir. Bu sebepler, çok az da olsa bazı kelimelerin okunmasını engellemektedir.

Meşrû zeminde varolan her devlet gibi Osmanlı Devleti'nde de mahkemeler mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde, şer'î ve örfî davâların karara bağlandığı yere mahkeme yahut Meclis-Şer' denilmektedir.

Genellikle Osmanlı kazâlarında mahkeme için ayrılmış özel bir binâ yoktu. Lakin yargılamanın yapıldığı, arayanların kadıyı rahatlıkla bulabileceği bir yerin bulunması mecbûriydi. Bahsi geçen bu yer bir cami yahut mescid olabileceği gibi kadının evi veya bir medrese odası olabilirdi. Buna rağmen büyük kazâların bazısında mahkeme için husûsi olarak ayrılmış binâ bulunabilmekteydi. İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'îyye Sicilindeki, 124/2 numaralı belgede mahkeme-i sûk şeklinde geçen ifâde ile Tokat'ta mahkeme için ayrılmış özel bir binânın varolduğu hatta mahkemenin bulunduğu sokağın isminin Mahkeme Sûk olduğu anlaşılmaktadır. Tokat'ta mahkeme binâsının olduğuna dair bir diğer kanıt ise; 16 Numaralı Tokat Şer'îyye Sicil Defterinde 155 numaralı belgededir. Bu belgede mahkeme binâsının tamiri için salyaneden ayrılan pay zikredilmektedir.³⁵ Tokat'taki mahkeme binâsı Ali Paşa Cami yakınlarındaydı. Cami'nin doğu yönünde bulunan yer de mahkeme çarşısı olarak anılmaktaydı.³⁶ Tokat Kazâsında mahkemeye ait bir binânın varolmasının en mühim nedeni Tokat Kadılığının mevleviyet derecesinde olmasıdır.³⁷

Osmanlı Mahkemesi'nde dolayısıyla Tokat Mahkemesinde görevli memurlar şunlardır: kadı, naib, muhızır, müşavir, mübaşir, kâtip, hademe, tezkiye memuru, çavuş, subaşı, kassam ve kapıcı.

1.4.1 Kadı

Osmanlı Devletinde kadıların; idari, hukukî, iktisadî ve sosyal hayatında ve kanûnların tatbîki husûsunda kapsamlı yetkileri bulunmaktaydı.³⁸ Osmanlı hukukçuları kadılık makamını; insanlar arasında meydana gelen anlaşmazlıklar ve sa'ir meseleler konusunda şer'î hükümlerin ve hükümetin emirlerinin tatbikî için ilmiye sınıfı içerinden, padişah veya yetkili kılınmış makamlar tarafından ta'yîn edilen görevliler olarak

³⁵ Murat Hanılçe, *1812-1813 Tarihli (16 Numaralı) Tokat Şer'îye Sicili*, TTK Yay. Ankara 2013, s.198

³⁶ *age*, s.9

³⁷ Mehmet Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi 1 -Tokat (1771 - 1853)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yay., Tokat 2005, s.104-108

³⁸ Uzunçarşılı, *age*, s.91

tanımlamaktadır.³⁹ Kadılar; hâkim, hâkimü's-şer'î ve ale'l-ıtlak hâkim olarak da isimlendirilmiştir.⁴⁰

Osmanlı klasik idari yapısı; eyaletler, livâlar, kazalar, nahiyeler ve köyler şeklinde örgütlenmiş bir yapıdaydı. Nahiye ve köyler dışında kalan idâri birimlere kadılar tayin edilmiştir. Adli teşkilatın temel temsilcisi konumunda olan kadılar, görev yerlerinde mülkî amîr ve halkın her meselesinde başvurabilecekleri bir makam olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadı, şer'î hükümlerin icrâ ve infaz görevini Hanefî mezhebinin muteber kaynaklarından yola çıkarak tatbîk etmekteydi.⁴¹ Diğer taraftan yukarda bahsedildiği gibi merkezden gelen emir ve talimatları gereği gibi uygulamak da kadının görevleri arasındaydı. Kadı, aldığı kararlarında bağımsız hareket etmekte olup doğrudan merkeze bağlıydı. Kadılık tayinlerinde kadı adayında aranan şartlara bakıldığında;

- Reşid olması
- Temyiz (ayırt etme iyi/kötü) kabiliyetine sahip olması
- Müslüman ve adil bir şahsiyet taşıması
- Şer'î ve Örfî hukuk meselelerinde iyi decede ehliyet ve tatbîk kabiliyetine sahip olması
- Karşılaştığı hadiseler karşısında tarafsız karar alabilmesi
- Erkek olması gibi şartlar aranmaktaydı.

Yukarda zikredilen şartlardan biri yahut bir kaçının kaybedilmesi kadının azline sebep olurdu.⁴²

1.4.2. Kadı Nâ'ibi

Nâ'ib, vekil anlamına gelmektedir. Osmanlı şer'î mahkemelerinde kadı yerine çeşitli hizmetlerde görev alan kadı nâ'ibleri vardır. Kadı nâ'iblerinin bir ya da daha fazla olması kadının vazife yaptığı yerin -kazâ, sancak, eyâlet- büyüklüğüne göre değişirdi. Kadı nâ'ibleri, kadının yanında bulunup icâp etmesi hâlinde kadıya vekâlet ederdi. Bazen

³⁹ Akgündüz, "agm", s.16

⁴⁰ Uzunçarşılı, *age*, s.91

⁴¹ Aynı yer.

⁴² İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devteinde Kadı*, Baskı 10, Kronik Yay., İstanbul 2019 s.21

şer‘i bir mu‘amele için kadı tarafından köylere gönderilirdi. Kadı nâ‘ibleri aynı zamanda kazâlarda bâb nâ‘ibliği görevini yürütür yâni kadının işinin yoğun olduğu yerlerde ona vekâleten davâ dinlerdi.⁴³

1.4.3. Arpalık

Arpalık, vezir, beylerbeyi ve sancakbeyi gibi askerî sınıftan azledilmiş veya ilmiye sınıfından azledilmiş şeyhülislâm, kazasker ve mevâlinin yani Mevleviyet payesi almış kadıların geçinmeleri için belli bir süreliğine tahsis edilen mâzuliyet (azl) veyahut tekaüd (emekli) maaşına verilen isimdir.⁴⁴ Kendisine arpalık tahsîs olunan ulemâ genellikle tahsîs edilen bölgeye gitmez oraya arpalık na‘ibi gönderirdi.⁴⁵ Bazen mâzul mevâlînin na‘ib göndermeyerek tahsis edilen arpalığa kendisinin gittiği olurdu. Bazen de ceza olarak arpalığa gönderilip, kadılık yaptığı da olurdu.⁴⁶

1.4.4. Başkâtip ve Kâtipler

Başkâtip, kadı yahut na‘iblerin vazife müddetlerinin dolması neticesinde mulâzemet için İstanbul’a gitmeleri, istifa etmeleri ya da ölmeleri sonucu mahkemeye vekâlet eden kişilerdir.⁴⁷ Mahkemelerde başkâtip haricinde ikinci, üçüncü kâtipler de görev alabilmektedir. Mahkemede görülen davâ duruşmalarının vakti zamanında ve imlâ kurallarına uygun olarak sicillere geçirilmesi, kadının verdiği hüccet, mürasele, i‘lâm gibi yazılar ve merkezden gelen emir, mektûp ve berâtların usûlüne uygun olarak kayda geçirilmesi kâtiplerin görevleri arasındadır.⁴⁸

1.4.5. Mukayyid

Mahkemede görülen davaların kaydını tutan, tezkereleri yazan, hüccet, mürasele, i‘lâm ve defterleri yazıya geçiren görevliye denilmektedir.⁴⁹

1.4.6. Mahkeme İmamı

⁴³ Uzunçarşılı, *age*, s.121

⁴⁴ Uzunçarşılı, *age*, s.122

⁴⁵ Cahit Baltacı, “Arpalık”, *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991, s.392-393

⁴⁶ Uzunçarşılı, *age*, s.123

⁴⁷ Beşirli, *age*, s.115

⁴⁸ Beşirli, *age*, s.116

⁴⁹ Aynı yer.

Beratla veya mürasele ile görevlendirilen imamın görevi, mahkeme binâsı içinde namaz kıldırmak ve yarı resmi olarak mahkeme kâtiplerine yardımcı olmaktır. Bu göreve atanacak imâmlar, bilgili kişilerden seçilmekteydi.⁵⁰

1.4.7. Hademeler

Mahkemede evrâk takibi ve duruşmalar sırasında güvenliğin temini gibi vazifeleri yaparlardı. Defterlerin düzenlenmesinde hüddâmiye adı verilen bir ücret alırlardı.⁵¹

1.4.8. Ser-Muhzır ve Muhzırlık

Sözlükte huzura getiren, hazır bulunduran anlamına gelmektedir. İslâm Hukûk literatüründe mahkemede hazır bulunması istenen kişi ya da kişilere kadı tarafından mürâsele (celb) kâğıdı çıkarılır, muhzırda ilgili kişileri mahkemeye çağırırdı. Muhzırlar, sivil halktan seçilmez, mahkemenin bulunduğu yerin ahalisi içerisinde özellikle bu görevi daha evvel icrâ etmiş kişilerden ya da devlet görevi yapmış askerî gruptan seçilirdi. Davalı ve davacıların mahkemeye çağırmanın yanı sıra dava görülürken mahkeme binâsının güvenliğini sağlamakla da görevlilerdi. Bazen merkezden, ilgili kadının görev sahasındaki suçluların takibi, yakalanması ve soruşturmalarda yardımcı olma konularında özel vazife verilebilirdi.⁵²

İncelediğimiz 22 Numaralı sicil defterinde Es-Seyyîd Ömer Ağa ser-muhzırân (TŞS 22, 182/4, ve 154/1 ve 151/2), Ömer bin Osman Ser-muhzırân (TŞS, 179/2), Ser-muhzır Halil Çelebi (TŞS 22, 163/2) olarak geçmesi 1816-1818 Tokat'ta birden fazla muhzırın görev yaptığını göstermektedir. Defterde muhzırla ilgili olarak; Es-Seyyîd Halil muhzır (TŞS 22, 196/2), Emîr Halil Muhzır (TŞS 22, 184/1), Mehmed el-muhzır (TŞS 22, 174/1), Ömer Ser-Muhzır, Ömer Muhzır (TŞS 22,172/2), Ömer bin Hüseyin Muhzır (TŞS 22, 169/3), Halil-muhzır, Mehmed-muhzır (TŞS 22, 165/3), Ömer bin Hüseyin Muhzır (TŞS 22, 157/1), Mehmed bin Mehmed muhzır (TŞS 22, 157/3), Es-Seyyîd Halil bin Mustafa Muhzır ve Ömer bin Hüseyin muhzır (TŞS 22, 154/3), Ömer bin Hüseyin Muhzır ve Es-Seyyîd Halil bin Mustafa Muhzır (TŞS 22, 153/2), Ömer bin Hüseyin Muhzır (TŞS 22, 150/3), Ömer Muhzır (TŞS 22, 151/2) şeklinde kayıtlar mevcuttur.

⁵⁰ Aynı yer.

⁵¹ Akgündüz, *Şer'îye Sicilleri I*, s.72

⁵² Recep Ahışalı, "Muhzır", *TDVİA*, C.31, İstanbul 2006, s.85-86

1.4.9. Sübaşı

İdare amirliğiyle birlikte kazalarda icra ve infaz memuru gibi görev yapmak, mahkeme kararlarının uygulanmasına yardımcı olmak, hakkında tutuklama hükmü verilen şahısları hapse koymak, hapishaneye nezaret, cezai tazminatların tahsili sübaşının görevleri arasındaydı.⁵³

1.4.10. Mübaşir

Mahkemelerin celb ve tebliğ işini yapan görevlidir. Mübaşirlerin bu yönüyle muhızlılarla aynı görevi yaptığı söylenebilir. Lakin mübaşirleri muhızlılardan ayıran başlıca farkları, mübaşirlerin daha çok ceza davalarında görev yapmalarıdır. Mübaşirler bazen çavuşların görevlerini de yaparlardı. Osmanlı'nın klasik devrinde devletin soruşturması gereken işlerin takibini de yapardı. Mübaşirler, bu bakımdan bir nevî sorgu hâkimi görevi de üstlenmiştir.⁵⁴

1.4.11. Müşavir

İslâm hukûkuna hâkim, kadının belirli husûslarda istişâre ettiği kimselerdir. Müşavirler genellikle kadılık vasfını taşıyan şahıslardan seçilirdi.⁵⁵

1.4.12. Kassam

Sözlük anlamı itibarıyla kısım kısım ayıran, kısım kısım veren anlamına gelmektedir.⁵⁶ İslâm Hukukuna göre; ganimet, şirket konuları ve ölen bir kişinin miras (tereke) olarak geride bıraktığı her türlü menkûl ve gayrimenkûl malı bölerek hisseleri belirleyen görevliler için kullanılmıştır. Bu görevlilere kassam denildiği gibi kâsım da denilmiştir. Osmanlı'nın hukuk tatbik tarzında kassamlar, miras davalarında bizzat dava mahalline giderek gereken araştırmayı yapıp, anlaşmazlık husûsunda bir neticeye vardıktan sonra davâyı hükme bağlayan, mirası varisler arasında paylaştıran şer'i memurdur.⁵⁷

⁵³ Akgündüz, *age*, s.74

⁵⁴ *Age*, 74.

⁵⁵ *Age*, 74.

⁵⁶ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 28. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2011, s.568.

⁵⁷ Said Öztürk, "Kassâm", *TDVİA*, C 24, İstanbul 2001, s.579-582.

1.4.13. Tezkiye Memurları

Tezkiye, sözlük anlamı olarak: temiz etme, temize çıkarma, aklama, soruşturarak birinin iyi halli olduğunu meydana çıkarma anlamına gelmektedir.⁵⁸ İhtiyaç hâlinde şahitlerin güvenlik soruşturmasını yaparlardı (tezkiye-i şuhûd).

1.4.14. Çavuşlar

Günümüzdeki icrâ memurlarının yaptığı görevi yapmaktaydılar. Mahkeme i'lâmların icrâsı, borçlu kişilerin mallarının satılıp borcunun ödenmesi, eğer ki borçlu borcunu ödememekte ısrâr ederse, hapis cezâları, hukûken hükme bağlanmış nakdî ve bedenî cezaları infaz etmekle görevliydi.⁵⁹ İncelediğimiz defterde, Halil Çavuş (TŞS 22, 3/5), Es-Seyyîd Halil Çavuş (TŞS 22, 174/3), Ömer Çavuş bin Ahmed (TŞS 22, 174/4), Halil Çavuş (TŞS 22, 172/2), Es-Seyyîd Halil Çavuş bin Mustafa (TŞS 22, 169/3), Es-Seyyîd Halil Çavuş bin Mustafa (TŞS 22, 167/3), Es-Seyyîd Halil bin Mehmed Çavuş Nakîb (TŞS 22, 164/1) gibi kayıtlar mevcuttur.

1.5. TOKAT ŞER'İYYE SİCİLLERİ İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Son dönemlerde şer'îyye sicilleri üzerinde yapılan çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Şer'îyye sicillerinin genel olarak tanımı ve içeriği hakkında yapılan çalışmaların başında Ahmet Akgündüz ve Abdülaziz Bayındır'ın çalışmaları gelmektedir. Bu konuda yapılan en kapsamlı çalışmaların birincisi Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı tarafından 1988 yılında, Ahmet Akgündüz, Refet Yinanç, Reşat Genç, Kazım Yaşar Koprman, Atilla Çetin ve Cemil Cahit Güzelbey'in öncülüğündeki bilim kurulu tarafından ortak bir eser olarak hazırlanmış "Şer'îyye Sicilleri Toplu Kataloğu"dur. Bu araştırmada şer'îyye sicillerinin izi takip edilerek Türkiye'deki Şer'îyye sicillerinin yaklaşık olarak %95'inin toplu kataloğu, şehirler alfabetik sıraya, siciller de kronolojik olarak tasniflenip tanıtılmıştır. Yine bu çalışmayla Şer'îyye sicillerinin Türk kültürü açısından önemi, defterlerdeki belge çeşitleri, Osmanlı adliye teşkilatının yapısı ve işleyişi, Osmanlı hukuk sistemi, aile hukuku, miras hukuku, özel hukuk gibi ayrı bölümler halinde bilimsel olarak incelenmiştir. Şer'îyye Sicilleri ile ilgili bir diğer önemli proje ise Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezince 2008 yılında başlatılmış İstanbul

⁵⁸ Devellioğlu, *age*, s.1289

⁵⁹ Akgündüz, *age*, s.73

Kadı Sicilleri Projesidir. Bu proje kapsamında İstanbul Kadı Sicillerini ihtiva eden 100 ciltlik eser veri tabanına yüklenerek erişime açılmıştır⁶⁰.

Tokat Şer‘iyye Sicilleri’den faydalanılarak ortaya çıkarılan makaleler de vardır. Ali Açıknel’in Tokat Sicillerini esas alarak hazırladığı çalışmalar önemli yer işgal etmektedir. Bu çalışmalara bakıldığında; “Tokat Şer‘iyye Sicillerine göre Beylerbeyi Buyurulduları” isimli makalesi bunlardan biridir.⁶¹ Bu makalede Tokat Şer‘iyye sicillerindeki buyuruldulardan yararlanılarak buyurulduların diplomatik yönden ve içerik açısından değerlendirilmesi yapılarak beylerbeyinin görevlerine değinilmiştir. “Tanzimat Döneminde Tokat Kazasının İdari Durumu ve Nüfus Yapısındaki Değişiklikler (1839-1880)” isimli makalesinde Tanzimatla birlikte Tokat’taki idari ve nüfus değişimi ele alınmıştır.⁶² “Şer‘iyye Sicillerine Göre Tokat’ta İhtida Hareketleri (1772-1897)” başlığıyla yayınlanan makalesinde sicillere kayıtlı olan din değiştirme hareketleri ele alınmıştır.⁶³

Ali Açıknel’e ait Tokat’taki şahıs ve yer isimlerinin değerlendirildiği iki makalesi vardır. Bu makaleler ile Artukâbâd (Artova) kazâsı, şahıs isimleri, kelime yapısı ve köken bakımından değerlendirilmesi yapılmıştır.⁶⁴ Bu makaleler siciller üzerinde araştırma yapanlar için önemli bir başvuru kaynağıdır.

Ali Açıknel’in “Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690-1840)” başlığıyla yayınlanmış makalesinde de şer‘iyye sicilleri ve arşiv belgelerinden yararlanılarak Tokat menzilhânesi ve özellikleri üzerinde durulmuştur.⁶⁵ Ali Açıknel ve Abdurrahman Sağır’ın salyâne defterlerini konu alan

⁶⁰ <http://www.kadısicilleri.org/> (26.09.2021 / 22.00).

⁶¹ Ali Açıknel, “Tokat Şer‘iyye Sicillerine göre Beylerbeyi Buyurulduları”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.5, 2001, s.13-40.

⁶² Ali Açıknel, “Tanzimat Döneminde Tokat Kazasının İdari Durumu ve Nüfus Yapısındaki Değişiklikler (1839-1880)” *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 27, S.2 Sivas 2003, s.299-331

⁶³ Ali Açıknel, “Şer‘iyye Sicillerine Göre Tokat’ta İhtida Hareketleri (1772-1897)” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2010, s.171-194.

⁶⁴ Ali Açıknel, “Artukabad Kazası Yer Adları (1455-1600)” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.20, S. 2, s. 181-202 ve “Artukabad Kazasının Yerleşim ve Nüfus Yapısı (1455-1600)” *Tarih İncelemeleri Dergisi* C. 18, S. 2, Aralık 2003, s. 1-23.

⁶⁵ Ali Açıknel, “Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690-1840)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 19, S.2 Aralık 2004, s. 1-33

makalelerinde de Tokat Şer‘iyye Sicillerinden yararlandıkları görülmektedir.⁶⁶ Bu makalede 1771-1840 yıllarında salyâne defterlerinin hazırlanması, ortaya çıkan verginin taksimi, kontrol edilmesi, toplam salyâne vergileri, miktarları ve bu vergileri toplamakla görevli memurlar hakkında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Açıkel, Tokat’taki Türk-Ermeni ilişkilerini ele aldığı “Tokat’ta Hukuk Alanında Türk-Ermeni İlişkileri”, “Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk-Ermeni İlişkileri Örneği” ve “Hoşgörü Toplumunda Ermeniler” başlıklı çalışmalarıyla İmparatorluk arazisi içerisinde farklı dinlere ve ırklara mensup halkların arasındaki ilişkilere açıklık getirmiştir.⁶⁷

Açıkel’in Tokat Kazâsı Ahiler ve Ahilere ait zaviyelerini konu alan çalışmasıyla Tokat’ta varolan Ahilik ve zaviye kültürüne açıklık getirmiştir.⁶⁸ “19. Asrın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Kitap Kültürü” başlıklı çalışmasıyla da Şer‘iyye Sicillerinden yola çıkarak Tokat’taki kitap kültürünü irdelemiştir.⁶⁹

Açıkel, “Osmanlı Döneminde Tokat Cami Vakıflarına Bir Örnek: Gülhabar Hatun Camii Vakfı”⁷⁰, “Tokat Şeyh Pir Havend Zaviyesi Vakfı (1453-1839) ve Çöregibüyük Köyü Türbesi” isimli makale çalışmalarıyla bahsi geçen vakıfların özelinde Osmanlı vakıflarının işleyişi hakkında bilgi vermiştir.⁷¹

⁶⁶ Ali Açıkel ve Abdurrahman Sağır, “Tokat Şer‘iyye Sicillerine Göre Salyâne Defterleri (1771-1840)” *Tarih Dergisi*, S. 41, Haziran 2012, s. 95-145

⁶⁷ Ali Açıkel, “Tokat’ta Hukuk Alanında Türk-Ermeni İlişkileri”, *Erciyes Üniversitesi Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS-I) Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk-Ermeni İlişkileri Örneği* (20-22 Nisan 2006), Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, C.1, Kayseri 2007, s.291-322.

⁶⁸ Ali Açıkel, “Osmanlı Döneminde Tokat Kazâsında Ahiler ve Ahi Zaviyeleri/ Akhis and Akhi’s Lodges in the District of Tokat during the Ottoman period”, 1.Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, 15-17 Ekim 2008 (the 1th International Symposium on Culture of Akhism and Kırşehir, 15-17 October 2008), Kırşehir, *Bildiriler*, C.1, Ankara 2011, s. 1-24.

⁶⁹ Ali Açıkel, “19. Asrın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Kitap Kültürü” *Uluslararası Osmanlı Medeniyetinde Şehir Sempozyumu (25-27 Kasım 2011, Çorum)*, Ankara 2012, s. 191-213.

⁷⁰ Ali Açıkel, “Osmanlı Döneminde Tokat Cami Vakıflarına Bir Örnek: Gülhabar Hatun Camii Vakfı” *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 2 Tokat Kış 2017, s.1-16

⁷¹ Ali Açıkel, “Tokat Şeyh Pir Havend Zaviyesi Vakfı (1453-1839) ve Çöregibüyük Köyü Türbesi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S.85, Ankara Mart 2018, s.103-126

Tokat Şer'iyye Sicillerinden istifade ederek önemli çalışmalar yapan bir diğer araştırmacı Mehmet Beşirli'dir. Beşirli'nin, Sicilleri esas alarak hazırladığı kitapların yanında makale çalışmaları da vardır. Beşirli'nin hazırladığı makalelere bakıldığında; "Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu"⁷², "XIX. Yüzyılın Başlarında Tokat Mevlevîhânesi ve Gelirleri İle İlgili Sorunlar"⁷³, "XIX. Yüzyılın Başlarında Tokat Voyvodalığına Bağlı Bazı Türkmen Kabilelerinin Sorunları"⁷⁴, "Tokat Bakır Kalhânesinde Tasfiye İşlemleri ve İstanbul'a Sevkiyat 1793-1840"⁷⁵, "Tokat Bakır Kalhânesi'nin Yönetimi (1793-1853)"⁷⁶, "Tokat Voyvodalığı 1774-1842"⁷⁷, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Ermeni Ekonomik Yapılarının Bir Mukayesesi: Tokat Örneği"⁷⁸, "19. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat'ta Fiyatlar"⁷⁹, "Vakıf Kurumunun Önemi ve Tokat'ta Hamza Bey Evkafı Üzerine Bazı Bilgiler"⁸⁰, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler: Çay-ı Müslim ve Çay-ı Zımmî Mahalleleri Örneği"⁸¹ başlıklarını taşıyan toplam 10 adet makalesi vardır.

Siciller esas alarak birer makale hazırlayan yazarlar da vardır. Bu yazarlara, Kübra Dursun'un "XIX. Yüzyıl Ortalarında Tokat Kadın Giyimi ve Süsü"⁸², Fatma Atabay'ın

⁷² Mehmet Beşirli, "Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 1, İzmir Temmuz 2003, s. 15-43.

⁷³ Mehmet Beşirli, "XIX. Yüzyılın Başlarında Tokat Mevlevîhânesi ve Gelirleri İle İlgili Sorunlar", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S.2, Elazığ Temmuz 2003, s.337-373.

⁷⁴ Mehmet Beşirli, "XIX. Yüzyılın Başlarında Tokat Voyvodalığına Bağlı Bazı Türkmen Kabilelerinin Sorunları" *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, Sivas Aralık 2003, s.337-355.

⁷⁵ Mehmet Beşirli, "Tokat Bakır Kalhânesinde Tasfiye İşlemleri ve İstanbul'a Sevkiyat 1793-1840" *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.1, İzmir Temmuz 2004, s.9-37.

⁷⁶ Mehmet Beşirli, "Tokat Bakır Kalhânesi'nin Yönetimi (1793-1853)" *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, Elazığ Temmuz 2004, s.229-258.

⁷⁷ Mehmet Beşirli, "Tokat Voyvodalığı 1774-1842" *Belleten*, S.254, Ankara Nisan 2005, s. 161-215.

⁷⁸ Mehmet Beşirli, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Ermeni Ekonomik Yapılarının Bir Mukayesesi: Tokat Örneği" *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, C.2 Kayseri 2007, s.517-531.

⁷⁹ Mehmet Beşirli, "19. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat'ta Fiyatlar", *Belleten*, S.270, Ankara Ağustos 2010, s. 477-515.

⁸⁰ Mehmet Beşirli, "Vakıf Kurumunun Önemi ve Tokat'ta Hamza Bey Evkafı Üzerine Bazı Bilgiler", *History Studies*, S.2, Samsun Mart 2010, s. 31-43.

⁸¹ Mehmet Beşirli, "XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler: Çay-ı Müslim ve Çay-ı Zımmî Mahalleleri Örneği", Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C.1, Ankara 2015, s. 271-284.

⁸² Kübra Dursun, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Tokat Kadın Giyimi ve Süsü", Tokat Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2013, s. 439-458.

“XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şer‘iyye Sicillerinde Kayıtlı Olan Sürgünler”⁸³, Jhon K. Baragg’ın “Women, Family Law and Social Change at Tokat’s Şer‘î Court: 1876-1909” (Tokat’ta Kadın ve Aile)⁸⁴ ve Ahmet Yüksel’in “Tokat’ın Osmanlı Seferlerine Katkısı Hakkında Bazı Bilgiler”⁸⁵ isimli kişiler ve çalışmaları örnek gösterilebilir.

Az da olsa Tokat Şer‘iyye Sicillerinden istifade edilerek ortaya konulan kitap çalışmaları da bulunmaktadır. Bu çalışmaların ilki Halis Turgut Asarkaya (Cinlioğlu)’nın “Osmanlılar Zamanında Tokat” isimli kitabıdır. Bu eserin II, III ve IV. kısımlarında Amasya ve Tokat sicilleri temel kaynak olarak kullanılmıştır. Cinlioğlu, kitabının ikinci kısmını 1950’de, üçüncü kısmını 1951’de, dördüncü kısmını da 1973’te tamamlayarak yayınlamıştır. Tokat Belediyesi Cinlioğlu’nun bu kitap bölümlerini birleştirip tek kitap halinde 2019 yılında yeniden bastırmıştır. Kitabın ikinci kısmı 1683-1792 yılları arasındaki dönemi ele almaktadır. Bu kısımda 53 numaralı Amasya Şer‘iyye Sicili ile 1 ve 119 numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilleri ana kaynak olarak kullanılmıştır. Kitabın üçüncü kısmı 1792-1839 yılları arasındaki olayları bazı Amasya Sicilleri ile 45 adet Tokat Şer‘iyye Siciline isnad edilerek incelenmiştir. Kitabın dördüncü kısmında ise 1840-1918 yılları arasında Tokat’ta meydana gelen hadiseler yine Amasya ve Tokat Şer‘iyye Sicilleri esas alınarak incelenmiştir. Bu kitap, Tokat ile ilgili yapılan bir çok çalışmaya kaynak olmuştur. Eserde, tarihi olaylar kronolojik olarak sıralanmasına rağmen detaydan uzak olması, tematik yani tek bir konuyu ele almaması ve bilgilerin kaynağını dipnot olarak vermemesi gibi bazı eksikleri bulunmaktadır.⁸⁶

2005 yılında Ali Açık ve Abdurrahman Sağır tarafından hazırlanmış “Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler I. Cild” adlı kitapta da arşiv belgelerinin yanısıra Tokat Şer‘iyye Sicillerinden faydalanılmıştır. Bu çalışma kapsamında

⁸³ Fatma Atabay, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şer‘iyye Sicillerinde Kayıtlı Olan Sürgünler”, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2015, s.237-247.

⁸⁴ Jhon K. Baragg, “Women, Family Law and Social Change at Tokat’s Şer‘î Court: 1876-1909” Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2015, s. 285-294.

⁸⁵ Ahmet Yüksel, “Tokat’ın Osmanlı Seferlerine Katkısı Hakkında Bazı Bilgiler” Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Tokat 2015, s. 781-792.

⁸⁶ Halis Turgut Asarkaya (Cinlioğlu), *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yay., Tokat 2019.

Osmanlılar döneminde Tokat'ta kurulan 750'den fazla vakıf ve bu vakıfların vakfiyeleri ele alınmıştır.⁸⁷

Mehmet Beşirli'nin hazırladığı “Orta Karadeniz Kentleri Tarihi-I-Tokat (1771–1854)” isimli kitap arşiv kaynakları ve Tokat Şer‘iyye Sicillerine isnad edilmiştir. Bu çalışmada 18.yüzyılın son çeyreği ile 19. Yüzyılın ilk yarısında Tokat’ın idârî, mâlî, sosyal ve askerî yapısına dair bilgiler verilmiştir.⁸⁸

Tokat Şer‘iyye Sicillerinden istifade edilerek hazırlanan bir diğer kitap örneği ise; Murat Hanılçe’ye ait “16 Numaralı Tokat Şer‘iye Sicili” başlıklı kitaptır. Murat Hanılçe bu çalışmasında, Milâdî 1812-1813 yıllarını ait 16 Numaralı defterin transkripsiyonunu yaparak, defterdeki belgeleri ayrıntılı ve bilimsel bir metod izleyerek değerlendirmiş ve bahsi geçen yıllarda Tokat’ın idârî, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı üzerinde durup, oldukça önemli bulgular elde etmiştir.⁸⁹

Ümit Ekin’in 2010 yılında yayınlanan “Kadı Buyurdu Kâtip Yazdı Tokat’a Dair Bir Sakk Mecmuası” isimli kitap günümüze ulaşmayan XVII.Yüzyıl Tokat Kazası Şer‘iyye Sicilleri belgelerini ihtiva etmektedir. Kitap içerisindeki bazı belgelerin altında tarih kaydı yer almasa da bu belgeler genel olarak 1683-1685 yılları arasına aittir. Bu kitap içerisindeki belgeler, XVII ve XVIII. yüzyıl Tokat Şer‘iyye Sicillerinin genel özet kataloğu olan 119 Numaralı Tokat Sicilindeki kayıtlarla birlikte Tokat şehir tarihi anlamada önemli veriler bulundurmaktadır.⁹⁰

Jhon K. Bragg’ın Tokat Şer‘iyye Sicillerinden istifade ederek 2014 yılında yayınladığı “Ottoman Notables and Participatory Politics Tanzimat Reform in Tokat, 1839-1876” isimli kitap çalışmasında Tanzimat reformlarının Tokat’ın ileri gelen aileleri vasıtasıyla uygulamaya konulmasının üzerinde durmaktadır.⁹¹

⁸⁷ Ali Açık ve Abdurrahman Sağır, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları Vakfiyeler I. Cild*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yay., Tokat 2005.

⁸⁸ Mehmet Beşirli, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi-I- Tokat (1771-1854)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yay., Tokat 2005.

⁸⁹ Murat Hanılçe, *1812-1813 Tarihli (16 Numaralı) Tokat Şer‘iye Sicili*, TTK yay., Ankara 2013.

⁹⁰ Ümit Ekin, *Kadı Buyurdu Kâtip Yazdı Tokat’a Dair Bir Sakk Mecmuası*, Bilge Yay., İstanbul 2010.

⁹¹ Jhon K. Bragg, *Ottoman Notables and Participatory Politics Tanzimat Reform in Tokat, 1839-1876*, Routledge Yay., London ve Newyork 2014.

Ali Açık el ve Ahmet İnanır'ın editörlüğünü yaptığı “Yıkık Bir Duvar da Saklı Sır Tokat Hisâriye Medresesi Kuruluşundan Günümüze” isimli kitapta Açık el ve İnanır'ın haricinde Murat Hanılçe, Muhammet Okudan ve Sefer Korkmaz'ın bölüm yazarlıkları bulunmaktadır. Kitap, tespit edilmiş arşiv belgeleri, Tokat Şer'iyye Sicilleri ve modern incelemeler ışığında, giriş, Hisariye Medresesi'nin tarihçesi ve vakfiyesi, Hisariye Medresesi Vakfı'nın işleyişi, Hisariye Medresesi Vakfı'nın ekonomik yapısı, vakfın yönetiminde karşılaşılan problemleri incelemektedir.⁹²

Tokat Şer'iyye Sicillerinden istifade edilerek hazırlanmış son kitap Ali Açık el'in hazırladığı XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili (Değerlendirme, Transkripsiyon ve Orijinal Metin) isimli çalışmasıdır. Açık el, bu çalışmasında günümüze ulaşmayan 17 Yüzyıl ve 18. Yüzyıla ait Tokat Şer'iyye Sicillerinin genel özeti mahiyetinde olan 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur.⁹³ Açık el, yaptığı literatür çalışmasında bu eseri meydana getiren icmâl şer'iyye sicilin benzerine diğer şehirlere ait şer'iyye sicillerinde rastlamadığını ifade etmiştir. Bu itibarla 119 Numaralı İcmal Sicil, şer'iyye sicillerinin ilk ve tek örneğidir.

Tokat Şer'iyye Sicilleri'nin transkripsiyonu ve değerlendirmesini esas alarak hazırlanan yüksek lisans tezi ve doktora tezi çalışmaları da gün geçtikçe artmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak yaptığımız literatür taramasında 29 adet yüksek lisans tezine, 2 adet de doktora tezine rastladık. Tespit ettiğimiz bu tezler kronolojik sırasına göre aşağıda tanıtılmıştır.

Tokat hakkında yapılan ilk tez çalışması Mustafa Yeşilay'ın, “H.1227-M.1812 tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi” isimli 15 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil Defteri'ni ele aldığı çalışmadır. Bu çalışma defterdeki belgelerin transkripsiyonu ve transkripsiyonu takip eden indeksten ve defterle ilgili değerlendirmelerden oluşmaktadır.⁹⁴

⁹² Ali Açık el, Ahmet İnanır Vd., *Yıkık Bir Duvar da Saklı Sır Tokat Hisâriye Medresesi Kuruluşundan Günümüze*, Sonçağ Akademi Yay., Ankara 2019.

⁹³ Ali Açık el, *XVII. ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyye Sicili*, Berikan Yayınevi, Ankara 2022.

⁹⁴ Mustafa Yeşilay, *H.1227-M.1812 tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Ankara 1992.

15 Numaralı defter esas alınarak hazırlanan bir diğer tez Nurcan Abacı'ya aittir. "1812 Tarihli Şer'îye Siciline göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu" başlıklı çalışmasında 15 Numaralı Tokat Şer'îyye Sicili Defterini esâs alarak Tokat'taki ticârî faaliyetler, üretim dalları, nüfus ve mahalleler hakkında bilgi vermiştir.⁹⁵

Ayfer Seyrek, H.1333-1338/M.1914-1920 tarihli 117 numaralı Tokat Sicil Defterini kullanarak, Pazar Nahiyesi üzerinde çalışmıştır. Çalışma, Pazar Nahiyesi ile ilgili olan belgelerin transkribe edilmesinden oluşmaktadır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran özellik Tokat'ın bir nahiyesinin ele alınmış olmasıdır.⁹⁶

Mehtap Çelik, 1,2,3 numaralı Tokat Sicillerindeki veriler doğrultusunda 1772-1779 yılları arasındaki Tokat esnaf teşkilatını iktisâdî ve sosyal bakımdan araştırmıştır.⁹⁷

Hadi Belge, (H. 1296-1301\ M. 1878-1884) yıllarını kapsayan 80 Numaralı Tokat Şer'îyye Sicili üzerinde çalışmıştır. İlgili yıllarda Osmanlı Devleti'nde yaşanan iç ve dış sorunlar, Belge'nin çalışma konusu olan 80 numaralı şer'îyye sicil defterine de yansımıştır. Diğer taraftan 19. Yüzyıl Osmanlı Devleti'nde yenilik hareketleri bakımından oldukça yoğun bir dönemdir. Anadolu dışından yapılan göçler, 93 Harbi olarak bilinen 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının etkileri, Tanzimat'tan sonra adliye teşkilatında yapılan yenilikler neticesinde kurulan yeni mahkemeler, Mecelle'nin (medenî kanûn) uygulamaya konulması, yeni askerî birliklerin teşkil edilmesi gibi bu çalışmaya yansıyan bazı bilgiler Osmanlı Devleti'nin o dönemdeki durumuyla ilgili bilgiler vermektedir. Ayrıca çalışmada, şehrin etnik yapısı, ahâlinin eğitim durumları, meslekler, iş kolları, gayrî menkûl fiyatları, evlenme ve boşanmaya dair usûller ve şehirde görev yapan memurlar hakkında bilgiler de mevcuttur.⁹⁸

⁹⁵ Nurcan Abacı, *1812 Tarihli Şer'îye Siciline göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Bursa 1994.

⁹⁶ Ayfer Seyrek, *117 No'lu Şer'îyye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Malatya 1996.

⁹⁷ Mehtap Çelik, *Tokat Şehrinde Esnaf Teşkilatına Dair Bir Araştırma (1772-1779)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara 1996.

⁹⁸ Hadi Belge, *80 Numaralı ve (H.1296-1301; M.1878-1884) Tarihli Tokat Şer'îyye Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Tokat 2002.

Mehmet Keleş, (H.1229/ M.1813-1814) yıllarını kapsayan 18 Numaralı Şer'iyeye Sicili üzerinde çalışmış, defterde yer alan belgeleri transkribe ederek, 1813-1814 yıllarında Tokat halkının yaşayışı, kullanılan eşyâlar, şahıslara takılan lakaplar, mahalle isimleri vs. hakkında bilgi vermiştir. Bu çalışmada özellikle bakırın işlenmesi ve Diyarbakır Ergâni'den gelen bakırın Tokat üzerinden Samsun İskeleyine oradan da İstanbul'a gönderilmesiyle ilgili çok sayıda belge ve bilgi vardır.⁹⁹

İslam Tarihi ve Sanatları üzerine Yüksek Lisans yapan Harun Asıl, 1813-1814 yıllarına ait 18 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili üzerinde çalışarak, defterdeki belgelerin İslâm hukuku açısından taşıdığı değerler üzerinde durmuştur.¹⁰⁰

Selda Barbak'ın çalışması 1837-1839 yılları arasında Tokat'ın Osmanlı ticari yaşamındaki yeri üzerinde yoğunluk kazanmıştır. Barbak, Ergâni'den çıkarılan bakırın Tokat'ta işlenmesi, Tokat'ın Osmanlı sınırları dâhilindeki transit geçiş güzergâhlarından biri olmasına vurgu yapmıştır.¹⁰¹

Hacer Yıldız'ın çalışmasında 1838-1839 yılları arasında Müslim ve Gayrimüslimlerin bir arada yaşaması konularına ve Osmanlı devletinin bahsi geçen yıllarda ekonomik durumuna değinilmiştir.¹⁰²

Zübeyde Akın'a ait çalışmada Tokat'ta yaşayan Müslim ve Gayrimüslimlerin birbirleriyle olan ilişkileri üzerinde durulmuştur. Akın, bu çalışmasında, Gayrimüslimlerin İslâm hukukundan yararlanması, zımmî kadınların müslüman erkeklerle evlenmesi ve farklı dinlere mensup insanların mahkemede birbirine şahitlik etmesine dair örnekler vermiştir.¹⁰³

⁹⁹ Mehmet Keleş, *Tokat'ın 18 Numaralı Şer'iyeye Sicili (1229/1813-1814)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2003.

¹⁰⁰ Harun Asıl, *18 Numaralı (H. 1229/M.1813-1814) Tokat Şer'iyeye Sicili Transkripsyonu ve Değerlendirmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Kayseri 2006.

¹⁰¹ Selda Barbak, *50 Numaralı (H.1253-1254 / M. 1837-1839) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2004.

¹⁰² Hacer Yıldız, *50 Numaralı (H.1253-1254 / M. 1838-1839) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsyonu ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Kayseri 2007.

¹⁰³ Zübeyde Akın, *25 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nin (1234-1236/1819-1821) Transkripsyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2004.

İsmet Sarıbal, 23 Numaralı defterin transkripsiyonunu yaparak, Tokat’a ait sosyal ve ekonomik değerlendirmeler yapmıştır. Sarıbal, 1818-1819 yıllarında toplanan vergiler ve bu vergilerin oranları, Tokat’ın bakır işletmeciliği konusundaki yeri ve dokuma sanayii hakkında ayrıntılı verilere yer vermiştir.¹⁰⁴

Aysel Pirdoğan, 1836-1837 yıllarına ait 48 numaralı defterin transkripsiyonu ve değerlendirmesini yapmıştır. Pirdoğan, defterdeki belgelerden yola çıkarak 1836-1837 yıllarında Tokat’ın idârî ve sosyo-ekonomik yapısını değerlendirmiştir.

Tahir Bilirli, 111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili üzerinde çalışmıştır. Bilirli, çoğu vekâlet içerikli davâlardan oluşan defterdeki belgelerden yola çıkarak 1909-1914 yılları arasında Tokat’a ait sosyo-kültürel verileri ortaya çıkarmaya çalışmıştır.¹⁰⁵

Harun Çiçek’in hazırladığı “Tokat Merkez Sancağı’nın Sosyo-Ekonomik Durumu” isimli yüksek lisans tezi de Tokat Şer’iyye Sicillerinden istifade edilerek hazırlanmış önemli bir çalışmadır. Çiçek bu çalışmasıyla, Tokat sancağındaki kamu binaları ve binaların imar tarihlerini işlevlerine göre belirtmiştir. Sosyal hayattaki milletlerin mahallelere göre dağılımını vererek, bu milletler arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmıştır. Merkez sancaktaki gelir kaynaklarını özelliklerine göre farklı farklı incelemiş ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren esnafı yürüttükleri ekonomik işleve göre tasnif etmiştir.¹⁰⁶

Ahmet Dermirci, 3 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin transkripsiyonunu yaparak hazırladığı tez çalışmasıyla Tokat’taki idârî ve sosyo-ekonomik yapıyı değerlendirerek, defterdeki belge türleri ve belgelerde dikkat edilmesi gereken noktaları ele almıştır.¹⁰⁷

İslam Tarihi ve Sanatları bölümünde yüksek lisans tezi hazırlayan Ömer Yıldırım, “1797-1798 yıllarına ait Tokat Şer’iyye Sicillerindeki Belgelerin Sosyal ve Ekonomik

¹⁰⁴ İsmet Sarıbal, *23 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, GaziGaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2004.

¹⁰⁵ Tahir Bilirli, *111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2006.

¹⁰⁶ Harun Çiçek, *Tokat Merkez Sancağı’nın Sosyo-Ekonomik Konumu (1800-1850)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Samsun 2006.

¹⁰⁷ Ahmet Dermirci, *3 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2007.

Yönden Tahlili” isimli çalışmasında belgelerin transkripsiyonunu yaparak, Tokat’ın idârî, sosyal ve ekonomik yönden ilgili dönemdeki durumunu incelemiştir.¹⁰⁸

Hasan Demirtaş, (H.1223-1224 / M. 1808-1810) tarihlerine denk gelen 12 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili üzerinde çalışmıştır. Demirtaş, bu çalışmasıyla; Tokat kazasında meydana gelen sosyal ve ekonomik gelişmeler, yerel problemler ve bu sorunların çözümü ve yerel uygulamalara dair değerlendirmelerde bulunmuştur.¹⁰⁹

Kazım Karabay, 63 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili üzerinde çalışmıştır. Bu çalışmayla transkribi yapılan belgeler üzerinden Tokat tarihi ve belge tanıtımlarının yapıldığı görülmektedir.¹¹⁰

Betül Nazik Çelik tarafından hazırlanan çalışma sadece bir defter üzerinde yoğunlaşmayıp, defterler içerisinde var olan tereke kayıtlarından yola çıkarak hazırlanmış karma bir araştırma örneğidir. “Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı” isimli çalışmada söz konusu dönemi ihtiva eden şer’iyye sicilleri içerisindeki tereke kayıtlarında yer alan gündelik hayatta kullanılan eşyalar, tüketim maddeleri, giyim-kuşam öğeleri detaylı bir şekilde verilmiştir.¹¹¹

Ahmet Erdoğan, “Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer’iye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845)” adını taşıyan yüksek lisans tez çalışmasında Osmanlı aile yapısı hakkında ayrıntılı incelemelerde bulunmuştur.¹¹²

¹⁰⁸ Ömer Yıldırım, *1797-1798 Yıllarına Ait Tokat Şer’iyye Sicillerinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Samsun 2007.

¹⁰⁹ Hasan Demirtaş, *12 numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri’nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2007.

¹¹⁰ Kazım Karabay, *63 No’lu Tokat Şer’iye Sicili*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Kahramanmaraş 2007.

¹¹¹ Betül Nazik Çelik, *Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2007.

¹¹² Ahmet Erdoğan, *Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer’iye Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Sivas 2008.

Adem Kızıkcapan, Şer'iyye Siciline göre 19. Yüzyılda Tokat'ta yaşayan gayrimüslimleri temel alarak, Osmanlı gayrimüslimlerin yaşam özellikleri hakkında tespitlerde bulunmuştur.¹¹³

Oktay Ekici, 33 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili üzerinde çalışmıştır. Ekici bu çalışmasında Tokat'ın 1828-29 yıllarında siyasî, sosyal, ekonomik ve askerî gelişmelerini değerlendirmiştir. Ekici'nin çalışması Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra meydana gelen gelişmeleri anlatması bakımından önemlidir. Çalışmada öne çıkan en önemli siyâsî gelişme, bu tarihte yapılan Osmanlı-Rus savaşı'nın Tokat'a etkisidir.¹¹⁴

Bekir Subaşı, (M.1848-1850 / H.1265-1266) yıllarını kapsayan 60 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin transkripsiyonunu yaparak, defterdeki belgeler doğrultusunda bahsi geçen yıllardaki Tokat'ın idârî ve sosyo-ekonomik yapısını değerlendirmiştir.¹¹⁵

Şaban Demir, (M.1805- 1807 / H. 1220- 1221) yıllarını ihtivâ eden "10 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin transkripsiyonunu yapmış ve 1805-1807 yıllarındaki Tokat'ın; idârî, sosyal ve ekonomik durumunu incelemiştir.¹¹⁶

Yasemin Yılmaz, (H. 1304- 1313\ M. 1886-1896) yıllarına denk gelen 82 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili üzerinde çalışmıştır. Yılmaz, bu çalışmasında; Osmanlı'nın hukûki yapısı ve sicillerin öneminden bahsederek, defterden elde ettiği bilgilerden yola çıkarak Tokat'ın idârî, sosyo-ekonomik yapısı hakkında değerlendirmeler yaparak, defterin kapsadığı yıllarda; mahalle, nahiye ve kişi isimlerine, lakap, ölçü birimleri, kullanılan giyim ve ev eşyâları, ölçü ve para birimleri hakkında ulaştığı bilgileri paylaşmıştır.¹¹⁷

¹¹³ Adem Kızıkcapan, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Tokat'ta Gayr-i Müslimler*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Sivas 2009.

¹¹⁴ Oktay Ekici, *33 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2010.

¹¹⁵ Bekir Subaşı, *60 Numaralı (H.1265-1266 / M.1848-1850) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Metni ve Değerlendirilmesi*, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Nevşehir 2010.

¹¹⁶ Şaban Demir, *10 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Tokat 2010.

¹¹⁷ Yasemin Yılmaz, *82 Numaralı (H.1304-1313 /1886-1896) Tokat Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Kayseri 2010.

Çetin Kaplan, (M.1842-1843 / H.1257-1258) yıllarını kapsayan 55 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nin transkripsiyonunu yaparak, defterdeki belgeler ışığında Tokat’ın idârî ve sosyo-ekonomik yapısını değerlendirmiştir.¹¹⁸

Emel Yazıcı, 47 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’ni transkribe ederek sicil içerisindeki kayıtlar çerçevesinde Tokat’ın sosyo-ekonomik durumunu değerlendirmiştir.¹¹⁹

Hüsnü Yücekaya, tarafından hazırlanmış “Şer‘iyye Sicillerine Göre 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık” adını taşıyan doktora tezinde Tokat Şer‘iyye Sicillerinden yararlanılarak, ilgili şehirlerin sicilleriyle mukayeseli bir şekilde dokumacılık hakkında bilgi verilmiştir.¹²⁰

Gülten Altıntakan, H.1186-1189/M.1772-1776 yıllarını kapsayan 1 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde yer alan belgelerin özetlerini çıkararak, defterde yer alan belgeler üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur.¹²¹

Şule Sema Alkoç, “Osmanlı Dönemi Ev Eşyalarının Şer‘iyye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açından Değerlendirmesi: Tokat Örneği (1811-1850)” isimli yüksek lisans tez çalışmasında belirli aralıklarla seçilen şer‘iyye sicillerindeki tereke kayıtlarından yararlanarak ev eşyalarını incelemiştir.¹²²

Ersin Şeyhoğlu, (M.1818-1820/ H. 1234-1235) yıllarına ait 24 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde yer alan belgelerin özetlerini çıkararak, belgeler ışığında söz konusu

¹¹⁸ Çetin Kaplan, *55 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Tokat 2011.

¹¹⁹ Emel Yazıcı, *47 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Tokat 2011.

¹²⁰ Hüsnü Yücekaya, *Şer‘iyye Sicillerine Göre: 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Dr Tezi, Ankara 2011.

¹²¹ Gülten Altıntakan, *1 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinin Analizi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Ankara 2014.

¹²² Şule Sema Alkoç, *Osmanlı Dönemi Ev Eşyalarının Şer‘iyye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açından Değerlendirmesi: Tokat Örneği (1811-1850)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Tokat 2015.

dönemde Tokat'ın idârî, askerî ve sosyo-ekonomik yapısı üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur.¹²³

Yasin Dönder, “XVI.-XX Yüzyılda Anadolu’da Kaybolan Yerleşmeler: Tokat Örneği” ismini taşıyan doktora tezi hazırlamıştır. Dönder, arşiv kaynakları ve modern incelemelerle yanısıra Tokat Şer‘iyye Sicillerinden faydalanmıştır.¹²⁴

1.6. MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmamızın konusu olan “22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili” Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)’dan temin edilmiştir. Defterde yer alan belgeler, bilimsel ölçütler göz önüne alınarak okunmuş ve özetleri çıkarılmıştır. Daha sonra konu ile ilgili çalışmalara (makale, kitap) dayanılarak defterdeki tarihe malzeme olacak bilgilerin değerlendirilmesi yapılmıştır.

Defter üzerinde çalışırken okunamayan kelimeler için Osmanlıca Lûgatlar; defterde geçen yer isimleri için konu ile alâkalı eserlere başvurulmuştur.

Çalışma hazırlanırken evvelâ defterde yer alan belgeler tek tek okunmuş ardından özetleri çıkarılmıştır. Araştırmacıların defterdeki belgeleri daha rahat bulabilmeleri için defterdeki belgelere sayfa numarasıyla belge numarası verilmiştir. Örneğin; birinci sayfanın ikinci belgesi 1/2 şeklinde numaralandırılmıştır. Bir belge metninin ekserisi 119’de olsa bile belge 118’den başlamışsa sayfa ve belge numarası başlangıç sayfası esas alınarak numaralandırılmıştır. Belge tarihlerini verirken hicrî tarihin hemen ardından milâdî karşılığı da verilmiştir.¹²⁵

Özet kısmında araştırmacıların işini kolaylaştırmak amacıyla belgenin ana konusu anlaşılır bir şekilde özetlenmeye çalışılmıştır. Defterdeki belgelerin özetleri tamamlandıktan sonra belgeler tasnif edilerek, belgeler içeriklerine göre sınıflandırılmıştır. Defter içerisindeki sayısal veriler ihtiyaç hâlinde defterin diplomatik incelemesinin yapıldığı ilgili kısımlarda kullanılmıştır.

¹²³ Ersin Şeyhoğlu, *24 Numaralı Şer‘iyye Sicili’ne Göre Tokat*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2017.

¹²⁴ Yasin Dönder, *XVI.-XX Yüzyılda Anadolu’da Kaybolan Yerleşmeler: Tokat Örneği*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Dr Tezi, Tokat 2020.

¹²⁵ Hicrî tarihler, Milâdî tarihlere çevrilirken TTK’nın resmî internet sitesinde yer alan <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/> adresi kullanılmıştır.

Deferin değerlendirme aşamasında öncelikle defterin tanıtımı yapılarak, belge türleri üzerinde açıklayıcı bilgilerle belgelerden örnekler verilmiştir. Defterdeki bilgilerden yola çıkarak Hicrî: 1232-1233/ Milâdî: 1816-1818 yıllarındaki Tokat'ın idarî, hukûkî, iktisâdî, içtimâî ve kültürel hayatına dair bazı değerlendirmeler yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

22 NUMARALI TOKAT ŞER'İYYE SİCİLİNİN DEĞERLENDİRMESİ

2.1. Defterin Tanıtımı

Çalışmamızın konusunu teşkil eden 22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili (Hicrî: 1232-1233/ Milâdî: 1816-1818) yıllarını ihtivâ etmektedir. Defterin sayfalarını numaralandıranlar 196 sayfa olarak numaralandırmıştır. Defterdeki sayfa numarası verme işleminde bazı eksikler mevcuttur. Bu eksikler; defterin iki bölüme ayrıldığı gerçeği göz önüne alınmayarak defter sayfa numaralandırma işleminin sadece sağdan sola doğru yapılmasıdır. Sayfaları numaralandıranlar defterin birinci bölümü olan sicil-i mahfûz defterlû bölümünün sayfa numaralarını sağ ve sol üst köşelerine, defterin ikinci bölümü olan Sicil-i Mahfûz bölümünün sayfa numaralarının defterin sağ ve sol alt köşelerine yazmakla yetinmişlerdir. Defterde bazı sayfaların numaralandırma işleminde atlanmış ve silinmiş sayfa numaraları mevcûd idi. Bu sorun silinmiş ya da numaralandırılmamış sayfaların önceki ve sonraki sayfalarına bakılarak sayfanın numarası tespit edilmiştir. 110 ve 111. sayfalar iki defa numaralandırılmıştır. Lakîn bu sayfaların ikinci defa yazıldığı varakta aynı belgelerin üzerine adetâ baskı yapılmış gibi varağın ortasına tek bir belge yazılmıştır. Bu sebepten dolayı 110 ve 111. sayfalar ikinci defa aynı sayfaların numarası verilmek yerine [Ara Sayfa] ifadesi konulmuştur. Defter okunurken birinci bölümün sonunda defterin ters döndüğü anlaşıldıktan sonra defterin diğer başlangıcına geçip birinci bölümün sonuna doğru okumaya devam ederek numaralandırmadaki eksikliği giderdik. Defterdeki numaralandırma işlemi esâsında şu şekilde olmalıydı; 1-148. sayfalar arası “Sicil-i Mahfûz Defterlû“ denilen defterin merkezî emir ve tereke kayıtlarının olduğu birinci bölüm, 149-196 sayfalar arası defterin daha çok hüccet kayıtlarını içeren ikinci bölümü “Sicil-i Mahfûz“ olmalıydı.

Defter 196 sayfa olarak numaralandırılmasına rağmen sayfa numaralandırmasında ilk iki sayfa “1“ şeklinde numaralandırılmıştır. 36. sayfanın numarası silinmişti devamındaki sayfa 37 olduğundan 36 numarasını biz verdik. Kısmen veya tamamen silinmiş sayfa numaraları; 38, 40, 44, 46, 50, 52, 56, 58, 62, 66, 70, 72, 78, 80, 82, 84, 86, 88, 90, 91, 100, 106, 108, 110, 117, 120, 124, 128, 130, 132,134, 135,136,138,144, 146,

148, 149, 150, 151, 154, 158, 160, 164, 168, 170, 174, 175, 182, 183, 184, 186, 188, 190, 192. Sayfalardır. Bu sayfaların numaraları yukarıda belirtilen usûlle tarafımızdan verilmiştir. Defterdeki 133, 137, 138, 139, 194, 195. sayfalarda ise kayıt bulunmamaktadır.

Defterin 1-148 sayfa aralığında idâri, mâlî, askerî ve benzer konularla ilgili belgeler yer alırken, 149-196 sayfa aralığında yerel mahkeme kayıtları bulunmaktadır. Defterdeki belgeler hem yerel hem de genel anlamda özellikle sosyal ve ekonomik tarih çalışmalarına kaynak olacak niteliktedir. Defterdeki tereke kayıtlarında terekeye konu olan eşyaların cins ve miktarın detaylı bir şekilde yazılması 22 Numaralı defteri daha dikkat çekici hâle getirmektedir. Terekelerde bolca mevcûd olan kumaş türlerinin isimleri ve değerleri, altın cinsi ziynet eşyalarının isimleri ve değerleri hakkında çok detaylı bilgilere ulaşmak mümkündür. Terekelerin, müslim ve gayrimüslim tebaa'ya ait kayıtları birlikte bulundurması, iki toplum arasındaki sosyal ve ekonomik anlamda benzerlikler ve farklılıkların neler olduğuna dair fikir vermektedir.

Defterde kullanılan dil, belge çeşitlerine göre farklılık göstermektedir. Defterde bazı belge türlerinde arapça dua ve ibarelere rastlanmakla birlikte defterin dili genel olarak sade bir yapıdadır. Defterdeki belgelerin başına derkenar olarak başlık konulmuştur. Belge başlıkları; belgeyi daha okumaya başlamadan belgenin türü ve muhtevâsı hakkında bilgi vermekte, araştırmacılara bu yönüyle kolaylık sağlamaktadır. Bunun yanı sıra, az sayıda belgenin başlığı bulunmamaktadır. Defterde kayıtlı belgelerin bazısının yazı tipinde değişiklik vardır. Yazı tipindeki değişiklikler olması kayıtların farklı kâtiplerce tutulduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Defterdeki yazılar ekseriyetle okunaklıdır. Defter, genel olarak rika yazısı ile yazılmış çok az sayıdaki belgede talik yazı kullanılmıştır.

2.2. Defterin Diplomatik Açıdan Tetkiki

22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicili yukarıda da ifâde edildiği üzere diğer siciller gibi iki bölümden oluşmaktadır. Defterin birinci bölümünü 2 Hüccet kaydı dışında merkezden gelen emirler ve tereke kayıtlarını ihtivâ eden Sicil-i Mahfûz Defterlû bölümü oluşturmaktadır. Bu bölüm 1'den 145. sayfaya kadar olan belgeleri kapsamaktadır. 133, 137, 138, 139. sayfalarda kayıt bulunmadığı için kayıt olan sayfa sayısı 141dir. Birinci

bölümde toplam belge sayısı 264'tür. Aşağıdaki tabloda birinci bölümde kayıtlı olan belgeler türü ve muhtevasına göre tasnifleri yapılmıştır.

Tablo 1: 22 Numaralı Defterin Birinci Bölümünde Yer alan Belgelerin Türleri, Adetleri ve Belge Numaraları

Belge Çeşidi	Adedi	Belge Numarası
Fermanlar	57	4/1, 5/2, 9/1, 14/2, 16/3, 24/1, 24/2, 26/1, 26/2, 26/3, 28/1, 29/3, 31/1, 36/1, 37/1, 45/2, 51/2, 52/1, 62/2, 65/1, 70/1, 72/1, 82/2, 86, 87/1, 89/2, 89/3, 90/1, 91/1, 96/1, 97/1, 97/2, 97/3, 105/3, 109/3, 112/2, 114/2, 116/2, 117/1, 118/2, 118/3, 121/1, 121/3, 122/1, 123/2, 126/1, 126/2, 128/2, 129/2, 130/2, 131, 134, 140/1, 140/2, 142/2, 143/1, 146/1,
Buyuruldular	39	7/1, 9/2, 15/1, 16/1, 16/2, 27/2, 27/3, 29/2, 29/3, 34/2, 35/1, 60/2, 61/1, 61/2, 62/3, 63/2, 63/3, 71/1, 78/2, 80/1, 80/3, 87/2, 98/2, 99/1, 109/1, 110/1, 110/3, 111/2, 117/2, 117/3, 118/1, 119/1, 119/2, 135/1, 135/2, 136/1, 141/2, 144/1, 148/1
Berâtlar	6	45/2, 46/1, 55/1, 78/1, 93/2, 141/1
İ'lâmlar	4	29/1, 116/1, 122/1, 148/2
Mektuplar	6	21/1, 44/1, 69/1, 84/1, 98/1, 130/1
Hüccetler	2	17/1, 115/1
Salyâne	14	1/4, 1/11, 2/1, 2/5, 3/1, 3/2, 15/2, 27/1, 62/1, 63/1, 64/1, 73/1, 94, 141/3
Vakfiyeler	8	22/2, 35/2, 38/1, 45/1, 46/2, 54/3, 55/2, 56/2
Narh	3	1/1, 66/1, 131
Af kaydı	3	1/6, 1/9, 1/14
İhtidâ	2	1/5, 1/13
Muvasala	3	1/7, 1/8, 2/4

İrsâliye	3	1/2, 3/3, 123/1
Tayin	2	50/1, 79/1
Zabt-nâme	2	1/3, 3/4
Vekâlet kaydı	4	1/10, 1/12, 3/5, 59/2
Müslim Terekeleri	56	5/1, 8/1, 10/2, 11/1, 11/2, 13/1, 18/1, 18/2, 19/1, 19/2, 20/1, 23/2, 30/2, 34/3, 39/1, 44/2, 44/3, 47/2, 48/1, 49/1, 51/1, 51/3, 53/1, 54/1, 54/2, 56/1, 57/1, 58/1, 58/2, 59/1, 59/3, 65/2, 68/1, 68/2, 78/3, 80/4, 83, 84/3, 85/1, 88/2, 99/3, 106/1, 107/3, 108/1, 108/2, 111/1, 112/1, 115/3, 120/1, 120/2, 125/1, 135/4, 143/2, 144/2, 145, 146/3
Gayrimüslim Terekeleri	25	8/2, 12/1, 38/2, 43/2, 47/1, 52/2, 67/1, 68/3, 69/2, 71/3, 84/2, 92/1, 92/2, 92/3, 93/1, 95/2, 100/1, 106/2, 107/2, 110/2, 122/4, 125/2, 127/2, 144/3, 147/1
Beytûlmâl'a İntikâl Etmiş Terekeler	5	65/3, 71/2, 82/1, 88/1, 114/1
Celb / Murâfâa Dilekçe Kaydı	2	43/3, [Ara Sayfa]
İbrâ Kaydı	2	2/3, 122/2
İbkâ Kaydı	4	14/1, 121/2, 128/1, 142/1
Mürâsele Kaydı	5	22/1, 34/1, 109/2, 136/2, 146/2
Teftiş Kaydı	1	31/2
Masârifât Kaydı	3	39/2, 41/1, 101/1
Tefvîz Kaydı	1	60/1
Pusula Kaydı	1	70/2
Tezkire	1	80/2
Şart-nâme	1	89/1
Zahire Kaydı	1	98/3
Keşif Kaydı	1	129/1
Birinci Bölüm Toplam Belge Sayısı	264	

Defterin ikinci bölümü 146'dan 196. sayfaya kadar olan belgeleri kapsamaktadır. İkinci bölümde 194, 195. sayfalarda kayıt bulunmaması nedeniyle ikinci bölüm 48 sayfadan oluşmaktadır. Bu bölüm, 1 Ferman ve 2 tereke kaydı dışında mahkemede görülmüş davâların hüccetleri ve bazı mahkeme kayıtlarından oluşmaktadır. İkinci bölümdeki belgeler tür ve muhtevâsına göre Tablo 2.22'de tasnif edilmiştir.

Tablo 2:22 Numaralı Defterin İkinci Bölümünde Yer alan Belgelerin Türleri Adetleri ve Belge Numaraları

Belge Çeşidi	Aded	Belge Numarası
Ferman	1	193/1
Tereke Kaydı	2	196/1, 173/1
Evkâf Kaydı	1	160/3
İbrâ Hücceti	16	193/3, 187/2, 185/2, 185/3, 185/4, 182/1, 178/5, 176/2, 172/1, 173/2, 169/2, 166/1, 162/2, 158/1, 157/2, 153/1
Müslim Muhala'a Hücceti	3	149, 182/4, 152/1
Gayrimüslim Muhala'a Hücceti	1	175/4
Müslim Vasi Hücceti	11	192/3, 188/2, 186/1, 174/2, 175/2, 175/3, 165/1, 158/2, 158/3, 150/3, 151/2
Gayrimüslim Vasi Hücceti	7	175/1, 171/3, 169/1, 164/3, 160/1, 154/1, 151/3
Müslim Vasi ve Nafaka Hücceti	11	190/2, 190/3, 191/3, 188/1, 189/1, 189/4, 186/2, 184/1, 177/1, 171/1, 153/2
Gayrimüslim Vasi ve Nafaka Hücceti	3	186/3, 178/3, 152/2
Evkâf Hüccetleri	7	170/1, 170/2, 168/1, 162/3, 159/1, 161/3, 159/3
Mübâya' Hücceti	1	176/3
Menzil Hücceti	2	163/1, 150/2
Kayyım Hücceti	6	190/1, 180/4, 179/2, 174/1, 172/2, 157/1
Bey' Hüccetleri	9	184/4, 182/2, 180/2, 179/2, 176/1, 160/2, 161/2, 158/5, 153/3

Af Kaydı	2	196/3, 196/6
Mesleğe Kabul Ve İhraç Kaydı	2	196/4, 196/5
Müslim Sulh Hücceci	3	196/2, 185/1, 183/1
Gayrimüslim Sulh Hücceci	1	184/2
Hibe Hücceci	2	192/1, 165/2
İrsâliye Pusula Kaydı	1	196/7
İstibdâl Hücceci	1	154/3
Mu‘âraza’dan Men‘	24	193/2, 188/3, 189/2, 187/1, 184/3, 182/3, 181/3, 177/2, 174/3, 174/4, 172/3, 167/1, 167/3, 164/1, 164/2, 165/3, 162/1, 161/1, 158/4, 159/2, 156/1, 155/1, 155/2, 150/1
Guremâ Hücceci	1	168/2
Müslim Nâzır Hücceci	1	189/3
Gayrimüslim Nâzır Hücceci	1	186/4
Hirfet Hücceci	5	191/1, 180/1, 178/1, 163/2, 154/2
Diyet Hücceci	2	191/2, 179/4
Tenbih Hücceci	5	183/2, 183/3, 166/2, 166/3, 167/2
Su ve Tarla Niza‘ Hücceci	3	192/2, 181/1, 171/2
Na‘ib Hücceci	3	181/2, 178/2, 177/3
İptal Olmuş Hücceci	1	181/4
Nâzır Kaydı	1	178/4
Taahhüd Hücceci	1	179/1
Nişan ve Nikâh Fesh Hücceci	3	179/3, 171/4, 169/3
Mülk Tasdik Hücceci	2	157/3, 151/1
İkinci Bölüm Toplam Belge Sayısı	146	

2.3. Defterde Yer Alan Belge Türleri

22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde yer alan belge türleri genel olarak ferman, buyuruldu, tereke ve hüccetlerden oluşmaktadır. Bu belgeler dışında, vakfiye, salyane, i‘lâm, mektup, berât, narh, af kaydı ve ihtidâ kaydı gibi kayıtlar da mevcuttur.

2.3.1. Ferman

Ferman, Divân-ı Hümâyûn veya Paşa Kapısı'ndaki divânlarda alınan kararlara uygun olarak yazılan ve üzerinde tuğra bulunan padişah emirlerine verilen isimdir.¹²⁶ İncelediğimiz defterdeki belgelerde fermân ile aynı anlamı taşıyan; emr-i şerîf, emr-i münîf-i vacibü'l-ittibâ, hükm-i şerîf gibi tabirlere de rastlanmaktadır. Defterdeki fermânların belge başlıklarında genel olarak “Emr-i Âlî” tabiri kullanılmıştır.

Sefer açılması, asker sevki, vergi vb. devlet işlerini ihtivâ eden fermanlar, divân-ı hümâyûnun kararı ve padişahın emriyle hazırlanıp ilgili makam ve şahıslara gönderilirdi.¹²⁷ Padişah'tan gelen emir ve fermanlar iki ana grupta toplandığında birinci grub; İslâm hukûku tarafından tanınmış yasama yetkisine dayanarak icrâ kuvvetinin başı olarak verdiği hükümlerdir. İkinci grub ise; birinci grup gibi umûmî olmayıp husûsî şahısları ilgilendiren, vazife tevcihi, tımar tefvizi, ticaret beratı vs. konulara ilişkin sadır olan fermanlardır.¹²⁸

Fermanlar, padişahın tuğrası ile başlatılarak, padişaha yakışan ifâde tarzıyla gönderilen makam yahut şahsın rütbesine riayet edilerek hazırlanırdı.¹²⁹ İncelediğimiz sicildeki ferman kayıtları asıl nüshâlar olmayıp aslından istinsah edilmiştir. Bu nedenle ferman kayıtlarının üzerinde padişahın tuğrası yoktur. Defterdeki 9/1 ve 134 numaralı belgelerin başlığında da bu durum zikredilmiştir. Fermanın gönderildiği kişilerin adları yazılmadan önce bulundukları makama uygun elkâp ve dualar konurdu: “*Kıdvetü'n-nüvvâbi'l-müteşerri'in Tokat nâibi Mevlâna zîde ilmuhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-akrân hacegân-ı divân-ı hümâyûnumdan sâbık sipâhiler kâtibi olub zikr-i âtî husûsuna me'mûriyetle Tokad cânibinde olan Mehmed Remzi zîde mecduhu mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân vücûh-ı ahâli ve iş erleri zîde kadruhum...*”¹³⁰ Dua bölümünden sonra fermânın yazılma sebebini izâh eden “nakil/iblâğ” bölümü başlamaktadır. Dua ve nakil bölümü “*tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki*” ibâresi ile birbirine bağlanır.¹³¹ Fermanlardaki iblâğ bölümü konuya göre uzun ya da kısa olabilmektedir. Fermanlardaki iblâğ bazen bir cümle bazen fermân metninin büyük bir kısmını işgal

¹²⁶ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 4. Baskı, TTK Yay., Ankara 2018, s.99

¹²⁷ Kütükoğlu, *age*, s.116

¹²⁸ Akgündüz, “İslam Hukukunun Osmanlı Devletine Tatbiki”, s. 45-46

¹²⁹ Kütükoğlu, *age*, s.100

¹³⁰ TŞS 22, 31/1, Katırcı-oğlu Veys Beg'in emvâl ve emlâkı'nın fûruht olunması için gelen emr-i âlî.

¹³¹ Aynı yer.

edebilmektedir. İblâğ bölümünden yani fermânın yazılma sebebi izâh edildikten sonra konu hakkında verilen emre/hükme geçilir. Emir/hüküm bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Bu kısmın birincisi; “*imdi vusûlünde keyfiyet-i irâde-i senîyyem mantûk-ı emr-i şerîfînden ma‘lûmun oldukda*” cümlesiyle başlayıp, “*mucîb-i emr-i şerîfîle amel ve hareket iylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdır olmuştur.*”¹³² cümlesi ile tamamlanır. Emrin ikinci kısmı “*Buyurdum ki hüküm-i şerîfîm vardukda*” cümlesiyle başlayıp, “*bu bâbda vech-i meşrûh üzere şerefyâfte-i sūdûr olan işbu emr-i şerîf-i celîlû’s-şân vâcibû’l-ittibâ’ ve lâzimû’l-imtisâlimin mazmûn-ı münîfî itâ‘at-makrûnıyla üzere âmil olasız*”¹³³ şeklindeki ifâdelerle emir/hüküm rüknü tamamlanır. Emir rüknünü takîben “*Şöyle bilesiz a‘lâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız.*” te’kid olarak isimlendirilen rükün tamamlanır. Bazı fermanlarda te’kid bölümünün yanında tehdid bölümüne de rastlanmaktadır. Tehdid bölümünde fermana yer alan hükümün gereği gibi yerine getirilmemesi durumunda sorumluların nasıl bir cezaya çarptırılacağı kaydedilir.¹³⁴ Te’kid rüknünden sonra tarih kaydı bulunur. Tarihlerin başına genel olarak fermânın yazılma tarihini ifâde eden “*tahrîren fî*” bazen “*hurrîre fî*” ibâresi kullanılmıştır. Tarih, yazıyla gün, ay, yıl sırasına göre Arapça yazılır.

Fermânın bu rüknü, ayın tarihinin yazılışı bakımından, fermanın cinsi ve kaleme alındığı büroya göre bazı farklılıkları vardır. Maliye kaleminden çıkan fermânlarda ayın tam tarihi verilirken¹³⁵, divânda kaleme alınan fermanlarda çoğu zaman ayın onar günlük dilimlerinin, *evâil*(1-10), *evâsıt* (11-20) ve *evâhir* (21-30) yazılmasıyla yetinilmiştir.¹³⁶ Yazılan tarih, ayın ilk ve son günlerine rastlamışsa genellikle *selh* ve *gurre* şeklinde yazıldığından, defterde bu ibârelerle yazılmış tarihler de vardır.¹³⁷ Osmanlı Devleti hicrî takvimi kullandığı için aylarda hicrî takvim aylarıdır. Fermanın son rüknü, yazıldığı yeri ifâde eden “*mahall-i tahrir*” rüknüdür. Bu rükün sol alt köşede bulunur. Fermân, İstanbul’dan yazılmış ise; “*Kostantiniyye-i Mahrûse*” ya da “*Be-makâm-ı Kostantiniyye-i Mahrûse*” ifâdelerine yer verilirdi.¹³⁸

¹³² TŞS 22, 52/1, Voyvodalığa mü‘teallik emr-i âlî’dir.

¹³³ TŞS 22, 5/2 Menzîlhâne’ye müte‘allik nizâm için gelen emr-i âlîdir.

¹³⁴ Kütükoğlu, *age*, s.112

¹³⁵ TŞS 22, 70/1.

¹³⁶ TŞS 22, 16/3.

¹³⁷ TŞS 22, 28/1.

¹³⁸ Kütükoğlu, *age*, s.113.

İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde toplam 58 adet fermân vardır. 193/1 numaralı ferman hariç, diğerleri defterin birinci bölümünde yer almaktadır. Bu fermanların 50 tanesi İstanbul’dan yazılmıştır. 4/1, 26/3 ve 65/1 numaralı belgelerde ise fermânın yazıldığı yer hakkında kayıt konulmamıştır. Defterde bulunan fermanların konularına bakıldığında devlet işleriyle alakalı fermanların yanı sıra özel meseleler ve vilâdet tebşîriyle ilgili fermanlar da vardır.¹³⁹

Tablo 3:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Fermanlar

Sıra	Fermanın Konusu	Belge Numarası
1	Altun Fiyatlarına Narh Emri	1/12
2	Menzilhâne Nizâmı İçün Emr-i Âlî’dir.	4/1
3	Menzilhâne’ye Mûte‘allik Nizâm İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	5/2
4	Rizeli Memiş’in Ahz ve İ‘dâm İçün Sûret-i Emr-i Âlî’dir.	9/1
5	Menzilhâneye Mûte‘allik Emr-i Âlî’dir.	14/2
6	Tokat Voyvodası Veys Beg İle Ahâlinin Muhasebeleri İçün Gelen Emr-i Âlî	16/3
7	İlbeğlülerin Emridir.	24/1
8	İlbeğlü Ahâlilerine Mûte‘allik Emr-i Âlîdir.	24/2
9	İlbeğlü Kazâsının Hükm-i Sultânidir.	26/1
10	İlbeğlü Kazâsının Hükm-i Sultânidir.	26/1
11	Kayseriyeli-Oğlu Mehmed’in İtlâk Emridir.	26/3
12	Nühâs Nakliyesi İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	28/1
13	Katırcı-oğlu Veys Beg’in Emvâl ve Emlâkı’nın Furuht Olunması İçün Gelen Emr-i Âlî	31/1
14	Mübâya’a İçün Gelen Emr-i Âlî.	36/1
15	Enfiye İçün Gelen Emr-i Âlî’dir.	37/1
16	Gülbahar Hâtûn Ve Evkâf-ı Şerîfi Mahsûlâtı Hakkında	45/2

¹³⁹ TŞS 22, 51/2 Tokat kal‘âsına (Pehivanlı aşiretinden kal‘a-bend-hapis) nafi olunanların emr-i âlî kayıdır., TŞS 22, 105/3 Pehlivanlı aşiretinden Mehmed ve Ali ve Murtaza nâm kimesnelerin itlâk (salıverme, serbest bırakma) fermânı kayıdır. TŞS 22, 193/1 Kayserili (Güherçileci) Ali Beg oğlu Mehmed’in nefyi (sürgün) fermânıdır. TŞS 22, 26/3 Kayseriyeli-oğlu (Güherçileci) Mehmed’in itlâk (salıverme, serbest bırakma) emridir. TŞS 22, 72/1 Şehzade Süleyman’ın doğum müjdesi (H. Fi 24 Zilhicce 1232 Çarşamba gecesi M. 23 Ekim 1817 Perşembe), TŞS 22, 146/1 Hamide Sultanın doğum müjdesi (H. Fi 29 Şa‘banü’l-muazzam 1233 cum‘a gecesi M. 04 Temmuz 1818 Cumartesi)

17	Tokat Kal'âsına Nafi Olunanların Emr-i Âlî Kaydıdır.	51/2
18	Voyvodalığa Mûte'allik Emr-i Âlî'dir.	52/1
19	Acem Şâhı Tarafından Gelen Elçi Muhib Ali Hân Mûte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.	62/2
20	Re'âya-yı Ta'ife-i Ermeniye'ye Mûte'allik Emr-i Âlîdir.	65/1
21	Yirmi Yedi ve Yirmi Sekiz Senelerinin Aded-i Ağnâm Bakâyası İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	70/1
22	Vilâdet Tebşîri İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	72/1
23	Kâfirnî Nâhiyesinde Megülü Karyesi Ahâlilerine Mûte'allik Emr-i Âlîdir.	82/2
24	Altun İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	86
25	Sâbık Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa'nın Bâkâyası İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	87/1
26	Voyvodalık İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	89/2
27	Sırâç Kabilesi İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	89/3
28	Mûcibince Amal ve Hareket ve Hilâfindan Mûcanebet Olunur.	90/1
29	Cebbâr-zâde Süleyman Beg'in Oğlu Kapucu Başî Abbas Beg'in Divân-ı Hümayûn'a Yazdığı Arzuhâl Üzerine Gelen Emr-i Âlî.	91/1
30	Bin İkiyüz Otuz İki Senesine Mahsûben Mûteveffî Osman Paşa'nın Tokad Voyvodalık Hâsılâtıyla Tokad'a Olan Zimmetinin Tokad Voyvodası Sa'adetlû Derviş Ali Ağa'ya İhâlesini Konu Alan Emr-i Âlî	96/1
31	Diyârbekir'den Kırmızı Kirbas Nakliye Emri	97/1
32	Vekâ'il-i Hakîme Mûte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.	97/2
33	Mûteveffâ Esbak İbrahim Paşa Hazretlerinin Metrûkâtı İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	97/3
34	Pehlivanlı Aşiretinden Mehmed ve Ali ve Murtaza Nâm Kimesnelerin İtlâk Fermânı Kaydıdır.	105/3
35	Tozanlulara Mûte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.	109/3
36	Mûteveffâ Kibleli-zâde Mustafa Paşa Hanları ve Vakıfları İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	112/2
37	El-Hâc Rüstem Ağa'nın Bu Tarafta Olan Zimmeti İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	114/2

38	Devlet Tarafından Tüccâr Cânibine Götürülen Hediye ile Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	116/2
39	Tokat Kazâsından Bizeri ve Ulalı ve Gevle ve Evvelinde Cami'lü Karyesi Ahâlilerine Müte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.	117/1
40	Komanat Nâhiyesinin Ehl-i Zımmî Re'ayâlarına Müte'allik İспенç İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	118/2
41	Dergâh-ı Mu'allâm Gedüklülerinden Ali-zîde Mecduhu Yediyle Mübâya'a İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	118/3
42	Tokat Kazâsına Muzâfa Kâfirni Nâhiyesinde Almus ve Zuğru ve Doduhta ve Megüllü Nâm Karyelere Müte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.	121/1
43	Osmanlı Ülkesinde Ölen İran Tüccarlarının Eşya ve Malları Hakkında Ferman Kaydı.	121/3
44	Estil nâm zımmî'nin Saray-ı Sa'adete Takdim Ettiği Arzuhal Üzerine Varid Olan Emr-i Ali.	122/1
45	Hacı Kütük-oğluna Müte'allik Emr-i Âlîdir.	123/2
46	İran Elçisi (Mec'ali) Hân'ın İstanbul'dan İran dönüşü Sırasında Yol Üzerindeki Kazâlarda Gereği gibi Mu'amele Edilmesi Konusunda Emr-i Âlî	126/1
47	İmdâd-ı Hazeriyye'nin Usûlünce Toplanması Hususunda Emr-i Ali.	126/2
48	Sabık Sivas Vâlîsi Osman Paşa'nın Bakâyası Husûsunda Emr-i Âlî	128/2
49	Nühâs Nakliyesi Husûsunda Emr-i Âlî	129/2
50	Nemçe (Avusturya) Tüccârlarının Osmanlı Mülküne Getirdikleri Emti'aların Fiyat ve Satış Usûlüne Dair Emr-i Âlî	130/2
51	Nemçe Tüccârlarının Osmanlı Mülküne Getirdikleri Eşya-yı Mütenevvi'aların Listesi ve Fiyatları	131
52	Sûret-i Fermân-ı Âlîşân Aynîyle Nakl Olunmuştur.	134
53	Nühâs Nakliyesi İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	140/1
54	Sümbül Zâviyesi ve Vakfının Şeyh Süleyman'a Müte'allik Emr-i Âlî'dir.	140/2
55	Sivas Sükkânından Ken'an-oğlu ve Mütevellî Mahmud Nâm Kimesneler Haklarında Gelen Emr-i Ali.	142/2

56	Sivas Ahâlisinden Cend-Nefer Mutâd Mefsedet Pîşeler İçün Tokat Voyvodası ve Sâ'ire Hitâben Emr-i Âlî	143/1
57	Velâdet Tebşir İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	146/1
58	Kayserili Ali Beg Oğlu Mehmed'in Nefyi Fermânıdır. ¹⁴⁰	193/1

2.3.2. Berat

Arapça yazılı kâğıt anlamına gelen berâtın bir diğer adı nişandır. İlk devirlerde biti ve misal olarakta isimlendirilmiştir.¹⁴¹ Bir memûriyete tayin, kullanma hakkı, imtiyâz veya muafiyetin verildiğini gösteren ve padişahın tuğrasını taşıyan belgedir. Beratların geçerlilik süresi berat üzerinde tuğrası bulunan padişahın saltanatı süresince geçerliydi. Beratın yeni tahta çıkmış padişah döneminde de geçerli olabilmesi için tecdîd edildiğini gösteren yeni berat düzenlenirdi. Bir bölgede tahrir yapıldıktan sonra da beratlar tecdîd edilirdi. Verilmiş berat'ın kaybedilmesi hâlinde zâyî'den olduğuna işaret eden yeni berat düzenlenirdi.¹⁴²

İncelediğimiz defterde 6 adet berat kaydı vardır. Defterdeki beratlar mezkezden yazılmıştır. Taşra teşkilâtındaki birçok görevlinin merkezî atamayla göreve başlatılmasındaki amaç, merkezi otoritenin, güç ve belirleyiciliğini taşrada hissettirip, taşrayı kontrol altında tutmak istemesidir. Berât tevcihinde bu usûlün takib edilmesinin bir diğer amacı tevcih edilen görevlerin liyakatlı kişilere verilmek istenmesidir.

Tablo 4:22 Numaralı Defterdeki Berât Kayıtları

Sıra	Berât'ın Konusu	Belge No
1	Hatûniye (Gülbahâr Hatûn) Evkâfına Dair Berât Kaydı.	45/2
2	Penbeciyân Esnafından Es-Seyyîd Veys zîde kadruhu'nun berât'ının zâyî olması neticesinde yenilenen berât kaydı.	46/1
3	Sisli Osman Efendi'nin Berâtı Kaydıdır.	55/1

¹⁴⁰ Bu belge defterin ikinci bölümü "*Sicill-i Mahfûz'da*" mukayyedir.

¹⁴¹ Kütükoğlu, *age*, s.124

¹⁴² Mübahat S. Kütükoğlu, "Berat", *TDVİA*, C.5, İstanbul 1992 s.472-473.

Defterdeki 46/1 numaralı belgede, Penbeci Esnafının başı olan Es-Seyyîd Veys'in elindeki berâtı kaybetmesi sonucu kendisine yeni bir berât düzenlemiş olması bu duruma örnek gösterilebilir.

4	Beğler Çelebi Vakfı'nın Tevliyeti için Mehmed Emin'in Berâtı Kaydıdır.	78/1
5	Mehmed Emîn'in Berât Kaydıdır.	93/2
6	Sümbül Tekyesinin Şeyhi Süleyman Dede'nin Berât Kaydıdır.	141/1

İncelediğimiz defterde berât kayıtlarının yanısıra içerik olarak berâtlara benzeyen mektûb kayıtları da vardır. Bu mektûblar genel itibâriyle Yeniçeri serdârı¹⁴³ ve nakîbü'l-eşrâfîlik¹⁴⁴ vazifelerini yürütecek kişilere gönderilmiş ta'yin belgeleridir.

Tablo 5:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Mektuplar

Sıra No	Mektup'un Konusu	Belge Numarası
1	Hüseyin Ağa'nın Serdarlık Mektûbu Kaydıdır.	21/1
2	Ma'lûmü'l-Mevâd İçün Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan Sadrazâm Tarafından Gelen Mektûb Kaydı.	29/3
3	Koca Mahmud Ağa'nın Serdarlık Mektûbu Kaydı.	44/1
4	Tataroğlu El-Hâc Ali Ağa'nın Serdârlık Mektûbı Kaydıdır.	69/1
5	El-Mu'î Efendi-zâde Salih Efendi'nin Nekâbet Mektûb Kaydıdır.	84/1
6	Fos-oğlu Mehmed Ağa'nın Serdâr Mektûbu Kaydıdır.	98/1

¹⁴³ Yeniçeri Serdârı: Herhangi bir sebeple devlet merkezinden uzakta olan yeniçerilerin oradaki en büyük amirine verilen isimdir. Yeniçeri serdârları aynı zamanda bulundukları yerlerdeki gönüllülerin ve gönüllü yeniçerilerinde amiridir. Taşradaki yeniçerilerin eğitilmesi yahut cezalandırılması da yeniçeri serdârının görevlerindendir. Bknz: Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, Baskı 1, Paradigma Yay., İstanbul 2011, s.734.

¹⁴⁴ Nakîbü'l-eşrâf: İlk Yıldırım Bayezid devrinde teşkil edilen, Hz. Peygamberin soyundan gelen "seyyîd" (Hz. Hüseyin'den gelenler) ve "şerîflerin" (Hz. Hasan'dan gelenler) işleriyle uğraşmak, onların özlük haklarını muhafaza etmek ve şecerelerini kontrol ve takip etmekle görevli ilmiye memurudur. Tafsilatlı bilgi için bknz.: Murat Sarıcık, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakîbü'l-Eşrâfîlik Müessesesi*, TTK Yay. Ankara 2003.

7	Fos-oğlu Hasekî Mehmed Ağa'nın Serdârlığı Mektûb Kaydıdır.	130/1

2.3.3. Buyuruldu

Buyruldu veya buyuruldu; Türkçe “buyurmak” fiilinden yapılmış isimdir. Buyurulduları yazıldıkları yer bakımından merkez ve taşrada yazılanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Merkezden yazılan buyuruldular, sadrazam, vezir, defterdar, kazasker gibi üst rütbeli devlet erkânına aittir.¹⁴⁵ Buyuruldular, ister merkezde yazılmış olsun ister taşrada yazılmış olsun daima divânî yazı ile yazılmıştır.¹⁴⁶ Ancak buyuruldular, Şer‘iyye Sicillerine istinsâh edilirken rika yazısı kullanılmıştır. Taşrada yazılan buyuruldular ekseriyetle beylerbeyine aittir. İncelediğimiz 22 Numaralı defterde 39 adet buyuruldu kaydı mevcûdur. Buyurulduların, halkın güvenliği, suçluların yakalanması, vergilerin düzenli olarak toplanması ve padişahın yayınladığı kararlara uyulması gibi konuları ihtivâ ettiği görülmektedir.¹⁴⁷

22 Numaralı Sicil Defterindeki buyuruldular genel olarak beylerbeyine ait ve Divân-ı Rûm ve divân-ı eyâlet-i Sivas’dan yazıldığı görülmektedir. Defterdeki 135/1 numaralı belge örneğinde olduğu gibi Tokat ile ilgili bir meselede başka eyalet valisinden sâdır olmuş buyuruldu kaydı vardır.¹⁴⁸ Başka eyâletten ısdâr olan bir diğer buyuruldu örneği ise Karaman eyaletinden sâdır olmuş 110/3 numaralı belgedir.¹⁴⁹ Buyurulduların yazım kurallarına bakıldığında, ilk bölümü elkâb kısmıdır. Elkâb rûknünde fermanlarda olduğu gibi muhâtabının rütbesi, konumu dikkate alınarak hitâb edilir. Muhâtabın konumuna göre elkâblar da değişmektedir. Örneğin; kadılara “şerî‘at-me’âb...fazîletlü efendi” ve “şerî‘at-şi‘ar...fazîletlü efendi”, na’iblere; “na’ibü ş-şer‘ olan Mevlâna”¹⁵⁰, voyvoda, mütesellim, kethüdayeri ve yeniçeri serdârlarına; “mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân”, “kıdvetü’l-emâcid ve’l-akrân”, “kıdvetü’l-emâcid ve’l-a’yân voyvodası izzetlü

¹⁴⁵ Mübahat S. Kütükoğlu, “Buyuruldu”, *TDVİA*, C.6, İstanbul 1992 s.478-480.

¹⁴⁶ Aynı yer.

¹⁴⁷ Ali Açık, “Tokat Şer‘iyye Sicillerine göre Beylerbeyi Buyurulduları”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.5, 2001, s.13-40.

¹⁴⁸ TŞS 22, 135/1, Erzurum Vâlisi Devletlû Ahmed Paşa tarafından gelen buyuruldu kaydıdır.

¹⁴⁹ TŞS 22, 110/3, Devletlû Mehmed Paşa efendimiz tarafından gelen zahire buyuruldusu kaydıdır.

¹⁵⁰ TŞS 22, 97/3 Müteveffâ Esbak İbrahim Paşa hazretlerinin metrûkâtı için gelen emr-i âlî kaydıdır.

ağâ” gibi elkâblar kullanılmıştır. Diğer taraftan incelediğimiz defterdeki buyruldu örneklerinde de tıpkı fermanlarda olduğu gibi birden fazla kişiye hitâb edilebildiği görülmektedir.

Buyuruldularda elkâbdan sonra duâ rüknüne geçilir, kadı ve na’ibler için “*zîde ilmuḥû*” ya da “*zîde fazluḥû*”, voyvoda, mütesellim, kethüdayeri ve yeniçeri serdârlarına “*zîde kadruḥû*” ya da “*zîde mecduḥû*” gibi dua kalıpları yazılırdı. Duâ rüknünden sonra “*inhâ olunur ki*” veya “*ba‘de’s-selâm inhâ olunur ki*” veya “*ba‘de’t-tahiyetü’l-vâfiye inhâ olunur ki*” gibi kalıplar kullanılarak buyrulduğunun yazılma sebebinin izâh edildiği nakil/iblağ bölümüne geçilirdi.

Buyrulduğunun nakil/iblağ bölümünde konu açıkça anlatılmaktadır. Bu rükün, nakledilen konunun önemine göre uzun ya da kısa olabilir. Buyrulduğunun yazılmasına sebep olan şey daha önce olan bir olayın anlatılmasını gerektiriyorsa “*bundan akdem*” ifadesi kullanılmaktadır.¹⁵¹

Nakil kısmında buyrulduğunun yazılmasına sebep olan şey özetlendi, bu konuda verilen emre geçilir. Emir/Hüküm adı verilen bu rükünün başında “*iylemeniz bâbında işbu buyuruldu [fûlan] ile ba‘is ve tisyâr olunmuştur*” veya benzer ifadelerle belgenin buyuruldu olduğu belirtilirdi. İncelediğimiz defterdeki bazı buyuruldu kayıtlarında “*işbu buyuruldu*” ifadesinden önce emredilen husûsun eyâlet divânı kararı olduğunu belirtmek için “*Divân-ı Rûm’dan*”, “*Divân-ı Eyâlet-i Rûm’dan*”, “*Divân-ı Eyâlet-i Sivas’dan*”, “*Divân-ı Rûm ve Çorum’dan*” gibi yer ve mercî isimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Yine defterdeki bazı buyuruldu kayıtlarında “*irsâl ve tisyâr olunmuştur*” ibâresinden evvel buyurulduyu ilgili yere götüren şahsın unvanının ve isminin yazıldığı görülmektedir. Beylerbeyi tarafından gönderilen belgelerdeki unvan ve isimlere bakıldığında bu kişilerin eyâlet vâlisi maiyetindeki görevliler olduğu anlaşılmaktadır. Defterdeki, ferman örneklerinde olduğu gibi bazı buyuruldularda da belgeyi ulaştırmakla görevli olan kişinin unvan ve isim yeri boş bırakılmıştır. Bunun nedeni, buyuruldu kaleme alındığında henüz götürecekt kişinin ismi kararlaştırılmadığı için, isim kısmı güvenlik açısından son ana kadar boş bırakılmasıdır.¹⁵²

¹⁵¹ TŞS 22, 117/2, Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa tarafından Müteveffî Osman Paşa bakâyâsı için buyuruldu kayıdır.

¹⁵² Açıkel, “Beylerbeyi Buyurulduları”, s.21.

Emir/Hüküm bölümünün devamında genellikle “İnşâ’allahü te’âlâ vusûlünde gerekdir ki”, “Bi-mennihi te’âlâ vusûlünde gerekdir ki” gibi kalıplardan biri kullanılarak emredilen şey kısaca tekrarlanır. Bu rükünden sonra te’kîd rûknüne geçilir. Bu rükünde “mûcib-i buyuruldu a‘mal ve hareket ve hilâfından hazer iyleyesiz”, “mûcib-i buyuruldu ile a‘mal ve hareket ve hilâfından ziyâde hazer ve mücânebet iyleyesiz deyû” gibi te’kîd kalıpları kullanılarak, emrin gereği gibi yerine getirilmesi, uygulanmasında dikkat ve titizlik gösterilmesi, tehir edilmemesi ve emrin hilafına hareket edilmemesi istenirdi.¹⁵³

Buyurulduların sonu genellikle “deyû buyuruldu” şeklinde bitse de bazen “buyuruldu” kelimesi kullanılmayıp sadece “deyû” ile bazen de “deyû” de konulmayarak “mûcib-i buyuruldu a‘mal ve hareket ve hilâfından hazer iyleyesiz” gibi klişe ifâdelerle bitirilir ve buyuruldu belgesinin altına tarih atılırdı. Gün ve yıl rakamla, ay da belirli harflerle ifade edilirdi. Yıldan önce kesinlikle seneyi ifade eden bir işaret konulurdu.¹⁵⁴ İncelediğimiz defterde, yılın tam olarak yazıldığı belgeler olduğu gibi bazen de binler ve yüzler haneleri ihmal edilerek yazılmış kayıtlar vardı. Ancak biz belgeleri özetlerken bu tarihleri tamamladık. Örneğin; sadece “32” yazılı olan belge tarihini “1232” olarak tamamladık. İncelediğimiz defterde ay ve gün bulunmayıp sadece yıl bilgisi verilmiş buyuruldu kaydı da mevcuttur.¹⁵⁵

Eyâlet merkezinden kazâlara gönderilmiş bazı buyuruldu kayıtlarının sol alt köşesinde buyurulduyu kaleme alan kişinin pençesi, unvânı ve adı bulunmaktadır.¹⁵⁶

Tablo 6:22 Numaralı Defterde Kayıtlı Olan Buyuruldular

Sıra	Buyuruldu’nun Konusu	Belge Numarası
1	Tokat ve Nahiyelerinin Ağnam Vergisi Toplama Görevinin Es-Seyyîd Hasan Ağa’ya İhâle Olunduğu.	7/1
2	Sûret-i Emr-i Âlî Mûcibince Sivas Vâlisi Buyuruldu.	9/2
3	Menzilhâneye Mûte‘allik Buyuruldu.	15/1
4	Bedel-i Ağnâm İçün Gelen Buyuruldu.	16/1
5	Mâl-ı Hazeriyye’nin Taksîd-i Şahidî İçün Gelen Buyuruldu.	16/2

¹⁵³ Açıklık, “agm”, s.22.

¹⁵⁴ Aynı yer.

¹⁵⁵ TŞS 22, 29/2, Duhân gümrüğü için gelen buyuruldu.

¹⁵⁶ TŞS 22, 27/2.

6	Ağnam Vergisinin Gereğince Toplanması.	27/2
7	Sâbık Sivas Valisi Osman Paşa'nın Bursa'ya Nefyi	27/3
8	Duhân Gümrüğü İçün Gelen Buyuruldu.	29/2
9	Kazgancı Esnafı'nın Nevbet İşlemeleri İçün Ma'den Emîni Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydır.	34/2
10	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Tokat Voyvodalığı İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	35/1
11	İ'lân ve İşâ'a Buyuruldu Kaydır.	60/2
12	Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydır.	61/1
13	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Efendimiz Tarafından Gelen Devriye Buyuruldu Kaydır.	61/2
14	Erzurum Vâlisi Celâleddîn Devletlû Mehmed Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydır.	62/3
15	Ağnam Bedeliyesi İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	63/2
16	Taksit-i Evveli İçün Hazeriyye Buyuruldu Kaydır.	63/3
17	Hâlâ Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Devriye Buyuruldu Kaydır.	71/1
18	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Şürefâ'ya Mûte'allik Buyuruldu Kaydır.	78/2
19	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Menzil Husûsu İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	80/1
20	Kazâbâd Kazâsından Haydar-oğlu İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	80/3
21	Sâbık Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa'nın Bâkâyası İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	87/2
22	Mehmed Paşa Efendimizden Gelen Buyuruldu Kaydır.	98/2
23	Sâbık Diyârbekir Vâlisi Devletlû Ebûbekir Paşa Efendimizin Zahîre Buyuruldusu Kaydır.	99/1
24	Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Efendimiz Tarafından İstanbul'a Giden Hazineye Buyuruldu Kaydır.	109/1
25	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Trabzon Vâlisi İçün Gelen Mihmandâr Buyuruldusu Kaydır.	110/1
26	Devletlû Mehmed Paşa Efendimiz Tarafından Gelen Zahîre Buyuruldusu Kaydır.	110/3

27	Ma'aden Vâlisi Devletlû Nurûllah Paşa Tarafından Asitâne Tarafına Gönderdiği Üç Yük Sim Hazine İçün Yol Buyuruldu Kaydır.	111/2
28	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Müteveffî Osman Paşa Bakâyâsı İçün Buyuruldu Kaydır.	117/2
29	Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa Tarafından İmdâd-ı Hazâriyyenin Taksîd-i Sânisî İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	117/3
30	Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Mübâya'a İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	118/1
31	Ağnâm İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.	119/1
32	Gödös Voyvodası Nasûh Oğlu İçün Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydır.	119/2
33	Erzurum Vâlisi Devletlû Ahmed Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydır.	135/1
34	Kars Muhâfızî Hüseyin Paşa'nın Haremi İçün Gelen Buyuruldu.	135/2
35	Devletlû Lütfullâh Paşa Tarafından Gelen İ'lân ve İşâ'a Buyuruldu Kaydır.	136/1
36	Es-Seyyid Lütfullâh Paşa Efendimizin Zâhîre Buyuruldu Kaydır.	141/2
37	Sivas'dan Firar idenler İçün Gelen Sivas Ahâlileri Haklarında Buyuruldu Kaydır.	144/1
38	Sâbık Sivas Vâlisi Olub Karahisâri Sahib Mutasarrıfı El-Hâc Osman/Ali Paşa Hazretlerinin Zahîre İçün Gelen Buyuruldu.	148/1

2.3.4. İ'lâm

İ'lâm, sözlük anlamı olarak; bildirme, bildirim, anlatma manalarına gelmektedir. Terim olarak da; bir davanın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığının kaydedildiği vesika anlamında kullanılmaktadır.¹⁵⁷ İ'lâm kayıtlarının altında karar veren kadının imza ve mührü bulunmaktadır. İ'lâm kayıtları muhtevâsı itibâriyle, davacının iddiasının, dayandığı delilleri, davalının cevâbının ve def'i söz konusu ise def'inin sebeplerinin, verilen kararın gerekçelerinin ve nasıl karar verildiğinin kaydından ibârettir. İ'lâmları diğer sicil kayıtlarından ayıran en önemli özellik hâkimin kararını ihtivâ etmesidir.¹⁵⁸ Ancak, Osmanlı diplomatiğinde kadıların şer'î mahkemeye intikal etmiş bir

¹⁵⁷ Devellioğlu, *age*, s.490

¹⁵⁸ Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletine Tabiki", s.36-37

davanın kararının tasdikini sağlamak amacıyla şeyhülislâmlık makamına yahut herhangi bir konuda bilgi vermek amacıyla üst makamlara yazılan resmi yazılar için de i'lâm tabiri kullanılmıştır. Üst makamlara bilgi vermek amaçlı yazılan i'lâmlar, arz mahiyetindedir.¹⁵⁹ İncelediğimiz defterde arz mahiyetini taşıyan i'lâmların da olduğu görülmektedir. Defterde toplam 4 adet i'lâm kaydı vardır. Bunların konularına bakıldığında; birincisi, fermân üzere Tokat'tan nakl olunacak nühâsın Tokat'tan Samsun'a gönderildiğini bildiren kayıttır.¹⁶⁰ İkinci kayıt, Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa Vakfına ait muhterik (yanan) olan Basmacılar Hân ve Boya Hân'a dair kayıttır.¹⁶¹ Üçüncü kayıt, İstanbul'da Astarıcılar Hanında mukîm olan Kayserili Sarraf İstil zımmî ile Tokat'ta mütemekkin Penbeci-oğlu Ohan ve diğer zımmîlerle olan alacak verecek meselesine dâir kayıttır.¹⁶² Dördüncü ve son kayıt ise; yine fermân üzere Tokat'tan nakl olunacak nühâsın Samsun'a gönderildiğini bildiren kayıttır.¹⁶³

2.3.5. Mürâsele

Arapça haberleşmek, mektuplaşmak anlamına gelen Mürâsele, Şer'iyeye Sicillerinde kullanılan anlamıyla Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri tarafından kadı ve na'iblere tayin ve selahiyetlerini bildirmek amacıyla yazılan resmî emirler için kullanılmaktadır. Kadıların bir konuda yazdığı resmî kayıtlara da mürasele denilmektedir. Kadılar tarafından na'iblerin nasbı hakkında yazılan tahrirât için de *mürasele-i şer'iyeye* denilmektedir.¹⁶⁴ İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde 11 adet mürâsele kaydı bulunmaktadır.

Tablo 7:22 Numaralı Defterdeki Mürâsele Kayıtları

Sıra	Mürasele Konusu	Belge No
1	Tokat Kazâsında Na'ib İbrahim Şerif Efendi'ye 1232 senesi Şaban ayının ilk on gününden itibaren Umûr-ı Niyâbet-i Şer'iyeye'nin ihâle ve ibkâ edilmesi hakkında Mürasele.	14/1

¹⁵⁹ Kütükoğlu, *age*, s.345

¹⁶⁰ TŞS 22, 29/1 Nühâs i'lâmı kaydı.

¹⁶¹ TŞS 22, 116/1, Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa vakfına i'lâm kaydıdır.

¹⁶² TŞS 22, 122/1

¹⁶³ TŞS 22, 148/2, Nühâs i'lâmı

¹⁶⁴ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri II*, MEB Yay, İstanbul 1993 s.621.

2	Esber Beşe'ye Mûte'allik Mürâseledir.	34/1
3	Müfti-zâde Es-Seyyîd Mehmed Efendi'nin Tokat Müftisi olmasına dair Mürasele kaydı.	50/1
4	Es-Seyyîd Hüseyin Efendi'nin Pazar ve Pazartesi ve Salı günlerinde Safer ayının ilk on gününe kadar üç gün niyâbete vekil olmasına dair Mürasele kaydı.	59/2
5	Ali Sabit Efendi'nin 1233 senesinde Tokat Kazâsının Niyabetini Safer ayının ilk on gününden itibaren zabt etmesine dair mürâsele kaydı.	60/1
6	Es-seyyid Mehmed Efendi'nin istifâsı neticesinde hacr olunup (görevden men etme) yerine Mü'ezzin-zâde Es-Seyyîd Osman Efendi'nin Tokat Müftisi olduğuna dair mürâsele kaydı.	79/1
7	Nakîbü'l-Eşrâf Salih Efendi'ye Mûte'allik Mürâsele Kaydı.	109/2
8	Ali Sabit Efendi'nin 1233 senesi Şaban Ayı guresinden itibaren Tokat'ın umûr-ı niyâbet-i şer'îyyesi görevine getirilmesi hakkında Mürasele Kaydı.	121/2
9	Mü'ezzîn-zâde Es-Seyyîd Osman Efendi'nin Tokat Müftisi olduğuna dair Mürâsele Kaydı.	128/1
10	Ali Paşa Cami' Şerifi Mü'ezzini Ahmed Efendi'ye Mûte'allik Mürâsele Kaydı.	136/2
11	Es-Seyyîd Osman Efendi'nin Tokat Müftisi olmasına dair Mürâsele Kaydı.	142/1

2.3.6. Salyâne ve Masarifât Defterleri

18. yüzyılın başlangıcından itibaren Osmanlı Devleti'ne; gümüş girişinin artması, 1584'te akçelerin üzerinde tağşiş uygulanması, savaş tekniklerindeki değişim, Celâli isyanlarıyla meşguliyet, toprak sistemindeki bozulmalar, kapıkulu askerlerinin sayısındaki artış, devlet hazinesindeki açığın büyümesi, avâriz vergisinin sürekli hâle gelmesi, imdâdiye adı verilen yeni vergilerin getirilmesi, klasik toprak yapısı olan tımar sistemindeki işleyişin bozulmasıyla boşalan arâzilerinin iltizâma verilmesi, savaşların uzun sürmesi ve iç güvenlik doğrultusunda vâlilerin kapı halkındaki sayı artışı gibi sebepler, Osmanlı halkının ödemekle yükümlü olduğu kadîm vergilerin yanında “vilâyet

masrafı“ adında yeni bir vergi usûlünün ortaya çıkmasına neden olmuştur.¹⁶⁵ Yukarıda zikredildiği gibi beyler ve paşaların kapı halkındaki artışın sonucu olarak artan maliyetleri karşılamak için padişah izni ile halka yeni vergiler koydular. Bu vergilerin düzenli toplanmasını temin etmek için tevzî (salyâne) defteri uygulaması getirildi. Tevzî tabiri burada yerel masrafların örfî vergiler olarak vilâyet halkına bölüştürülmesi anlamını taşımakta, salyâne tabiri ise yıllık vergi yahut yıllık vergi hesabı anlamını taşımaktadır. Tevzî defterleri vilâyet masraflarından meydâna geldiği için bu kayıtlara “*vilâyet masraf defterleri*”, “*salyâne defterleri*” ve “*ale’l-hisâb defterleri*” denilmektedir.¹⁶⁶

Salyâne uygulaması, olumsuz ekonomik koşulların oluşturduğu aksaklıkların giderilmesi için bulunmuş bir çıkış yoludur. Kazaların kendi giderlerinin yanı sıra merkezden talep edilen yardımların karşılanması amacıyla salyâne vergileri 6 aylık periyotlarla yılda iki taksit şeklinde toplanmaktaydı. İhtiyaç halinde 6 ay süre haricinde ara dönemlerde de toplanabilmekteydi.¹⁶⁷ 22 numaralı sicil defterinde salyâne vergilerinin 8 aylık periyotla toplandığı anlaşılmaktadır.

İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinde Salyâne Defteri şu şekilde kaydedilmiştir; “*Defter oldur ki...*” girişile başlayıp salyâne defterinin kapsadığı tarih ve dönemin masraflarının özeti yazılmıştır.

“...işbu bin iki yüz otuz üç senesine mahsûben Sivas Valisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Efendimiz hazretlerine verilen İmdâd-ı hazeriyye’nin taksîd-i âlâ ile müşârun-ileyh efendimiz Sivas’a teşriflerinden cümle mâ’rifetiyle verilen meblâğ ve otuz iki senesine mahsûben Eylül menzilci ücretinden Menzilci Hüseyin Ağa’ya verilen üç aylık menzil ücreti ve otuz üç senesine mahsûben mart menzili için verilen altı aylık menzil ücreti ve otuz iki senesi Şevvâl’inde gurresinden otuz üç senesi Cemâziye’l-ahîr gurresine değin bâ-defter-i müfredât-ı masarîfât-ı belde ve harc-ı imzâ ve tahsildâriyye tertîb-i defter ve yafte-i kalemiyesi ve kaydiye-i cümle mâ’rifeti ve ma’rifet-i şer’le alâ vechi’s-sıha hisâb ve cümle muvacehesinden kırâ’at ve ba’d-e’l-kabûl tevzî’ ve taksîm olunan masârifât-ı beldenin defter-i müfredâtıdır ki ber-vech-i âtî zikr olunur...”

¹⁶⁵Ali Açık ve Abdurrahman Sağır, “Tokat Şer’iyye Sicillerine Göre Salyâne Defterleri (1771-1840)”, *Tarih Dergisi*, S. 41, 2012 s. 95 – 146.

¹⁶⁶ Aynı yer.

¹⁶⁷Mehmet Beşirli, *age*, s.273.

Bu bölümden sonra masrafların ayrıntılı listesi çıkarılarak kuruş ve para cinsinden değeri yazılıp genel toplam verildiği görülmektedir. Genel toplam yazıldıktan sonra kaza merkezi ehl-i hiref ve hânâtı ile kazânın nahiyeelerine taksim edilmiş hisseleri yazılmıştır. Bu genel taksimâtın ardından ehl-i hiref hissesine düşen mikdâr esnaf ve zanaatkârlar arasında bölüştürölerek, hanât hisselerinin hân tüccârlarına, kaza merkezindeki mahallelere taksîmi ve nahiye hisselerinin köylere taksîminin ayrıntılı olarak yazıldığı görülmektedir. Defterde kayıtlı olan salyânede dikkat çeken unsurlardan biri vergi ödemekle yükümlü olan muhatabların üzerlerine düşen hisselerin eşit miktârda olmamasıdır. Bu eşitsizlik, vergi mükellefi olan mahalle, ensaf ve köylerin ekonomik durumunun birbirinden farklı olmasıyla açıklanabilir. Ehl-i hiref ve Hânât taksîm listelerinin altında, “*Bâlâda mestûr ehl-i hiref ve hânât ahâlîleri inhâ olunur ki...*” ifâdesiyle nahiye taksîm listelerinin altında ise “*Bâlâda mestûr karye ahâlîleri inhâ olunur ki...*” ifâdeleriyle başlayan kadı mürâselesi sûretlerinin bulunduğu açıklayıcı parağraflar mevcuttur.¹⁶⁸

Salyâne defterlerinin hazırlanışında ve defterde belirtilen verginin halktan tahsîlinde belirli prosedür takip edilirdi. Öncelikle, kadının başkanlığında vali, mütesellim ve voyvoda gibi üst düzey idâreciler, âyân, şehir kethüdâsı, esnaf kethüdâları ve ileri gelenlerin bulunduğu toplantı düzenlenirdi. Bu toplantıda “*masârîfât-ı belde*” gözden geçirilir, kamu hizmeti için harcama yapmış ancak karşılığını almamış olanların harcama pusulaları ve belde masraflarının ekserîsini sarf eden voyvoda ve menzîlcilerin yaptığı masraflar teker teker mahkeme siciline kaydedilmekteydi. Bu işlemler bitip genel toplam tespit edildikten sonra kadı ve na’iblere her kuruştan bir para hesabıyla “*harc-ı defter ve imza*” ile diğer personel için “*ihzarîyye*”, “*hüddâmiyye*”, “*kâtibiyye*” olarak adlandırılmış ücretler eklenirdi. Bakâya kalmış vergi borçları varsa bu borçlar genel toplama ilâve edilerek halka taksîm edilmiş şekilde hazır hâle getirilirdi. Bu prosedürler işletilerek hazırlanmış salyâne defterlerinin bir nüshâsı denetlenmek üzere merkeze gönderilirdi. Merkeze gönderilmiş salyâne defterleri ilgili dairede görevli memurların kontrol ve denetimi neticesinde tasdik ibâresi yazılıp mühürlenerek salyâne defterinin uygunluğunu ifâde eden “*sahh*” keşidesi çekilirdi. Sahh keşidesi çekilmiş olan harcamalar

¹⁶⁸ TŞS 22, 101/1.

onaylanmak üzere padişaha arz edilirdi. Padişah onayından sonra salyâne defteri, emrî ile ilgili kazaya geri gönderilir böylece verginin tahsîli için gerekli izin verilmiş olurdu.¹⁶⁹

İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde nühâs salyânesi hariç toplam 12 adet salyâne kaydı bulunmaktadır.¹⁷⁰ Bu salyâne kayıtlarının bazısında detaylı taksîm yerine sadece Tokat Kazâsının geneline düşen miktar yazılmıştır.

Tablo 8:22 Numaralı Defterde Yer Alan Salyâne Kayıtları

Sıra	Salyânenin Konusu	Belge No
1	Tokat Ve Şarkîpâre'nin sehmlerine isâbet eden Ağnam mikdârı.	2/1
2	Tozanlu Salyânesi toplamakla görevli olan Ali Ağa'nın topladığı meblağı teslim ettiğine dair kayıt.	2/5
3	Sicill-i mahfûz'da kayıtlı olan Hazeriyye'nin Tokat kazâsı ve nahiyelerine isâbet eden miktar hakkında kayıt.	15/2
4	Buyurulduyla birlikte kaydedilmiş Tokat ve Nahiyelerine düşen Ağnam bedeli mikdarı hakkında kayıt.	16/1
5	Rizeli Tuzcu-oğluna gidecek askerlerin ve Komutanların masârifi	39/2
6	1233 senesi Rebiü'l-evvel'in yedinci gününden yedi buçuk ay süresinde masârifât-ı belde	41/1
7	1233 senesi Muharrem Guresinden itibaren senede iki taksit ve beher taksidin vakti zamanında ödenmesini konu edilen ve Tokat Kazâsı ve Nahiyelerine düşen hissesi hakkında kayıt.	62/1
8	1233 senesi sarây-ı cedîd-i âmîre ve sarây-ı âtik-i ma'mûre ve dergâh-ı âlî bekçileri topcu ve arabacı ve tersâne-i âmîre ocakları lahm-ı ta'yînâtı ve ta'yînât-ı sâ'ire için Tokat ve Nahiyelerine düşen hisse hakkında kayıt.	63/1
9	Tozanlu Nâhiyesinin Sâlyâne Defteri Kaydıdır.	64/1
10	1233 senesinin Avârız Defteri Kaydı.	73/1
11	1232 senesi Mart ayının başlangıcından Teşrîn-i sâni (Kasım) sonuna kadar olan bakâyâ	94
12	1233 senesi imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksidi, 1232 senesi Eylül Menzili ücretinden Menzilci Hüseyin Ağa'ya verilen menzil ücreti, 1232 senesi Şevvâli guresinden (ilk on günü) 1233 senesi	101/1

¹⁶⁹ Ali Açık, Abdurrahman Sağır, agm, s. 102-103.

¹⁷⁰ Nühâs konusundaki kayıtlara meslek ve iş kolları başlığı altında değinilecektir.

	Cemâyize'l-ahîr guresine kadar olan belde masârifî, harc-ı imzâ ve tahsildâriyye tertib-i defter ve kalemiyye ve kaydiyye masârifî.	

2.3.7. Tereke

Ölünün geride bıraktığı mal varlığı için kullanılan tabirdir. Bu tabir yerine muhalefât kelimesi de kullanılmaktadır. Halk arasında tereke ifâdesi sıklıkla kullanılmaktadır.¹⁷¹ Terekeler, Şer'îyye Sicillerindeki şekliyle, vefât eden kişilerin geride kalan menkûl ve gayr-ı menkûl her türlü, mal, borç, alacak, vasiyet ve hibe gibi hak ve tasarrûfâtının tafsîlâtı dökümüdür.

Ölen kişinin mirâscılarının veya borçluların talebiyle mirâsa el koyarak, geride kalan mirâs mallarının tespiti, borçların ödenmesi veya ödeme şeklinin belirlenmesi varsa vasiyet ve hibelerin yerine getirilmesi, mirâsın şer'î kaideler üzre taksimi ve kayıtlarının tutulması kadının görevleri arasındaydı. Vârisi olmayan terekeler, beytûlmâla intikâlinin sağlanması ve mirâs taksîmi sırasında orada bulunmayan yahut bulûğa ermemiş vereselerin haklarının muhafazası da kadı vazifelerindendi. Kadı, bu vazifesini kassâmların yardımıyla yerine getirirdi.¹⁷²

İncelediğimiz defterdeki tereke kayıtlarının ekserisinde tereke kaydının kime ait olduğuna dair başlık konulmuştur. Az da olsa bazı tereke kayıtlarında başlık yoktur. 22 Numaralı Sicildeki tereke kayıtlarına bakıldığında ilk olarak fevt/hâlik(e) olan kişinin yaşadığı şehir, mahalle, adıyla birlikte babasının adının yazıldığı görülmektedir. Terekelerinin giriş cümlesine örnek olarak: “*Medîne-i Tokat'da Debbağhane-i Atik mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem fevt olan İbrahim bin Hasan...*”¹⁷³ Gayrimüslim tereke kayıtlarında ise az evvel de bahsedildiği gibi yaşadığı şehir, mahalle ve adıyla birlikte babasının adı kaydedilirdi. Müslim terekelerinden farklı olarak “sakin(e) yerine mütemekkin(e), fevt ibâresi yerine ise hâlik(e) ibâresi kullanılırdı. Gayrimüslîm tereke kaydı girişine örnek verecek olursak: “*Medîne-i Tokat'da Kâ'be Mescidi mahallesi mütemekkinlerinden iken bundan akdem hâlik olan Seridâr Agob*

¹⁷¹ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, MEB Yay, İstanbul 1993 s. 460.

¹⁷² Said Öztürk, “agm”, s.579-582.

¹⁷³ TŞS 22, 5/1, Hatib İbrahim Efendi'nin defteri kayıdır.

veled-i Artin...” ölen kişiyi tanıtan bu giriş cümlesinden sonra mirâscıların kim olduğu yazılırdı. “...*nâm müteveffânın verâseti zevce-i metrûkesi Arife bint-i Ali ile sulbî kebîr oğlu Hasan ve sagîre kızı Zeyneb’e münhâsıra olduğu şer‘an zâhir ve nümâyan olduktan sonra...*”¹⁷⁴ Mirascılardan anne karnında olan “haml-ı mevkûf” olarak bahsedilmiş, buluğa ermemiş erkek vereseler için *sagîr*, kız vereseler için *sagîre* ifâdeleri kullanılmıştır.¹⁷⁵ Buluğa ermiş erkek vereseler için *kebîr*, kızlar için ise *kebîre* ifâdelerinin kullanıldığı da görülmektedir. Mirâs eğer babadan kalmışsa, erkek vâris *sulbî*, kız ise *sulbiyye*, mirâs eğer ki anneden kalmışsa; erkek için *sadri*, kız için *sadrîyye* tabirlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Tereke kaydı hazırlanırken orada olmayan mirascılar “...*gâ’ib-i ani’d-diyâr Ahmed ibn-i Mustafa...*”¹⁷⁶, ölen kişinin birden fazla eşi varsa; “...*zevceteyn-i metrûketeyni Hâfize bint-i Mustafa ve Hatice bint-i Osman...*” gibi bir ifâde ile terekeye yazılırdı.¹⁷⁷

Terekeler, ölen kişilerin hayatta iken tasarrufunda olan dükkân, bağ, çiftlik, hayvan, her türlü ev eşyası gibi malların cinsleri ve tahmîni yahut müzayede ile satılması neticesinde ortaya çıkan fiyatlarının dökümleridir. Defterde kayıtlı terekelerde aynı cins; mal, emtia, hayvan, menkûl ve gayr-ı menkûllerin fiyatları mukayese edildiğinde fiyatların değişken olduğu görülmektedir. Bu değişkenlik, mirâsa konu olan mal fiyatlarının rayiç bedellerindeki fark ile açıklanabilir.

Ölen kişinin bulûğa ermemiş çocukları varsa, bulûğa erene kadar küçük çocuklara kalan mirâsın muhafazası için aileden yahut mahalleden uygun birisi vasi olarak tayin

¹⁷⁴ TŞS 22, 11/1.

¹⁷⁵ TŞS 22, 11/2, 13/1, 59/3, 68/3.

¹⁷⁶ TŞS 22, 10/2.

¹⁷⁷ TŞS 22, 18/1.

edilirdi.¹⁷⁸ Bazı durumlarda vasî tayin edilen kişileri denetlemek ve gözlemlemek üzere nâzır tayinlerinin de gerçekleştirildiği görülmektedir.¹⁷⁹

İslâm mirâs hukukun gereği olarak mirâs taksîminin belli bir usûlü vardır. Bu usûle göre; erkek çocuğa tam hisse, kız çocuğuna erkek çocuğun yarısı kadar, doğmamış çocuğa ise erkeğe verilen kadar hisse verilirdi. Mirâsta belli ölçüde payı olan olan akrabalara “*ashâbü’l-ferâ’iz*” denilmektedir. Birinci derecede mirâs hakkı olan akrabalar, Kur’an, Sünnet ve İcmâ ile belirlenmiş olmasından dolayı ikinci derecedeki akrabalar ancak bunlar yoksa yahut bunlar hissesini aldıktan sonra başka bir şey kalırsa mirâstan pay alabilirlerdi. Yukarıda bahsedilen “*ashâbü’l-ferâ’iz*” 12 kişiden oluşmaktadır. Bu 12 kişinin on tanesi “nesebî”, diğer iki tanesi “sebebî”dir. Nesebî olanların yedisi kadın, üçü erkektir. Bunları sıraladığımızda: baba (eb), babasının babası (cedd-i sahîh), ana bir erkek kardeş (ahi li-ümm), ana (ümm), anasının anası/babasının anası (cedde-i sahîhâ), öz kızı (bint), oğlunun kızı (bintü’l-ibn), ana baba bir kız kardeş (uht li-humâ), baba bir kız kardeş (uht li-eb), ana bir kız kardeş (uht li-ümm) olarak sıralanabilir. “Ashabü’l-ferâ’iz”den sebebî olanlar ise koca (zevc) ve karı (zevce)dır.¹⁸⁰

Ölen kişinin mirascısı yoksa terekenin tamamı, mirasçısı olup hisse artmışsa artan kısım beytûlmâla devredilirdi.¹⁸¹ Ölen kadın ve mirascı olarak sadece kocası kalmışsa, kocaya terekeden 1/2 hissesi verilip, geri kalan hisse beytûlmâla devredilirdi. Ölen koca ise ve mirascı olarak geride sadece karısı kalmışsa kadına 1/4 hissesi verilip mirasın kalan

¹⁷⁸ TŞS 22, 188/2. Bu belge örneğinde müteveffîye Fatma bint-i Mehmed nâm hatûnun Mehmet ve Ahmed isimli çocuklarına, akrabalarından Es-Seyyid Osman bin El-Hâc Dervîş isimli bir şahsın vasî olarak tayin edildiği görülmektedir. Vasî tayinine bir örnek de gayrimüslîm rea’yadan verecek olursak defterdeki 160/1 numaralı belgeyi örnek verebiliriz. Bu belgede Ohan isimli zımmînin; Kisbar ve Melkon isimli erkek ve Maryem ve Anna isimli kız çocuklarına; nineleri (cedde) Nazlı nâm zımmînin vasî olarak tayin edildiği görülmektedir.

¹⁷⁹ TŞS 22, 178/3. Bu belge örneğinde; Anna isimli küçük bir kıza, vasî tayin edilmiş lakin tayin edilen vasî ölünce, yerine, Güher bint-i Bağos vasî tayin edilmiştir. Bu belgenin hemen altında yani 178/4 numaralı belgede vasî tayin edilen Güher’i denetlemesi için Nühâs Emîni Barutcu El-Hâc Abdullah Ağa isimli şahsın nâzır tayin edildiği görülmektedir. İncelediğimiz defterde bu örnekten hariç başka örnekler de mevcuttur.

¹⁸⁰ Halil Cin ve Ahmet Akgündüz, *Türk Hukuk Tarihi*, C.2, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1995, s.121–134.

¹⁸¹ TŞS 22, 65/2. Bu belgede ceriheten fevt olan yâni yaralanarak ölen Zeynep isimli bir kadının vârisi bulunmaması nedeniyle toplam 77 kuruş değerindeki terekesinin beytûlmâl’a devredildiği görülmektedir. İlâveten 82/1 numaralı belgeyi örnek vermek yerinde olacaktır. Bu belgede, nereli olduğu tespit edilememiş İbrahim adlı bir kişi Fazlı-oğlu Hânında misâfir iken ölmüş, varislerinin de bilinmemesi nedeniyle masraflar düşüldükten sonra toplam 17 kuruş 40 meblâğ değerindeki tereke varidatı beytûlmâla devredilmiştir.

kısmı beytûlmâla devredilirdi.¹⁸² Bahsi geçen bu usûl mahkemeye başvuran gayrimüslimler üzerinde de tatbîk edilirdi. Beytûlmâla devri gerçekleştirilmiş mirâsın mirascıları sonradan ortaya çıkması durumunda mirascılar beytûlmâla itirâz ederek hisselerini talep edebilirlerdi.

İncelediğimiz 22 numaralı Tokat Şer‘iyye Sicil Defterinde birbiriyle akraba olan kişilerin peş peşe ölümü sonucu ortaya çıkmış tereke kayıtlarına da rastlanmaktadır. Bu husûs için şu kayıt örnek olarak verilebilir: “...*Mihmâd Hâcib mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem fevt olan Mustafa bin Mehmed nâm müteveffânın verâseti sulbî kebîr oğlu Hâfız Sâlih sulbîye-i kebîre kızı Fatma’ya münhâsıra olub kable’l-kısme mezbûr Sâlih dahi fevt olub verâseti zevce-i metrûkesi Emine bint Osman sulbî kebîr oğlu Mehmed’e ve sagîr oğulları Mustafa ve Ahmed ve sulbîye sagîre kızı Şerîfe bintü’l-mezbûr Salih’e münhâsıra ...*”¹⁸³

Tereke kayıtlarında malların listesi ve malların toplam fiyatlarının tespitinden sonra “*minha’l-ihracât*” başlığı altında zorunlu harcamaların kaydedildiği görülmektedir. Minha’l-ihracât başlığı altında yer alan zorunlu harcamalar başlıca; *resm-i kısmet* (tereke taksiminde kadıların aldığı ücret), *kâtibiyye* (yazıcı ücreti), *ihzarîyye* (mahkemeye celb masrafı), *kaydiyye* (kayıt karşılığında alınan ücret), *kalemîyye* (yazı yazılması karşılığı alınan ücret), *hüddâmîyye* (hademe ücreti), *çukadâriyye* (hizmet ücreti) dir. Tereke paylaşımı nedeniyle devletin koyduğu vergiler tereke toplamına göre alınırdı. Terekedeki malların satılarak alınan paranın mirascılara taksimi icâb ediyorsa, satışta görev alan dellâllara ve satışa konu olan mallarına bedel takdir eden görevlilere terekeden ödeme yapılırdı. Ölen kişinin vasiyeti varsa zorunlu harcamalar kısmında bu durum da dikkate alınırdı.¹⁸⁴ Ancak ölen kişinin vasiyeti terekedeki mikdarın 1/3’üne kadar yerine

¹⁸² TŞS 22, 80/4. Bu belgede Hamamcı Süleyman terekisinin rub‘ (1/4)’i zevcesi Fatma bint-i Hasan verilmiş, başka varis olmaması nedeniyle de sülûs-i erba‘(3/4)’dünün beytûlmâla devredildiği görülmektedir.

¹⁸³ TŞS 22, 57/1.

¹⁸⁴ TŞS 22, 19/1. Bu belge örneğinde terekenin zorunlu harcamalar kısmında “Müteveffâ-yı mezbûrun techîz ve tekfinine ber-mûceb-i vâsiyet masraf” kaydıyla bu durum zikredilmiş ve bu husûs için terekeden 150 kuruş pay ayrılmıştır. Diğer taraftan İslâm mirâs hukûkuna göre “ashâbü’l-ferâ’iz” den olmadığı halde mirâsdan pay almış kişiler mevcuttur. Bu durum, Hüseyin bin Abdullah’ın vasiyetiyle gerçekleştiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Kayda göre; Hüseyin bin Abdullah nâm müteveffânın verâseti mevlâsının (kölesi) li-ebeveyn er karındaşının oğulları Atâullah bin El-Hâc Ali ve El-Hâc Hüseyin Efendi ibn-i El-Hâc Hasan’a terekeden 190’ar kuruşluk pay verildiği görülmektedir.

getirilirdi. Zorunlu harcamalar kısmında beytûlmâla hizmet, diğer masraflar, varsa kayyımlık ve vâsi ücretlerine de yer verilmektedir.¹⁸⁵ Diğer taraftan ölen erkeğin mehrinin de zorunlu harcamalar kısmına dâhil edildiği görülmektedir.¹⁸⁶

Tereke kayıtlarında “*minhâ’l-ihracât*” yani zorunlu harcamalar kısmından sonra mirâsın taksîm kısmını ifâde eden “*sahhü’l-bâkî li’t-taksîm beyne’l-verese*” kısmına geçilirdi. Lugât mânâsı olarak “bir şeye düşkün olma”, “bağlanma” “ısrâr etme” anlamlarına gelen gurm (garm) ve bu kökten türemiş garâmet kelimeleri, örfte, borç-borçlu yahut alacaklı-borçlu arasındaki bağla alâkalı “borcu ödeme” ya da “ödenmesi gereken borç” anlamında kullanılmaktadır. Garîm kelimesi ise, hem alacaklı hem de borçlu mânâsına gelirken garîm yalnızca borçlu anlamında kullanılır.¹⁸⁷ İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilindeki borçlu tereke örneklerinden gördüğümüz kadarıyla ölen kişinin borçları varsa önce borçları ödenir, varsa kalan kısım vereseler arasında taksîm edilirdi.¹⁸⁸ Terekenin borçlara yetmediği durumlarda da alacaklıların alacağı miktar emsal oranda düşürülerek tereke varidatı alacaklılara taksim edilirdi.¹⁸⁹

Müslîm ve Gayrîmüslîm terekeleri şekil olarak aynı olmakla berâber, kayıt içerisinde kullanılan bazı terimlerde farklılıklar vardır. Bu farklılıklara örnek verilecek olarsak, ölenlerin yaşadıkları yer ifade edilirken Müslümânlar için “*sakîn/sakîne*”, zımmîler için “*mütemekkîn / mütemekkîne*” terimlerinin kullanıldığı görülmektedir. Ölen şahıslar için kullanılan terimlerde de farklılıklar vardı. Ölen şahıs müslümân ise, “*müteveffâ / müteveffîyye / fevt olan*” terimleri kullanılırken zımmîler için “*hâlik/hâlike olan*” terimleri kullanılmıştır. Terekelerde ölen kişiler babasının adı ile zikredilir, müslümânların oğlunu ve kızını belirtmek için “*bin / bint*” zımmîlerin kızını belirtmek için yine bint tâbiri kullanılmış ancak oğlunu belirtmek için “*veled*” terimi tercih

¹⁸⁵ TŞS 22, 114/1, Emîn-i beytûlmâla hizmet.

¹⁸⁶ TŞS 22, 49/1. Bu belge örneğinde fevt olan Veys Beg Efendi’nin Emetullah ve Şerife isminde iki tane karısının olduğu ve bunların mehrlerinin zorunlu harcamalar kısmında kaydedildiği görülmektedir.

¹⁸⁷ Ali Bardakoğlu, “Garâmet”, *TDVİA*, C13, İstanbul 1996, s 359

¹⁸⁸ TŞS 22, 48/1, 80/4

¹⁸⁹ TŞS 22, 80/4 Hamamcı Süleyman’ın defteri kayıdır. Bu belge örneğinde; toplam 5518 kuruş borcu olan Hamamcı Süleyman’ın 3008,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 208,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 2797 kuruş 356 meblâğ şahitler huzurunda alacaklılara, alacakları miktar aynı oranda düşürülerek taksim edilmiştir. Örneğin; Hamamcı Süleyman’ın; Mustafa ve kardeşi Mehmed bin Ali Efendi’ye 1060 kuruş borcu olmasına rağmen bu kişilerin hisselerine 537 kuruş 105 meblâğ isabet etmiştir.

edilmiştir. Tereke kayıtlarında zorunlu harcamaların kaydedildiği “minhâ’l-ihracât” bölümünde techiz ve tekfîn masrafları müslümânlarda “*müteveffâ-yı / müteveffîye-i mezbûrun techîz ve tekfîn masrafları*” olarak yazılırken, zimmî terekelerinde “*lâşesine masraf*” olarak yazılırdı. 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde müslümânlara ait 62 adet, zimmîlere ait 26 adet tereke kaydı bulunmaktadır.

Tablo 9: 22 Numaralı Defterde Yer Alan Müslîm Terekeleri

Sıra	Müslîm Terekeleri	Belge No
1	Hatib İbrahim Efendi’nin Defteri Kaydıdır.	5/1
2	Kapucu Bekir’e Müte‘allik Defterdir.	8/1
3	Arife bint-i Hasân Nâm Müteveffîye’nin Defteridir	10/2
4	Tâcir-oğlu Süleyman’ın Defteridir	11/1
5	Harc Mustafa Alemdâr’ın Defteridir.	11/2
6	Hallâc Hâcî Osman’ın Defteridir.	13/1
7	Almuslu Hasan Ağa’nın Defteri Kaydıdır.	18/1
8	Salihâ Hâtun’un Defteridir.	18/2
9	Topal Hüseyin Ağa’nın Defteri Kaydıdır.	19/1
10	El-Hâc Ömer’in Defteri Kaydıdır.	19/2
11	Darendeli-oğlu Ali Efendi’nin Defteri Kaydıdır.	20/1
12	Fatma Hâtun’un Defteri Kaydıdır.	23/2
13	İsmail Müte‘allik Defteridir.	30/2
14	Mustafa’nın Defteridir.	34/3
15	Sâliha Hâtun’un Defteridir.	39/1
16	Katırcı El-Hâc Mustafa’nın Defteridir.	44/2
17	Hatice-oğlu Osman’ın Defteridir.	44/3
18	Fatma Hâtun’un Defteridir.	47/2
19	Katarcı Hacı-oğlu’nun Defteridir.	48/1
20	Merhûm Veys Beg Efendi’nin Defteridir.	49/1
21	Server Hâtun’un Defteridir.	51/1
22	Ümmügülsüm Hâtun’un Defteri Kaydıdır.	51/3
23	Fatma Hâtun’un Defteridir.	53/1
24	Nazif-oğlu Halil Beşe’nin Defteridir.	54/1
25	Çördüklü Hüseyin Ağa’nın Defteridir.	54/2
26	Hüseyin’in Defteridir.	56/1

27	Bakkal Hâfız Salih'in Defteri Kaydıdır.	57/1
28	Abdullah'ın Defteri Kaydıdır.	58/1
29	Ömer Bin Ali Nâm Müteveffâ'nın Defteridir.	58/2
30	Kör Emin'in Defteri Kaydıdır.	59/1
31	İrâklı Hüseyin'in Defteridir.	59/3
32	Ceriheten Fevt Olan Zeyneb'in Defteridir.	65/2
33	Kütahyalı Çûkadâr Es-Seyyîd Ahmed Ağa'nın Beytü'l-mâl Defteri Kaydıdır.	65/3
34	Emine Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	68/1
35	Ba'de Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	68/2
36	Kastamonulu Kamışcı-oğlu Ali'nin Beytülmal Defteridir.	71/2
37	Ba'de'l-defter müteveffâ-yı mezbûrun duyûn-u müsbetesiyle haric ez-defter-i zuhûr eden eşyası defteridir.	78/3
38	Hamamcı Süleyman'ın Defteri Kaydıdır.	80/4
39	Fazlı-oğlu Hânında Misâfirâ Fevt Olan İbrahim'in Defteri Kaydıdır.	82/1
40	Arife Hâtûn'un Defteridir.	83
41	Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	84/3
42	Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	85/1
43	Kangirli Katırcı Osman'ın Beytülmal Defteridir.	88/1
44	Ahmed'in Defteri Kaydıdır.	88/2
45	Müteveffâ İbrahim Paşa Hazretlerinin Metrûkâtı Defteri Kaydıdır.	99/3
46	Refiye Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	106/1
47	Hatice'nin Defteri Kaydıdır.	107/3
48	Ba'de Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	108/1
49	Bozacı Hüseyin Ağa'nın Defteri Kaydıdır.	108/2
50	Zahide Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	111/1
51	Kocahisarlı El-Hâc Emin Ağa'nın Defter Kaydıdır.	112/1
52	Zeyneb Hâtûn'un Beytü'l-mal Defteri Kaydıdır.	114/1
53	Sivaslı Çakucu Mehmed'in Defteri Kaydıdır.	115/3
54	Geyrâslı Hamîde Hâtûn'un Defter Kaydıdır.	120/1
55	Refiye Hâtûn'un Defter Kaydıdır.	120/2
56	Merhum Üveys Beg'in Metrukâtının Defteri Kaydıdır.	124/2

57	Çehkân Ebûbekir'in Defteridir.	135/4
58	Salihâ Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.	143/2
59	Sivash Çâkûcu Mehmed'in Defteri Kaydıdır.	144/2
60	Es-Seyyîd El-Hâc Halil Beg İbn-i Es-Seyyîd Abdurrahman Nâm Müteveffânın Defteridir.	145
61	Manav İbrahim Defteri Kaydıdır.	146/3
62	Kul-oğlu'nun vereseleri Boz-oğlu Hâfız'dan hâriç ez-defteri-i da'vâ zuhûr iden meblâğ defteridir. ¹⁹⁰	196/1

Tablo 10:22 Numaralı Defterde Yer Alan Gayrîmüslîm (zimmî) Terekeleri

Sıra	Gayrimüslîm (Zimmî) Terekeleri	Belge No
1	Seridâr Agob'a Müte'âllik Defterdir.	8/2
2	Ashaberte'nin Defteri Kaydıdır.	12/1
3	Kazzâz Agob'un Defteridir.	38/2
4	Haçator Zimmî'nin Defteridir.	43/2
5	Kazzâz Melkon Defteridir.	47/1
6	Karyana'nın Defteridir.	52/2
7	Takok bint-i Vartan nâm Hâlike'nin Defteri Kaydıdır.	67/1
8	Seridâr Nikfos'un Defteri Kaydıdır.	68/3
9	Boyacı Kösten Zimmî'nin Defteri Kaydıdır.	69/2
10	Çamaşurcu Mığırđıç Zimmînin Defteridir.	71/3
11	Hirosima'nin Defteri Kaydıdır.	84/2
12	Dolamacı Obrik'in Defteri Kaydıdır.	92/1
13	Agob Zimmî'nin Defteri Kaydıdır.	92/2
14	Elite'nin Defteri Kaydıdır.	92/3
15	Kazgancı Nazar Zimmî'nin Defteri Kaydıdır.	93/1
16	Kasab Deli Agob'un Defteri Kaydıdır.	95/2
17	Balkur-oğlu Badasâr'ın Defteri Kaydıdır.	100/1
18	Derzi Polad-oğlu Harcik Defteri Kaydıdır.	106/2
19	An-asl Ünyeli Stabyon'un Defteri Kaydıdır.	107/2

¹⁹⁰ TŞS 22, 196/1 ve 173/1 numaralı belgeler, defterin “*Sicill-i Mahfûz*” bölümünde yer almaktadır.

20	Çulha Menzek'in Defteri Kaydıdır.	110/2
21	Maryem bint-i Ağya Nâm Hâlike'nin Defter Kaydıdır.	122/4
22	Hântamâra bint-i Simon Nâm Hâlike'nin Defteri Kaydıdır.	125/2
23	Gönici Haçator'un Defteri Kaydıdır.	127/2
24	Sarkiz Zimmînin Defteri Kaydıdır.	144/3
25	Maryem Bint-i Artin Nâm Hâlike'nin Defteri Kaydıdır.	147/1
26	Serâ bint-i Barsam Nâm Hâlikenin Defteridir.	173/1

2.3.8. Hücetler

Arapça bir kelime olan “*hüccet*”, delîl, vesîka, senet anlamlarına gelmektedir. Osmanlı diplomasi dilinde ise şer‘i mahkemeler tarafından verilen lakin i‘lâmdan farklı olarak, hüküm içermeyen; yalnızca kadı huzûrunda iki tarafın anlaşmaya vardıklarına dair kadı tasdikini ihtivâ eden bir belge türüdür. Hücetler, çeşitli hususların tesbiti için düzenlenmiş, kadılar tarafından tertîplenen bir nevî noterlik belgesidir.¹⁹¹

Osmanlı dönemi hukuk terminolojisinde hüccet iki manâda kullanılmaktadır. Birinci manâ olarak; şahitlik, ikrâr, yemin, yeminden nükûl (vazgeçme) gibi davâyı ispat eden hukûkî delil mânâsıdır. İkinci mânâsı; şer‘iyye sicillerinde kadının hükmünü ihtivâ etmeyen, taraflardan birinin ikrârını ve bu ikrârı diğerinin tasdikini ihtivâ eden, üst tarafında belgeyi düzenleyen kadının imzasının ve mührünün olduğu belgedir.¹⁹²

Kadı huzurunda görülen dava neticesinde ortaya çıkan hüccet kayıtları ihtiyaca göre dava taraflarının bazen birine bazen her ikisine verilir, belgenin bir sûreti de şer‘iyye sicil defterine kaydedilirdi. Şer‘i mahkemede tarafların birine yahut her ikisine verilmiş ve deftere kaydedilmiş bir hüccet, istisnâî durumların dışında hüccet konusu hakkında çekişmenin vâkî olmayacak olsa dahi hücceti elinde bulunduranın lehinde karar verileceği manasını taşımaktadır. Hüccet konusu hukûkî meselede, karşı taraf aleyhine verilmiş

¹⁹¹ Mübahat Kütükoğlu, *age*, s.350

¹⁹² Ahmet Akgündüz, *agm*, s.28-36

karar gibidir. Örneğin bir evin satışını gösteren hüccet, o evin alıcısı aleyhine açılacak davalarda kullanılabilecek kesin delil anlamına gelir.¹⁹³

Taraflara verilen hüccet belgelerinin üzerinde kadının imza ve mührü mutlaka bulunur lakin sicile kaydedilen sûretinde imza ve mühür bulunmazdı.¹⁹⁴

Hüccetler, köle ve köle azâdı, evlenme, mehir, muhala'a (anlaşmalı boşanma), talâk (boşanma), nikâh feshi, nafaka, mirâs, terbiye velâyeti, rehin, rehin kaldırma, borçla alâkalı ihtilâflı konular, bey' (alım-satım) mukâveleleri, icâre (kirâ), vâsi tâyini, vekâlet, satım akdi, ikrâr, havâle, şahâdet, şirket, kısas, emânet, sulh, ibrâ, iflâs ve gasb vb. hususları içermektedir.¹⁹⁵

İncelediğimiz 22 Numaralı Defterde hüccetlerin özel bir çeşidi olarak karşımıza çıkan vakfiyeler de mevcuttur.¹⁹⁶ Vakfiye hüccetleri şekil ve muhtevâ bakımından diğer hüccetlerden ayrılmaktadır. Vakfiye hüccetlerinin; vakfin hükmü, vakfi yapan kişinin şahsının belirlediği tüzük ile farazî bir dava neticesinde şer'i mahkemelerce tertîb edilip tasdik edilen belgeler olması ve bu tür hüccetlerin muhtevâsı ve tüzük olma özelliği taşınması diğer hüccetlerden ayırmaktadır. Vakfiye hüccetlerinde mutlaka başlangıç bölümü bulunup, başlangıç yani dibâce bölümü vakfa ve vakfedene göre değişiklik gösterir. Diğer taraftan her vakfiye bütün unsurlarıyla tam olan davâ dosyası özelliği taşır. Menkûl vakfiyeleri, gayrimenkûl vakfiyeleri, para vakfiyeleri, gayrimüslim vakfiyeleri vb. vakfiyelerinde az da olsa bazı farklılıklar bulunmaktadır.¹⁹⁷

Şer'îyye Sicillerindeki yazılı kayıtlar içerisinde önemli bir yere sahip olan hüccet belgelerine şekil olarak bakılacak olursa; genellikle hüccetlerin üst sağ veya sol tarafında "der-kenâr" olarak belgenin muhtevâsı, türü ve ilgili kişinin adının yazıldığı başlık bulunmaktadır. 22 Numaralı Sicil defterinde azda olsa başlığı bulunmayan hüccet örnekleri mevcuttur.¹⁹⁸

2.3.8.1. Hüccetlerin Bölümleri

¹⁹³ Aynı yer.

¹⁹⁴ Agm, s.29

¹⁹⁵ Agm, s.32

¹⁹⁶ Vakfiye Hücceti örnekleri için bkz; TŞS 22, 22/2, 35/2, 38/1, 160/3.

¹⁹⁷ Ahmet Akgündüz, agm, s.33

¹⁹⁸ TŞS 22, 149, Muhala'a Hücceti, 190/2, Vasî ve Nafaka Hücceti.

Hüccette başlık kısmından sonra metin kısmı başlayıp, giriş bölümünde davanın görüldüğü şehir ve mahallenin adı belirtilerek davanın konusuna göre, mahkemeye başvuran yahut hüccete muhatap olan kişi ya da kişilerin ismi yazılır. Kısacası hüccetlerin giriş kısmı hüccet muhataplarının şehir, mahalle yahut köy, kişi ismi, unvânı, baba adı, varsa vekili gibi bilgilere yer verilirdi. Örneğin: “*Medîne-i Tokat’da Ka’be Mescidi Mahallesi sâkinlerinden iken bundan akdem fevt olan Fatma bint-i El-Hâc Mehmed nâm müteveffîyenin sadrî sagîr oğulları Mehmed ve Ahmed’e...*”¹⁹⁹ bu kayıta görüldüğü üzere yukarıda sıraladığımız hususlar yer almaktadır.

Hüccetlerin giriş bölümünden sonra dava konusunun izâh edildiği kısma geçilir. “...vâlideleri müteveffîye-i mezbûrenin terekesinden bi’l-irsi’ş-şer’i isâbet ve intikâl iden emvâl-i mevrûselerinden zabt ve hıfza kîbeli’ş-şer’den vasî nasb ve ta’yîn olunmak lâzım mühim olmağın sagîrân-ı mezbûrânın akrabalarından işbu bâ’isü’l-kitâb Es-Seyyid Osman bin El-Hâc Dervîş nâm kimesne vesâyete ehil ve sagîrân-ı mezbûrân haklarında her vechle evlâ ve enfâ’ olduğunu zeyl-i kitâbda muharrerü’l-esâmî kimesneler taraf-ı şer’e haber vormeleriyle hâkim-i mevkî’-i sadr-ı kitâb tûbâ lehü ve hüsnü-me’âb efendi hazretleri dahi sagîrân-ı mezbûrân üzerlerine mezbûr Es-Seyyid Osman nâm kimesneyi vasî nasb ve ta’yîn eyleyüb ol dahi ber vech-i muharrervesâyet-i mezbûreyi kabûl ve hidmet-i lâzimesin kemâ-yenbagî edâya ta’ahhüd ve iltizâm idildikten sonra vâsi-i mezbûr anîfen meclis-i şer’de takrir-i kelâm idüb hâlâ vâsileri olduğum sagîrân-ı mezbûrânın nafaka ve kisveye zarûret ve eşedd-i ihtiyacları olmağla emvâl-i mevrûselerinden bi-kadri’l-kifâye nafaka ve kisve-bahâ farz ve takdîr olunmak bi’l-vesâye matlûbumdur didikde fi’l-hakîka sagîrân-ı mezbûrânın nafaka ve kisveye zârûret ve eşedd-i ihtiyâcları olduklarını zeyl-i vesîkada mektûbü’l-esâmî kimesneler taraf-ı şer’e haber vormeleriyle...”²⁰⁰

Hüccetlerin sonuç kısmında, kadı veya vekîlin görüşü ve dava husûsundaki hükmü kaydedilmiştir. “...hâkim-i mûmâ-ileyh efendi hazretleri dahi sagîrân-ı mezbûrânın emvâl-i mevrûselerinden râyiç fî’l-vakt beher yevm her birine beşer para nafaka ve kisve-bahâ farz ve takdîr idüb meblâğ-ı mefrûz-ı mezkûru târîh-i kitâbdan harc

¹⁹⁹ TŞS 22, 188/2.

²⁰⁰ TŞS 22, 188/2.

ve sarfa ve hîn-i zârûretde istidâneye ve vakt-i zaferde rücu'a vasî-i mezbûra izn birle mâ-vak'a bi't-taleb ketb olundu."

Sonuç bölümü de yazıldıktan sonra davânın görüldüğü tarih yazı ile kaydedilirdi. "*Fi'l-yevmi't-tâsî' min şehr-i Ramazânü'l-mübârek li-sene isnâ ve selâsîn ve mi'eteyn ve elf.*"²⁰¹

Hüccetin en alt bölümünde ise davâya şahitlik edenler "*Şuhûdü'l-hâl*" sıralanırdı.

Şuhûdü'l-hâl

Monlâ Mehmed bin Halil

Es-Seyyid Halil Çavuş

İbrahim bin Mustafa

*Ve gayruhum*²⁰²

2.3.9. 22 Numarlı Tokat Şer'îyye Sicilindeki Hüccetler

İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'îyye Sicilinde vakfiye hüccetleriyle birlikte toplam 140 adet hüccet kaydı bulunmaktadır. Bu hüccet kayıtlarının 4 tanesi vakfiye hüccetidir. Defterde yer alan belgelerin genel tasnifini yaptığımız tabloda, defterdeki hüccetlerin konularına göre dağılımı vermiştik. Aşağıdaki tabloda ise hüccetlerin konu dağılım bilgilerini vermeden sadece başlık ve belge numaralarını verdik.²⁰³

Tablo 11:22 Numaralı Defterdeki Hüccet Kayıtları

Sıra	Hüccetin Konusu	Belge No
1	Setenci Artin'e Müte'allik Hüccettir.	192/1
2	Debbâğ Es-Seyyîd Halil Ağa Ve Sâ'irlerin Su Nizâ'ına Müte'allik Hüccettir.	192/2
3	Tâcir-oğlu Süleyman'ın Vasî Hüccetidir.	192/3
4	Merhum Hatib Molla İbrahim'in Hüccetidir.	193/2

²⁰¹ TŞS 22, 188/2.

²⁰² TŞS 22, 188/2.

²⁰³ 22 Numaralı Defterde az sayıda da olsa bazı hüccetlerin başlığı yoktu. Biz de bu meseleyi hüccetin içerisindeki ilgili kişilerin ismini ve hüccetin konusunu başlık kısmına yazarak çözmeye çalıştık.

5	Çulha Artın'e Müte'allik Hücctir.	193/3
6	Hallâc El-Hâc Osman'ın Oğullarına Müte'allik Hücctedir.	190/1
7	Emine Bint-i İbrahim Nâm Hâtûn'a Müte'allik Vasî Ve Nafaka Hücctedir.	190/2
8	Ahmed Bin Mustafa Nâm Kimesne'ye Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	190/3
9	Şem'hâne Hücctedir.	191/1
10	Maktûlen Fevt Olan Serçe-oğlu Hüseyin Bin Ali Nâm Maktûlün Dem ve Diyetine Müte'allik Hücctir.	191/2
11	Hamide Hâtûn'a Vasî ve Nafaka	191/3
12	Hâfize Hâtûn'a Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	188/1
13	Osman'a Müte'allik Vasî Hücctedir.	188/2
14	Ali Alemdâr Bin Osman Nâm Kimesne'ye Müte'allik Mu'ârazadanMen' Hücctedir.	188/3
15	Râziye Hâtûn'a Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	189/1
16	İlbaşı-zâde Küçük Ahmed Ağa'nın Mahtûmu Abdî Ağa'ya Müte'allik Hücctedir.	189/2
17	Gülüd Ağası Mehmed Ağa'ya Müte'allik Hücctir.	189/3
18	Âbide Hâtûn'a Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	189/4
19	Ayşe Hâtûn'a Müte'allik Vasî Hücctedir.	186/1
20	Mehmed'e Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	186/2
21	Sultan Nasrânî'ye Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	186/3
22	Manas Zımmî'ye Müte'allik Nâzır Hücctedir.	186/4
23	Mu'ârazadan Men' Hücctedir.	187/1
24	Esber Beşe'ye Müte'allik Hücctedir.	187/2
25	Rahime Hâtûn'a Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.	184/1
26	Beros Zımmî'ye Müte'allik Sulh Hücctedir.	184/2
27	Engürlü Madaros'a Müte'allik Hücctedir.	184/3
28	Ta'cîr El-Hâc Ahmed Efendi'ye Müte'allik Hücctedir.	184/4
29	Çûkadar Ahmed Ağa'ya Müte'allik Hücctedir.	185/1
30	İbrahim Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücctedir.	185/2

31	Cinci-oğlu Ömer Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücçetidir.	185/3
32	Baltacı-oğlu Ali Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücçetidir.	185/4
33	Karabet Zimmî'ye Müte'allik Hücçettir.	182/1
34	Tüysüz Bekir Ağa'ya Müte'allik Hücçettir.	182/2
35	Şeyh Pir Havend Evlâdlarından Nişin İsmail'e Müte'allik Hücçettir.	182/3
36	Ümmügülsüm Bint-i Hüseyin Nâm Hâtûn Ve Ali bin Hüseyin'in Muhâla'â Hücçetidir.	182/4
37	Demürcü Mehmed'e Müte'allik Sulh Hücçetidir.	183/1
38	Hamza Beşe Nâm Vakfı'nın Evlâdlarından İbrahim bin Mehmed'e Müte'allik Hücçet Kaydıdır.	183/2
39	Beros ve Agob'a Müte'allik Hücçettir.	183/3
40	Setenci Hirfetine Müte'allik Hücçettir.	180/1
41	Osman Beşe'ye Müte'allik Hücçetidir.	180/2
42	Abdullah Efendi'nin Hücçeti Kaydıdır.	180/4
43	Manuk Zimmî'ye Müte'allik Su Nizâ' Hücçetidir.	181/1
44	Vekîl ve Na'ib Nasb Hücçeti	181/2
45	Emine Hâtûn'a Müte'allik Hücçetidir.	181/3
46	Şehr Emînlerine Müte'allik Hücçet Kaydıdır.	181/4
47	Bedesten Ahâlisine Müte'allik Hücçettir.	178/1
48	Eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin Vekîli Dede Ağa'ya Müte'allik Hücçettir.	178/2
49	Güher bint-i Baços Zimmî'ye Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücçetidir.	178/3
50	Dem ve Diyet İbrâ Hücçeti	178/5
51	Tozanluluların Deyni İçün Şehreminlerine Müte'allik Hücçettir.	179/1
52	Şerife Hâtûn'a Müte'allik Bey' Hücçetidir.	179/2
53	(.....) Alemdâr'a Müte'allik Hücçettir.	179/3
54	Ayşe Hâtûn'a Müte'allik Hücçettir.	179/4
55	Gökgöz-oğlu İbrahim'e Müte'allik Hücçettir.	179/5

56	Koca Beg'e Mûte'allik Hücçettir.	176/1
57	Delibaşı-oğlu Osman Ağa'ya Mûte'allik Hücçettir.	176/2
58	Bindarlı-oğlu Hasan Beşe'nin Mûbâya' Hücçetidir.	176/3
59	Ahmed Efendi'ye Mûte'allik Nafaka Hücçetidir.	177/1
60	Rahime Hâtûn'a Mûte'allik Hücçettir.	177/2
61	Keşf Hücçeti	177/3
62	Ahsaperte'ye Mûte'allik Kayyım Hücçetidir.	174/1
63	Abdurrahman'a Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	174/2
64	Maryem Bint-i Beros Nâm Nasranîyye Mûte'allik Hücçettir.	174/3
65	Medîne-i Kal'a Mustahfızlarından Beş Kimesneye Mûte'allik Hücçettir.	174/4
66	Herob Nasrânîye Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	175/1
67	Nohud Halil'e Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	175/2
68	Emine Hâtûn'a Mûte'allik Vâsi Hücçetidir.	175/3
69	Muhâla'a Hücçeti Kaydıdır.	175/4
70	Sahak Zımmî'ye Mûte'allik İbrâ Hücçetidir.	172/1
71	İbrahim'e Mûte'allik Kayyım Hücçeti Kaydıdır.	172/2
72	Omalalı Fatma Hâtûn'a Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	172/3
73	Diyet'den İbrâ Hücçeti Kaydıdır.	173/2
74	Şeyh Dursun Vakfının Evlatlarına Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	170/1
75	Şeyh Dursun Vakfı'nın Evlâdlarına Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	170/2
76	Emine Hâtûn'un Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücçeti Kaydıdır.	171/1
77	Râbi'â Hâtûn'a Mûte'allik Tarla Nizâ' İçün Sulh Hücçetidir.	171/2
78	Maryem Zımmîye Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	171/3
79	Esmâ'ya Mûte'allik Hücçetidir.	171/4

80	Şeyh Dursun Evlâdlarından Durân-zâde Es-Seyyîd Ahmed Ağa'ya Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	168/1
81	Porus'un Malına Mûte'allik Guremâ Hücçeti Kaydıdır.	168/2
82	Dürîke Zımmî'ye Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	169/1
83	Bakkal Hâfız Hüseyin'e Mûte'allik Şerîkinden İbrâ Hücçetidir.	169/2
84	Nikâh Fesh İçün Hanife Hâtûn'a Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	169/3
85	Ebûbekir Ağa'ya Mûte'allik İbrâ Hücçeti Kaydıdır.	166/1
86	Veled-i Aynî Mahallesi Mescid-i Şerîf'inin İmâmı Ali Efendi'ye Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	166/2
87	Çehkânlu Mahallesi Ahâlilerine Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	166/3
88	Etmekci El-Hâc İbrahim Ağa'nın Hafîdine Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	167/1
89	İplik Pazarında Vâki' Câmi'-i Şerîf'in Hatîbine Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	167/2
90	Dede Osman Ağa'nın Zevcesi Fatma Hâtûn'a Mûte'allik Hücçetidir.	167/3
91	Beşviran Sâkinlerinden Osman ve Diğer Osman'a Mûte'allik Hücçeti Kaydıdır.	164/1
92	Mu'ârazadan Men' Hücçeti	164/2
93	Elmas Zımmî'ye Mûte'allik Vasî Hücçeti Kaydıdır.	164/3
94	Halil Beşe'ye Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	165/1
95	İbrahim Ağa'ya Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	165/2
96	Puşû-oğlu Ali Beşe'ye Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	165/3
97	El-Hâc Veys Beg'in Evlâdlarına Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	162/1
98	İzmirli Ali Beşe'ye Mûte'allik İbrâ Hücçeti Kaydıdır.	162/2
99	Merhûm Derviş Abdullah Vakfı'nın Evlâdlarına Mûte'allik Hücçet Kaydıdır.	162/3

100	Torkemâl-oğlu Hüseyin Ağa'ya Müte'allik Menzil Hücleti Kaydır.	163/1
101	Kebabcı Hirfetine Müte'allik Hüclet Kaydır.	163/2
102	Nazlı'ya Müte'allik Vasî Hücleti Kaydır.	160/1
103	Kevork'a Müte'allik Bey' Hücleti Kaydır.	160/2
104	Vakıf Mütevellî Hüclet Kaydı.	159/1
105	İnib-zâde Mustafa Beşe'ye Müte'allik Hüclet Kaydır.	161/1
106	Terzi Halil Beşe'ye Müte'allik Bey' Hücleti Kaydır.	161/2
107	Hüseyin Karakullukçu'ya Müte'allik Kahve Vakfı İçün Hüclet Kaydır.	161/3
108	Geyrâslı Ebûbekir'e Müte'allik İbrâ Hücleti Kaydır.	158/1
109	Fatma Hâtûn'a Müte'allik Vasî Hücletidir.	158/2
110	Es-Seyyîd Ali'ye Müte'allik Vasî Hücleti Kaydır.	158/3
111	Na'iband Emîn'e Müte'allik Hücleti Kaydır.	158/4
112	Fermânlu-oğlu'na Müte'allik Bey' Hücletidir.	158/5
113	Süleyman'a Müte'allik Hüclet Kaydır.	159/2
114	Es-Seyyîd Mehmed Tâhir'e Müte'allik Hüclet Kaydır.	159/3
115	Hasis-oğlu Makdisî Kırkor'a Müte'allik Hüclet Kaydır.	156/1
116	Maryem bint-i Simon'a Müte'allik Kayyım Hücleti Kaydır.	157/1
117	Abdurrahman Alemdâr'ın Oğlu Kara Ali'ye Müte'allik Hüclettir.	157/2
118	Mezbûr Ali'ye Müte'allik Hüclet Kaydır.	157/3
119	Küpeci Haçator veled-i Ohannes'e Müte'allik Vasî Hücleti	154/1
120	Şem'-hâneye Müte'allik Hüclet Kaydır.	154/2
121	Haffâf Boz-oğlu Abdurrahman Efendi'nin Arsasına İstibdâl Hücleti Kaydır.	154/3
122	Mu'ârazadan Men' Hücleti	155/1
123	Mu'ârazadan Men' Hücleti	155/2
124	Muhâla'a Hücletidir.	152/1
125	Vasî ve Nafaka Hücletidir.	152/2

126	Me'zûn Bi'l-iftâ Es-Seyyîd Osman Efendiye Mûte'allik Hücçet Kaydır.	153/1
127	Vasî ve Nafaka Hücçetidir.	153/2
128	Bey' Hücçetidir.	153/3
129	Filyos-Oğluna Mûte'allik Hücçettir.	150/1
130	Çay Mahallesinde Vâki' Hadikaları Vakıf Menzîline Mûte'allik Hücçet Kaydır.	150/2
131	Çahkân Ahmed'e Mûte'allik Vasî Hücçetidir.	150/3
132	İlbâli-oğlu Ömer Ağa'ya Mûte'allik Hücçet Kaydır.	151/1
133	Sâime Hâtûn'a Mûte'allik Vasî Hücçeti Kaydır.	151/2
134	Filyos Oğluna Mûte'allik Hücçettir.	151/3
135	Kıbleli-zâde Mûteveffâ Mustafa Paşa Vakfına Mûte'allik Hücçet Kaydır.	115/1 ²⁰⁴
136	Telek Ohan'a Mûte'allik Hücçettir.	17/1

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOKAT KAZÂSININ İDÂRÎ, SOSYAL KÜLTÜREL VE EKONOMİK YAPISI

1071 Malazgirt Savaşından sonra 1074'te Emîr Dânişmend Gâzî Tokat'ı fethetti. 1175 yılında II. Kılıçarslan, Dânişmentlilere son verince Tokat, Anadolu Selçuklu Devletinin hakîmiyetine geçti. II. Kılıçarslan 1184 tarihinde devleti on bir oğlu arasında paylaştırdı, Tokat, büyük oğlu Rükneddîn II. Süleymân Şâh'ın payına düştü. 1243 Köseadağ Savaşından sonra Anadolu'ya ve Selçuklulara egemen olan İlhanlılar, Tokat Emîrliğini Muînüddîn Süleyman Pervâne'ye temlik ettiler. Selçukluların son dönemlerinde de Tokat çeşitli emirler tarafından idâre edildi. İlhanlıların Anadolu'daki hâkimiyeti Ebu Said Bahadır Han döneminde zayıflayınca Tokat, Eratnaoğulları'nın idâresine geçti. Eratna idâresini ele geçiren Kadı Burhanettin Ahmet, Tokat'ın idâresini Şeyh Necib'e bıraktı. Kadı Burhânettin'in Akkoyunlu Karayülük Osman Bey tarafından

²⁰⁴ TŞS 22, 115/1 ve 17/1 numaralı hüccet belgeleri defterin birinci bölümünü teşkil eden “*Sicill-i Mahfûz Defterlû*” bölümünde yer almaktadır.

öldürülmesi neticesinde Tokat, mahallî idârecilerin çatışma sahasına dönüşmüş, çatışmalardan bunalan halkın dâvetiyle harekete geçen Osmanlı Sultânı Yıldırım Bayezit, Sivas ve Tokat'ı Osmanlı topraklarına katmıştır. Tokat'a "*Darü'n-nasr*" adını vererek burada para bastırıp, kale'de câmi yaptırarak yeni ilâvelerle kale'yi tahkîm etmiştir.²⁰⁵

Tokat, Osmanlıların farklı dönemlerinde, Amasya, Sivas ve Tokat sancaklarından oluşan "Rumiyye-i Suğra eyaleti" olarak adı verilen sancak ve kazâ statüsünde Osmanlı taşra teşkilâtının idâri birimlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁰⁶ Tokat'a atanan ilk Osmanlı idârecisi Torumtay-zâde Kaya Paşa'dır.²⁰⁷ Osmanlı Devleti 1413 yılında Anadolu ve Rumeli Beylerbeyliğine ilâveten üçüncü bir beylerbeylik olan Rum Beylerbeyliği'ni teşkil etti ve Tokat da üçüncü beylerbeylik olan Rum Beylerbeyliği sorumluluk sahasına dâhil edildi.²⁰⁸ Bahsi geçen Rum Beylerbeyliğinin görev sahası başlangıçta Amasya, Tokat ve Sivas'tan ibâretti. II. Murat döneminde, Rum Beylerbeyliği'nin görev sahasına Canik ve Çorum da dâhil edilmiştir. Rum Eyâleti'nin ilk Beylerbeyi olan Hamza Bey, Tokat'ı Rum eyâleti'nin merkezi haline getirmiş ve 1413- 1520 tarihleri arasında bazen Amasya da bazen Tokat da eyâlet merkez hizmeti yürütülmüştür.

Tokat, 1455 yılına ait tahrir defterinde nahiye, 1485 yılına ait mufassal tahrir defterinde vilâyet, 1520 tarihli tahrirde ise sekiz nahiyeden oluşan kaza olarak kaydedildiği görülmektedir. 1520 yılında Rum Beylerbeyliği'nin merkezi Sivas'a kaydırılınca Tokat, kaza haline getirilmiştir. 1554 ve 1574 yılına ait tahrir defterlerine bakıldığında Tokat'ın bu tarihlerde de kaza konumunu koruduğu görülmektedir.²⁰⁹

Osmanlı Devleti, 17. yüzyılın başlarında Tokat kazasının idâri taksiminde bazı değişiklikler yapmış bu değişikliklerle idârî olarak Tokat'a tâbî olan nahiye sayısı azalmıştır. Bu idâri değişiklikler; 1590'da Kazâbâd ve Gelmutat nahiyelerine kaza statüsü verilmesiyle Tokat kazasının nahiye sayısı sekizden altıya inmiş, 1600'de Cincife

²⁰⁵ Ali Açık, "Tokat", *TDVİA*, C.41, İstanbul 2012, s. 219-223

²⁰⁶ Ali Açık, "Rum Eyaleti" *TDVİA*, C.35, İstanbul 2008, s.225-226

²⁰⁷ Mehmet Beşirli, age, s.9

²⁰⁸ Ahmet Şimşirgil, *Osmanlı Taşra Teşkilatı'nda Tokat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1990, s.290-291.

²⁰⁹ Ali Açık, *Changes in Settlement Patterns, Population and Society in North Central Anatolia: A Case Study of the District (kaza) of Tokat (1574-1643)*, Manchester Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Manchester İngiltere 1999, s. 40-41

ve Venk, Komanat nahiyesiyle birleştirilmesiyle de Tokat'a bağlı nahiye sayısı dörde düşmüştür.²¹⁰ 1812-1813 yıllarına ait 16 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicilindeki kayıtlara göre Tokat; Tozanlu, Komanat, Kafirni nahiyelerinden oluştuğu görülmektedir. Ancak bizim incelediğimiz H. 1232-33/ M. 1816-17 tarihli 22 Numaralı Sicilde Tokat kazası, Tozanlu, Kafirni, Döneksabâd, Yıldız, Komanat nahiyelerinden oluşmaktadır. Yıllar içerisinde meydana gelen bu değişiklikler Tokat kazasının idari taksimatındaki değişikliklerin devam ettiğini göstermektedir.

1659 yılında Rum Hazine Defterdarlığı'na bağlı mukataalar voyvodaya iltizâm edilince Tokat, voyvodalık merkezi haline gelmiş ve bu özelliğini 1840 yılına kadar devam ettirmiştir. Tanzimatla birlikte Tokat'ta Voyvoda'nın mâlî işleri muhassıllar vasıtasıyla güvenlikle ilgili vazifesi ise zabtiye memuru vasıtasıyla yürütülmüştür.²¹¹ 1840 yılında Tanzimatla reformlarının bir sonucu olarak Tokat Muhassıllığına Artukâbâd, Kazâbâd, İspile, Şarkîpâre kazaları da bağlandı. 1842 yılında muhassıllık müessesesi ülke genelinde lağvedilince eyaletlere bağlı kazaların idâresi müdür adı verilen kaza ileri gelenleri arasından seçilmiş yöneticilere bırakıldı. Bu idârî değişikliklerle Tokat kazası da müdür tarafından idâre edilmeye başlandı. 1842-1843 yıllarında Mehmet Ağa isminde birisi Tokat'a müdür tayîn edildi.²¹²

Tokat, 1864'ten 1880 yılına kadar Sivas vilâyetine bağlı bir kaza olarak bir kaymakam tarafından yönetilmekteydi.²¹³ H. 29 Zilhicce 1296 M. 13 Aralık 1879 tarihli padişah irâdesiyle Tokat, Sivas vilâyetine bağlı sancak (livâ) statüsü verildi.²¹⁴ Padişahın irâdesinde, Tokat'ın sancak olma nedeni nüfus ve gelirlerinin yüksek olması ve bulunduğu mevkinin kaza statüsü ile uygun olmaması olarak ifade edilmiştir.²¹⁵ Livâ statüsü verilmesiyle sıkı ilişki içerisinde olduğu Canik sancağına tabî; Niksar, Amasya sancağına tabî; Erbaa ve Zile kazaları Tokat'a bağlanmıştır. Sivas vilâyetine tabî, Sivas, Amasya ve Karahisâr-ı Şarkî sancaklarının yanına Tokat'ta eklenmiş böylece Sivas

²¹⁰ Ali Açık, agmd, s. 219-223

²¹¹ Mehmet Beşirli, "Tokat Voyvodalığı (1774-1842)", *Bellleten*, C.69, S.254, 04. 2005, s. 161-216.

²¹² Ali Açık, agmd, s.226-227.

²¹³ Ali Açık, "Tokat Sancağının İdârî Durumu Ve Nüfus Yapısı (1880-1907)", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2, 2004, s.331-359.

²¹⁴ Aynı makale s.333

²¹⁵ Bu konuda tafsilâtı bilgi için bkz; Mehmet Mercan, "Tokat'ın Mutasarrıflık Oluşuna Dair Bir Belge", *Tokat Kültür Araştırma Dergisi*, S.17, 2002, s. 5-13.

vilayetini oluşturan sancak sayısı dörde yükselmiştir. Tokat sancak olma statüsü, 1920 yılına kadar devam etmiş, 31 Mayıs 1920 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi İcrâ Vekillerinin aldığı karar ile Sivas vilâyetinden ayrılarak müstakil bir vilâyet haline getirilmiştir.²¹⁶

3.1. Tokat Mukata‘ası

Sözlükte kesmek anlamındaki arapça kat‘ kökünden türeyen mukata‘a; kesişmek anlamına gelmektedir. Genel itibariyle de “belirli bir miktar üzerinde karşılıklı anlaşma” anlamına gelmektedir.²¹⁷ Osmanlı mâliyesinde mukata‘a kavramı “devlet işletmesi yâhut devlete ait bir gelir payının tahsîli” anlamına gelmekteydi. Devletin uygun gördüğü her türlü tarım, ticaret ve sanayi teşebbüsü mukata‘a haline getirilerek iltizâma verilirdi.²¹⁸ İltizâm kavramı mukata‘aların müteşebbisler vasıtasıyla bir bedel karşılığında işletilmesidir. Osmanlı mâliyesinde ömür boyu verilen iltizâma “mâlikâne” denilmekteydi. Mâlikâne sistemi zamanla Osmanlı Devleti içerisinde ayânların güçlenmesine sebep oldu. 18. yüzyılın son çeyreği ve 19. yüzyılın başlarında Anadolu’da yer alan çoğu eyâlet ve sancak, ayânların yönetimine geçti. Tokat gibi idâre edilen bölgelerde mâlikâne mukata‘alar, bölgenin ayân ve eşrâfından olan voyvodalar aracılığıyla yönetilmekteydi.²¹⁹

Tablo 12: Tokat Mukata‘ası’nın Tahsilât, Masârifât ve Gelir Kalemleri

İhtisâb	İznikmîd Gümrük Emîni
İhtisâb-ı Hevâ‘iyesi	Defterdâr-ı Sâbık Hacı Yûsuf Efendi
İhtisâb Kantarı	Müteveffâ Abdullah Beg Zimmeti
Kapan-ı Dakîk	Etbâ‘ vee Tüfenkçiyân hayvanlarına alınan Şa‘ir
Kapan Teknesi Avâ‘idi	Der-âlîyeden huruc (çıkış) Medîne-i Tokat’a ve Şubat sonuna kadar eyyâm-ı mezkûrede ve esnâ-yı râh’da masârif-i matbâh (mutfak)
Taşhan	İlbâs olunan hil‘at bahâ
Meydan	Konak Kirâsı

²¹⁶ Ali Açikel, agm, s.334

²¹⁷ Mehmet Genç, “Mukata‘a”, *TDVİA*, C.31, İstanbul 2006, s. 129-132.

²¹⁸ Mehmet Beşirli, “Tokat Voyvodalığı”, s.164.

²¹⁹ Mehmet Beşirli, “Tokat Voyvodalığı”, s.167

Penbe Nakliyesi	Kapan Ağası Mahiyesi
Resm-i Harîr	Küthüdâ ve Katîb mâhiyesi 5 mâh
Resm-i Mizân-ı Harîr	Sâysis ve Aşcılar ve Saraydârlar Mâhiyeleri
Resm-i Arûsân	Amasya, Bozok, Divriği, Niksâr ve Köprü mîri tahsildârlarına verilen
Resm-i Tahsîl	Memlehâ-i Sarıkışla
Resm-i İспенç ve Duhâniye	Hulvâr
Cerâyim	Mezrâ'-yı Derbülendlüdücek
İcâre-i Bâğât	Irâk Acemî
Harc-ı Ferağ-ı Bâğât	Ahmed Alanı
Bağ Bekçiliği avâ'idî	Kızılöz
Şem'hâne	Mezrâ'-i Hokmar ve Sulu Hali
Tahmis iltizâmı	Furû-nihâde-i ahen-i Divriği
Subaşılık	Yaylaklu ve Oluk
Etrâf-ı Şehr-i Öşür	Ekrâd-ı Saraycık
Koyun Kışlak Harcı	Kâbile-i Olakmânlu
Beytü'l-mâl-ı Tokat	Akkuzulu
Şarabhâne	Beytü'l-mâl-ı Samsun
Üveys Beg muhasebesinde Çıldır Vâlisine mekkârî masârifi ademîsi	Memlehâ-i Huradır arâzî-i Hunuk Kışla
Üveys Beg muhasebesine dahil olmamış mizân-ı harîr ademîsi	Şarkîpâre Kabîlesi
Derviş Ali Ağa vasıtasıyla tahsîl edilmiş mâl-ı mîri	Sırâç Kabîlesi
Gümüshâne	Niyâbet
Lokman Sabit Efendi	Taksîd-i Râbi' Amasya
Behrâm Paşa	Dere Kilise
Mezrâ'-â-i Dereçiği	İlyâsa Fakiyelü
İlbeğlü	Kara Hacılı
Şarkîpâre	Kabîle-i Çepni
Oyuk	Irâkî
Çatak Tâma	İsâ Kebîr
Sakalu Şeyh	Sarta
Elma Hacılı	Deveciler

İncesu İlaldı	Ömer Beg Sarayı

Yukarıdaki tabloda belirttiğimiz Tokat Mukata‘asının; tahsîlât, masârifât ve gelir kalemleri, ber vech-i emâne (emâneten) Tokat Voyvodalığına getirilen Derviş Ali Ağa’nın tahsîline memûr edildiği 1232 senesine ait mart bakâyası ve Teşrîn-i sâni (Kasım) ayının altıncı gününden Şubat ayının sonuna kadar olan 114 günlük zaman dilimini kapsamaktadır.²²⁰

3.1.1. Tokat Voyvodalığı

Tokat, 18 Eylül 1659 tarihinden itibaren idârî ve mâli bir birim olarak voyvodalıkla idâre edilmeye başlanmıştır.²²¹ Başlangıçta, has denilen gelir bölgelerinin idâresini hasın sahibi adına yürüten kimseye voyvoda denilmekteydi. Tımar sisteminin zamanla bozulması ve iltizâm usûlüne geçilmesi, devletin nakit para ihtiyacının artması gibi sebeplerle geliri fazla olan bölgelerin doğrudan hazineye bağlanarak idâre edilmesine sebep olmuş bu da voyvodalık kurumunun önemini artırmıştır. Yani, bir sancak has olarak verilmişse, idâresi voyvodalık haline getirilerek, has sahibi tarafından voyvoda tayin edilirdi. Has, sarayın ileri gelenlerine husûsiyetle de sultanın yakın akrabalarına tahsîs edilmekteydi.²²² İncelediğimiz defterdeki 52/1 numaralı belgede, Tokat mukata‘asına Darbhâne-i Âmire ile Beyhân Sultan’ın müşterek olduğu kaydı bulunmaktadır.²²³ Beyhân Sultân Tokat Mukata‘asındaki rub‘ (1/4) hissesini ölümüne (07 Kasım 1824) kadar tasarruf etmiş, ölümüyle birlikte hissesi ceb-i hümâyûn-ı mülûkâne hazînesine devredilmiştir.²²⁴ Tokat Voyvodalığı, H.1232 / M. 1816 yılında Sivas Vâlisi Osman Paşa

²²⁰ TŞS 22, 94.

²²¹ Tokat Voyvodalığı hakkında tafsilatlı bilgi için bkz: Erol Özvar, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Taşra Maliyesinde Değişim: Rum Hazine Defterdarlığından Tokat Voyvodalığına Geçiş*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998. ve yukarıdaki dipnot’ta belirttiğimiz, Mehmet Beşirli, “Tokat Voyvodalığı (1774-1842)”, *Bellleten*, C.69, S.254, 04. 2005, s. 161-216.

²²² Mehmet Beşirli, agm, s. 168

²²³ III. Mustafa’nın ve Adilşâh Kadın’ın kızı, III. Selim’in de kardeşi olan Beyhân Sultan; I. Abdühamid tarafından 1784’te Halep Vâlisi Silahtar Mustafa Paşa ile evlendirilmiş, 07 Kasım 1824 yılında ölmüştür. Beyhân Sultan hakkında tafsilatlı bilgi için bkz: Mustafa Çağatay Uluçay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, 2. Baskı, TTK Yay., Ankara 1985, s.102-103.

²²⁴ TŞS 29, 96/1. * Ceb-i hümâyûn-ı mülûkâne hazinesi (Harem-i hümâyûn dairesi): Padişahların daimi olmayan gelirleri arasında olup padişahın şahsî parasını teşkil eder ve Enderûn hazinesinde saklanırdı. Bknz: Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, MEB Yay, İstanbul 1993 s. 265.

tarafından tayin edilmiş Katırcı-oğlu Üveys Beg tarafından yürütülmekteydi.²²⁵ Osman Paşa ve Üveys Beg hakkındaki yolsuzluk iddiaları, Üveys Beg'e soruşturma açılmasına neden olmuş, soruşturma neticesinde Üveys Beg, Voyvodalıktan azl edilerek yerine, 16 Zilka'ade H.1232 (M. 27 Eylül 1817) tarihinde Hazîne-i Âmire Nâzırı Abdurrahman Beg tavsiyesi üzerine Osman Paşa'dan bakâya kalan 6 aylık borcu ödemek kaydıyla “*ber-vech-i emânet*” olarak eski Selânik duhân (tütün) gümrüğü emîni Derviş Ali Ağa tayin edilmiştir. Defterdeki 9/2 numaralı belgede ise 1233 senesi mart ayından şubat sonuna kadar Tokat Mukata'asının, nıfs (yarı) hissesiyle rub'-ı süds (çeyreğin 1/6) hissesini masraflar dâhil olmak üzere 64.000 gurusluk bedel ve sarraf kefâletiyile “*yed-i vahid'den*” eski Selânik duhân (tütün) gümrüğü emîni Derviş Ali Ağa'ya iltizâm edildiği görülmektedir.²²⁶

3.1.1.2. Voyvoda Katırcı-oğlu Üveys Beg Hadisesi

İncelediğimiz 22 Numaralı defterde; “*Cabbâr-zâde tarafından umûr-ı memlekete karışmamak üzere tenbîh olunmuş iken mütenebbih olmayarak ber-takrîb voyvodalığı tahsîl itmiş ve Sivas vâlisi sâbık Osman Paşa tarafından müsvedde ile mübâşirler götürerek ahâlinin her birlerini tecrîm ve tekdîr ittirmiş olduğundan...*”²²⁷ ve “*...mezâlim ile ber-vechle rencide olunmaları icâb itmez iken bir müddetden berü Sivas vâlileri ve mütesellimleri taraflarından ziyâde akce talebi ve hilâf-ı rızâ ve zahîre bahâ ve ikrâmiye ve kaftân bahâ ve sâ'ir bed' ve mezâlim ile te'addî olunduklarından...*”²²⁸ ifâdelerinin yer alması Tokat Voyvodalığı mukata'asına muhtelif zamanlarda çeşitli devlet görevlileri, halk, eşkıya vb. taraflarınca müdahalelerin olabildiği, icâb edenden ziyâde akçe talebinde bulunulabildiği anlaşılmaktadır.

Voyvoda tayin edilecek kişilerin genellikle işin ehli, reaya ve ahâliyi korucuyu olacak kişilerden seçilmeye çalışılmaktaydı. “*...hazîne-i âmîre tarafından zabt ve idâre olunan mukâta'ât-ı mîrîye muttasıf ve mu'tedil reayâ perver kimesnelere deruhde ve iltizâm ile hâsılât ve rusûmâtı öteden berü tevcihle zabt ve rabt olagelmiş ise yine ol vechle kânûn-ı kadîm ve ola geldiği üzere ahz ve kabz ittirülüb ola gelmiş muğâyir*

²²⁵ TŞS 22, 16/3 Tokat Voyvodası Üveys Beg ile ahâlinin muhasebeleri için gelen emr-i âlî

²²⁶ TŞS 22, 52/1 Voyvodalığa müte'allik emr-i âlî'dir.

²²⁷ TŞS 22, 29/3 Ma'lûmü'l-mevâd için hâcegân-ı divân-ı hümayûndan sadrazâm tarafından gelen mektûb kaydı.

²²⁸ TŞS 22, 90/1 Mucibince amal ve hareket ve hilâfından mücanebet olunur.

hareket ile vedî'atullah olan fukarâ-yı ra'iyete zulm ittirilmemeğe ...”²²⁹ Ancak, Tokat mukata‘asını idâre eden voyvodalardan yolsuzluk yapan, zimmetlerine fazla para geçiren, ahâlîye baskı ve zulüm yapanlar da vardı.

İncelediğimiz defterde, 1815- 1816 yıllarında kendisine Tokat Mukata‘ası ihâle olunan Sivas Vâlisi Osman Paşa, mukata‘ayı Tokatlı Katırcı-oğlu Üveys Beg’e iltizâm etmiş ancak sonradan bazı sorunların ortaya çıktığı görülmektedir.²³⁰ Konuyla alakalı belgede yer alan bilgilere göre mukata‘a dâhilindeki gelirlerden fazla akçe almaya başladığı “...*gerek dahl ve gerek hâric ez-defter bir senede tevzî’ ve tahsîl iylediği mebâliğin mikdârı bin ikiyüz yetmiş beş kiseye bâliğ olmuş...*” yani 637.500 guruş olduğu ifâde edilmektedir. Diğer taraftan Sivas Vâlisinin sarayının tamir masrafı için fermân ile emredilen 75.000 guruşluk masraftan Tokat kazâsına 5.000 guruşluk hisse düşmesine rağmen Tokat Voyvodası Üveys Beg emredilen miktardan ziyâde 22.750 guruşluk tahsîlat yaptığı görülmektedir. Aynı belgede Tokat ahâlisi bu durumun kendilerine perişân ettiğini, emredilenden fazla toplanan akçenin kendilerine geri iade edilmesini, voyvodanın görevden alınarak, Tokat’tan sürgün edilmesi ve yerine başka bir voyvoda tayin edimesini, arzuhâl, i‘lâm ve defter takdîm ederek İstanbul’a bildirdikleri görülmektedir.²³¹

Tokat ahâlisinin bu talebi husûsunda Darbhâne-i Âmîre Nâzırı Abdurrahman görevlendirilmiş ve daha detaylı bilgi istenmiştir. Görevlendirilen nâzır, evrâkları inceleyip Tokat ahâlilerini yerinde sorguya çekirmiş bu sorgulama neticesinde “...*dahl defter ve haric ez-defter ikrâmiyye ve fâiz mukâta‘a vesâ’ire olarak aldığı mebâliğ yüz yetmiş bin yedi yüz guruş bâliğ ve voyvoda-yı merkûmun dahî ahâleden vücûdî olmayarak aldığı doksan bir bin dörtyüz yetmiş dört guruşa resîde olmuş...*” olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Durumu araştıran Nâzır Abdurrahman, Tokat mukata‘asında rub‘ (1/4) hisseye sahip olan Beyhân Sultân’ın kethüdâsı Ahmed Azmî ile haberleşmiş, Ahmed Azmî de gereğinden fazla meblâğ alındığının tespit edildiğini bildirmiştir. Bu durum İstanbul’a gelmiş olan birkaç Tokatlı’ya da sorulmuş onlar da voyvodanın mezâlim ve baskısını beyân etmişlerdir. Öte yandan Sivas Vâlisi sarayı’nın tamiri için daha sonra

²²⁹ TŞS 22, 89/2 Voyvodalık için gelen emr-i âlidir.

²³⁰ Katırcı-oğlu ailesi hakkında tafsilatlı bilgi için bknz.: Erhan Afyoncu, “Tokat’ta Bir Voyvoda Ailesi Katıroğulları”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Tokat Bildiriler Cilt III*, Tokat 2012, s. 1-8

²³¹ TŞS 22, 16/3 Tokat Voyvodası Üveys Beg ile ahâlinin muhasebeleri için gelen emr-i âli.

110.250 guruş ulaşan meblâğın tahsili için tekrar emr-i şerîf verilerek, Sivas'a ait olan toplam hazeriyye'den 15.000 guruş ayrılacağı, Tokat'ın hissesine aynı miktarda hazeriyye isâbet etmeyeceği, ancak 8.000 guruş vermeleri lazım geleceği ve Saray tamiri masrafı adıyla Osman Paşa'nın 3 yük 40.000 (340.000) guruş'a kadar akçe tahsîl etmiş olacağını beyân eden nâzır, kendilerince Tokat'a ne kadar hisse düştüğü bilinmediği için ahâleden zulimiye olarak alındığı iddia edilen miktârın alınıp alınmadığı husûsunda detaylı bilgi edinebilmek için mübâşirler tayin edilerek bu durumun yerinde araştırılması gerektiğini i'lâm etmiştir. Bu i'lâma dayanılarak Tokat Na'ibi ve tahkikât için görevlendirilen Divân-ı Hümâyûn eski sipahiler kâtibi Mehmed Remzi ve bil-cümle ahâli ve iş erlerine hitâben H. 1232 evâsıt-ı Recebü'l-ferd / M. 31 Mayıs 1817'de fermân yazılmıştır.²³²

Bu konuyla ilgili olarak H. 20 Rebiü'l-ahîr 1232 / M. 09 Mart 1817 tarihinde Sadrazam tarafından bir mektup yazılarak, Voyvoda Üveys Beg ile ahâlinin hesapları görölerek, Voyvoda'nın nefsi için aldığı 63.082 guruşun ahâliye geri iade edilmesi icâb ederse, Voyvoda'nın Tokat'taki emlâkının satılarak, bu paranın sahiplerine iade edilmesi gerekeceğini ve voyvodalıktan azl edilerek yerine başka bir voyvodanın atanmasını istediğini ifâde etmiştir. Öte yandan Sivas Valisi Osman Paşa'nın da aynı usulsüzlüklere tevessül ettiği, ikrâmiye vs. adlar altında gereğinden ziyâde akçe alıp suçsuz kişilere zorbalık yaptığı, Tokat Kalesi imâmını hapsederek 7 kise (3.500 guruş) cürmiyye akçesi aldığı tespit edilmiştir. Sadrazam mektubunda, bu usulsüzlükleri Sultân'a aktardığını ilâve ederek, Vali ve Voyvoda tarafından gereğinden ziyâde alınan akçelerin sahiplerine iadesini ifâde edip, voyvodanın görevden alınarak Kütahya'ya sürülmesi husûsunda padişahın fermân gönderdiğini belirtmiştir.²³³ Sivas Valisi Osman Paşa'nın Padişah fermanıyla Bursa'ya sürüldüğünü ilan eden bir de buyuruldu kaydı vardır.²³⁴

Sadrazamın tarafından yazılan bu mektûb gereğince evâhîr-i Ramazân 1232 (1817) tarihinde Üveys Beg'in emlâkının satılması için Mehmed Remzi ve diğer ilgililere fermân gönderilmiştir. Bu fermâna göre Sivas Vâlisi tarafından iki yıldır iltizâmen Tokat Voyvodalığı görevini yürüten Katar-oğlu Üveys Beg'in bir yılda “...*gerek dâhil ve gerek*

²³² TŞS 22, 16/3 Tokat Voyvodası Üveys Beg ile ahâlinin muhasebeleri için gelen emr-i âlî.

²³³ TŞS 22, 29/3 Ma'lûmü'l-Mevâd için Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan sadrazâm tarafından gelen mektûb kaydı.

²³⁴ TŞS 22, 27/3

hâric ez-defter fukarâdan ikiyüz yetmiş beş kise akçe tahsîl olunmuş ve nefs-i Sivas'da hazar-ı vülât olan sarayın ta'mîri masârifâtından Tokad kazâsı hissesine beş bin beşyüz gurus isâbet itmişken voyvoda-yı merkûm Tokad'dan yirmi iki bin yediyüz elli gurus almış..."olduğunun İstanbul'a haber verildiği ve bu durumun incelenmesi için mübâşirlerin gönderildiği tekrâr edilmiştir. Fermân'da voyvodanın ahâliden karz ve cürimiye olarak aldığı meblağdan başka kendisi için aldığı 63.082 gurus'un ekserisini ikrâr ettiğini, muhalefetine bakılmaksızın bu meblâğın kendisinden alınmasını, iddia edildiği gibi imâmdan meblâğ alınmışsa alınan meblağın kendisine geri ödenmesi, Voyvodanın bu borçları ödemek istememesi hâlinde ise "...mecnû' emlâk ve akârı ve hânesi fûruht olunarak fukarâyâ reddine dikkat ve imâm-ı merkûmdan cerîme olarak talep olunan meblâğ alınmış ise red olunub alınmamış ise tehîr ve terk itdirilmesi..." emredilmiştir.²³⁵

Fermân ve Sadrazam mektubundaki bilgilerden yola çıkarak araştırma yapan mübâşir Mehmed Remzi; Voyvoda Katar-oğlu Üveys Beg'in yaptığı tüm harcamaları 21 Safer 1232 (10 Ocak 1817) tarihinde "...ma'rifeti ve ma'rifet-i şer' ve bi'l-cümle vücûh-ı ahâlî ve fukarâ ittîfaklarıyla voyvoda-yı merkûm muvâcehesinde yegân yegân muhâsebesi..."ni yapmıştır.²³⁶ Mübâşir Mehmed Remzî, Üveys Beg ve Tokat ahâlisi arasındaki alacak verecek sorunlarıyla ilgili İstanbul'a yazdığı "...tahrîrâtın hülâsası mefhûmunda Tokad voyvodası olan Katırcı-zâde Üveys Beg zulm ve te'adisinden bahisle voyvodalıktan azl ile yerine taraf-ı devlet-i âliyemden bir muktedir voyvoda nasb ve ta'yîn olunması..."nı talep etmiştir. Mübâşir Mehmed Remzi'nin bu talebi üzerine yukarda da bahsedildiği gibi Üveys Beg'in yerine muhtedil birinin bulunup tayin edilmesi için Es-Seyyîd Abdurrahman Beg'den araştırma yapması istenmiştir. Abdurrahman Beg, bu vazife için eski Selânik Duhân (tütün) gümrüğü emîni Derviş Ali Ağa'yı önermiştir. Bu öneri neticesinde, 16 Zilka'ade H.1232 (M. 27 Eylül 1817) tarihinde Osman Paşa'dan bakâyâ kalan 6 aylık borcu ödemek kayd-ı şartıyla emâneten, 1233 senesinde ise sarraf kefâletiyle Tokat Voyvodalığına Derviş Ali Ağa tayin edilmiştir.

3.1.1.3. İlbeğlü (Kazâsı) Kabîlesi

²³⁵ TŞS 22, 31/1 Katırcı-oğlu Üveys Beg'in emvâl ve emlâkı'nın fûruht olunması için gelen emri âlî.

²³⁶ TŞS 22, 31/2.

Sivas, Tokat, Amasya ve Kırşehir’de yaşayan büyük yörük topluluklarına Uluyörük denilmektedir. Bu topluluk Yüzdepâre, Ortapâre ve Şarkîpâre diye üçe ayrılır. Bu Türkmen kümelerini teşkil eden oymaklara bölük denilmektedir. İlbeglü kabîlesi de Uluyörük Türkmen bölüklerinden biridir.²³⁷

Şer’iyye Sicillerinde Eyâlet-i Rûm dâhilinde müstakîl bir kazâ olarak karşımıza çıkan İlbeglülerin, kazâ olarak teşkil edilmesi kesin olarak tarihlendirilemese de 1777 yılına ait ilk Sivas Şer’iyye Sicil kaydında kazâ hüviyetini taşıdığı görülmektedir.²³⁸ Tokat Voyvodalıǵı dâhilinde havâss-ı [hâss-ı] Hümayûndan olan İlbeglü Kabîlesi, bugün Sivas ili merkez nâhiyesinde yerleşikti.²³⁹ İlbeglüler, Tokat Voyvodalıǵı’na bağlı yaylak ve kışlakların yanı sıra; Halep, Adana, Birecik, Merzifon vs. yerlerde de meskûn idi.²⁴⁰ İncelediğimiz 22 Numaralı Şer’iyye Sicil Defterdeki belgelerde “*Sivas eyâletinde vâki Tokad voyvodalıǵı aklâmından İlbeglü kazâsı*” ifadelerine yer verilmesi kabîlenin M.1816-1817 tarihlerinde Tokat Mukata‘ası içerisinde kazâ olma özelliğini koruduğunu göstermektedir.²⁴¹ İlbeglüler, 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren Sivas sancağına bağlanmış ve kaza olma özelliğini 1867 tarihine kadar devâm ettirmiştir. Kabîlenin meskûn olduğu çevredeki; Emlâk, Gelgumat ve Tonus kaza müdürlükleri birleştirilip, Akvirân köyü merkez haline getirilerek Tonus kazası teşkil edilmiştir. 1870 yılında da İlbeglü kabîlesi kendisine bağlı 33 köyle birlikte Tonus kazâsına bağlı nâhiye haline getirilmiştir.²⁴²

22 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinde İlbeglülerin konu alan 2 adet ferman, 2 adet hükm-ü sultânî bulunmaktadır. Bu kayıtlar genel itibâriyle İlbeglü kazâsının idârî, emniyet ve vergi düzeniyle ilgilidir. Defterdeki bu kayıtlar İlbeglülerin idârî ve sosyo-ekonomik yapısına ışık tutması bakımından da önemlidir.

Defterdeki H. 14 Recep 1232 / M. 30 Mayıs 1817 tarihli fermana bakıldığında; Tokat Voyvodalıǵı’na bağlı olan İlbeglü kazâsına ehl-i örf tarafından müdahale olmaması

²³⁷ Faruk Sümer, “Yörükler”, *TDVİA*, C. 43, İstanbul 2013, s.570-573

²³⁸ Kemalettin Kuzucu, *XIX. Yüzyıl Ortalarında İlbeyli Kazasının Sosyal ve İktisâdî Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996, s. 8

²³⁹ Erol Özvar, *agt*, s. 99

²⁴⁰ Cevdet Türkay, Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar, *Tercüman*, İstanbul 1979, s. 92, 93,428

²⁴¹ TŞS 22, İlbeglülerin emridir.

²⁴² Kemalettin Kuzucu, *agt*, s. 8-9

husûsunda daha önce fermân gönderildiği kaydedilmiştir. Daha önce gönderilen fermâna rağmen İlbeglü kazasına ehl-i örf tarafından müdahaleler devam etmiş ve bu durum karşısında kaza ahali Divân-ı Hümâyûn'a bir arzuhal yazarak “*mukâta‘a-yı mezbûrenin şurût-ı serbestiyeti mûcibince*” bağlı oldukları Tokat Voyvodaları tarafından yönetildiği, bu nedenle zulm ve baskı olmaması gerekliken “...*ehl-i örf tâ‘ifesi taraflarından zulm ve te‘âdî olunmakda olduğundan perişânîyelerini mûcib olacağını beyân birle...*” zulm ve baskıların def‘ine yönelik fermân istemişlerdir. Bu talep karşısında Hazîne-i Âmire’de mahfûz Başmuhasibe defterlerine bakılmış yapılan incelemeler neticesinde İlbeglülerin yaylak ve kışlak vergilerinin Tokat Voyvodalıği tarafından alındığı, vergilerini voyvodaya ödedikleri, baskı ve zulümden uzak, rahat ve emniyet içinde olmaları gerektiğini beyan etmişlerdir. Bu arzuhal üzerine yapılan araştırmada “...*hilâf-ı şer‘-i şerîf ve mugâyir emr-i münîfîm mukayyed ve meccânen yem ve yiyecek ve sâ‘ir bahâne ile akçe talebiyle rencide ve remide olunmamaları şurût-ı mâlikâneden olduğu...*” görülmüştür. Yine aynı belgede, İlbeglülerin öteden beri ödemeleri gereken vergileri ilgili memurlara eksiksiz ve zamanında ödedikleri, vergi toplamakla görevli memurların çeşitli bahanelerle “*hilâf-ı kadîm*” üzere halktan fazla vergi talebiyle rencide edilmemesi husûsunda “..*sene-i sâbık evâ‘il-i Şevvâl’inde...*” (H.1231) M. 1816 tarihinde de bir ferman yazıldığı görülmüştür. Bu kayıtlar neticesinde İlbeglü halkının rahatlarının temin edilmesi için H. 14 Recep 1232 / M. 30 Mayıs 1817 tarihinde yeni bir ferman yazılmıştır.²⁴³

Diğer taraftan İlbeglülerin yazdığı arzuhalde; vâli, mütesellim gibi ehl-i örf ta‘ifesinin haricinde “...*İlbeglü kazâsına tâbî‘ Yanalak ve Kızılca ve Kızılca kışlakları arazîlerine kimesne tarafından dahl ve ta‘arruz olunmak icâb itmez iken hemcivârları olan bazı kimesneler mugâyir-i defter-i hakanî arâzî-i mezkûreye dahl ve ta‘arruz ilyedikleri...*”ni İstanbul’a bildirmişler. İlbeglülere ait olan bu kışlaklar yukarda da belirtildiği üzere Tokat Voyvodalıği tarafından idâre olunuyordu. Civar mahallerdeki kimseler tarafından bu kışlakların arazilerine müdahalelerin olmaması için H. Evâ‘il-i Rebiü’l-evvel 1232 / M. Ocak 1817 tarihinde “...*inhâ olduğu üzere kışlakhâ-yı mezkûre ırahatlarına bilâ-sened mugâyir-i kuyûd icâbından müdâhale olduğu vâki‘ ise mahallinde şer‘le görölüb men‘ ve def‘ olunmak üzere...*” bir fermân gönderilmiştir. Müdahalelerin

²⁴³ TŞS 22, 24/1 İlbeglülerin emridir.

men‘ ve def‘i için gönderilen bu fermâna rağmen müdahalelerin devâm etmesiyle İlbeglü ahâlisi İstanbul’a tekrar şikâyet dilekçeleri göndermiştir. Bu durum karşısında Beyhan Sultan’ın kethüdası olan Ahmet Azmi Darbhâne-i Âmire’ye İlbeglü kışlaklarına müdahale olunmamasını bildirmiştir. Bu husûsta H. Evâ’il-i Rebiü’l-evvel 1232 / M. Ocak 1817 tarihinde gönderilen fermana ve kethüdâ Ahmet Azmi’nin i‘lâmına dayanılarak; Tokat ve İlbeglü nâ’ibleri ile Tokat Voyvodası ve sâ’ir görevlilere H. 14 Recep 1232 / M. 30 Mayıs 1817 tarihinde baskıların önlenmesi tekrarlanarak yeni bir ferman yazılmış ve Çukadâr-yâb Mehmed Şerîf ile gönderilmiştir.

Defterdeki İlbeglülere yönelik bir diğer ferman ise yine 14 Recep 1232 tarihinde Sivas ve Erzurum vâlileri ve kadıları ve Tokat kadısına hitâben yazılmıştır. Fermanda, İlbeglü kazâsının tasarrufunda olan yaylaklara Erzurum taraflarından müdahaleler olduğunu iddia ederek, İlbeglüler’in Divân-ı Hümâyûn’a arzuhal yazdığı kaydedilmiştir. Fermanda bahsi geçen arzuhalde; Erzurum’da Kuruçay’a bağlı (...) isimli bölgeler eskiden beri İlbeglülere ait yaylaklar olduğu, senelik ödemeleri gereken 3.000 guruşluk mâl-ı mîriyi Tokat Voyvodalığına noksansız ödemelerine rağmen yaylaklarına sınırı olan bazı kazâ voyvodalarının “...bizim toprağımızdır deyû zabt ve şen ve abâdân iylediklerinden kendülere gadrî mûcib olduğunu beyân birle hâllerinde merhameten vâki‘ olan müdahalelerinin men‘ ve def‘...” edilmesi için bir ferman yazılmasını istemişlerdir.²⁴⁴

İlbeglülerin bu talebine cevap vermek amacıyla sorun, Defterhâne-i Âmire Emîni Hacı Yusuf Ziya’ya havâle edilerek bilgi istenmiştir. Yûsuf Ziya, İstanbul’daki Başmuhassebe, Mâlikâne ve Defter-i Hakânî defterlerinde incelemeler yaptırmıştır. Yapılan bu incelemede, İlbeglülerin Kuruçay’a bağlı köylerden Karye-i Han ve Karye-i Çiftlik Virânî’de olan yaylaklara eskiden beri çıktıkları, lakin yakın bölgelerdeki köylülere zarar vermeye başlamaları dolayısıyla “...İlbeglü cemâ‘at-i Türkmen zikr olunan Hân ve Çiftlik Virânî nâm karyelerde olan yaylaklara çıkub mezârî‘lerine zabt idüb karyende olan kurâ ahâlisine isâle mazarrat ve etbâ‘-ı sebîlin hallerine zarar-ı

²⁴⁴ TŞS 22, 24/2 İlbeglü ahâlilerine mûte‘allik emr-i âlîdir.

Defterdeki H. 14 Recep 1232 / M. 30 Mayıs 1817 tarihli İlbeglülere ait 24/1 numaralı fermana bakıldığında İlbeglülerin, kazâi ve adlî işleriyle ilgilenen na’ibi olduğu görülmektedir.

gezend itmeleriyle Erzurum vâlisine şikâyet itdüklerinden...” bu yaylakların tasarrufunun İlbeglülerden alındığı sonucuna ulaşılmıştır.²⁴⁵

Fermanın devamında; İlbeglü yaylakların civârındaki köylere zarar vermeye başladığında bu durum ilgililerce Erzurum Vâlisine bildirildiği, Vali de “...*katâi't-tarîk ve sâ'ir eşkıyâdan hıfz iylemek üzere ber-vech-i mâlikâne Şehsuvâr-oğluna virilmek üzere...*” 1232 yılında İstanbul’a yazı yazmıştır. Vali tarafından verilen bilgileri inceleyen Başdefterdâr, “...*hazineye öşr edâ ve kalemiyyesin virüb hisâbın görüb ve sefer-i hümayûnum vâki‘ oldukca aslî nefer tuvâna müsellemler adamlar ile sefere gitmek şartıyla...*” bahsi geçen yerlerin Şehsuvâr-oğlu Es-Seyyîd Osman’a verilmesini i’lâm ile bildirmiştir. İlbeglülerin dilekçelerine cevap olarak toplanan bilgiler sonucunda adı geçen kışlakların tasarrufunun İlbeglülere ait olmadığı, kışlakların tasarruf hakkının H.1221 / M. 1806-1807 tarihinde yazılmış bir fermanla mâlikâne olarak Şehsuvâr-oğluna geçtiği anlaşılmıştır.²⁴⁶ Sonuç olarak İlbeglülerin iddia ettiği müdahale husûsunun geçersiz olduğu, yaylaklarda çıkan güvenlik sorunları sebebiyle buralardaki asayişin sağlanmak, vergi vermek ve diğer gerekli görevleri yerine getirmek şartıyla H.1221 yılında kışlakların tasarrufunun mâlikâne olarak Şehsuvâr-oğlu Osman’a verildiği yinelenmiştir.²⁴⁷

İlbeglü kabîlesi, bir boy beyi tarafından yönetilmekteydi. Boy beyi genellikle kabîlenin ileri gelen cemaatlerinden seçilip, Tokat Voyvodasının tezkeresi, kadı i’lâmı ile İstanbul’a bildirilerek, bu husûsta hükm-i sultânînin gelmesi beklenirdi. Hükm-i sultânî geldikten sonra boy beyi atama işlemi yapılırdı. İncelediğimiz defterde Tokat voyvodalığı aidatına zarar verilmemesi ve Sivas tarafından müdahale olunmaması ve hükm-i sultânîye göre hareket edilmesi tenbih edilerek “...*İlbeglü kazâsı ahâlilerinden Şeker-oğlu Abdülkâdir Ağa kazâ-yı mezbûre boy begi ta’yîn...*” edildiği görülmektedir.²⁴⁸

²⁴⁵ TŞS 22, 24/2. Belge içerisinde Kuruçay’a bağlı Hân ve Çiftlik Virânî köylerinde birer zâviye olduğu kaydedilmiştir. Karye-i Hân’daki zaviyenin arpa ve buğday gibi mahsullerinden 1600 akçe ve malikâne vakfından 900 akçe, Çiftlik Virânî köyünün arpa ve buğday gibi mahsullerinden 1200 aslî akçe vergi tahsili yapıldığı kayıtlıdır.

²⁴⁶ Belge içerisinde fermânın yazıldığı tarih sadece 1221 olarak belirtilip ay bilgisi verilmediği için milâdî tarihi 1806 ve 1807 olarak çevirdik.

²⁴⁷ TŞS 22, 24/2 İlbeglü ahâlilerine müte’allik emr-i âlîdir.

²⁴⁸ TŞS 22, 26/1 İlbeglü kazâsının hükm-i sultânîdir.

İlbeğlü kabîlesinin alt birimlerinden birisi de cema‘at idi. Bu cema‘atler kethüdâlar tarafından idâre ediliyordu. İlbeğlüler, na‘ib ve kethüdâlarından memnûn olmadıklarında, İstanbul’a menûniyetsizliklerini ve sebeplerini belirten arzuhal yazarak, bunların değiştirilmesini talep edebilirlerdi. Defterde konuyla ilgili yazılmış bir hükm-ü sultânî mevcuttur. Söz konusu belgede İlbeğlüler, birkaç seneden beri çeşitli sebeplerle dağılıp, terk-i vatân ettikleri ifâde edilip, “...*Mehmed Efendi ve kethüdâları Emîn ve avâneleri Conkarlı Yûsuf ile diğer Emîn olduğu ve bundan makdem bunlar azl...*” edilmelerine rağmen rahat durmayıp kanunlara aykırı olarak bilâ-sened niyâbet iddiasında olmaları ve reayaya eziyet etmeleri sebebiyle İlbeğlü eşrâfı, bu durumu na‘ib i‘lamı ve arzuhal ile İstanbul’a bildirmiş ve baskıların önlenmesini talep etmişlerdir.

İstanbul’da yapılan araştırmalar sonucunda, bu sorunun halledilmesi için Tokat Na‘ibi ve Voyvodasına hükm-ü sultânî yazılıp Çûkadârbaşı Mehmed Şerîf ile gönderilmiştir. Hükm-ü sultânîde “...*İnşâ‘allahu te‘âlâ vüsûlünde gerekdir ki fukarânın nâ‘ib ve kethüdâları ve avanelerinin yedlerinde her ne kadar hakk-ı şer‘ileri var ise mübâşir ve ma‘rifet-i şer‘le tamâmen tahsîl ve anların yedlerinde kalîl ve kesir ahz ve i‘tâları muhasebesini cümle muvâcehesinde rü‘yet ve mûmza ve mahtûm defteriye keyfiyet-i alâ vukû‘a tefsîl üzere tarafımıza arz ve i‘lâma mübâderet ve bu vechle ahâlî ve re‘ayâdan isticlâb-ı davât-ı hayriyeye müsara‘at ileyüb...*” denilerek hükm-i sultânîye göre hareket edilmesi emredilmiştir. Yani yukarda adı geçen kişiler görevlerinden azl edilmiş olduklarından, kaza ile alakaları kesilerek, ahâlî ile aralarındaki alacak-verecek sorununun halledilmesi istenmiştir. Diğer taraftan kaza na‘ibi, kethüdâsı ve avânelerinin kanunsuz bir şekilde halktan aldıkları ne kadar meblağ varsa mübâşir ve mahkeme aracılığıyla ellerinden alınıp muhasebeleri yapılarak hak sahiplerine iade edilmesi ve yapılan bu işlemler hakkında imzâlı bir defter tertîb edilerek İstanbul’a gönderilmesi emredilmiştir.²⁴⁹

3.1.1.4. Sırâç (Saraç) Kabîlesi

Şarkîpâre kazâsında meskûn olan Sırâç kabîlesi, İlbeğlüler gibi Tokat Voyvodalığına bağlı havâss-ı [hâss-ı] hümâyûndandı.²⁵⁰ İncelediğimiz 22 Numaralı

²⁴⁹ TŞS 22, 26/2 Hükm-i sultânîdir.

²⁵⁰ Havâss-ı Hümâyûn: Osmanlılar devrinde, hânedan mesupları, yüksek rütbeli devlet görevlilerine ait şahsî mülk, arazi, senelik gelir ve dirlikler için kullanılan terimdir. Bknz. Cengiz Orhonlu ve Nejat Göyünç “Has” TDVİA, C. 16, İstanbul 1997, s.268-270.

Tokat Şer'iyeye Sicil defterinde Sırâç kabîlesiyle ilgili bir adet müstakil fermân kaydı bulunmaktadır.

H. 4 Rebiü'l-ahîr 1233 /M. 11 Şubat 1818 tarihli Sırâç Kabîlesiyle ilgili fermana; Şarkîpare kazâsındaki Unkûr, Zekûn, Kurûn ve Olukmân mahallinde yaşayan ahâlî mahkemeye gelerek, Şarkîpare ve Sıraçlar olarak 48 adet kışla olduklarını, her yıl üzerlerine düşen mâl-ı mîriyi Tokat Voyvodalığına ödediklerini, bu itibârla serbest olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. İfâdelerinin devamında, 50- 60 seneden beri bir ferman ile Sivas eyaleti tekâlifine bağlandıklarından, kendilerine bağlı halkların “...*refte refte perâkende...*”olup yani zamanla azalarak 8 adet kışla kaldıklarını beyân etmişlerdir. Bahsi geçen bu kışlaklar Zile nahîyesine bağlı olduğundan, nahiye ahâlileri salyâne talep ederek kışla halkına baskı yapmaktaydı. Zile Nahiyesi'nin salyâne ve nâm-ı âher ile kendilerine yaptığı baskıların ortadan kaldırılması için yeni bir fermân yazılmasını istemişlerdir. Sırâçlı kabîlesinin bu talebi Tokad kazâsı Nâ'ibi Mevlâna İbrahim Şerif tarafından yazılan i'lâm ile İstanbul'a gönderilmiştir.

Sırâç Kabîlesinin taleplerine cevap vermek için Başmuhasebe defterlerinde bir dizi inceleme yapılmış : “...*Tokad voyvodalığına tabi' Şarkîpare kazâsında rûsûm kabîlesi Sırâçlı tâbi' havâss-ı hâce maktû'ı senevî ma'lûmü'l-mikdâr mâl ile...*” Defterdâr Mustafa Mazhar'ın “...*iştirâken ber-vech-i mâlikâne uhdesinde olduğu...*” sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan “...*ber mantûk-ı i'lâm Şarkîpare kazâsına tâbi' Unkûr kışlasının tahrîri mahalli bulunmadığı...*” görülünce bu husûs Defterhâne-i Âmireye gönderilmiştir. Defterhâne'den gelen bilgilerde Zile kazâsının 89,5 adet nüzûlhânesi olduğu ve “...*bir kazâyâ tabi' kasaba ve mahallât ve kurâsı ahâlileri üzerlerinde mukayyed avâriz mallarını beher sene vakt ve zamânıyla kabzına me'mûra edâ...*” ettikleri, emlâk ve arazîlerine düşen vergi hisselerini tevzî' defterleri gereğince hal ve tahammüllerine göre ödedikleri, ayrıca Sırâç Kabîlesinden kanunlara aykırı olarak “...*ziyâde tekâlif-i şâkka tarh ve tahmîl ve mutâlebesi ve sâ'ir bed'-i mezâlim ile te'addî ve rencide olunmamaları...*” hakkında bir fermânın olduğu görülmüştür. Dolayısıyla genel vergilendirme olduğundan kayıtlarda Unkûr adını taşıyan kışlak kaydı bulunmadığı, Sırâç cemaati ahâlilerinin vergilendirme husûsunda hisselerine düşen miktârı ödemeleri, “...*mugâyir-i kadîm ve hilâf-ı şurût-ı te'adî...*” olunmaması yani eskiden beri uygulanan kanun ve uygulamalara aykırı baskı yapılmamasını Defterdâr Mustafa Mazhar'ın telhisiyle (özetle) bildirilmiştir. Bu telhisten yola çıkılarak, bahsi

geçen kışla sakînlerine ödemeleri gereken miktardan ziyâde vergi talebiyle baskı yapılmamasını bildiren bir fermân yazılmıştır.²⁵¹

3.2. Defterde Yer Alan Asayiş Sorunları

3.2.1. Sivas Valisi Sarayına Ta‘arrûz

İncelediğimiz 22 Numaralı defterdeki, H. Evâil-i Ramazân 1232 / M. 15 Temmuz 1817 tarihli Tokat Voyvodasına hitâben yazılan fermana; Sivas’da Kenan-oğlu isminde bir şahıs 1232 tarihinde mültezimlerden Mehmed isimli bir şahsın malına göz dikip katl etmiş ve varidâtını gasb etmiştir.²⁵² Maktûlün kardeşleri İstanbul’a bir arzuhal yazarak “...terâfî ‘-i şer‘ ve ihkâk-ı hakk olunmasını...” istemişlerdir. Bu sorunun çözülmesi için Sivas Vâlisi Ali Paşa’ya hitâben bir ferman yazılmıştır. Bu durumdan haberdâr olan Kenan-oğlu, Sivaslı Mütevellî-oğlu Mahmut ve etrâfindakiler “...bazî matlûbât devlet-i âliyemi vesîle iderek...” yani bazı devlet isteklerini bahane ederek mahkemeye saldırmışlardır. Bu hadiseden cesaretlenenler çoğalarak Sivas Valisinin sarayına hücum etmiş “...kurşûn endahtiyle biraz adamlarını itlâf ve bazısını mecrûh...” ederek haddi aşan hareket başlatmışlardır. Bu durumu Sivas Vâlisi, İstanbul’a bildirmiş, bu haberi götüren Tatar da hadiseyi detaylı bir şekilde anlatmıştır. Kapucubaşı Ömer Kaşîf “...mücerrebü’l-etvâr ve gayret ve istikâmetle şöhret şî‘ar olduğuna binâen...” bu hadisenin araştırılması ve gereken cezayı vermesi için görevlendirilmiş ve voyvoda ile yardımlaşması tenbih edilmiştir.²⁵³

Bu husûsta Tokat Voyvodasına hitâben yazılan bir diğer fermana; Sivas Valisi Ali Paşa’nın sarayına yapılan saldırının araştırılması ve fitnenin def’ edilmesi için Kapucubaşı Ömer Kaşîf’in görevlendirildiği, yardıma ihtiyaç duyması halinde “...derhâl lâzime-i mu‘âvenet ve müzâherete müsâra‘at olunması husûsu sana ve sâ‘ir kurb ve civârda bulunan vüzerâ ve mîr-i mîrân ve iktizâ idenlere tenbîh ve te’kîd...” olunarak bu tip hadiselerle hoşgörü gösterilmesinin memleket nizâmına her yönden zarar vereceği açıkca görüldüğünden bu fesâdın ortadan kaldırılması icâb ettiği için hadiseyi araştırmakla görevli Ömer Kaşîf’in yardıma ihtiyaç duyması halinde, kendisine yardım

²⁵¹ TŞS 22, 89/3 Sırâç kabilesi için gelen emr-i âlî kayıdır.

²⁵² Sivas ayanlarından Kenanoğulları ailesi hakkında tafsilatlı bilgi için bkz.: E. Erhan Uygunuçarlar, *Kenanzâdeler*, Kitabevi Yay. İstanbul 2019.

²⁵³ TŞS 22, 142/2 Sivas sükkânından Ken‘an-oğlu ve Mütevellî Mahmud nâm kimesneler haklarında gelen emr-i âlî.

edilmesi tenbihi tekrarlanarak fermânın Gedüklü El-Hâc Mustafa ile gönderildiği bilgisi verilmiştir.²⁵⁴

Bu sorunla alakalı H. 11 Şevvâl 1233 / M. 14 Ağustos 1818 tarihli Sivas Valisi tarafından, Tokat Kadısı ve Tokat'ın ileri gelenlerine hitaben gelen buyuruldu kaydında; mahkemeye saldırdıktan sonra Sivas Valisi sarayına hücum eden asîler dört bir tarafa dağılarak kaçtıkları, bazılarının da Tokat tarafına firâr ettiği ifâde edilerek “...*tahkîk-kerde-i hâlâsanem olmağın bu bâbda özür ve bahâne bir vechle câ'iz olmayub encâm-kâr nedâmeti...*” dikkate alınmayarak Sivas'a gönderilmeleri emredilmiştir.²⁵⁵

3.2.2. Rizeli Tuzcu-oğlu Memiş İsyânı

Rize eşrâfından Hamdi Bey'in oğlu ve Erzurum Vâlisi Ahmet Paşa'nın yeğeni olan Tuzcu-oğlu Memiş, Hopa'da doğmuştur. Zengin ve itibârlı bir aileye mensub olduğu düşünülen Tuzcu-oğlu Memiş, 26 Ekim 1817 yılında yakalanarak öldürüldüğünde 100 yaşını geçmişti. Bu durumdan yola çıkılarak Memiş'in 1715 yılında doğduğu tahmin edilebilir. Memiş Ağa, ziraat ve ticaretle uğraşmasının yanında, köylüye borç para vererek halkı kendisine bağlamış biriydi. Borcunu vaktinde ödemeyen köylünün tarlasını hacz ediyor ve kendisinin toprağında çalışmaya mecbûr ediyordu. Giderek nüfûzu artan Memiş Ağa, Rize ve Hopa civârında ayânlık mevkiine yükseldi ve kendisine ait köylere tahsildâr giremez oldu. Kendi nüfûz bölgesinde olan yerlerin vergisini toptan ödeyen Memiş Ağa, askerlik çağına gelenleri de kendisi topluyordu.²⁵⁶

Memiş Ağa, bu dönemde hükümetle barışık olup, Rus saldırılarına karşı mücâdele eden Trabzon Vâlisi ve Anadolu Sevâhili Seraskeri Şerif Mehmed Paşa'ya yardıma gitmiş, Rusların kuşattığı Faş Kalesinin 1809'da kuşatmadan kurtarılmasında yararlık göstermiştir. Memiş Ağa'nın bu hizmeti karşısında kendisine 1810 yılında Kapucubaşılık görevi verilmiş ve bir süre de Faş Kalesi muhafızlığı yapmıştır. Çok ihtiyâr olmasına rağmen daha sonra da orduda aktif göreve tayin edilmiştir. Fakat Tuzcu-Oğlu Memiş'in merkezî hükümetle olan münâsebeti zamanla şekil değiştirmiştir. Halka zulüm ve teadi hâlinde olan Memiş, kendisine yapılan nasihatleri dikkate almamıştır. Diğer taraftan

²⁵⁴ TŞS 22, 143/1 Sivas ahâlisinden cend-nefer mutâd mefsedet pişeler için Tokat Voyvodası ve sâ'ire hitâben emr-i âlî.

²⁵⁵ TŞS 22, 144/1 Sivas'dan firar idenler için gelen sivas ahâlileri haklarında buyuruldu kayıdır.

²⁵⁶ Münir Aktepe, “Tuzcu-Oğulları İsyânı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C.3, S.5 ve 6, Eylül 1951 ve Mart 1952 s. 21-52.

Trabzon Vâlisi Süleyman Paşa ile para meselesinden dolayı ihtilâfa düşmüş, bölgede ikisi arasında nüfûz mücadelesi başlamıştır²⁵⁷.

Vâli'nin emirlerini dinlememeye başlayan Memiş için Vâli Süleyman Paşa, birkaç defa merkeze başvurarak Tuzcu-oğlu'nun katlini talep etti. Bu talep birkaç defa tekrar etmiş ve merkez bu durumun tahkikatını yaptıktan sonra Sultân II. Mahmut, Tuzcu-oğlu Memiş'in idâm fermânını onaylamıştır. Tuzcu-oğlu bu durumdan haberdâr olunca civâr eşkıya taifelerini de etrâfına toplayarak Trabzon'u işgâl karar vermiş, 1 Ramazan 1231 (26 Temmuz 1816)'de Akçabat ve Tonya'yı işgal ederek Trabzon kapılarına dayanmıştır. Süleyman Paşa yerel kuvvetlerle bu girişimi bastıramayacağını anlayınca merkezden yardım talebinde bulundu. Bu esnâda Trabzon havâlisindeki bazı ayânların da desteğini alan Memiş, Trabzon'un dış surlarını ele geçirmiştir. Trabzon bu kuşatmaya bir süre dayansa da dışarıyla irtibâtı kesilince baştan aşağı eşkıyâ tarafından yağmalanmıştır. Eşkîyâlar 24 Ramazan 1231 (18 Ağustos 1816)'da iç kaleyi de alarak şehre hâkim oldular. Bölgenin coğrafi yapısının askerî harekâta uygun olmaması, Tuzcu-oğlu'nun sarp yerlerde iş başında olan eşkıya ve casusları vasıtasıyla hükûmetin her hareketini önceden öğrenip tedbir alması isyânın bastırılmasına engel oluyordu. Eşkîya, lehine olan coğrafi şartlara rağmen deniz cihetinden gelecek müdahalede mukavemet gösteremeyeceğini endişesiyle iç kesimlere çekilmişti. Süleyman Paşa da yardıma çağırdığı kuvvetlerle eşkıyayı karadan çember içine almaya çalışıyordu. Trabzon'un sahil kısmını mukavemetsiz bulan Çeçen-zâde Hacı Hasan Ağa, 1816 senesi Kasım ayında Trabzon'u eşkıya'nın elinden geri aldı. Bu durum karşısında Tuzcu-oğlu Memiş, kuvvetlerini takviye etmek üzere esas taraftarlarının olduğu Rize ve Of tarafına firar etti.²⁵⁸

İstanbul, bu durumun yerel kuvvetlerle kökünden halledilemeyeceğini anlamış bu işi bizzat Süleyman Paşa'nın komuta edeceğine hükmedip, Süleyman Paşa'ya destek için birkaç gemi ile birlikte civâr kazâ voyvodalarına mahiyetleriyle Süleyman Paşa'ya yardıma gitmelerini emreden fermân göndermiştir.²⁵⁹ Ferman mûcibince; evâsıt-ı Cemâziye'l-ahîr 1232 (01 Mayıs 1817) tarihinde Tokat ve nevâhisine tevzî' edilen masârifât ve asker hisselerine bakıldığında ehl-i hiref'e 33.335 guruş, hisse-i Hânât'a 11.415 guruş, Tozanlu'ya 62 nefer, Komanat'a 41 nefer, Kafîrni'ye 21 nefer piyade asker

²⁵⁷ Aynı yer.

²⁵⁸ Aynı yer.

²⁵⁹ TŞS 22, 9/1 Rizeli Memiş'in ahz ve i'dâm için sûret-i emr-i âlî'dir.

isâbet ettiği görülmektedir.²⁶⁰ 11 Recep 1232 (27 Mayıs 1817) tarihinde Sivas Vâlisi tarafından Tokat'a gönderilen buyrulduda “...*Tokat ma‘a el-nevâhi sehmine isâbet iden ber-mûcib-i pusula-yı şer‘i üçyüz yetmiş üç nefer piyâde...*” askerin “...*bir an akdem yerlü yerinden cem‘ ve tertib ve Sivas’a irsâline dikkat...*” edilmesi buyrulmuştur.²⁶¹

Recep 1232 (Mayıs 1817) tarihinde hazırlıklarını tamamlayıp harekete geçen Trabzon Vâlisi Süleyman Paşa, emrindeki 25-30 bin kişilik kuvvetle harekete geçti, 2 ay süren mücâdelenin sonunda 15 Zilhicce 1232 (26 Ekim 1817) tarihinde Tuzcu-oğlu Memiş’i Of’ta ele geçirdi. Ele geçirilen Memiş’in boynu vurularak kellesi Divân Katîbi Hüseyin Efendi ile İstanbul’a gönderildi. Tuzcu-oğlu Memiş’in idâmından sonra servetinin büyük bir kısmı yağmalanmış, emlakı müsâdere edilmiş ve bu işte yararlık gösteren devlet erkânı kürklerle taltif edilmiştir.²⁶²

3.3. Ulak-Menzilhâne

Ulak-menzilhâne sistemi, ismini “*ulak*” ve “*menzilhâne*” terimlerinin beraber kullanılmasından almıştır. Ulak, devlet tarafından gönderilen evrakları bir yerden başka bir yere götüren seri habercilerdir. Ulak tabiri Osmanlı Devletinde zamanla tatar olarak anılmaya başlanmıştır.²⁶³ İdâri, askerî ve mâlî terim olarak menzîlhâne, haberleşme, asker iaşesinin toplanması ve nakli, hazineye ait belli vergilerin merkeze taşınması, devlet adamları ve elçilerin yollarda konaklama ve binek hayvan ihtiyaçlarının karşılanması için şehir ve kasabaların uygun olan yerlerine kurulmuş tesislerdir.²⁶⁴

Osmanlı Devletinde Anadolu ve Rumeli’de anayollar umûmiyetle sağ, orta ve sol kol ve bunlara bağlı tâlî yollardan meydâna gelmekteydi. Menzîlhâneler, bu ana ve tâlî yollarda 3-18 saat arası uzaklıklardaki uygun noktalara kurulmaktaydı.²⁶⁵ Anadolu’nun Sağ kolu üzerinde; Üsküdar, Gebze, Eskişehir, Akşehir, Konya, Adana, Antakya, Halep ve Şam üzerinden Mekke ve Medine’ye; Orta kol, Üsküdar, Gebze, İzmit, Sapanca, Geyve, Hendek, Ayaş, Düzce, Bolu, Tosya, Hacı Hamza, Osmancık, Merzifon, Amasya,

²⁶⁰ TŞS 22, 39/2 Komanat Nahiyesine ait tevzî‘ defterinin sonuna “Kafirni Defteri bir kağad altında” kaydı konularak, Kafirni Nâhiyesine isâbet eden piyade nefer sayısı 42 numaralı sayfanın sonuna kaydedilmiştir.

²⁶¹ TŞS 22, 9/2 Sûret-i emr-i âlî mûcibince sivas vâlisi buyuruldu.

²⁶² Münir Aktepe, “agm”, s. 21- 52

²⁶³ Mehmet Zeki Pakalın, *age*, C. III, s. 542.

²⁶⁴ Yusuf Halaçoğlu, “Menzil”, *TDVİA*, C. 29, Ankara 2004, s.159-161.

²⁶⁵ Aynı yer.

Turhal, Tokat, Sivas, Kangal, Hasan Çelebi, Malatya, Harput, Diyarbekir, Nusaybin, Musul ve Kerkük güzergâhından Bağdat'a, sol kol, orta kolla Merzifon'a kadar aynı güzergâh'ta üzerinde bulunup, Lâdik, Niksar, Karahisar-ı Şarkî, Kelkit, Aşkale, Erzurum yoluyla Hasankale üzerinden ikiye ayrılıp, bir kol Kars'a, diğer kol ise Tebriz'e ulaşıyordu.²⁶⁶

Yukarıda sıralanan yol güzergâhları ve menzil noktalarından da görüleceği üzere, Tokat Menzilhânesi, Anadolu'nun orta kolu üzerinde yer almaktadır. Tokat Menzilhânesi ile Turhal Menzilhânesi arasındaki mesafe 8 saat, Tokat ile Sivas Menzilhâneleri arasındaki mesafe 18 saat, Tokat ve Niksar arasında tâlî yol bağlantısı olup aralarındaki mesafe 9 saat idi. Tokat Menzilhânesinin başkent İstanbul'a uzaklığı ise 165 saat idi.²⁶⁷

İncelediğimiz 22 Numaralı defterde, ulak-menzilhâne sistemiyle ilgili olarak 3 adet ferman, 2 adet buyuruldu ve 2 adet masârifât ve 1 adet takrîr kaydı vardır.

Tablo 13:Defterdeki Ulak-Menzilhâne Sistemiyle İlgili Belgeler

Sıra	Belge Konusu	Belge No
1	Turhal Menzilhânesinin kapalı olmasından dolayı Tokat Menzilhânesine gelen ulakların Turhal Menzilhânesi küşâdına (açılışına) değin Amasya Menzilhânesine kadar olan yerde menzil işleriyle ilgilenen Hüseyin Ağa'ya gereken menzîl masârifin ödenmesi hakkında takrîr kaydı.	1/3
2	Menzilhâne Nizâmı İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	4/1
3	Menzilhâne'ye Mûte'allik Nizâm İçün Gelen Emr-i Âlîdir.	5/2
4	Menzilhâneye Mûte'allik Emr-i Âlî'dir.	14/2
5	Menzilhâneye Mûte'allik Buyuruldu.	15/1 ²⁶⁸
6	Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Menzil Husûsu İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.	80/1
7	Masârifât	41/1
8	Masarîfât	101/1

²⁶⁶ Ali Açıklı, "Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690-1840)", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 19, S.2 Aralık 2004, s. 4.

²⁶⁷ Aynı yer.

²⁶⁸ TŞS 22, 15/1 belge numaralı bu buyuruldu, 21 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil defterindeki 149-150/1 belge numaralı emr-i âlînin buyurulduşudur.

Yukarıdaki tabloda belirttiğimiz ulak-menzilhâne sistemiyle ilgili fermân kayıtları, incelediğimiz dönemde Osmanlı Menzilhânelerinin işleyişi, ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların çözümü için merkezden alınan kararları ihtivâ etmektedir. Buyuruldu kayıtları ise ortaya çıkan sorunların çözümü için merkezden alınan kararların eyâlette nasıl uygulanacağına açıklık getirmektedir.²⁶⁹ Defterde menzilhâneyi konu alan ferman ve buyuruldu haricinde H. 22 Zilka'ade sene 1233 / M. 23 Eylül 1818 tarihli 1 adet takrîr kaydı mevcuttur.²⁷⁰

Defterdeki menzilhâneye ait masârifât kayıtlarına bakıldığında; 1232 senesi Rebiü'l-evvel ayının 7. gününden itibaren 7,5 aylık toplam 127630 guruş tutarındaki menzil masârif kaydı yer almaktadır.²⁷¹ Menzilhâneye ait bir diğer masârifât kaydı da; 1232 senesine ait menzil ücretinden Menzilci Hüseyin Ağa'ya verilen menzîl ücreti, 1233 senesinin Mart menzili için verilen 6 aylık menzil ücreti ve 1232 senesi Şevvâli'nin birinci gününden 1233 senesi Cemaziye'l-ahîr'in ilk gününe kadar olan toplam 143577 guruş tutarındaki masârifât kaydı yer almaktadır.²⁷²

3.4. Tokat Kazâsında Bulunan Mahalleler, Çarşılar ve Mevkîler

Sözlük anlamı; bir yere inmek, konmak, yerleşmek anlamına gelen “hall” kökünden türeyen mahalle kelimesi devamlı ve geçici olarak ikâmet etmek üzere kurulan küçük yerleşim birimlerini ifâde etmektedir.²⁷³

Osmanlı şehirlerinde mahallenin en önemli husûsiyeti temel idârî birim olmasıdır. Vergi, asker yükümlülüğü ile sancak giderlerinin karşılanmasında mahaller ve bu mahallelerdeki hâne sayısı temel alınıyordu.

Osmanlı Devleti'nde kefâlet müessesesi esnaf ve ticâret ehli arasında yaygın olsada mahallelerde de bu müessese işletiliyordu. Osmanlı mahallelerinde fertlerin birbirine kefil olması yani mahalle halkının birbirinin iyilik ve doğruluk üzere olmalarını taahhüt etmeleri, mahalle içerisinde yaramaz kimse bulunmadığını beyân ettikleri ve aksi

²⁶⁹ Tokat özelinde ulak-menzilhâne sistemi hakkında tafsîlatlı bilgi için bkz; Ali Açık, “Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690-1840)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 19, S.2 Aralık 2004, s. 1-33

²⁷⁰ TŞS 22, 1/3

²⁷¹ TŞS 22, 41/1 Masârifât

²⁷² TŞS 22, 101/1 Masârifât

²⁷³ Ali Murat Yel ve Mustafa Sabri Küçükaşçı, “Mahalle”, *TDVİA*, C.27, Ankara 2003, s.323-326.

bir durumun ortaya çıkması hâlinde bunun getireceği sorumluluğu kabullendikleri manâsına gelmektedir.²⁷⁴ Mahalle halkının kefil olmadığı bir kimse mahallede ikâmet edemezdi. Mahalle sâkinlerinden birinin kabul edilemez tavır ve davranışları vakî olur ise mahalle halkı o kişinin mahalleden ihrâcını isteyebilmekteydi. Kadı huzurunda taraflar dinlenilir, kadı mahalle halkının ihrâc talebini ve karşı tarafın beyânını değerlendirecek karara bağlardı. Kadının ihrâc kararını alması belli bir usûl takib edilerek yapılır, ihrac karar işlemlerinin merkezinde mahalle imâmı bulunurdu.²⁷⁵ Mahalle, yerleşim itibarıyla bir mescit etrafında şekillenmesi ve yoğun olarak kullanılan bir mekân olması nedeniyle imâmın bu karârda kilit rol oynaması dönemin şartları içinde kabul edilebilir makûl bir durumdur. Osmanlı Devleti’nde mahalle sâkinlerinin; dinî, sosyal ve eğitim ihtiyaçları mahallede bulunan sosyal kurumlar eliyle yürütülürdü.

22 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicilinde H. 1232-1233/ M. 1816-1817 yıllarında Tokat’ta toplam 78 mahalle ismi kayıtlıdır.²⁷⁶ Tokat Belediyesi’nin bugünkü mahalle dağılımı incelendiğinde 1816-17 yıllarındaki mahalle isimlerinin bazısının ya aynen kullanıldığı yahut ufak değişikliklerle korunduğu görülmektedir.²⁷⁷

Tablo 14: 1816-1817 yıllarında Tokat’taki Mahallelerin İsimleri

Acebşir	Mehmed Paşa*
Akdeğirmen-i Müslim*	Melik Danişmend
Akdeğirmen-i Zimmî	Menice
Alaca Mescid	Meydân-ı Müslim
Aleksan	Meydân-ı Zimmî
Ankara	Mihmâd Hâcib-i Müslim
Baba Osib	Mihmâd Hâcib-i Zimmî
Baskal	Monla Bektaş
Beybağı	Muslihiddîn
Cami’-i Kebîr*	Ovannes

²⁷⁴ Tahsin Özcan, “Osmanlı Mahallesi Sosyal Kontrol ve Kefâlet Sistemi”, *Marife*, S.1 Bahar 2001, s.132.

²⁷⁵ Tahsin Özcan, agm, s.35-36.

²⁷⁶ TŞS 22, 73/1.

²⁷⁷ Tokat’ın günümüzdeki mahalle sayısı 42 olup mahalle isimleri için Tokat Belediyesi’nin <https://m.tokat.bel.tr/Muhtarlar.php> internet sayfasına bakılabilir. (05.11.2021) 1816-17 yıllarına ait mahalle isimlerinin verildiği tabloda (*) işareti bulunan mahalle isimleri 2022 yılında da adını korumuş eski mahallelerdir.

Cedid	Rüstem Çelebi
Cemaleddin*	Sabunhane
Çaşnıgir	Sâmyeli
Çay-ı Müslim*	Sarı Güllük
Çay-ı Zimmî	Semerkandî*
Çehkânlu	Seyfeddîn
Çilehâne	Seyyîd Necmeddîn*
Çilfek	Simavon
Debbâghâne-i Atik	Siyahpuş
Debbâghâne-i Cedîd	Sovukpınâr-ı Müslim*
Dere	Sovukpınâr-ı Zimmî
Dırâz-ı Müslim	Suffiyûn
Dırâz-ı Gebrân	Suiçmez
El-Hâc İbrahim	Şuca‘eddin
El-Hâc İvâz Paşa	Taşcı Mahmud
Gaybî	Taşnerdibân
Geyrâs*	Tatar Hacı
Güzelaşcı	Terbiye-i Kebîr
Halid	Terbiye-i Sagîr
Hoca Ahmed*	Veled-i Ayas
Hoca İbrahim	Veled-i Aynî
Horuş	Yahudiyân
İçmesu	Yar Ahmed*
İplik Pazarı	Yaş Meydân
İsa Fakih	Yazıcık
Ka‘be Mescidi*	Za‘im
Kaya	Zileli Hacı
Keçeciler	Zincirli Kuyu
Kirkor	
Mahmud Paşa*	

Dini bir yapının etrâfında toplanma veya aynı meslekten olan zanaatkârların bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkan mahalleler şehrin fiziki ve sosyal dokusunu da ortaya koymaktadır. Yukarıda verdiğimiz tabloda Müslümanların ve Gayrimüslimlerin

mahalleleri bir arada verilmiştir. Bazı mahalle isimlerinden mahallenin kurucularının kimler olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuya örnek olarak; Aleksan, Kirkor, Simavon, Yahudiyân isimlerini taşıyan mahalleler örnek gösterilebilir. Bu mahalle isimlerinden mahallelerin zımmîler tarafından kurulduğu kolayca anlaşılabilmektedir. Halil İnalçık; Osmanlılarda mahallerin oluşumunda etnik unsurlardan ziyâde dinî unsurlar etkili olduğunu ifade etmektedir.²⁷⁸ Bu zaviyeden bakıldığında aynı mahallede yaşayan insanların aynı dine mensup oldukları söylenebilir. Ancak, 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde rastladığımız bazı belgeler Müslümanların ve Gayrimüslimlerin birlikte yaşadığı mahallelerin olduğunu göstermektedir.²⁷⁹ Bu sebeple Tokat’ın mahallelerini Müslim ve Gayrimüslim mahalleleri olarak kesin bir şekilde ayırmak mümkün değildir.

İncelediğimiz dönemde muhtarlık teşkilâtı henüz kurulmadığından muhtarlık teşkilâtına dair belge de bulunmamaktadır. Osmanlı Devletinde muhtarlık teşkilâtından evvel muhtarların üstlendiği idârî vazifeyi imâmlar yürütmekteydi. İmâmların haricinde mahallelerde cemaatleri temsil eden mahalle kethüdâları bulunuyordu.²⁸⁰

Tokat’ta umûmiyetle sokak cephesinde olmak üzere küçük zanaât ve ticaret işletmeleri evlerin arasında yahut evlerin giriş katlarında bulunmaktaydı. Ancak belirli esnaf gruplarının toplu halde bulunduğu günümüzdeki çarşılarla benzeyen sokaklar da mevcûd idi. Bu sokaklar isimlerini büyük ölçüde o sokakta yoğunlaşmış esnaf gruplarından alıyordu. 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde belli bir ensaf grubunun adıyla anılan sokak isimleri bulunmaktadır.²⁸¹ Bir meslek grubuyla anılan sokaklarda sadece o esnaf grubunun olduğunu düşünmek doğru değildir. Örneğin; Sarracân Sokağında terzî dükkânı da bulunabilmektedir.²⁸² Diğer taraftan defterde ismi geçen sokaklardan yola çıkarak Tokat’taki sokak sayısı hakkında net bir rakama ulaşmak mümkün değildir.

Tablo 15:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde Bulunan Sûk (çarşı) İsimleri

Attarân	Meydan
At Pazarı	Meyvehâne

²⁷⁸ Halil İnalçık, “İstanbul: Bir İslâm Şehri”, *Marife*, S.2, Güz 2004, s.319.

²⁷⁹ TŞS 22, 95/2, 182/1, 152/2 vd.

²⁸⁰ TŞS 22, 160/2 İsa Fakîh mahalle kethüdâsı Kevork

²⁸¹ TŞS 22, 124/2. Bu belge örneğinde belli bir esnaf grubuyla anılan sokak isimlerine bolca rastlanmaktadır.

²⁸² TŞS 22, 145.

Behzat	Neccârân
Demürci	Örtmeli
Gönciyân	Sarracân
Haffafân	Sulu zokak
Kazgancılar	Taht'el Kal'a
Keçeciyan	Tâcirler
Mahkeme	Tüccârân

Tokat'ta sosyal hayatın merkezinde yer alan mahalleler haricinde bağlık ve bahçelik alanların bulunduğu mevkîler de vardır. Bu mevkîlerin bir kısmı şehrin içinde yer aldığı gibi bir kısmı da şehrin dışında yer almaktaydı. 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilli defterinde 21 adet mevkî adı geçmektedir.

Tablo 16: 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde Bulunan Mevkî İsimleri

Ahmaklar	Haydarhane
Akbayır	Hazine Deresi
Bekr-oğlu Han	Kabili Çayı
Biskeni	Kaşıkcı Deresi
Çağa Gölü	Kemer
Çay	Kiremetlik
Derbent	Kumluklar
Doğancı	Mal kayası
Etrâf-ı şehir	Merkeb Meydanı
Gömlükler	Sarı Hasan
Gülüzme	Vartabet seküsü

3.5. 22 Numaralı Defterde Tokat'taki Nahiye ve Nâhiyeleri Meydâna Getiren Köyler

1816-17 yıllarını ihtivâ eden 22 Numaralı Sicil kaydında Tokat'a bağlı 5 tane nahiye bulunmaktadır. Bu nahiyelelere bağlı köy isimleri defterdeki tevzi' kayıtlarında yer almıştır. Defterde geçen kayıtlardan Tozanlu nahiyesinin ayânlar tarafından idâre edildiği

anlaşılmaktadır.²⁸³ Salyâne ve masârifât kayıtlarında nâhiyelere düşen hisselerin büyüklüğü göz önüne alarak Tokat'ın nahiyyelerini büyükten küçüğe; Tozanlu, Komanat, Kâfirni, Yıldız ve Dönekse-âbâd nahiyyeleri olarak sıralayabiliriz.

Tablo 17:1816- 1817 Yıllarında Tokat Kazâsına Bağlı Nâhiyeler

Dönekse-âbâd	Tozanlu
Kâfirni	Yıldız
Komanat	

Tozanlu nâhiyesinin müstakîl salyâne tevzî' kaydında 39 adet köy vardır.²⁸⁴ Ancak Avârız Defteri kaydında ise Tozanlu nâhiyesine ait 42 adet köy ismi kayıtlıdır.²⁸⁵ Masârifât defteri kaydında en büyük hissenin Tozanlu nâhiyesine düştüğü görülmektedir.²⁸⁶ Diğer taraftan Tuzcu-oğlu Memiş nâmındaki eşkıyaya gidecek askerlerin taksimât kaydında 62 nefer ile en yüksek hisse Tozanlu nâhiyesine aittir.²⁸⁷ Avârız, masârifât ve asker taksimâtında en yüksek hissenin Tozanlu nâhiyesine düşmesi Tozanlu'nun diğer nâhiyelerden büyük olduğunu göstermektedir.

Tablo 18:Tozanlu Nâhiyesi Köyleri

Abdurrahmanlu	Hisârcık
Âdemli	Hizâ
Alan	Kövekse
Alan ma'a Kargın	İbsile
Alan Yurdu	Karadız
Bosâd	Kazbakân
Boyalı	Koz Ağacı
Bozkuş	Kozluca
Buhya	Kûl

²⁸³ TŞS 22, 31/2, 109/3 vd.

²⁸⁴ TŞS 22, 64/1 Tozanlu Nâhiyesinin Sâlyâne Defteri Kaydıdır.

²⁸⁵ TŞS 22, 73/1 Avârız Defteri Kaydıdır.

²⁸⁶ TŞS 22, 101/1. Bu masârifât kaydında en büyük hissenin Tozanlu nâhiyesine düşmesine karşın Komanat ve Kâfirni nâhiyelerinin köy isimleri kaydedilmiş ancak Tozanlu nâhiyesini meydana getiren köyler kaydedilmemiştir.

²⁸⁷ TŞS 22, 39/2. Tuzcu-oğlu Memiş nâmındaki eşkıya'ya gidecek askerlerin taksimât kaydında diğer hisseler; Komanat 41 nefer, Kâfirni ise 21 nefer şeklinde kaydedilmiştir.

Cirmış	Müseyle
Çalıca	Urumcuk
Darukolu	Sarı Üveyk
Davra	Sarsı
Devirgin	Semâyil
Ermenes	Tığnıs
Erzenûrûm	Tomanud
Eski	Şeyh
Eyyüb	Üveyküri
Fincık	Yavşancık
Geys	Yüzkuş
Gök	Zorâ
Gölcük	Orta
Günekse	Yoğun
Kol	Gibis

Komanat nâhiyesi 43 köyden oluşmaktadır. Kayıtlara göre Tokat'ın ikinci büyük nahiyesidir. Nahiyeye bağlı köylerin isimlerine bakıldığında gayrimüslim ismiyle anılan köylerin var olduğu görülmektedir. Örneğin; Kırkoros köyü adından da anlaşılacağı üzere bir gayrimüslim köyüdür. Bu köylerin isimleri Cumhuriyet Döneminde değiştirilmiş olsa dahi bu köylerde yaşayan halkın hâlâ eski isimleri kullandıkları görülmektedir.

Tablo 19:Komanat Nâhiyesi Köyleri

Acıpınar	Ahmet Alanı
Aluç	Bula
Armus	Kadı Vakfı
Bayram	Hulvar
Beğlü	Zazara
Beşvirân	Dihoy
Çalkuri	Çöreği Büyük
Çördük	Kızıl
Fenk	Boyalı

Firedökse	Komanat-ı Zımmî
Geksi	Cincife-i Kebîr
Gevrek	İzbesti
Kevahlık	Eski
Kışla	Göle
Kızıldere	Saltık
Kızıllöz	Bizeri
Kürelî	Yelpe
Mamu ma'a Tut	Difye
Martosoba	Komanat-ı Müslîm
Mülk	Zodu
Omala	Şeyh
Sideni	Kirkoros
Tâyılı Hacı	Cincife-i Sagîr

Kafirni nahiyesini meydâna getiren köylere bakıldığında köylerin sayısının birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Örneğin bir belgede 21 olan köy sayısı başka bir belgede 23, başka belgede 41 olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁸⁸

Tablo 20:Kâfirni Nâhiyesi Köyleri

Alemdâr	Oyhân
Çakmak	Çiçek
Çegedler	Ekseri
Çiftlik	Çat
Doduhta	Şeyhler
Eftalit	Buldacı
Filiste	Kınık
Gezgi	Tiyeri
Gölgeci	Pîr Hasan
Kızılcasu	Yapalak
Matoş	İlbit
Meğüllü	Leveke

²⁸⁸ TŞS 22, 41/1, 73/1.

Muhad	Karadere
Sideni	Mineğir
Şebk	Ömerli
Teknecik	Eybavlu?
Tobalak	Hanzara
Vazıllar	Gök
Yâycı	Dağadam?
Zaferî	Tomara
Zuğru	

Avâız defterindeki kayıta Yıldız Nâhiyesinin 12 köyden meydâna geldiği görülmektedir.²⁸⁹

Tablo 21:Yıldız Nâhiyesi Köyleri

Aslan Doğmuş	Nefs-i Yıldız
Beduhtun	Sarıyâr
Çiftlik ma'a Kargın	Şeyh Çobânî
Geçden Hacı	Ya'kûb
Hergele	Ya'kûb Oğlanı
Keklik ma'a Gevik	Yusûf Oğlanı

Avâız defterindeki kayıta Dönekse-âbâd Nâhiyesinin 9 köyden meydâna geldiği görülmektedir.²⁹⁰

Tablo 22:Dönekse-âbâd Nâhiyesi Köyleri

Dazûlar	Kemkez
Esdigin	Ohtab
İfade	Üçkul
Gireni	Yenice
İze	

²⁸⁹ TŞS 22, 73/1.

²⁹⁰ TŞS 22, 73/1.

3.6. TOKAT'TA SOSYAL, KÜLTÜREL VE EKONOMİK HAYAT

3.6.1. Sosyal ve Kültürel Hayat

3.6.1.1. Nüfusun Genel Yapısı

Tokat, diğer Osmanlı şehirleri gibi farklı din, dil, ırk ve kültüre sahip halkların beraber yaşadığı bir şehir idi. Müslümân Türklerden başka, Hristiyan Ermeni, Rum ve Yahûdîler de yaşamaktaydı. Birbirinden farklı bu topluluklar şehrin muhtelif mahallelerinde ayrı ikâmet ettikleri gibi berâberce aynı mahallede ikâmet ettikleri, ticârî ilişkiler kurdukları, aynı mahkemede hak talebinde bulundukları hatta birbirinden ödünç para aldıkları 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil Defterindeki birçok belge örneğinde açıkça görülmektedir. Hatta Ermeni milletin haklarının korunmasına yönelik ferman kayıtları da mevcuttur.²⁹¹

3.6.1.2. Aile ve Diğer Sosyal Gruplar

Akrabalık ilişkisiyle birbirine bağlanan fertlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan topluluğa aile denilmektedir.²⁹² Aile'yi meydana getiren fertler devirlere, bölgelere, sosyal ve iktisadî yapıya göre değişmektedir. Geniş aile, bir aile reisinin kontrolü altında eş, çocuk, torun, gelin, damat, amca, dayı, hala ve teyzelerden oluşmaktadır. 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilindeki belgelerde geniş aile örneğine rastlanmamaktadır. Diğer bir aile çeşidi olan çekirdek aile ise; baba, anne ve çocuklardan meydana gelmektedir. Defterdeki tereke kayıtlarında belli masraflar çıkarıldıktan sonra mirâsın taksiminin genellikle eş ve çocuklara yapılması çekirdek aile yapısının örnekler niteliktedir.

Ailedeki hâkimiyetin baba yahût annede oluşuna göre aileler ikiye ayrılmaktadır. Baba hâkimiyetine dayanan, onun çocuk ve yakınlarını istiâb eden aileye ataerkil (pederşahî-patriarkal), anne hâkimiyetine dayanan, onun çocuk ve yakınlarını istiâb eden aileye de anaerkil (maderşahî-matriarkal) aile denilmektedir.²⁹³ İncelediğimiz M. 1816-17 yıllarına ait kayıtlarda Tokat'ta pederşahî ailenin yaygın olduğu açıktır. Bu ifâdeden kadının sosyal hayatta tamamen geri planda kaldığı sonucu çıkarılmamalıdır. Zirâ 22 Numaralı Sicildeki tereke kayıtları ve vakfiye örnekleri incelendiğinde kadınların da mal-

²⁹¹ TŞS 22, 65/1 ve 134.

²⁹² Mehmet Akif Aydın, "Aile", *TDVİA*, C.2, İstanbul 1989, s.196-200.

²⁹³ Aynı madde.

mülk sahibi olabildiği hatta sosyal konularla ilgili olarak sahip olduğu malı vakf edebildiği görülmektedir.²⁹⁴

Aile, eş sayısına göre de tek eşliliğe (monagami), çok eşliliğe (poligami) dayanan aile olmak üzere de ikiye ayrılmaktadır. 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinin kapsadığı M.1816-18 yıllarında Tokat'ta tek eşliliğin yaygın olduğu görülmektedir. Ancak çok eşliliğe dayanan aile yapısına 4 adet örnek vardır.²⁹⁵

Evlilik çağına gelmiş genç kıza bıkır-i baliğa denilirdi. Evlilik öncesi genç kıza söz kesilmesine yahût nişânlanması ise namzetlik olarak isimlendirilirdi. Ebeveyni tarafından birisine namzet edilen yani nişanlanan genç kız, zamanı gelince nikâh kıyılarak evlendirilirdi. Nikâhtan önce taraflar namzetliği bozmak isterseler mahkemeye başvurarak namzetlikten vazgeçildiğine yani namzetliğin iptâline dair hüccet kaydı alırlar ve bu hüccet kaydının kadı veya na'ibi tarafından mühürlü nüshâsı, duruma göre ya taraflardan sadece birine ya da her ikisine de verilir, bir nüshâsı da şer'iyeye siciline kaydedilirdi. İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde bu husûsa örnek 2 adet kayıt bulunmaktadır. Bu örneklerden biri; Mihmâd Hâcib Mahallesinde sakin Mustafa kızı Ayşe'dir. Annesi Ahmed kızı Zeliha tarafından o an mahkemede hazır olmayan Mehmed oğlu Cuma'ya namzet edilmiş ancak Ayşe ve Cuma karşılıklı anlaşarak namzetlikten vazgeçmişlerdir. Ayşe de, mahkemeye başvurarak, Cuma ile olan namzetliğin iptal edilmesini talep etmiş, mahkeme de şahidler huzurunda Ayşe'nin namzetliğinin iptal ederek başkasıyla evlenmesine izin vermiştir.²⁹⁶ Diğer örnek ise; Mahmud Paşa Mahallesinden Mustafa kızı Esmâ; Hüseyin oğlu Ömer'e namzet edilmiş, aralarında nikâh gerçekleşmeyince Ömer ile yeniden namzed edilmişlerdir. Bu durum

²⁹⁴ TŞS 22, 35/2 Zeyneb Hâtûn'un Vakfiyesi'dir. TŞS 22, 83 Arife Hâtûn'un defteridir. Bu belgede Arife Hâtûn'un 1 bâb menzili (ev) olduğu ve masraflar çıktıktan sonra 905 gurusluk mirâsının kocası ve oğlu arasında taksîm edildiği görülmektedir. Gayrimüslim kadınların mal sahibi olmasına 173/1 numaralı belge örnek verilebilir. Serâ bint-i Barsam isimindeki gayrimüslim kadının 2434 gurusluk mirâsının kocası, üç oğlu, bir kızı ve bir kız kardeşi arasında taksîm edildiği görülmektedir.

²⁹⁵ TŞS 22, 18/1, 20/1, 146/3. Bu belge örneklerinin tamamı 2 eşliliğe örnektir ancak 124/2 numaralı belgede Üveys Beg'in; Şerife ve Emetullah adında iki eşi, *Çeşm-i Siyâh* adında da bir câriyesi olduğu görülmektedir.

²⁹⁶ TŞS 22, 179/3 Ayşe Hâtûn'a müte'allik hüccettir.

karşısında Esmâ, mahkemeden namzetliğin iptâlini talep etmiştir. Mahkeme de şahidlerin huzurunda Esmâ'nın namzetliği iptâl ederek başkasıyla evlenmesine izin vermiştir.²⁹⁷

Evlilik müessesesi kurulurken, İslâm dininin belirlediği usûle göre “mihr-i mu‘accel” ve “mihr-i mü‘eccel” adında kadına mehir (ücret) bedeli ödenir. Bu ödenen mehir tamamen kadının malı olup dilediği gibi tasarruf edebilir. Mehir, İslâm dinine ait bir durum gibi anlaşılrsa da kısmen veya farklı olarak Yahudîlerde de var olan bir durumdur. İslâm Fıkına göre mehir, nikâhla birlikte peşînen ödenmişse bu mehir, mihr-i mu‘accele, mehir bedeli ödemesi daha sonraya bırakılmışsa mihr-i mü‘eccel denilmektedir. Mehir, mihr-i mü‘eccel olarak vaad edilip sonraya bırakılmışsa mehri vaad eden kişi ölmüşse mehirin vaadesi gelmiş sayılır, mahallî örf ve âdetler esâs alınarak terekesinden kadına muhakkak mihr-i mü‘eccel bedeli ödenir.²⁹⁸ İncelediğimiz 22 Numaralı Sicil defterindeki mihr-i mü‘eccel kayıtlarına müslümân terekelerinde olduğu gibi gayrimüslîm terekelerinde de çokca rastlanmaktadır.²⁹⁹ Yahudî ve Hristiyân terekelerinde rastlanan mehir örnekleri zimmî kadınların da İslâm hukukunun kadınlara sağladığı ayrıcalıkları kullandığını ortaya koymaktadır.

İslâm fıkında, dar anlamıyla boşanma (talâk); evlilik birliğinin koca ve belli durumlarda kadın tarafından tek yanlı irâde beyânıyla sona erdirilmesini ifâde etmektedir.³⁰⁰ Eğer bir erkek, şahitler huzûrunda karısını boşar ve şahitler de bu durumu ikrâr ederse boşanma tamamlanmış sayılır.³⁰¹ İslâm, boşanma konusunda erkeğe, kadından daha geniş oranla serbestiyet vermektedir. Bu durum bir yönüyle, boşanmanın mâlî külfetinin erkeğin omzuna yüklenmesiyle açıklanabilir. Boşanmanın getirdiği bu mâlî külfet, erkeği boşanma kararından önce daha hassâs ve dikkatli olmasına neden olacağı düşüncesiyle bağlantılıdır. Boşanma konusunda erkeğin yetkisinin daha geniş olmasına rağmen incelediğimiz defterde bu yetkinin tatbikâtına rastlanmamaktadır. İslâm’da boşanma konusunda kadın daha dâr yetkiye sahip olsa da kadın boşanma hakkını nikâh kıyılırken alabileceği gibi daha sonra da kocasından alabilir. Kadın, eğer ki kocasından boşanma hakkını daha önce almadığı halde boşanmak isterse mahkemeye

²⁹⁷ TŞS 22, 171/4 Esmâ’ya müte‘allik hüccetidir.

²⁹⁸ Mehmet Akif Aydın, “Mehir”, *TDVİA*, C.28, Ankara 2003, s.389-391.

²⁹⁹ Müslümân örneği için TŞS 22, 11/2 Harç Mustafa Alemdâr’ın defteridir. Gayrimüslîm örneği için; TŞS 22, 71/3 Çamaşurcu Mıgırdîç zimmînin defteridir.

³⁰⁰ Halil İbrahim Acar, “Talâk”, *TDVİA*, C. 39, İstanbul 2010, s. 496-500.

³⁰¹ TŞS 22, 169/3 Nikâh fesh için Hanife Hâtûn’a müte‘allik hüccet kayıdır.

başvurarak, boşanma gerekçelerini mahkemeye sunardı. Mahkeme, kadının boşanma istemesinin gerekçelerini boşanmaya neden olacak değerde bulur ve bu gerekçelerin doğruluğu mahkemece tespit edilirse kadı kararıyla boşanma tahakkük ederdi.³⁰² Diğer taraftan, karı-koca kendi irâdeleriyle boşanır, aralarındaki alacak verecek konusunu halledip mahkemeye başvurarak mahkeme kararıyla tefrik edilirse bu boşanmaya *muhala'a* denilmektedir.³⁰³ İncelediğimiz 22 Numaralı Defterde 3 adet muhala'a örneği bulunmaktadır. Bu muhala'aların 2 tanesi Müslîmlere, 1 tanesi Gayrimüslîmlere aittir.³⁰⁴

Osmanlı Devletinde tatbîk edilen hukûk, sosyal güvenlik meseleleriyle alakalı konulara da el atmıştır. Bahsettiğimiz bu sosyal güvenlik konuları; vasî tayini, nafaka, kisve baha, nâzır ve kayyım tâyini olarak kabaca sıralanabilir. İncelediğimiz Şer'iyeye Sicilinde sosyal güvenlik konularıyla alakalı birçok hüccet kaydı mevcuttur. Bahsi geçen sosyal konulardan; vasî tayini, Müslim veya Gayrimüslim, ölen kişinin çocuklarından küçük olanlar varsa reşit olana kadar babaları ya da annelerinden onlara kalan malların muhafazası için aileden yâhut mahalleden uygun birinin mahkemece atanmasına denir.³⁰⁵ Yukarıdaki hüccet kayıtlarını sıraladığımız tablodan da anlaşılacağı üzere 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde çok sayıda vasî ve nafaka kaydı bulunmaktadır. Bu kayıtlar incelendiğinde, vasî olarak tâyin edilen kişinin ihtiyâç halinde çocuğa mirâs olarak kalan maldan mahkemenin belirlediği bir günlük meblağı kullanma ruhsatı da elde ettiği görülmektedir. Örnek olarak; “....*fî'l-hakîka sagîre-i mezbûrenin nafaka ve kisveye zârûret ve eşedd-i ihtiyâcıyla muhtâc olduğunu zeyl-i vesîkada mektûbü'l-esâmî kimesneler taraf-ı şer'e haber vormeleriyle hâkim-i mûmâ-ileyh efendi hazretleri dahi sagîre-i mezbûrenin emvâl-i mevrûsesinden râyiç fî-beher yevm üç para nafaka ve kisve-bahâ farz ve takdîr idüb meblâğ-ı mefrûz-ı mezkûru târîh-i kitâbdan harc ve sarfa ve hîn-i zârûretde istidâneye ve vakt-i zaferde rücu'a vasî-i mezbûre izn birle mâ-vak'a bi't-taleb ketb olundu.*”³⁰⁶ Vasî tayin edilen kişilere bir günlük kullanma ruhsatı verilen meblağ o günün rayicinde ortalama 3-5 para civârında olduğu anlaşılmaktadır. Ancak defterdeki 189/4 numaralı belgede Abdullah oğlu Ali'nin küçük oğlu Osman için annesi

³⁰² Halil İbrahim Acar, agm, s.496-500.

³⁰³ Fahrettin Atar, “Muhâle'a”, *TDVİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 399-402.

³⁰⁴ TŞS 22, 149 Yordan kızı Mened ile Kırkor oğlu Anasdas'ın Muhala'a Hücceti. Diğer muhala'a örnekleri 182/4 Hüseyin kızı Ümmügülsüm ile Hüseyin oğlu Ali'nin muhala'a hücceti. Diğer örnek belge ise; 152/1 Sâlih kızı Refiye ile Abdullah oğlu Abdurrahman'ın muhala'a hücceti.

³⁰⁵ Ali Bardakoğlu, “Vesâyet”, *TDVİA*, C. 43, İstanbul 2013, s.66-70.

³⁰⁶ TŞS 22, 188/1 Hâfize Hâtûn'a müte'allik vasî ve nafaka hüccetidir.

Âbide Hâtûn'nun vasî tâyin edildiği ve Âbide Hâtûn'a günlük 40 para kullanma yetkisi verdiği görülmektedir. Bu meblağ defterdeki en yüklü miktardaki nafaka ve kisvebahadır. Diğer taraftan mahkeme, gerekli görürse tâyin ettiği vasîyi denetlemekten sorumlu nâzır ataması da yapabiliirdi. İncelediğimiz defterde nazır atamasıyla ilgili toplam 3 adet kayıt bulunmaktadır.³⁰⁷

Terekenin paylaşımı esnâsında mirasçılardan biri ya da bir kaçı o an meclisde bulunmuyorsa yahût nerede olduğu bilinmiyorsa *-gâ'ib-i ani'd-diyâr-*, hissesine sahip çıkacak liyâkatta değilse, daha doğmamış olup anne karnında ise *-haml-ı mevkûf-* mahkeme tarafından kayyım tayîn edilirdi.³⁰⁸ 22 Numaralı sicil kaydında Gayrimüslimlere ait 2 adet, Müslümânlara ait 3 adet kayyım hücceti bulunmaktadır.³⁰⁹ Defterdeki tüm kayyım atamaları, ilgili şahısların gâ'ib-i ani'd-diyâr olmalarıyla alakalıdır.

Terekeler ve vasî nafaka hüccetleri, ailelerin çocuk sayılarıyla ilgili bilgiler de vermektedir. 22 Numaralı Sicilde genel olarak çekirdek aile yapısının yaygın olduğu gözlemlenmektedir. Diğer taraftan terekeler, Tokat şehir merkezinde doğum oranlarının yüksek olmadığı, Müslim ve Gayrimüslim vatandaşların doğum oranlarının da neredeyse aynı olduğu sonucuna götürmektedir. Ailelerin ekserîsinin 1-3 çocuklu olduğu da gözlemlenmektedir.

Tablo 23:22 Numaralı Defterde Müslîm ve Gayrîmüslîm Ailelerdeki Çocuk Sayıları

Hane başına Çocuk sayısı	Müslim Aile Sayısı	Gayrimüslim Aile Sayısı
1	34	10
2	17	4
3	12	3
4	7	7
5	2	3
6	1	-
7	-	-
8	1	-
9	1	1

³⁰⁷ TŞS 22, 178/4, 186/4, 189/3.

³⁰⁸ İsmail Özmel, "Kayyım", *TDVİA*, C.25, Ankara 2002, s.107-108.

³⁰⁹ TŞS 22, 190/1, 179/2, 174/1, 172/2, 157/1.

10	-	1

İncelediğimiz dönemde Tokat'ta câriyeliğin yaygın olduğunu gösteren örneklerle rastlanmadı. İncelediğimiz defterde câriye ifâdesi 4 adet belgede geçmektedir. Câriye ifâdeleri; El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe'nin Vakfiyesi'de Şehbâz bint-i Abdullah adındaki câriyeye terzi dükkânından vakfiyet üzere tasarruf hakkı verilmiştir.³¹⁰ Üveys Beg'in metrukât defterinde; Çeşm-i siyâh adlı câriye'den doğan Fatma adlı küçük kıza terekeden 3773 gurus 63 meblâğ hisse ayrılmıştır.³¹¹ Es-Seyyîd El-Hâc Halil Beg ibn-i Es-Seyyîd Abdurrahman'ın terekesinde “câriye-i pir” olarak geçmektedir.³¹² Bu durum ilgili şahısların malvarlığı ve gücüyle açıklanabilir. Bu belgelerden anladığımız kadarıyla İslâm hukukuna uygun olarak, câriyeler ezilmemekte hatta onlardan doğan çocuklara terekeden hisse ayrılmakta ve vakfedilen dükkândan vakfiyet üzere tasarruf hakkı verilmekteydi. Câriye ifâdesinin geçtiği bir diğer belge ise masârifât kaydında olup “*Devletlû Mehmed Paşa tarafından Asitâne'ye gönderilen câriye ile ve acemlerin konak masârifi*” şeklinde geçmektedir.³¹³

3.6.1.3 Kullanılan İsim, Lakap ve Unvanlar

22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil Defteri'nde kullanılan isimler ve lakaplara bakıldığında genel olarak mülkî ve askerî idarecilerin “Ağa” ve “Beg” unvanlarıyla anıldığı görülmektedir. “Tokat Voyvodası Üveys Beg” ve “Tokat voyvodası ağa zîde mecduhu” ve “Abdullah Mustafa Ağa-yı Yeniçeriyân” gibi örnekler verilebilir.³¹⁴ Diğer taraftan Ağa unvanı şehrin ileri gelenleri için de kullanılan bir tabirdir.³¹⁵ Defterde müslümân erkeklerin isimlerinin başında genellikle “El-Hâc” ve “Es-Seyyîd” sıfatlarının getirildiği bazen de El-Hâc sıfatının yerine Hâcî sıfatının kullanıldığı görülmektedir.³¹⁶

Defterde geçen isimler genellikle baba adlarıyla birlikte yer aldığı gözlemlenmektedir. Müslîm kişiler; “Hüseyin bin İbrahim” ve “Ayşe bint-i Hüseyin”

³¹⁰ TŞS 22, 38/1 Ashâb-ı Hayrat'dan El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe'nin Vakfiyesidir.

³¹¹ TŞS 22, 124/2 Merhum Üveys Beg'in metrukâtının defteri kayıdır.

³¹² TŞS 22, 145

³¹³ TŞS 22, 101/1 Masarîfât

³¹⁴ TŞS 22, 16/3 ve 26/1 ve 44/1.

³¹⁵ TŞS 22, 116/1 Salih Ağa ibn-i Mustafa

³¹⁶ TŞS 22, 187/1 Hâcî Osman Alemdâr bin Mehmed. vd.

olarak örneklenebilir.³¹⁷ Gayrimüslim kişiler de; “Agob veled-i Artin” ve “Dalya bint-i Hernik” olarak örneklenebilir.³¹⁸ Ancak annesinin ismiyle anılan kişiler de yok değildir. Annesinin ismi ile anılan kişiye; “Hatice-oğlu Osman.” örnek.³¹⁹

Tablo 24:Defterde Geçen Bazı Müslîm Erkek İsimleri

Ahmet	Mustafa	Yûsuf
Mehmet	Hüseyin	Ebûbekir
Osman	Hasan	Halil
Ali	Süleyman	Abdü’s-selâm
Ömer	Abdurrahman	İbrahim
Abdullah	Velîyüddîn	Musa
Mahmut	Emîn	Üveys
Salih	İsmail	Cuma
Lütfullah	Atâullah	Himmet

Tablo 25:Defterde Geçen Bazı Müslîm Kadın İsimleri

Ayşe	Fatma	Refiye
Emetullah	Hamide	Saliha
Şerife	Arife	Vahide
Abide	Zahide	Sâime
Rukiye	Kadıncak	Dudu
Ümmügülsüm	Rabia‘	Cemile
Hatice	Esmâ	Hâfize
Zeyneb	Hanife	Rahime
Şehbâz	Server	Kerîme

Tablo 26:DefterdeGeçen Bazı Gayrimüslim Erkek İsimleri

Agob	Ohan	Bağos
Kirkor	Karabet	Haçator
Mıgırdiç	Artin	Sarkis

³¹⁷ TŞS 22, 108/2 ve 88/2

³¹⁸ TŞS 22, 92/2 ve 92/1

³¹⁹ TŞS 22, 44/3

Ohannes	Ağya	Manas
Beros	Filobos	Menzek
Kevork	Badasar	Manuk
Haçek	Tomasan	Mardoros
Erakil	Osib	Markos

Tablo 27:Defterde Geçen Bazı Gayrimüslim Kadın İsimleri

Elmas	Hirosima	Güher
Nazlı	Dalya	Ansadasya
Maryem	Elite	Serâ
Ashaberte	Seryok	Destina
Takoka	Öski	Dürike
Anna	Hantamara	Nazlı
Karyana	Menend	Nârin
Desbena	Sultan	Herob

İncelediğimiz 22 Numaralı Defterde çok sayıda lakap ve aile isim örnekleri vardır. Bu lakapların verilmesinde genellikle kişilerin; meslekleri, memleketleri, babalarının zanaatları, ırk isimleri, din, huy, mizac, bedensel engeller ve davranış biçimleri gibi özelliklerinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Defterde; “Bezzâz El-Hâc Mehmed Efendi” ve “Eskici Molla Salih” ve “Debbâğ Ali Beşe” ve “Kazzâz Melkon” ve “Kazzâz Agob” vd. gibi unvanlar meslekten yola çıkılarak verilen unvanlardır.³²⁰ Defterde; “Kabasakal Mustafa Beg” ve “Elâgöz-oğlu Katarıcı Estikan” ve “Gökgöz-oğlu İbrahim” ve “Kara Ömer-oğlu Mehmed” vd. gibi örnekler kişilerin fiziksel görünümünden yola çıkılarak verilen unvanlardır.³²¹ Defterde; “Kör Emin” ve “Topal Hüseyin Ağa” ve “Bücür Hüseyin” vd. gibi unvanlar ise bedensel engelden dolayı verilen unvânlardır.³²² Huy ve karakterden dolayı verilen unvâna ise; “Hasis-oğlu Makdisî Kirkor” örnek verilebilir.³²³

³²⁰ TŞS 22, 151/1 ve 153/3 ve 157/1 ve 47/1 ve 38/2

³²¹ TŞS 22, 22/3 ve 168/2 ve 179/4 ve 196/6

³²² TŞS 22, 59/1 ve 19/1 ve 153/3

³²³ TŞS 22, 156/1

Defterde yeniçeri unvanları da çokca karşımıza çıkmıştır. Askeri unvanlar (Alemdar, Beşe, Karakullukcu) isimlerin önünde ya da ardında tercih edilmiştir. Diğer taraftan defterdeki bazı belgeler yeniçeri ileri gelenlerinin esnaflıkla da uğraştığı ortaya çıkarmaktadır.³²⁴

Kişilerin aslen nereli oldukları da onları diğer insanlardan ayırt etmek için kullanılabilmekteydi. Örneğin; “Hasis-oğlu Makdisî Kirkor” ve “İzmirli Ali Beşe” ve “Engürülü Madaros” vd. örnek verilebilir.³²⁵ Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere başka şehirlerden Tokat’a gelip yerleşenlerin olduğu anlaşılmaktadır.

3.6.1.4. Müslîm ve Gayrimüslîm İlişkileri

İncelediğimiz dönemde Tokat’ta Müslîm ve Gayrimüslîm vatandaşlarının barış içerisinde ve karşılıklı güven içerisinde yaşadıkları anlaşılmaktadır. Müslîm ve Gayrimüslimler arasında sorun oluşturan bir dava ya da olay örneği olmadığı gibi aynı mahkemede birbirlerinin davalarına şahitlik dahi yaptıkları görülmektedir.³²⁶

Müslîm-Gayrimüslîm ilişkilerinin olumlu olduğunun göstergelerinden biri de Müslim ve Gayrimüslimlerin aynı mahalleleri paylaşması ve birbirleriyle alışveriş yapmalarıdır. Örneğin; Yank-oğlu ve Bücür Hüseyin’in evi ve bağçesinin yan yana olduğu, Kazgancı Kevork’un evinin Molla Hasan ve Kazgancı Agop’un eviyle yan yana olduğu ve Es-Seyyîd Ebûbekir Ağa ibn-i Osman Ağa’nın evini, Mardoros veled-i Bagos ismindeki zımmîye sattığı görülmektedir.³²⁷ Gayrimüslimlerin İslâm hukukundan ve Osmanlı mahkemelerinden isitifâde ettikleri sorunlarına Kadı huzurunda çözüm aradıkları incelediğimiz defterde açıkça görülmektedir. Tereke kayıtlarındaki eşyalardan Gayrimüslîm kadınların da genel olarak müslîm kadınları gibi giyindiği ve başörtüsü kullandıkları anlaşılmaktadır.³²⁸

22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde 2 adet ihtidâ kaydına rastlanmıştır. Bu kayıtlara bakıldığında; Karahisar mütmekkinlerinden Yan veled-i Esber ismindeki şahıs müslümân olduktan sonra ismi Hüseyin olarak, Komanat nâhiyesine bağlı Bizeri köyünde

³²⁴ TŞS 22, 161/2 Terzi Halil Beşe ve 157/1 Debbâğ Ali Beşe.

³²⁵ TŞS 22, 156/1 ve 162/2 ve 184/3

³²⁶ TŞS 22, 160/2 Kevork’a müte‘allik bey‘ hücceti kaydıdır vd.

³²⁷ TŞS 22, 153/3 ve 160/2 ve 158/5

³²⁸ TŞS 22, 52/2 Karyana’nın Defteridir.

yaşayan Agya veled-i Panek ismindeki şahıs ise müslümân olduktan sonra ismi Ali olarak değiştirilmiştir.³²⁹

3.6.1.5. Ev Eşyaları

İncelediğimiz 22 Numaralı defterde 88 adet tereke kaydı olup, terekelerde birçok ev tekstili eşya örneği vardır. Terekelerdeki ev tekstili eşyalar sadece isimleriyle değil, bu eşyaların dokuma türleri yahût yapıldıkları maddeler de kaydedilmiştir. Ev tekstili eşyalarına dair yapılmış bu detaylı kayıtlar 19. yüzyılın ilk yarısında Tokat'taki ev eşyalarının nelerden imâl edildiği ve nereden geldiği konusunda fikir vermektedir. Diğer taraftan ev tekstili ürünlere dair bu kayıtlar; moda tarihi araştırmacıları, sanat tarihi araştırmacıları ve müzeciler için de önemli kayıtlardır.

Tereke kayıtlarındaki ev tekstili ürünlerin tür ve isimleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 28: Tokat'ta Kullanılan Ev Tekstili Ürünleri

Dimi Döşek	Pirinç çuvalı	Sagîr publa
Çit yüzlü Yorgan	Yan minderi	İşleme havlu
Çadır Kilim	Yastık	Sagîr kuş tüyü publa
Çit yüzlü Yastık	Mitil yorgan	İşleme seccâde
Kefere Minderi	Kaliçe	Köşe
Hasır	Seccâde	Sofra bezi
İpekli gömleklik	Çarşab	Kutnî libâde
Çit boğça	Dimi yasdık	Sade peşgir
Mitil	Sof	Makad
Çit yorgan	Dimi yasdık	Kadife
Sagîr minder	Kûtuni yüzlü döşek	Çit döşek
Çuha abdestlik	Çiçekli yüzlü yorgan	Şilte döşek
Abdestlik	Kûtunî yasdık	Sagîr çit minder
Sagîr minder	Şilte minder	Çit publa
Şilte yan minderi	Dimi döşek yüzü	Çit minder
Çit yastık	Sagîr yüz yasdığı	İşleme peşgir
Canik kilimi	Kebir keçe	Atlas yüzlü döşek

³²⁹ TŞS 22, 1/5 ve 1/13.

Toylu kilimi	Eğer keçesi	Atlas yasdık
Kapu perdesi	Cecim (nakışlı kilim)	Kof boğça
Yasdık yüzü	Maraş basması çit boğça	Mendil parçası
Keşân boğça	Alaca yüzlü döşek	Peşgir
Bez çarşab	Kutûnî yüzlü döşek	İpekli parçası
İşleme makreme	İşleme çarşab	Çadır
Çuha makad	Kutunî halebî	Keçe minder
Oda döşemesi	Acem dimisi yasdık yüzü	Post
Kadife yasdık	Saman hararı	İşleme kise
Hasır	Keçe	Sade dolama peşgir
Fistâni çuha biniş	Kebîr hegbe	Döşek yüzü
Örtü	Sagîr hegbe	Çit penbe yasdık
Dolama peşgir	Köşe minderi	Yün sagîr yasdık
Mısır hasırı	Kebe	İçi patiskalı çuha abdestlik
Bez parçaları	Kırmızı Eğer Keçesi	İçi patiskalı şâli abdestlik
Moskov dimisi döşek	Hâre dolama	Çadır çergesi
Kırmızı bez döşek	Havlû güllüce	Acem keçesi
Moskov dimi yüzlü yasdık	Bâ-büyût seccâdesi	Sagîr çiçekli penbe yasdık
Sofra peşgiri	Beyaz şilte minder	Sâf seccâdesi
Göz atlas sofra bezi	Futa	İpekli sagîr peşgir
İpekli dolama peşgir	Setre	Telis
Ocak yaşmağı	Meşin sofra	

Ev tekstili ürünlere bakıldığında hemen hemen her evde yorgan, yasdık ve döşek gibi temel ihtiyaçların bulunduğu görülmektedir. Kefere minderi sadece gayrimüslim terekelerinde, Seccâde ve abdestlik gibi ürünler ise sadece Müslîm terekelerinde karşımıza çıkmıştır. Terekelerdeki, müste‘amel ve köhne kavramı ilgili eşyanın kullanılmış olduğunun ifâdesidir. Tekstil ürünlerinde en fazla tercih edilen kumaşların Çuha, Dimi, İpek, Basma karışımları olduğu görülmektedir.

Tablo 29:Tokat Evlerinde Bulunan Hırdavat Türü Eşyalar

Altun Veznesi	Bel	Ateş körüğü
Balta	Dezgah	Kebab şişi
Vezne	Sacayağı	Kebab eşiği

Hallac aleti	Örs	Sini ayağı
Terazi	Körük	Kelek
Çıkırık	Teymür	Çak
Mağal	Teymür çengel	Bıçak
Kazma	Satır	Mikras
Teymür halebî	Kefgir	Terazi dirhem
Kazzâz alâtı	Maşa	Akçe tahtası
Pala	Sarı teneke	Kebîr sacayağı
Sagîr kilit	Kebîr kilit	Kilit
Davra	Kovan	

Terekelerde yer alan evlerdeki hırdavat türü eşyalar, “*ber vech-i tahmîn*” ve “*kıyye*” hesabıyla toplu olarak gösterilmiştir. Ancak bazı terekelerde nadîren de olsa bazı hırdavat örneklerine rastlanılmıştır. Hırdavat örneklerinden çıkırık, evlerde ip ve dokuma çalışmaları yapıldığını göstermektedir. Terekelerde rastlanan hırdavat örnekleri yukarıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 30: Tokat’ta Kullanılan Kişisel Eşyalar

Duhân	Saat	Tesbih kise
Duhân çıbığı	Sim divit	Mesh
Tarak	Çalar saat	Papuç
Sim mühür	Enfiye kutusu	Akçe kesesi
Hurda çubuk	Hâleli saat	Yaldızlı matara
Tesbih	Simli tarak	Divit
Fildişi tarak	Mercân tesbih	Terkeş kehribâr takımlı çubuk
Sim sürmedân	Kehribar ağızlık	Kars saat
Terlik	Çizme	Hamam kesesi
Sim yaldız haricli mercân tespîh	Kubur divit	Hamam takımı

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere terekelere ölen kişinin kişisel eşyaları da mirâsa dâhil edilmiştir. Terekelerdeki kişisel eşyalar arasında tütünle ilgili eşyaların

olması Tokat'ta tütün tüketimi hakkında fikir vermektedir. Terekelerde tarak ve sürmedân gibi kişisel bakım eşyaları, kişisel bakıma önem verildiğini göstermektedir. Diğer taraftan çok az sayıda terekede tesbih, divit ve saate rastlanmıştır. Terekelerde divite rastlanması tereke sahibinin okuryazar olmasıyla açıklanabilir.

Tablo 31: Tokat'ta kullanılan Saklama Gereçleri

Hurc	Sagîr boyama sandık	Sagîr servi sandık
Boyama sandık	Servi sandık	Sepet sandık
Tahta sandık	Telis	Kutu
Çuval	Çekmece	Boyama tahta sandık
Hegbe	Saman hararı	Sandık
Çekmece	Kebîr hegbe	Hurc hegbesi
Harar	Sagîr hegbe	Sepet
Sagîr hegbe	Kebîr servi sandık	Anbar
Tahta çekmece	Beştahta	

İncelediğimiz defterde çok sayıda saklama kabı ve gerecine rastlanmıştır. Bunlar arasında en fazla sandık kullanıldığı görülmektedir. Sandıklar ve çekmeceler ahşab işçiliğinin; Çuval, hegbe ve hurc dokumacılığının Tokat'ta geliştiğinin kanıtıdır. Sandık yapımında en çok tercih edilen servi ağacıdır.

3.6.1.6. Giyecekler

22 numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil Defterinde çok sayıda giyim eşyalarına rastlanmıştır. Bu kayıtlar 19. yüzyılın ilk yarısında Tokat'ta kullanılan giyim eşyalarıyla ilgili tafsîlâtlı bilgiler vermektedir. Defterde çok sayıda giyim eşyası bulunduğundan bu eşyaları dış giyim, iç giyim, aksesuar ve başlıklar olarak sınıflandırdık.

Tablo 32: Tokat'ta Kullanılan Dış Giyim Ürünleri

Kaput	Çuha şalvar	Gezi halebî	Çiçekli şalvar
Çuha cübbe	Aba	Kürk	Kurutma gömlek
Şalvar	Yağmurluk	Şayak şalvar	Şâli cübbe
Şâli cübbe	Yün entari	Şam alacası entari	Çiçekli entari
Futa şalvarı	Libâde	Şal çuha biniş	Fistânî çuha biniş

Alaca entari	Kutûni entari	Camfes entari	Cankâri yüzlü vaşak cübbe kürk
Helâli gömlek	Siyah şalvar	Keten gömlek	Vaşak kürk
Peten entari	Gömlek	İpekli gömlek	Şah kutnusi entari
Çuha biniş	Harîr sedre	Şâlî çakşur	Şâlî biniş
Mor yüzlü çuha biniş	Kespâre hırka	Hatayi entari	Çuha çakşur
Çakşur	Sansar kürk	Çit entari	Kakum
Sagîr nâfe kürk	Şeritli şâli cübbe	Entari	İhram
İslambol şâlisi entari	Sagîr tavşan kürk	Peten entari	Tosya şâlisi şalvar
Çiçekli sagîr libâde	El yemenisi	İpekli gömlek	Şerbâb şalvar
Acem çiti sagîr libâde	Gezi entari	Sagîr aba	Basma çit entari
Sagîr kürk	Senalık	Göz ihram	Şeritli cübbe
Kürk	Beşel yüzlü calkafâ kürk	Zerdevâ cebe kürk	Üsküfe zerdevâ kürk
Ma'î bez entari	Sansar kürkü	Peten hırka	Çiçekli sansar kürk
Tire entari	Nakışlı sivas çorabı	Ensesi güzel tabir olunur ³³⁰	

Dış giyim ürünlerine bakıldığında entari, cübbe, şalvar, libâde ve gömleklerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Dış giyim ürünleri daha çok imâl edildikleri kumaş yahut kumaşın desenine bazen de rengine göre isimlendirilmiştir. Giyisi kumaşları çoğu kez imâl edildiği yerle özdeşleşmiştir. Halebkâri alaca entari, Hatayî entari ve Acem şalı bu özdeşleşmenin bir sonucudur. Terekelerde kürklere de rastlanmıştır. Kürklerin bulunduğu terekelerde kürkler adet olarak değil yaka ifâdesiyle kaydedilmiştir. Giyisilerde çiçek motifi çok yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Çiçek motifinin yanı sıra hâre ve şeritli motifleri de vardır. Elbiseler ve hırkalar içerisinde Isparta yöresine ait petenden imâl edilenlerin fiyatının yüksek olması dikkat çekicidir. Terekelerde entarinin yaygın olması Tokat'ta yaşayan kadınların etek yerine entari kullandığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Tablo 33: Tokat'ta Kullanılan İç Giyim Ürünleri

Çit içlik	İçlik	Beyaz don
İşlem uçkur	Çorab	Sagîr içlik

³³⁰ Ensesi güzel: Bir entari türü.

Ketâni don	Tor uçkur	Bez don
Beyaz içlik	Kurutma donluk	Uçkur
Don	Mendil don	

22 numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilindeki tereklerde iç çamaşırlarının da mirâsa dâhil edildiği açıkça görülmektedir. İç çamaşırları aşağı yukarı her terekede karşımıza çıksa da çeşit bakımından sınırlıdır.

Tablo 34: Tokat'ta Kullanılan Giyim Aksesuarları

Kuşak	İngiliz şâli kuşak	Kuşak bağı	Tosya kuşağı
Halebkârî kuşak	Serbâb kuşak	Haleb kuşağı	Sim yaldızlı kuşak
Acem şalı	Sim kuşak	Acem şalı kuşak	Bel kemeri
Kemer	Kolan	Şal kuşak	Sim sagîr kuşak
Sagîr kuşak	Hamâ kuşağı	Kuşak kolanı	Sagîr sim kuşak

19. yüzyılın ilk yarısında Tokat'ta çeşitli giyim aksesuarları kullanılmaktaydı. Bu aksesuarlar içerisinde en çok tercih edilen kuşaklar ve bunlara ait kolanlardı.

Tablo 35: Tokat'ta Kullanılan Başörtüleri ve Başlıklar

İpekli bürük	Çadır sarık	Sagîr fes	El yemenisi
Kebîr fes	Dülbend	Takye	Dülbent örtüsü
Sarık	Bürük	Saray yemenisi	Harîr bürük
Kavuk	Fes	Kalpak	İslambol yemenisi değirmi
Başlık	Çevre	Simli kuşak	Haleb kuşağı
İç fesi	Ahmediye	Sagîr fes	Aba başlık
Mücessem çit değirmi	Baş keçe	Yemeni	
İşleme çevre	Çit değirmi	Sagîr kubbe fes	
İpek başlık	Beyaz dülbent değirmi	Mekerli yemeni	

19. yüzyılın ilk yarısında Tokat'ta oldukça çeşitli başörtüleri ve başlıklar kullanılmıştır. Kullanılan başörtüsü ve başlıklarda hem geleneksel hem de yenilikçi örneklerle rastlanılmaktadır. Yani birçok terekede geleneksel İslâmî başlıklara rastlanırken aynı terekelerde fesin de karşımıza çıkması bir kişinin aynı zamanda kavuk, fes, sarık sahibi olduğu ve bunların üçünü de kullandığını göstermektedir. Kalpak türü başlığa sadece gayrimüslim terekelerinde rastlanmıştır. Yeniçeri ocağının kaldırılmasından yaklaşık iki yıl sonra Osmanlı askerleri ve memurları için fes zorunlu hale getirilmiştir.³³¹

Başlıklar arasında en fazla kadın başlıkları yer almaktadır. Kadınların el işlemesi ve değişik motiflerle süsledikleri yemeni ve yazma kültürü Tokat'ta eskisi kadar canlı olmasa da günümüzde de devam etmektedir.

3.6.1.7. Züccaciye ve Billuriye Türü Eşyalar

22 Numaralı defterde günümüzde de kullanılan züccaciye ve billuriye türü eşyalar bulunmaktadır. Bu eşyalar içerisinde çoğu mutfakta pişirme ve servis araçları, aydınlatma araçları ve saatlere çokca rastlanmıştır.

Tablo 36: Tokat'ta Kullanılan Züccaciye ve Billuriye Türü Eşyalar

Arak billuru	Bıçak	Sagîr fener	Nühâsi buhurdan
Arak kalayı	Sarı şamdan	Çamaşur kazganı	Nühâsî sagîr ibrik
Bardak	Fincan	Çamaşur leğeni	Kütahya fincanı
Arak şişesi	Nühâs mangal	Fağfur tabak	Sagîr barkaç
Arak kazganı	El leğeni	Billur kâse	Sagîr kazgan
Arak billur şişesi	İbrik	Arak fincanı	Sagîr leğençe
Aşurma	Kebîr şamdan	Tonbak zarf	Leğen
Ayna	Sagîr şamdan	Nühâsî ibrik	Bıçak
Kuzu kazgan	Kahve ibriği	Evâsıt sini	Kebîr tabak
Şamdan	Sahan ma'a taban	Sarı zarf	Hoşab billur
Sini	Zarf	Sarı tabla	Su tası
Havan ma'a el	Tepsi	Kâse	Şerbet kaşığı
Cam fener	Abdest leğeni	Sahan kapağı	Hamam leğeni
Tepsi cezbe	Kebîr ayna	Şerbet güğümü	Hamam tası

³³¹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi V*, TTK Yay., Ankara 2011, s.158.

Zemzem güğümü	Şerbet ibriği	Sim tatlı kabı	Kebâb takımı
Fener	Nühâs sini	Çalar saat	Kahve değirmeni
Havan	Güğüm	Şamdan tâbiyesi	Kahve takımı
Fağfur fincan	İğne	Şişe	Kapaklı sahan
Sarı tas	Kütahya tabağı	Tola	Gayr kaşık
Sagîr çamaşur leğeni	İngiliz bardağı	Nühâs mangal sagîr	Dürbün
Kahve altı tabağı	Kurâde kazgan	Kahve tabası	Kebîr birinci sarı sini
Sagîr sini	Tava	Hoşab kâsesi	Cam bânus
Zarf cezbe	Tahta sini	Kavanoz	Polat tepsi
Mangal	Billûr arak şişesi	Nühâs raht	Nühâs helki
Fincan kabı	Sagîr ibrik	Ma'î fincan	Sefer tası
Sahan	Şerit ibriği	Billur hoşab kâsesi	Orta sini
Kebîr taba	Fincan kutusu	Hoşab kaşığı	Feska şamdanı
Bakraç	Nühâs sutası	Su güğümü	
Sim kalaydan	Buhûrdan	Beşik takımı	
Yağ debbesi	Hamr küpü	Kebîr bosna feneri	

Yukarda sıraladığımız eşyalara bakıldığında Tokat'ta kahve içme kültürünün geliştiği, kahvenin pişilmesi, çekilmesi ve servisine önem verildiği anlaşılmaktadır. Seramik türü eşyalar Kütahya ağırlıklıdır. Pişirme aracı olan kazgan her evde bulunmamaktadır. Bunun nedenini olarak kazgan fiyatlarının yüksek olması olarak açıklayabiliriz. Aydınlanma aracı olarak birçok evde şamdan ve fenerin kullanıldığı görülmektedir. Arâk ile yâni bu günki değışle rakı ile alâkalı kablara ve gereçler sadece Gayrimüslim terekelerinde görülmektedir.

3.6.1.8. Gıda ve Tüketim Maddeleri

Terekelerdeki gıda, temizlik ürünleri çeşit bakımından sınırlı olsa da buraya listesini çıkardık. Aşağıdaki listeden de anlaşılacağı üzere gıda maddelerinin ekserisini kuru gıdalar oluşturmaktadır. Terekelerde daha çok kuru gıdaların olması bu gıdaların daha uzun ömürlü olmasından dolayı kışlık yiyecek olarak kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 37:Gıda ve Tüketim Maddeleri

Hınta	Tuz	Sabun	Şem'-i asel
Peynir	Mum	Revgân-ı sâde	Şem'-i revgân
Şıra	Yarma	Pekmez	Lahm-ı kadîd
Kara sabun	Bulgur	Nân-ı azîz	Revgân
Ak sabun	Hatab (odun)	Lahm-ı ganem	Kıyma
Pirinç	Yağ	Asel	Kömür
Sabun yağı	Mûm-ı revgân	Şeker	Sırma şerbet
Şa'ir	Saman	Kahve	Peksimet
Maraş hintası			

3.6.1.9. Ziynet Eşyaları

Tablo 38: Tokat'ta Kullanılan Ziynet Eşyaları ve Altın Türleri

Altun	Bacaklı altun	Kem-ayar sim hurdası	Sim kolbağı
Macar altunu	Kebîr altun	Mısır nısfıyesi	Altun burma
Gerdanlık	Altun kolbağı	Yetmişlik	Altun kabareli gerdanlık
İslambol rub'ıyesi	Altun gerdanlık	Doksanlık	Kem-ayar kameriyye
İncili küpe	İslambol altunu	Cezâyir rub'ıyesi	Rub'ıye
Altun yüzük	Fındık rub'ıyesi	Küpe	Tarak gümüşü
Altun küpe	Yüzük	Kem-ayar kolbağı	Boncuk
Mısır altunu	Mercân	Tonbak kolbağı	Büyük altun
İslambol nısfıyesi	Mahmudiye	Büyük macar altunu	Yakut yüzük
Altun bukağı	İnci	Altun fesdatî	Hurda altun kuşak
Burma	İncilü kotuz	Elmas	Yaldız altunu
Altun kameriye	Eski çifte macar	Altun bileklik	Altun hamail
Sim kutu ma'a zincir	Çifte fındık	Altun mengül	Asku
Altun fesdâtî	Altun kameriyye	Sim hamail	

Tabloya bakıldığında defterdeki ziynet eşyalarının ve aksesuarların ekseriyetle altın ve gümüş olduğu görülmektedir. Diğer taraftan altın ve gümüşün yanı sıra elmas ve incili takıların da ziynet eşyası olarak kullanıldığı görülmektedir. Altın yalnızca ziynet

eşyâsı olarak değil aynı zamanda yatırım aracı olarak da değerlendirilmiştir. Mahmudiye, İslambol altunu, nısfıyye, rub'ıyye ve fındık gibi altın çeşitlerini yatırım aracı olarak kullanılmış altın çeşitleridir. Küpe, yüzük, gerdanlık ve altın kolbağı gibi eşyâlar ise aksesuar olarak kullanılmıştır. Hamail ise bugün hamaylı da denilen içine muska ve dua koyulan bir aksesuar çeşidi olarak değerlendirilebilir. Değerli madenlerden mühür imâl edildiği de bilinmektedir. Tokat'ta kuyumculuk önemli bir sektör olup bazı altın çeşitleri burada imâl edilmekteydi. İncelediğimiz defterdeki kayıtlardan, altın fiyatlarının dirhem ve miskâl gibi ölçüler baz alınarak belirlendiği görülmektedir.

3.6.1.10. Kumaşlar

İpliklerin çeşitli maddeden dokunmuş hâline kumaş denilir. Kumaşlar, nakışsız (düz) ve nakışlı (desen) olur. Kumaşlar kullanılacakları yere göre (gömlüklik, donluk) isimlendirilir. İmâl edildikleri maddeye göre de (ipekli) isimlendirilirlerdi. İncelediğimiz defterdeki terekelerden tespit ettiğimiz kumaş ve iplik türlerini aşağıdaki tabloda gösterdik.

Tablo 39:Kumaş Türleri

Aba	Çitârî halebî	Kurutma gömlüklik	Çit şilte
Acemkâri	Mücessem değirmi	Bez	Çit penbe
Sof	Sagîr aba	İslambol çit	Diyârbekir gezisi
İpekli gömlüklik	Kebîr keçe	Çit	Antep bezi
Urgan	Beyaz tere şerit	Çitârî	Sagîr abânî
Helâli gömlüklik	Tere kaytan	Astar halebî	Beyaz bez halebî
Kefen bezi	Gözhânî ipek kaytan	Ketân ipekli	Gügül gömlüklik
Gezi halebî	Ma'î göz şerit halebî	İpekli	Diyârbekir alacası
Kurutma donluk	Alaca	Sarı çiçekli	Kaytan
Mağnisa alacası halebî	Gezi	Gözlü çiçekli	Tosya sûfî halebî
Sagîr libâdelik sof	Çuha halebî	Ketân	Ketân ipekli
Ma'î bez halebî	Beyaz bez	Beyazdâr	Kırmızı iplik
Penbe ipliği	Mâ'î göz şerit	İplik ve ipek	Mâ'î iplik kaytânî
Ketân ipliği	Astar halebî	Hind ipliği çiçekli	
Çit halebî	Nakış ipeği	Bünyan ipliği	
Gügül ipeği	Gügül	Alaca halebî	

Tereklerde en fazla kullanılan kumaş türünün çuha, bez ve çit olduğu görülmektedir. Kumaşlar, çamaşırlık yahut elbiselik olarak da kullanılmıştır. Bu kumaşlar “top” olarak, iplikler ise “dirhem” olarak ölçülüp satılırdı. Terekelerde yer alan kumaşların imâl edildiği hammaddelere bakıldığında kumaşların genellikle; pamuk, ipek ve ketenden imâl edildiği görülmektedir.³³² Diğer taraftan Tokat kazâsında kullanılan bazı kumaşların ve hammaddelerinin başka şehirlerden satın alındığı anlaşılmaktadır. Başka şehirlerden gelen kumaş türlerini; Çuha Halebî, Tosya Sûfî Halebî, Gezi Halebî, Diyârbekir alacası olarak örneklendirebiliriz.³³³

3.6.1.11. Silah ve Silah Takımları

Tablo 40: Tokat'ta Kullanılan Silah ve Silah Takımları

Tüfenk	Fişeklik	Sarma ve hâre sim bilezikli tüfenk	Diyesi elmaslı siyah kabzalı sim yaldızlı sagîr bıçak
Bıçak	Piştov	Sim barut kapağı	Sim ağızlıklı kılıç
Yatağan Bıçağı	Bayağı tüfek	Sim ağızlıklı kılıç	Kara namlu mısırî pala
Kılıç	Başlık ve silah	Gavâs değneği	Altun işlemeli hançer yatağı
Simli Piştov	Palaska ve başlık	Çevken	Simlice piştov
Silahlık	Sim ağızlıklı taban kılıç	Sim palazkalı hâre tüfenk	Simlice hançer ve bıçak
Simli bıçak	Sim kablama şah kılıç	Çaku	Kama
Kılıç ma'a Kapak	Bayağı palaska	Pala	

İnceldiğimiz 22 Numaralı defterde yer alan silahlara bakıldığında eski usûl silahların yanı sıra yeni usûl ateşli silahların da yer aldığı görülmektedir. Terekelerdeki

³³² 19. Yüzyıl başlarında Tokat'ta giyim kuşam konusunda tafsîlatlı bilgi için bkz; Murat Hanılçe, “Şer'iyye Sicillerine göre XIX. yüzyıl başlarında Tokat'ta Giyim”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.30, 11. 2011, s. 423-455.

³³³ Türklerde giyim kuşam konusunda tafsîlatlı bilgi için bkz; Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., 1969.

silahlardan Yatağan Bıçağı, Muğla'nın Yatağan ilçesiyle alakası olmayıp, büyük ve uzunca bir bıçak olup beldeki silahlıkta yatay olarak taşındığı için Yatağan olarak isimlendirilmiştir.³³⁴ Diğer taraftan defterdeki bazı silahların altın ve gümüş işlemlerle süslendiği görülmektedir. Kadın terekelerinde silah ve silâh takımlarına rastlanmamaktadır.

3.6.1.12. Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Bazı Uzunluk ve Ağırlık Ölçüleri

Arşun(Arşın): Türk diline *arşun*, *arçın*, *arjın* ve *alçin* olarak kullanılan ölçü biriminin Arapçası *zirâ'* olup, Farsça *arâşn* kökünden gelmektedir.³³⁵ Duvarcı ve Mimar Arşunu, bugünkü ölçülere göre **0,758m.**'ye denk gelmektedir.³³⁶

Top: İncelediğimiz defterde kumaş ölçümlerinde kullanılmış bir uzunluk birimidir. Günümüzde kullanılan ölçülere göre 1 top 13 metre'ye denk gelmektedir.³³⁷

Batman: Türkler ve Türklerle ilgili bulunan kavimler tarafından kullanılan bir ağırlık ölçüsüdür. Batmanın bugünkü karşılığı **7,694 kg.**dır.³³⁸ Batman, her bölgede, her üründe ve hatta bazı ürünler için aynı bölgede farklı değerler taşıdığı anlaşılmaktadır.³³⁹ Tokat, Kayseri, Erzurum gibi yerlerde günümüzde de 8 kg.lık ağırlığa batman denilmektedir.

Denk: İki farklı anlamda kullanılmaktadır. Denkin birinci anlamı hayvanların taşıdığı yüküdür. Bu anlamıyla Denk; 50 top = 20 çile = 2 pastav; bir beygir yüküne eşittir.³⁴⁰ Ancak incelediğimiz defterdeki 131 numaralı tarife defterinde 1 denk 32 top olarak kaydedilmiş ölçüler de mevcuttur. Diğer bir anlamı ise hafif eşya ağırlığı olan denktir. Bu anlamıyla da 1 denk; 1/6 miskal'e eşittir.³⁴¹

³³⁴ Mehmet Zeki Pakalın, *age III*, s.607.

³³⁵ Ünal Taşkın, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s.141.

³³⁶ Halil İncalcık, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*,17. Baskı,Yapı Kredi Yay., İstanbul 2011, s.248

³³⁷ Halil İncalcık, *age*, s.254.

³³⁸ Halil İncalcık, *age*, s.248.

³³⁹ Ünal Taşkın, *agt*, s.15.

³⁴⁰ Halil İncalcık, *age*, s. 249.

³⁴¹ Cengiz Kallek, "Dânek", *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 457-458.

Deste: 10 veya 12'lik bağ.³⁴² İncelediğimiz defterdeki 131 numaralı tarife defterinde 12'lik bağdan oluşan destelerin yanı sıra 24'lük bağdan oluşan destelerin de olduğu görülmektedir.

Dirhem: Eski Yunan Devletiyle ticarî ilişkiler sırasında drahmi kelimesinden Farsça'ya, daha sonra oradan Arapça'ya geçmiştir. Ağırlık ölçüsü olarak, okkanın dörtte birine denk gelen dirhemın ziynet eşyâlarının tartılmasında kullanılmaktaydı. İncelediğimiz defterde özellikle ipliklerin tartılmasında kullanıldığı görülmektedir. İslâm toplumlarında kullanıldığı bölge ve zamana göre ölçüsü değişse de dirhem, günümüzdeki ölçülere göre yaklaşık **3,12 grama** denk gelmektedir.³⁴³

Kantar: 180 okkaya denk gelen bir ağırlık ölçüsü olup, bu günkü ölçülerde **230,922 kg.**'a denk gelmektedir.³⁴⁴

Katır Yüğü: **60-80 kg.** arasında değişen bir ağırlık ölçüsüydu.³⁴⁵ İncelediğimiz defterde Katır Yüğü ifâdesinin yerine haml ifâdesinin kullanıldığı görülmektedir.³⁴⁶

Kırat: Genellikle kuyumculuk sektöründe kullanılan bir ölçü birimi olup, bugünkü karşılığı **0,2232 gr.**'dır.³⁴⁷

Kıt'a: Arapça parça anlamına gelen kıt'a farklı alanlarda kullanılmış bir birimdir. Uzunluk, ağırlık ve alan ölçümlelerinde kullanılan bir ölçü birimidir. İncelediğimiz defterde kıt'a ferman ve buyruldu gibi belgelerde parça anlamında kullanıldığı görülmektedir.³⁴⁸ Alan ölçü birimi olarak kıt'a bir dönüşünden az olan arazî için kullanılmaktadır.³⁴⁹ Uzunluk ölçü birimi olarak kıt'a; 100 top 1 kıt'aya denk gelmektedir.³⁵⁰

Kıyye: Vukiyye ve okka olarak da isimlendirilen bu ölçü birimi incelediğimiz defterde hırdavat ve metal eşyâların ağırlık ölçümünde kullanıldığı görülmektedir. Bu

³⁴² Halil İncalcık, *age*, s. 149.

³⁴³ Halil Salihlioğlu, "Dirhem" *TDVİA*, C.9, İstanbul 1994, s.368-371.

³⁴⁴ Halil İncalcık, *age*, s.250.

³⁴⁵ Aynı yer.

³⁴⁶ TŞS 22, 1/2, 1/8.

³⁴⁷ Halil İncalcık, *age*, s. 251.

³⁴⁸ Bir kıt'a emr-i şerîfim sūdûrı

³⁴⁹ Mehmet Zeki Pakalın, *age II*, s. 276.

³⁵⁰ Ünal Taşkın, *agt*, s.158.

ölçü birimi de çeşitli yerlerde ve zamanlarda farklı okkaların kullanıldığı bilinmektedir.³⁵¹ Standart olarak 400 dirheme denk gelen bir ağırlık birimidir. Bugünkü karşılığı **1,2822945 kg.**'dir.³⁵²

Kile: 22 Numaralı defterde “keyl” olarak kullanılmış bir ağırlık birimidir. Bu ölçü birimi defterde hububat türü gıdaların ölçülmesinde kullanılmıştır. Bu ölçü bugün **25,659 kg.** denk gelmektedir.³⁵³

Kutu: Standart kilenin sekizde biri = 4.62 desimetreye denk gelmektedir.³⁵⁴

Miskâl: Defterde sîm (gümüş) ve altın gibi ziynet eşyâlarının ölçümünde kullanılmış bir ağırlık birimidir. 1 miskâlin bu günkü karşılığı 1,5 dirheme denk gelip **4,81104375 gr.**'dir.³⁵⁵

Mudd: İncelediğimiz defterde hububâtların ağırlığının ölçülmesinde kullanılan mudd 20 keyle denk gelmekte olup bugün **513,160 kg.**'in karşılığıdır.³⁵⁶

Sandık: Çeşitli büyüklüklerde olabilen tahta kutu olup içerisine konulan eşya ve emtianın cinsine göre ağırlığı değişmektedir. Örneğin; incirler için 220 okka, afyon için 60 okka olarak tanımlamıştır. 1500 yılında Akkerman'da 88 okkalık kutu olarak belirtilmiştir.³⁵⁷ İncelediğimiz defterdeki 131 numaralı tarife defterinde 1 sandığa çeşitli sayılarda eşyaların konulduğu görülmektedir.

Rub‘: Bir şeyin dört'te birini ifâde eden ölçü birimi.

Rub‘iyye: Altının dört'te biri, bugünkü çeyrek altın.³⁵⁸

3.6.1.13. Vakıflar

Sözlük anlamı “durmak, durdurmak, alıkoymak” anlamına gelen “vakıf” kelimesinin çoğulu evkâf ve vukûf'tur. Vakıf kelimesi terim anlamı ise; “bir malın mâliki tarafından dinî, sosyal ve hayrî bir gâyeye ebedîyyen tahsisî” olarak, hukûkî bir işlemle

³⁵¹ Cengiz Kallek, “Okka”, *TDVİA*, C. 33, İstanbul 2007, s.338-339.

³⁵² Halil İncalcık, *age*, s. 253.

³⁵³ Halil İncalcık, *age*, s.251.

³⁵⁴ Aynı yer.

³⁵⁵ Cengiz Kallek, “Miskâl”, *TDVİA*, C. 30, İstanbul 2005, s.182-183.

³⁵⁶ Halil İncalcık, *age*, s.252.

³⁵⁷ Halil İncalcık, *age*, s.253.

³⁵⁸ Mehmet Ali Ünal, *age*, s.573.

kurulan ve İslâm medeniyetinin önemli unsurlarından birini teşkil eden hayır müessesesini ifâde etmektedir. Vakıf müessesesini, İmâm-ı Âzâm Ebû Hanife; vakfedenin mülk bir aynı mülkiyetinde tutularak menfaatini fakirler yâhut bir hayır cihetine tasadduk etmesi olarak tanımlarken; Ebû Yûsuf ve İmâm Muhammed ise; menfaati insanlara ait olmak üzere mülk bir aynı Allah'ın mülkü olarak temlik ve temellükten ebedîyen alıkoymak şeklinden tanımlamışlardır. Fıkıhta vakıf kurumunu ifâde etmek için; habs, hubus, ahhâs, ihtibâs, tahbîs, tesbîl ve sebîl gibi kelimeler de kullanılmaktadır. Osmanlı uygulamasında daha çok vakıf kelimesi ve vakıf kelimesinin türevleri kullanılmıştır. Bazı fıkıh kaynakları vakıf kelimesinin karşılığı olarak sadaka kelimesini kullanmıştır. Bu kelimeye mevkûfe, muharreme, müebbede ve câriye gibi sıfatlar ilâve edilerek vakıf normal sadakadan tefrîk edilmiştir.³⁵⁹

İslâm tarihi ve medeniyetinde ehemmiyetli bir hayır müessesesi olarak vakıf, 7. yüzyılın ortalarından 19. yüzyılın sonlarına kadar İslâm memleketlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatında etkili olmuştur. Vakıf, hukûkî yönüyle Hz. Muhammed (s.a.v) ve Sahâbenin uygulamalarına dayandırılmıştır. İslâm medeniyetinde aşağı yukarı her sahada hizmet yürüten vakıflara rastlanmaktadır. Mescitler, camiler, mektepler, medreseler, imâretler, tekkeler, zaviyeler, kütüphâneler, misâfirhâneler, şifâhâneler, çeşmeler, hamamlar, kervansaraylar vd. yerine getirdikleri hizmetlerle İslâm medeniyetinde vakıf anlayışının tezâhürleri olmuştur.³⁶⁰

Osmanlı Devleti'nin yayılma sürecinde özellikle 15. ve 16. yüzyıllarda vakıf müessesesi yeni fethedilmiş yerlerin İslâmlaştırılmasında ve o coğrafyalarda kalıcı olunmasında önemli rol oynamıştır. Bu durum Osmanlıların fethettiği bölgelerde siyâsî iktidârlarının devâmı için vakıf müessesesinden faydalandığını ortaya çıkarmaktadır. Osmanlı Devleti'nde zamanla vakıf yöneticiliği meslek hâline gelmiş ve merkezîleştirilmiştir.³⁶¹

Osmanlılar döneminde hemen her vakfın vakfiye veya vakıfnâme adı verilen bir senedi yâhut kuruluş belgesi bulunuyordu. Vakıf; hür, akli başında, herhangi bir borçtan dolayı malını tasarruf etmekten men edilmemiş herkes vakıf kurma hakkına sahip idi.

³⁵⁹ Hacı Mehmet Günay, "Vakıf" *TDVİA*, C. 42, İstanbul 2012, s.475-479.

³⁶⁰ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf" *TDVİA*, C. 42, İstanbul 2019, s.479-486.

³⁶¹ Aynı madde. s.485

Diğer taraftan; vakfedilen şeyin gelirinin devamlı olması ve mülkiyetinin tamamının vakf edecek kişiye ait olması gibi şartlar aranırdı.³⁶²

Bu belgede vakfın kurucusunun ismi, vakfın kim veya kimler tarafından nasıl yönetileceği, vakfın hangi gâyeye hizmet edeceği, vakfın gelirleri, bu gelirlerin yürütülecek hizmetlere ve vakıf görevlerini ifâ edenlere dağılımı gibi hususlar bulunmaktadır. Vakıf kuruluş senedinin şahitler huzurunda mahkeme tarafından tasdik edilmesi ve kayda alınmasıyla vakıf resmen faaliyetlerine başladılar. Kurulan her vakfın mütevellî, nâzır ve sâir hizmetlilerden oluşan bir kadrosu mevcûd idi.³⁶³ Vakfın kurucusu ekserîyetle ölene kadar kurduğu vakfın mütevellîsi olur, öldükten sonra vakfiyede belirtilen şahıs veya şahıslar mütevellî görevini devâm ettirirdi.³⁶⁴

İnceldiğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil Defterinde vakfı konu alan birçok belge örneğine rastlanmıştır. Vakfı konu alan belgelerden dört tanesi vakfiye kayıdır.³⁶⁵ Bu vakfiye kayıtlarından 38/1 numaralı belgedeki Mehmed Bin Hamza Beşe'ye ait vakfiye kaydına 12 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili kaydında da rastlanmaktadır. 12 Numarlı defterle 22 Numaralı defterde geçen bu vakfiye kaydı karşılaştırıldığında iki kayıt arasında bir fark bulunamamış hatta vakfiye kuruluşuna şahitlik eden şahısların çoğunun aynı kişiler olduğu isimlerinden ve unvanlarından saptanmıştır.³⁶⁶

Tablo 41:22 Numaralı Defterde Vakfı Konu Alan Belgeler

Sıra	Belge'nin Konusu	Belge no
1	Derviş Abdullah Dede ibn-i Derviş Mustafa nâm şahsın vakfına ait mürâsele kaydı.	22/1
2	Derviş Abdullah Dede ibn-i Derviş Mustafa bin Ali Dede Vakfiyesi.	22/2
3	İlbeglü Ahâlilerine Müte'allik Emr-i Âlîdir.	24/2
4	Zeyneb Hâtûn'un Vakfiyesidir.	35/2

³⁶² Mübahat S. Kütükoğlu, *age*, s.359-360.

³⁶³ Vakıf türleri ve bu müesseselerle alakalı bazı terimler husûsunda daha tafsilâtlı bilgi için bkz.

³⁶⁴ Ali Açık ve Abdurrahman Sağır, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler*, 1. cilt, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yay., Tokat 2005, s. 1

³⁶⁵ TŞS 22, 22/2, 35/2 Zeyneb Hâtûn'un Vakfiyesidir, 38/1 Ashâb-ı Hayrat'dan El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe'nin Vakfiyesidir ve 160/3.

³⁶⁶ Hasan Demirtaş, *agt*, s.292-295.

5	Ashâb-ı Hayrat'dan El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe'nin Vakfiyesidir.	38/1
6	Hacı İvaz Paşa Defteri Kaydıdır.	45/1
7	Hamza Bey Evkâfı Defteri Kaydıdır.	46/2
8	Âhî Paşa Evkâfı Defteri Kaydıdır.	54/3
9	Âhî Evrân Evkâfı Defteri Kaydıdır.	55/2
10	Beğler Çelebi Vakfı'nın Tevliyeti için Mehmed Emin'in Berâtı Kaydıdır.	78/1
11	Mehmed Emîn'in Berât Kaydıdır.	93/2
12	Müteveffâ Kibleli-zâde Mustafa Paşa Hanları ve Vakıfları İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.	112/2
13	Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa Vakfına Müte'allik Hücet Kaydıdır.	115/1
14	Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa Vakfına İ'lâm Kaydıdır.	116/1
15	Sümbül Zâviyesi ve Vakfının Şeyh Süleyman'a Müte'allik Emr-i Âlî'dir.	140/2
16	Sümbül Tekyesinin Şeyhi Süleyman Dede'nin Berât Kaydıdır.	141/1
17	İlbaşı-zâde Küçük Ahmed Ağa'nın Mahtûmu Abdî Ağa'ya Müte'allik Hücettir.	189/2
18	Şeyh Pir Havend Evlâdlarından Nişin İsmail'e Müte'allik Hücettir.	182/3
19	Hamza Beşe Nâm Vakfı'nın Evlâdlarından İbrahim bin Mehmed'e Müte'allik Hücet Kaydıdır.	183/2
20	Şeyh Dursun Vakfının Evlâdlarına Müte'allik Hücet Kaydıdır.	170/1
21	Şeyh Dursun Vakfı'nın Evlâdlarına Müte'allik Hücet Kaydıdır.	170/2
22	Şeyh Dursun Evlâdlarından Durân-zâde Es-Seyyîd Ahmed Ağa'ya Müte'allik Hücet Kaydıdır.	168/1
23	İplik Pazarında Vâki' Câmi'-i Şerîf'in Hatîbine Müte'allik Hücet Kaydıdır.	167/2
24	El-Hâc Veys Beg'in Evlâdlarına Müte'allik Hücet Kaydıdır.	162/1
25	Merhûm Derviş Abdullah Vakfı'nın Evlâdlarına Müte'allik Hücet Kaydıdır.	162/3

26	Emine Bint-i El-Hâc Mehmed İbn-i Osman Nâm Hâtûn'un Vakfiye Kaydı.	160/3
27	Emine bint-i El-Hâc Mehmed'in Vakfiyesinin Mütevellî Tasrih Kaydı.	159/1
28	Hüseyin Karakullukçu'ya Müte'allik Kahve Vakfı İçün Hücet Kaydır.	161/3
29	Es-Seyyîd Mehmed Tâhir'e Müte'allik Hücet Kaydır.	159/3
30	Haffâf Boz-oğlu Abdurrahman Efendi'nin Arsasına İstibdâl Hüceti Kaydır.	154/3
31	İlbaşı-zâde Ahmed Ağa Vakfı'nınMütevelliliği Hususunda Mu'arazadan Men' Hüceti Kaydı.	155/2

Tablo 42:22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde Yer Alan Vakıf İsimleri

İlbaşı-zâde Ahmet Ağa Vakfı	Âhî Paşa Vakfı
Merhûm Derviş Abdullah Dede Vakfı	Âhî Evran Vakfı
Zeyneb Hâtûn Vakfı	Bekler Çelebi Vakfı
El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe'nin Vakfı	Sümbül Zaviyesi Vakfı
Hacı İvâz Paşa Vakfı	Kıbleli-zâde Mustafa Paşa Vakfı
Hamza Bey Vakfı	İlbaşı-zâde Küçük Ahmed Ağa Vakfı
Şeyh Pir Havend Vakfı	Za'im Çelebi Vakfı
Hamza Beşe Vakfı	Emine bint-i El-Hâc Mehmed İbn-i Osman Nâm Hâtûn Vakfı
Şeyh Dursun Vakfı	Hüseyin Karakullukçu Kahve Vakfı
Gülbahar Hâtûn Vakfı	Fatma Hâtûn Vakfı
El-Hac Aydın? bin Hasan Vakfı	

Yukarıdaki tablolarda da ifade edildiği gibi 22 numaralı defterde vakfı konu alan 31 belge ve 21 adet vakıf ismine rastlanmıştır.

3.6.1.14. Dini Yapılar ve Eğitim Kurumları, Halkın Kültür Durumu Ve Kitaplar

22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinde halkın kültür durumuyla alakalı çok fazla kayıt bulunmamaktadır. Bazı terekelerde kitap ve yazı takımlarına rastlansa da bu kayıtlar, halkın kültür durumuyla alakalı genel kanaat oluşturmak için yetersiz

kalmaktadır. Defterde geçen din ve eğitim kurumlarını aşağıdaki tabloda göstermeye çalıştık.

Tablo 43:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Din Ve Eğitim Kurumları

Alaca Mescid Cami‘	Pervîz Beg Medresesi
Cami‘-i Kebîr	Ali Paşa Cami‘
Yar Ahmet Mahallasi Mescidi	Veled-i Aynî Mahallesi Mescid-i Şerîfi
Takyeciyân Cami‘-i Şerîfi	Horuş Cami‘-i Şerîfi
Gülbahar Hâtûn Cami‘-i Şerîfi	Hoca Cüneyd Cami‘-i Şerîfi
İplik Pazarı Cami‘-i Şerîfi	Hoca Sümbül Zaviyesi
Hacı İvâz Paşa Zaviyesi	

22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilindeki kayıtlarda yukarda da belirttiğimiz üzere halkın eğitim durumuyla ilgili olarak açık ve net bilgiler yer almamaktadır. Müslîm terekelerinde Kur‘an-ı Kerîm’e ve En‘âm-ı Şerîf gibi kitaplara rastlanmıştır. Gayrimüslim terekelerinde ise hiçbir kitap kaydına rastlanmamıştır. İncelediğimiz 22 Numaralı defterde ismiyle zikredilen kitaplar; 1 cilt Mushâf-ı Şerîf hariç diğerleri sadece terekelerde bulunmaktadır.³⁶⁷ Terekeler ve terekeler haricindeki belgelerde isimsiz kitap kayıtları da bulunmaktadır.³⁶⁸ Terekelerde ismi geçen kitapları aşağıdaki tabloda gösterdik.

Tablo 44:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Kitap İsimleri

Mushaf-ı Şerîf 13 cilt	Ahterî 1 cilt	Tarîkât-ı Muhammedîyye 1 cilt
Hamza Efendi Risâlesi 1 cilt	Birgivî Risâlesi 1 cilt	Mültekâ’l-Ebhûr 1 cilt
Şif‘â-i Şerîf 2 cilt	Delâ’il-i Şerîf 1 cilt	İbrâhim Halebî 1 cilt
En‘âm-ı Şerîf 2 cilt	Mantık Risâlesi 1 cilt	Köhne Kitap 40 cilt
Tefsîr-i Şerîf 1 cilt	Risâle-i Sâ’ire 2 cilt	Kitap 22 cilt

Defterdeki, Zeyneb Hâtûn’un Beytü’l-mâl defteri kaydında bulunan Birgivî Risâlesi ve Salihâ Hâtûn’un terekesinde bulunan kitap haricinde diğer terekelerdeki

³⁶⁷ TŞS 22, 178/5 Dem ve diyet için bir cilt “*Mushâf-ı Şerîf*” verilmesi.

³⁶⁸ TŞS 22, 57/1 Bakkal Hâfız Salih’in Defteri Kaydıdır, 3/3, 116/2 Devlet Tarafından Tüccâr Cânibine Götürülen Hediye ile Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır ve 49/1.

kitapların tamamı erkek tereklerinde bulunmaktadır.³⁶⁹ Kadınlara ait terekelerde kitaba rastlanması kadınlar arasında da okuma yazma bilenlerin olduğunu göstermektedir.

Defterdeki kitapların muhtevasına bakıldığında ise;

Mushâf-ı Şerîf: Kur‘ân-ı Kerîm.³⁷⁰

Hamza Efendi Risâlesi: Bu eser, defterdeki Hallâc Hacı Osman’a ait terekede bulunmaktadır.³⁷¹ Defterdeki belge başlığından yola çıkılarak Hacı Osman’ın esnaf olduğunu anlaşılmaktadır. Bu itibarla eserin, Darendeli Müderrîs Hamza Efendi tarafından kaleme alınmış, alışveriş bilgilerini ihtivâ eden “*Bey‘ ve Şirâ Risâlesi*” olduğunu tahmin etmekteyiz.³⁷²

Ahterî: Arapça-Türkçe sözlük olup, yazarı Muslihuddîn Mustafa’dır.³⁷³

Şif‘â-i Şerîf: Kadı İyâz’ın, Peygamber sevgisine ve Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v)’in Müslümânlar üzerindeki haklarına dâir kaleme aldığı eseridir.³⁷⁴

En‘âm-ı Şerîf: En‘âm sûresi ve bazı meşhûr Kur‘ân-ı Kerîm sûreleri bulunan mecmuâ’dır.³⁷⁵

Tefsîr-i Şerîf: Kur‘ân-ı Kerîm âyetlerini açıklamayı ve yorumlamayı ifâde eden ilim olup, bu alanda kaleme alınan eserlerin ortak adıdır.³⁷⁶ Defterde, Bakkal Hâfız Salih’e ait terekede geçen tefsîrin kime ait olduğu belirtilmemiştir.³⁷⁷

Birgivî Risâlesi: Birgivî Mehmed Efendi’nin Türkçe olarak kaleme aldığı ilmihâl eseridir. Bu eser ilk sayfasında geçen “vasiyet” kelimesinden dolayı “*Vasiyetnâme*” olarak da bilinmektedir.³⁷⁸

³⁶⁹ TŞS 22, 114/1 ve 143/2

³⁷⁰ Mehmet Emin Maşalı, “Mushaf”, *TDVİA*, C. 31, Ankara 2020, s. 242-248.

³⁷¹ TŞS 22, 13/1

³⁷² <http://www.yazmalar.gov.tr/eser/risale-i-bey-u-sira/116596> (23.06. 2022 / 23.30)

³⁷³ Hulusi Kılıç, “Ahterî”, *TDVİA*, C.2, İstanbul 1989, s. 184-185.

³⁷⁴ M. Yaşar Kandemir, “Eş-Şifâ”, *TDVİA*, C. 39, İstanbul 2010, s.134-138.

³⁷⁵ <https://www.dersimiz.com/terimler-sozlugu/enam-enam-nedir-ne-demek-26449> (23.06.2022 / 23.30)

³⁷⁶ Abdulhamit Birişik, “Tefsir”, *TDVİA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 281-290.

³⁷⁷ TŞS 22, 57/1

³⁷⁸ Ahmet Turan Arslan, “Vasiyetnâme”, *TDVİA*, C.42, İstanbul 2012, s. 556-558.

Delâ'il-i Şerîf: Şeyh Muhammed bin Süleyman el-Cezûlî tarafından derlenmiş salavât mecmû'asıdır.³⁷⁹

Mantık Risâlesi: Mantık, düşünmeyi zihnî hatalardan koruyan, doğru düşünmenin kurallarını, ölçütlerini ve yöntemlerini gösteren ilimdir. Defterdeki Mantık Risâlesi'nin yazarının kim olduğu belirtilmemiştir.³⁸⁰

Tarikât-ı Muhammedîye: Birgivî Mehmed Efendi'nin, Kur'ân ve Sünnete uygun olarak düzenlenecek dinî hayatın esâslarını ortaya koyduğu ve bid'atlara karşı tenbihlerde bulunduğu eseridir.³⁸¹

Mültekâ'l-Ebhûr: İbrâhim Bin Muhammed el-Halebî tarafından kaleme alınmış Hanefî Fıkıh kitâbıdır. Osmanlı coğrafyasında kapsam ve muhteva bakımından uygulamaya esas kabul edilecek hükümlerin sınırlarının nihâî şekilde tesbiti için ortaya çıkan ihtiyaç neticesinde kaleme alınmıştır.³⁸²

İbrahîm Halebî: İbrâhim Bin Muhammed el-Halebî'ye ait olan bu eser, özel ismi ile değil sadece yazarının ismiyle kaydedilmiştir. İbrâhim Halebî, yine aynı yazara ait olan Mültekâ'l-Ebhûr isimli eserle aynı terekede yer almakta olduğundan bu eserin İbrahim Halebî'ye ait başka bir eser olduğunu düşündürmektedir.³⁸³

3.6.2. Ekonomik Hayat

3.6.2.1. Sanayi, İş Kolları ve El Sanatları

Tokat, Cumhuriyet devri öncesinde bölgesel olarak ticâret ve sanayi merkeziydi. 19. yy. ortalarına değin uzunca bir süre sanayi üretimindeki çeşitlilik, kalite, hacim ve ticârî faaliyetlerin canlılığıyla Anadolu'da uluslararası şöhret kazanmış büyük merkezlerden birisiydi.³⁸⁴ I. Bayezit'in Amasya ve Tokat üzerinden hakimiyet sahasını Erzincan'a kadar uzatması, kervanyolunu denetim altına almasını sağlamıştır. İran İpek kervanları artık Trabzon'dan geçen denizyolu yerine Karayolu ile Bursa'ya ulaşmayı

³⁷⁹ Süleyman Uludağ, "Delâilü'l-Hayrat", *TDVİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 113-114.

³⁸⁰ İbrahim Emiroğlu, "Mantık", *TDVİA*, C. 28, Ankara 2003, s.18-28.

³⁸¹ Huriye Martı, "et-Tarikâtü'l-Muhammedîye" *TDVİA*, C. 40, İstanbul 2011, s.106-108.

³⁸² Şükrü Selim Has, "Mülteka'l-Ebhur", *TDVİA*, C.31, Ankara 2020, s.548-551.

³⁸³ Şükrü Selim Has, "Halebî, İbrahim b. Muhammed", *TDVİA*, C. 15, İstanbul 1997, s. 231-232.

³⁸⁴ Mehmet Genç, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2000, s.272-292.

tercih ediyordu. Bu sebeple Amasya ve Tokat'ta 15. yüzyılda ekonomi ve kültür bakımından önemli gelişmeler olmuştur.³⁸⁵

18. yüzyılın başlarında İran'dan gelen ham ipeğin Tokat'daki kazzâzlar tarafından işlendiği; dikiş ipliği, düğme ve dokumada kullanıldığı, artan ipeğin de ihrac edildiği görülmektedir. İran'dan gelen ipeğin zamanla azalmasıyla Tokatlıların kendi ham ipeğini üretme girişiminde bulundukları anlaşılmaktadır.³⁸⁶ Tokat'ta gelişen bir diğer sanayi sektörü de pamuklu dokuma ve basma üretimidir. Defterdeki 1/1 numaralı belgede Erzurum pamuğuna uygulanan narh ve 66/1 numaralı belgede Adana'dan gelen pamuğa uygulanan narh gösteriyor ki Tokat şehrine Erzurum ve Adana şehirlerinden getirilen pamuk Tokat'ta işlenip, boyalandıktan sonra iç ve dış piyasalara dağıtımı yapılmaktaydı.³⁸⁷ 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili Defterinde basmacılık ve boyacılık faaliyetlerini yürüten esnafların başında zımmîlerin yer aldığı görülmektedir.³⁸⁸ Kazâz esnafına bakıldığında zımmî isimlerine oldukça sık raslanmakla birlikte Müslümân esnafın da bu mesleği icrâ ettikleri görülmektedir.³⁸⁹ Tokat'ta dokumacılığın geliştiğinin işâretlerinden birisi de kazâzlara ait bir sokağın bulunması ve iplik alışverişi için İplik Pazarı adında bir pazarın yer almasıdır.³⁹⁰

Tablo 45: Tekstil Sektörü ile İlgili İş Kolları

Basmacı	Hallâc (pamuk işleyen)	Penbeci
Boyacı	Kavukçu	Peştemâlcî
Çullâh (yün işleyen)	Takyeci	Puşici
Elvâncı	Mizâncı	

Osmanlılar döneminde dericilik çok gelişmiş bir sanayi koluydu. Osmanlılar döneminde deri sanayinde başta İstanbul ve Tokat en önemli şehirler arasındaydı. 19.

³⁸⁵ Halil İnalcık, *age*, s.130.

³⁸⁶ Mehmet Genç, *age*, s.276.

³⁸⁷ Defterdeki 40 ve 41/1 numaralı belgelerdeki salyâne ve masârifât kayıtlarından Penbeciyân ve Boyacıyân hırfetlerine düşen hisse miktarına bakıldığında hisselerine düşen miktar azımsanmayacak kadar çok olduğu görülecektir. Bu durum penbeci ve boyacı esnafının gelirinin yüksek olduğuna işâret etmektedir.

³⁸⁸ TŞS 22, 20/1 Basmacı Agob ve Basmacı Osib, 69/2 Boyacı Kösten, 192/1 Boyacı Ağya vd.

³⁸⁹ TŞS 22, 3/5 Kazzâz Mustafa, 38/2 Kazzâz Agob, 47/1 Kazzâz Melkon, 80/4 Kazzâz Nebî-oğlu bi-şehadet-i Hüseyin Efendi ve 176/3 Kazzâz Ömer Ağa vd.

³⁹⁰ TŞS 22, 167/2 İplik pazarında vâki' câmi'-i şerif'in hatîbine müte'allik hüccet kayıdır.

yüzyılda birçok sanayi kolunda çöküş başladıktan sonra bile Tokat'ta eski ününü koruyan kaliteli debbâğlar bulunuyordu.³⁹¹ Tabaklanmış ve boyanmış cilâlı deri olarak bilinen sahtiyân yapımında Tokatlı debbâğlar çok önemli bir yere sahiptir. Tokat, özellikle sarı ve mavi sahtiyân yapımında şöhretliydi.³⁹² Tokat'ta dericiliğin çok eskilere dayandığının göstergelerinden birisi de Debbâğhâne-i Atik ve Cedîd olmak üzere iki mahallenin var olmasıdır. Debbâğhâneler, şehir ve kasabaların dışında, deniz kıyısı veya akarsuların bulunduğu yerleşim yerlerinden uzak bir yere inşâ edilirdi. Zamanla şehir ve kasabaların büyümesi sonucunda debbâğhâneler mahalle aralarında kalmıştır. Pis koku ve atık maddelerin hayatı olumsuz etkilemesinden dolayı debbâğhânelerin yerleri değiştirilmiştir.³⁹³ Bu sebepten olsa gerek Tokat'ta Atik ve Cedîd olmak üzere iki tane Debbâğhâne Mahallesi bulunmaktadır.

Tablo 46:Dericilikle İlgili İş Kolları

Debbâğ	Gönci	Sarrâç
Derzi	Haffâf	Kalpakçı
Dikici	Kürkçü	

22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil Defteri'nde her toplumun temel ihtiyacı olan gıda maddelerinin imâl edildiği ve satıldığı yerlere de rastlanmıştır. Günümüzde de Tokat'ın meşhur olan yiyecekleri arasında gösterebileceğimiz çörek, kadayıf ve kebabın o günlerde de yaygın olarak tüketildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 47:Gıda Sektörü İle İlgili İş Kolları

Arpacı	Çörekçi	Kebapçı
Attâr	Etmekçi	Manav
Bakkal	Kadayıfçı ve Şerbetçi	Setenci
Baklacı	Kasap	Şıracı

³⁹¹ Mübahat S. Kütükoğlu, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisâdî Yapısı*, 2.Baskı, TTK Yay., Ankara 2020, s.433.

³⁹² Mehmet Genç, *age*, s.276.

³⁹³ Zeki Tekin, "Türkler'de Dericilik", *TDVİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 176-178.

Ergâni madenlerinden çıkarılan bakırın curuf halinde Tokat’a getirilerek burada işlenmekteydi. Bu özelliği ile Tokat, Osmanlı bakırcılığının ve bakır eşyâ imâlâtının simgesi hâline gelmiştir.³⁹⁴

Tablo 48:Farklı Aletlerin Üretimiyle Uğraşanlar

Çıkrıkçı	Keçeci	Palancı
Çilingirci	Kılıçcı	Semerci
Demirci	Kundakçı	Tarakçı
Kalaycı ve Kazgancı	Kuyumcu	Urgancı

Defterdeki kayıtlardan Tokat’ın inşaat sektöründe de oldukça gelişmiş olduğu anlaşılmaktadır. Öyle ki inşaatları ayakta tutmak için yapılan kiriş türlerinden birinin adı Tozanlu kirişidir. Kayıtlarda Tozanlu kirişinin bulunması inşaat sektöründe Tokat’ın kendine has tarzlara sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan kiremitçilerin ürettiği günümüzde büz diye tâbir olunan künklerden birinin adı da oğulbey künküdür. Bu da Tokat’a has bir inşaat malzemesidir. Bütün bunlar Tokat’ta inşaat sahasında iyi ustaların varlığına işaret etmektedir.

Tablo 49:İnşaat Sektörü İle İlgili İş Kolları

Çölmekçi	Kiremitçi
Keresteci	Kirişçi
Neccâr (marangoz)	Koltukçu
Kireççi	Taşçı

22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde yer alan ancak yukardaki meslek gruplarına dâhil edemediğimiz bazı meslekleri aşağıdaki tabloda gösterdik.

Tablo 50:Diğer İş Kolları

Berber	Hurdacı
Çubukçu	Kasâr

³⁹⁴ Bu husûsta tafsîlâtı bilgi için bkz: Engin Aras, *Bir Sanayi Teşebbüsü Olarak Tokat Kalhanesi (1880-1920)*, 1. Baskı, Kitabevi Yay., İstanbul 2020 ve Mehmet Beşirli, “Tokat Bakır Kalhânesi’ninYönetimi (1793-1853)”*Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, 2004, s. 229-258 ve Fahrettin Tızlak, “Osmanlı Devleti’nde Ham Bakır İşleme Merkezleri Olarak Tokat ve Diyarbakır”, *Belleten*, C.59, S.226, 12. 1995, s. 643-660.

Duhâncı	Nalçacı
Eskici	Nalband

22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil defterdeki kayıtlarda üretim aleti fiyatlarına dair çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Elde ettiğimiz birkaç aleti ve fiyatını aşağıdaki tabloda gösterdik.

Tablo 51: Üretim Aletleri Fiyatları

Hallâc Aleti	100 guruş	Teymür 8 Batman ve Körük 1 ve Köhne Örs	200 kuruş
Kazzâz Aleti (kilim ve minder dahil) ³⁹⁵	5,5 guruş	Kebâb Takımı	10 kuruş

22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili Defterinde Tokat'ta dükkân fiyatlarıyla ilgili de bazı kayıtlar mevcuttur. Bu kayıtlarda aynı belgenin devâmı niteliğinde olan üç terekeye rastlanmıştır. Birbiriyle bağlantılı 49/1, 124/2 ve 145 numaralı terekelerde bazı dükkânların aynı dükkânlar olduğu ancak aynı dükkânlara biçilen değerlerin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tablo'da terekelerde yer alan dükkânların fiyat listesini gösterdik.³⁹⁶

Tablo 52: Tokat'ta Dükkân Fiyatları

Dükkân Türü	Bulunduğu Mahâl	Fiyat
Manav Dükkânı	Meydan	1000 kuruş
Semerci Dükkânı	-	200 kuruş
Dükkân	Ka'be Mescit Mahallesi	300 kuruş
Dükkân	Örtmeli	30 kuruş
Dükkân	Bekr-oğlu han	150 kuruş
Dükkân	Sulu sokak	300 kuruş

³⁹⁵ TŞS 22, 38/2 numaralı belgede kazzâz aleti; kilim ve minderle birlikte fiyatlandırıldığından bu şekilde gösterdik.

³⁹⁶ Birbirinden ayrı tereklerdeki aynı dükkânlara biçilen fiyatlar farklı olduğu için aynı dükkân da olsa farklı tarihlerde fiyatlandırıldığı için fiyat listelerini ayrı ayrı gösterdik. Tabloda yer alan listeler defterdeki sıralama esâs alınarak hazırlanmıştır.

Yukarda bahsi geçen birbiriyle bağlantılı üç terekeden biri olan H. 22 Zilhicce 1232 / M. 02 Kasım 1817 tarihli Merhûm Veys Beg Efendi'nin defter kaydında yer alan dükkân fiyatlarını aşağıda gösterdik.³⁹⁷

Tablo 53: Tokat'ta Dükkân Fiyatları

Dükkân Türü	Bulunduğu Mahâl	Fiyat
Şem'hâne Karhânesinden nısf hisse	-	2700 kuruş
Nısf kalaycı dükkânı	Mahkeme	100 kuruş
Nısf berber dükkânı	Mahkeme	100 kuruş
Nıfs na'iband dükkânı	Mahkeme	120 kuruş
Nıfs duhâncı dükkânı	Mahkeme	100 kuruş
Nıfs beber dükkânı	Mahkeme	100 kuruş
Nıfs manav dükkânı	Mahkeme	150 kuruş
Nıfs teymürcü dükkânı	Mahkeme	100 kuruş
Rub' simitci dükkânı	Mahkeme	200 kuruş
Nıfs manav dükkânı	Mahkeme	150 kuruş
Nıfs berber dükkânı	Mahkeme	150 kuruş
Nıfs kahve dükkânı	Mahkeme	250 kuruş
Nıfs arabacı dükkânı	Kûrb-ı Taşhan	50 kuruş
Nıfs semerci dükkânı	Kubr-ı Paşa Hanı	50 kuruş
Nıfs kahve dükkânı	Neccerân	200 kuruş
Nıfs attâr dükkânı	-	100 kuruş
Nıfs abacı dükkânı	Sulu sokak	200 kuruş
Rub' kürkçü dükkânı	Sulu sokak	50 kuruş
Yüksek kahveden hisse	-	50 kuruş
Nıfs penbeci dükkânı	Sulu sokak	50 kuruş
Nıfs kundakçı dükkânı	Sulu sokak	100 kuruş
Nıfs Terzi dükkânı	Sarracân	50 kuruş
Nıfs kazzâz dükkânı 8 bâb	-	400 kuruş
Nıfs berber dükkânı	Meyvehâne	150 kuruş

³⁹⁷ TŞS 22, 49/1

Nıfs bakkal dükkânı	Meyvehâne	400 kuruş
Nıfs teymürcü dükkânı	-	100 kuruş
Nıfs tâcir dükkânı	-	100 kuruş
Nıfs kalmakâr dükkânı	-	50 kuruş
Nıfs dolap	Bedesten	50 kuruş

Diğer bağlantılı tereke H. 5 Cemaziye'l-âhîr 1233 / M. 12 Nisan 1818 tarihli Merhum Veys Beg'in Metrukâtının Defter kaydında yer alan dükkân fiyatlarını aşağıdaki tabloda gösterdik.³⁹⁸

Tablo 54: Tokat'ta Dükkân Fiyatları

Dükkân Türü	Bulunduğu Mahâl	Fiyat
Kolancı ve Berber ve Na'iband ve Manav ve Kahvehâne ve sa'ir dükkândan nıfs	Mahkeme	1500 kuruş
Setenci dükkânından rub' hisse	Mahkeme	225 kuruş
Nıfs arabacı dükkânı	Kurb-ı taşhan	75 kuruş
Nıfs semerci dükkânı	Kurb-ı paşa hanı	75 kuruş
Nıfs kahvehâne	Tüccârân	225 kuruş
Nıfs attâr dükkân hissesi	-	75 kuruş
Nıfs kundakçı	-	75 kuruş
Nıfs terzi dükkânı	Sarrâcân	75 kuruş
Nıfs abacı dükkânı	Sulu sokak	225 kuruş
Kürkçü dükkânından rub' hisse	Sulu sokak	40 kuruş
Yüksek kahveden hisse	-	50 kuruş
Nıfs yazıcı dükkânı	-	45 kuruş
Nıfs dolap 2 kıt'a	Bedesten	150 kuruş
Nıfs berber dükkânı	Meyvehâne	150 kuruş
Nıfs bakkâl dükkânı	Meyvehâne	450 kuruş
Nıfs teymürcü dükkânı	-	75 kuruş

³⁹⁸ TŞS 22, 124/2

Nıfs tâcir dükkânı	-	150 kuruş
Nıfs kalmakârî dükkânı	-	45 kuruş
Kazzâz dükkânlarından nıfs hisse 8 kıt'a	-	45 kuruş

Bağlantılı bir diğer tereke ise yine H. 5 Cemaziye'l-âhîr 1233 / M. 12 Nisan 1818 tarihli kayıttır.³⁹⁹

Tablo 55: Tokat'ta Dükkân Fiyatları

Dükkân Türü	Bulunduğu Mahâl	Fiyat
Terzi dükkânından sülüs hisse	Sarrâcân	50 kuruş
Müstakîl duhâncı dükkânı	Attârân	200 kuruş
Şem'hâne sülüs hisse	-	1500 kuruş
Müstakîl çullâhkâr-hânesi	-	1200 kuruş
Kazzâz dükkânı sülüs hisse 8 kıt'a	-	300 kuruş
Dolap sülüs hisse 2 kıt'a	Bedestan	100 kuruş
Müftü-hanından müstakîl hisse	-	1500 kuruş
Müstakîl boyacı-kârhânesi	Behzat	2000 kuruş
Berber dükkânı sülüs hisse	Meyvehâne	100 kuruş
Bakkâl dükkânı sülüs hisse	Meyvehâne	300 kuruş
Manav ve Kundakçı ve Na'iband sülüs hisse 13 kıt'a	Mahkeme	1000 kuruş
Simitçi dükkânından nıfs'tan sülüs hisse	Mahkeme	150 kuruş
Müstakîl kahvehâne arsası	Keçeciyan	300 kuruş
Teymürcü dükkânı sülüs hisse	-	50 kuruş
Tâcir dükkânı sülüs hisse	-	100 kuruş
Arabacı dükkânı sülüs hisse	Kurb-ı Han Paşa	50 kuruş
Semerci dükkânı sülüs hisse	Kurb-ı Han Paşa	50 kuruş
Müstakîl manav dükkânı	Kurb-ı Taşhan	150 kuruş
Kamkâr dükkânı sülüs hisse	-	30 kuruş

³⁹⁹ TŞS 22, 145

Müstakîl kahvehâne	Haffâffân	1500 kuruş
Müstakîl muytâb dükkânı 1 kıt'a	-	300 kuruş
Kahvehâne sülüs hisse	Neccerân	150 kuruş
Attâr dükkânı sülüs hisse 1 kıt'a	-	50 kuruş
Müstakîl dikici dükkânı 1	-	150 kuruş
Abacı dükkânı sülüs hisse 1 kıt'a	-	150 kuruş
Kürkçü dükkânı nıfs'tan sülüs hisse	-	30 kuruş
Kahvehâne nısf'tan sülüs hisse	Sulu sokak	40 kuruş
Yazıcı dükkânı sülüs hisse	-	30 kuruş
Kundakçı dükkânı sülüs hisse	-	50 kuruş
Müstakîl kazgancı dükkânı	-	500 kuruş
Bey' olunmuş müstakîl çulhâkâr-hânesi	-	1800 kuruş
Bey' olunmuş müstakîl kahvehâne	Behzat	1600 kuruş
Bey' olunmuş müstakîl kazgancı dükkânı kıt'a	-	2500 kuruş
Bey' olunmuş tâcir dükkânı sülüs hisse kıt'a	-	500 kuruş
Bey' olunmuş kahvehâne sülüsünden sülüs hisse	Gönciyân	400 kuruş
Bey' olunmuş kahvehâne sülüs hisse	Taht'el-kal'a	70 kuruş
Bey' olunmuş ekmekçi dükkânı sülüs hisse	-	500 kuruş

Gedik, Osmanlı idâri sahasında sarayda belli görev ve imtiyaz manasına gelmektedir. Bazı idâri memur ve hizmetlilerin reisine gedikli denilmekteydi.⁴⁰⁰ İktisâdi manası itibariyle de Osmanlı hukûkunda iki imtiyaz ve inhisâr esâsına dayanan tasarruf hakkı anlamında kullanılan bir terimdir.⁴⁰¹ 22 numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde yer alan terekelerin içerisinde dükkân ve diğer mülklerin yanı sıra çok az sayıda da olsa dükkân gediklerine rastlanmaktadır.

Tablo 56:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Tokat’ta Dükkân Gediği Fiyatları

Dükkân	Bulunduğu Mahâl	Fiyat
Dükkân Gediği	At Pazarı	150 kuruş
Sultan hamamı gediği ma‘a omca	-	1810 kuruş

3.6.2.2. Ticâret, Narh, Para ve Ticâret Malları

Tokat, İrân’dan İstanbul ve Bursa’ya uzanan İpek ticaret yolunda önemli bir geçiş noktasında yer almaktaydı. İran, Bağdat, Basra, Şam ve Halep’ten gelen ana yollar Sivas, Tokat ve Amasya’dan geçmekteydi. Bu sebeple Tokat’taki han ve esnaf çarşısında ticaret gelişmiştir.⁴⁰² 22 Numaralı Sicilde rastlanan kayıtlarda; İran, Şam ve Halep’ten gelen eşyaların ve kumaşların Tokat’ta kullanılmış olması; Tokat’ın bu bölgelerle irtibatlı olduğunu göstermektedir. Hatta defterdeki 1/7 numaralı belgede İran’dan İstanbul’a gelen elçinin yanındaki fil ile Tokat’ta konakladığı görülmektedir. Diğer taraftan defterdeki kayıtlarda; Ergani, Erzurum gibi yerlerden gönderilen altın ve gümüş gibi değerli malların İstanbul’a Tokat üzerinden yollandığı görülmektedir.⁴⁰³ Tokat’ın bu denli aktif geçiş yolları üzerinde bulunması konaklama ihtiyacını beraberinde getirmiş ve Tokat’ta çok sayıda han inşa edilmesine neden olmuştur.

Tablo 57:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’nde Yer Alan Tokat’ta Bulunan Hanlar

Bekr-oğlu Han	Taşhan	Boya Hanı

⁴⁰⁰ TŞS 22, 118/3 Dergâh-ı mu‘allâm gedüklülerinden Ali-zîde mecduhu yediyle mübâya‘a için gelen emr-i âlî kayıdır.

⁴⁰¹ Ahmet Akgündüz, “Gedik”, *TDVİA*, C.13, İstanbul 1996, s.541-543.

⁴⁰² Mehmet Beşirli, age, s. 148.

⁴⁰³ TŞS 22, 1/8.

Kazganasmaz	Paşa Hanı	Astarcılar Hanı
Fazlı-oğlu Han	Koyuncu-oğlu Han	Katlı-oğlu Hanı
Basmacılar Hanı	İlbaşı-oğlu Hanı	Şeyhi Hanı

Tokat'ın ticârî olarak zenginleşmesini sağlayan başka bir husûs da 1617 yılında Valide Sultanlara ait has haline getirilmesidir. Bu durum şehrin ekonomik bakımdan gelişmesini hızlandırmıştır. Merkezi yönetim has gelirlerinin düşmemesi için özel önem göstermiştir. Örneğin; yazmacılık sadece Tokat'ta yapılmasına izin verilen bir üretim dalıdır.⁴⁰⁴

İncelediğimiz dönemde Tokat'ı ticârî bakımından önemli hale getiren en önemli unsûr olarak gösterilen üretim dalı bakırcılıktır. 18.yüzyılın ortalarında Ergani'den ham olarak çıkarılan bakırın Tokat kalhânesinde işlenmesi kararı alınmasıyla Tokat, Osmanlı sınırları dahilinde bakır işlemeciliğinde en büyük merkez haline getirdi. Tokat'ta işlenip saflaştırılan ve külçe haline getirilen bakır devlet ihtiyaçları karşılandıktan sonra geriye kalan bakırın bir kısmı Tokat'taki bakır üreticilerine kalan diğer kısmı ise başka yerlere gönderilirdi.⁴⁰⁵ İncelediğimiz 22 numaralı defterde Ergani'den getirilen bakırın Tokat Kalhânesinde işlendikten sonra İstanbul'a nakledilmek üzere Samsun iskelesine gönderilmesine yönelik ferman ve i'âm ve diğer kayıtlar mevcuttur.⁴⁰⁶ Yine Ergani'den Tokat Kalhânesine getirilen bakırdan Tokat'taki Kazgancı esnafına ayrılan bakırda nevbet usûlune uymayan esnafa yönelik ihtâr mahiyetinde buyruldu kaydı da mevcuttur.⁴⁰⁷ Tereklerde yer alan kazgan, mangal, fener, sini ve şamdan gibi hammaddesi bakır olan madenlerin varlığı Tokat'ta bakır işlemeciliği konusunda fikir vermektedir.

19. yy. Osmanlısında temel para birimi kuruş ve paraydı. Cihâdiye, Zolota, Riyal gibi gümüş sikkeler ile özellikle büyük ticârî işlerde kullanılan İstanbul, Fındık, Zehr-i Mahbûb, Trablus, Tunus ve Cezayir altınları, Macar, İspanyol ve Yıldız altını gibi yerli yabancı altın cinsleri de para yerine kullanılmaktaydı.⁴⁰⁸ 22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil

⁴⁰⁴ Nurcan Abacı, *agt*, s.73.

⁴⁰⁵ Mehmet Genç, *age*, s.288.

⁴⁰⁶ TŞS 22, 28/1 Nühâs nakliyesi için gelen emr-i âlidir. 140/1 Nühâs nakliyesi için gelen emr-i âlî kaydıdır. 29/1 Nühâs i'âmı kaydı. 141/3 Hisse-i Tokat ma'a el-nevâhî ber-taksîm-i hazeriyye.

⁴⁰⁷ TŞS 22, 34/2 Kazgancı esnafı'nın nevbet işlemleri için ma'den emîni tarafından gelen buyruldu kaydıdır.

⁴⁰⁸ TŞS 22, 86 Altun için gelen emr-i âlidir.

Defterinde tereke hesaplamalarının kuruş, para ve meblâğ üzerinden yapıldığı görülmektedir. Değer bakımından 1 kuruş 40 para ya da 120 meblağa denk gelmektedir.⁴⁰⁹

Tablo 58:22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicil Defterinde Yer Alan Paraların H. 1233 / M. 1817 yılında Guruş ve Para Cinsinden Karşılığı

Cinsi	Fiyatı
Yaldız Altını	13 kuruş
Macar Altını	12,5 kuruş
Fındık Altını	10,5 kuruş
İstanbul Altını	8 kuruş
Mısır Altını	7 kuruş
Fındık rubiyesi	110 para
Macar Cinsi Kıramis Altını	12 kuruş 10 para
İkisi bir yerde kıramis Altını	23 kuruş
Sekizi bir yerde İspanya Altını ⁴¹⁰	93 kuruş
Riyâlin üç nev’i	5,5 kuruş 10 para
Avârız	5,5 kuruş
Cihâdiye ⁴¹¹	-
Yetmişlik	1 kuruş 30 para
Doksanlık 23 adet	51 kuruş 30 para
Bacaklı altın 20 adet	270 kuruş
Cezayir rub‘iyesi	3 kuruş

1812 Bükreş Antlaşması ile sona eren Osmanlı-Rus savaşının getirdiği ekonomik tahribatı geçiştirmek amacıyla devlet, halk arasında geçerli olan altın değerlerini

⁴⁰⁹ Mustafa Öztürk, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi”, *Türkler*, C. 10 Ankara 2002 s. 810.

⁴¹⁰ Mustafa Öztürk, agmd. s.815. 1820 yılında altınlara yeni fiyat ayarlaması yapılmış ve aynı yılın temmuzunda yayınlanan emirle İspanya altını tedavülden kaldırılarak bu altınlara sahip olanlara bu altının kendi fiyatı karşılığında darphâneye verilmesi istenmiştir.

⁴¹¹ TŞS 22, 86 numaralı belgede “Cihâdiye altını” husûsunda herhangi bir fiyat kaydı bulunmayıp sadece “darbhâne-i âmîremde kat’ olunduğu fiyât-ı asliye üzere alınıb virilüb” şeklinde kayıt bulunmaktadır. 1820 yılında belirlenen fiyatı itibarıyla Cihâdiye’nin değeri 5 kuruş’dur. Diğer taraftan defterdeki 1/12 numaralı belgede altmışlık, ikilik ve yüzlük ve çârye cinsi altınlar içinde yine “darbhâne-âmîre kat’ olunduğu fiyât-ı asliyesi üzere alınıb virilen” şeklinde kayıt konularak fiyatı zikredilmemiştir. Ancak bu altın çeşitleri tereklerde fiyatlandırılmış bizde terekelerdeki fiyatları esâs alarak tabloda belirttik.

resmîleştirmiştir. İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilindeki 1/12 ve 86 numaralı belgelerden yola çıkarak hazırladığımız yukarıdaki tablodaki altın fiyatları 1814'ten 1819 yılına kadar bu düzeyde kalmıştır.⁴¹²

3.6.2.2.1. Nemçe (Avusturya) Tüccarlarıyla Yapılan Ahid-Nâme-i Hümayûn

İncelediğimiz defterde altın fiyatlarına uygulanan narhın yanı sıra Avusturya (Nemçe) Devleti tüccârlarıyla olan ahid nâme-i hümayûn gereğince Nemçe tüccârlarının kendi memleketlerinden ve diğer memleketlerden getirip sattıkları ve kendi memleketlerine götürüp sattıkları emti'alar için % 3'lük gümrük esâsı göz önüne alınarak tarife defteri tanzim edilmiş ve bu tarife bir fermanla Tokat ve bağlı gümrüklere bildirilmiştir.⁴¹³ Yeniden düzenlenen bu tarifeye göre; alınıp-satılacak emtia', eşya ve erzâkın, isimleri, ölçüleri ve fiyatları listelenerek 22 Numaralı deftere kaydedilmiştir.⁴¹⁴ Defterde listelenen emtia', eşyâ ve erzâkın isimleri, alınıp-satılacak ölçüleri ve fiyatları aşağıda yer alan tablodaki gibidir.

Tablo 59:Nemçe (Avusturya) Tüccârlarıyla Yapılan Ahid Nâme-i Hümayûn'da Yer Alan Eşya-yı Mütenevvi'â ve Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Civa	1 kıyye	12 + 08 zamm = 20 akçe
Makara tel	top	3 + 4,5 zamm = 7,5 akçe
Kâfûrî	1 kıyye	18 + 17 zamm = 35 akçe
Dibâ	1 zirâ'	21 + 19 zamm = 40 akçe
Sade hatayi ve sade atlas venedik	1 zirâ'	05 + 04 zamm = 09 akçe
Telli hatayi venedik	1 zirâ'	12 + 13 zamm = 25 akçe
Atlas kalurisin	1 zirâ'	9 + 3 zamm = 12 akçe
Sade kemhâ-i venedik ve françe sa'ir	1 zirâ'	12 + 10 zamm = 22 akçe
Telli atlas ve tellice üstüfe ve telli kemhâ-i venedik	1 zirâ'	15 + 15 zamm = 30 akçe
Telli kadife yasdık venedik	1 çift	240 + 220 zamm = 460 akçe
Sade kadife yasdık	1 çift	36 + 46 zamm = 82 akçe

⁴¹² Mustafa Öztürk, agmd., s. 815.

⁴¹³ TŞS 22, 130/2.

⁴¹⁴ TŞS 22, 131.

Sade sandal ve canfes ve...yetime	1 zirâ'	05 + 04 zamm = 09 akçe
Sade sandal ve canfes ve ve yetime çubuklu ve çiçekli	1 zirâ'	11 tefavüt yoktur. Akçe
Çubuklu ve çiçekli atlas	1 zirâ'	15 tefavüt yoktur. Akçe
Ekli hâre	1 zirâ'	8 + 12 zamm = 20 akçe
Eksiz hâre	1 zirâ'	4 + 6 zamm = 10 akçe
Sade kadife	1 zirâ'	15 + 12 zamm = 28 akçe
Telli kadife	1 zirâ'	21 + 37 zamm = 58 akçe
Sade iskaki ve üstüfe	1 zirâ'	12 + 10 zamm = 22 akçe
Telli iskaki ve üstüfe	1 zirâ'	30 + 30 zamm = 60 akçe
Havele enmer kablı üstüfe	1 zirâ'	45 + 65 zamm = 110 akçe
Ekli birincek efrenci	1 kağad 2 yetme	66 + 57 zamm = 123 akçe
İğne boncuk efrencî	1 kağad 2 yetme	45 + 35 zamm = 80 akçe
Kenevir ve beyaz beste-i nemçe	1 top	51 zamm ve tefâvüt yoktur. Akçe
.....	1 adet	1 + 1 zamm = 2 akçe
Zîr-i kehribar	1 kıyye	150 + 110 zamm = 260 akçe
Ham kehribar	1 kıyye	300 + 240 zamm = 540 akçe
İğne topra (torba)	50.000 adet	180 akçe + 075 zamm = 255 akçe
Toplu iğne	1 kağad	3,5 + 1,5 zamm = 05 akçe
Esfidaç venedik iki sandığı bez	1 kantar	144 + 041 zamm = 185 akçe
Olta	1 kağad	3 + 2 zamm = 5 akçe
İsfidaç felemenk	kantar	72 + 108 zamm = 170 akçe
Çelik	1 kantar	54 + 76 zamm = 130 akçe
Fes-i fengî	1 deste	36 + 04 zamm = 40 akçe
Memâlik-i efrenciye getürdükde ber-vech-i esâmî gümrüğü âlâ Fes-i tunus	1 deste kıymet	55? 75 = 200 akçe
Memâlik-i efrenciye getürdükde ber- vech-i esâmî gümrüğü alâ Fes tunus-ı kebîr	1 deste kıymet	222,5?800 akçe
Barata-i venedik ve kepçe-i? nemçe	1 deste	24 + 26 zamm = 50 akçe
Beyaz teneke ingiliz	1 sandık 225 adet	90 + 120 zamm = 210 akçe

Beyaz takke nemçe	450....	144 + 144 zamm = 288 akçe
Çakı ve mikras-ı nemçe	1 deste	2 + 6 zamm = 8 akçe
Semm-i kade	1 kıyye	02 + 3 zamm = 5 akçe
Aselbend	1 kıyye	18 + 12 zamm = 30 akçe
Anbar	1 miskal	12 + 24 zamm = 36 akçe
Lacivet boya	1 kıyye	4 + 2 zamm = 6 akçe
Zincifre	1 kıyye	21 + 19 zamm = 40 akçe
Kaya boncuğu	1 kıyye	2 + 2 zamm = 4 akçe
....boncuk	1 kağad	9 + 8 zamm = 17 akçe
Kaşkarale	1 kıyye	36 bu def'a tanzim akçe
Kırmız	1 kıyye	120 + 120 zamm = 240 akçe
Kadife şerit ve çiçekli harîr şerit	top	10 + 20 zamm = 30 akçe
Sade harîr şerit	1 top	6 + 14 zamm = 20 akçe
Şâyak-ı trieste	1 deste	188 + 112 zamm = 290 akçe
Şâyak-ı İngiliz	1 deste	540 akçe bu def'a idhal olundu.
Şâyak-ı fransız	1 deste	270 akçe bu def'a idhal olundu.
Kanakana	1 kıyye	12 + 21 zamm = 33 akçe
Çıngırak	1 kantar	12 + 14 zamm = 26 akçe
Çıtan bacak nemçe	1 deste 24 adet	27 akçe bu def'a idhal olundu.
Çöp-i çini	1 kıyye	4,5 + 5,5 zamm = 10 akçe
Çıtan bacak İngiliz	Deste 24 adet	10 + 40 zamm = 50 akçe
Kala'a kaşık	1 deste 12 adet	5 + 5 zamm = 10 akçe
Yaldızlı kağad	1 top	30 + 30 zamm = 60 akçe
Kağad la'ib	1 deste	3 + 5 zamm = 8 akçe
Kağad-ı Ceneviz	1 denk 32 top	180 + 040 zamm = 220 akçe
Kağad	1 top	4,5 + 7,5 zamm = 12 akçe
Hoşab-ı barutla kebîr harbuç	1 top	9 + 12 zamm = 21 akçe
Kağad yazı	1 top	09 + 16 zamm = 25 akçe
Tenkâr	1 kıyye	10 + 05 zamm = 15 akçe
.....trieste ve	1 kıyye	20 + 10 zamm = 30 akçe
Kâzib pul ve.....	1 kıyye (bu def'a kıyye hesabıyla tanzîm olunmuştur.)	165 akçe
Havyar	Kantar	060 + 140 zamm = 200 akçe

Kırmızı havyar	Kantar	100 akçe bu def'a idhal olundu.
Zerdeçav ⁴¹⁵	1 kantar	150 + 130 zamm = 280 akçe
Teymür tahta ve kepçe ve taba ve saç	1 kıyye	1 + 3 zamm = 4 akçe
Tüfenk namlusu nemçe	1 adet	09 + 22 zamm = 31 akçe
Pıştov namlusu	1 çift	09 + 22 zamm = 31 akçe
Dendân-ı mâhî	1 kıyye	24 + 26 zamm = 50 akçe
Rişte-i penbe-i ingiliz	1 kıyye	27 + 19 zamm = 46 akçe
Yüksük	1 kağad 12 deste	12 + 06 zamm = 18 akçe
Felemenk ...	1 kıyye	3 + 5 zamm = 8 akçe
Rişte-i pere hindî	1 kıyye	54 + 26 zamm = 70 akçe
Boya-yı rişte bayağı	1 kıyye	36 + 34 zamm = 70 akçe
Rişte berevenedik	1 kıyye	18 + 19 zamm = 37 akçe
Rişte-i nemçe	1 kıyye	9 + 11 zamm = 20 akçe
Maden tel	1 kıyye	14,5 + 21,5 zamm = 35,5 akçe
Teymür tel	1 kantar	90 + 45 zamm = 135 akçe
Tanbura tel	1 kutu	20 + 20 zamm = 40 akçe
Makreme-i trieste-i ince	1 deste 12 adet	18 + 08 zamm = 26 akçe
Makreme-i françe	1 deste 12 adet	36 + 18 zamm = 54 akçe
Hasır makreme	1 deste 12 adet	54 + 29 zamm = 83 akçe
Ahen-i....	1 kantar	27 + 23 zamm = 50 akçe
Darceye çiçeği	1 kıyye	15 + 13 zamm = 28 akçe
Kakule	1 kıyye	30 + 10 zamm = 40 akçe
Civid-i ingiliz ve hindî ve yeni dünya	1 kıyye	18 + 32 zamm = 50 akçe
Civid-i lahor	1 kıyye	54 + 36 zamm = 90 akçe
.....	1 kıyye	120 + 120 zamm = 240 akçe
Kalıptan ve şerid ve saçak	miskâl	2,5 + 1 zamm = 3,5 akçe
Havlıcan	1 kıyye	3 + 3 zamm = 6 akçe
Karanfil	1 kıyye	36 + 04 zamm = 40 akçe
Kalemkârî çit felemenk	Top 32 zirâ'	120 + 90 zamm = 210 akçe
Kalemkârî çit ingiliz	Top 32 zirâ'	210 akçe bu def'a idhal olundu.
Çit-i ingiliz	1 top 24 zirâ'	170 akçe

⁴¹⁵ Zerdeçav (Zerdeçal) : Hint Safranı

Çit-i nemçe ve kebîr	1 top 36 zirâ'	220 akçe bu def'a idhal olundu.
Çit-i nemçe ve sagîr	1 top 18 zirâ'	130 akçe
Çit-i bec	1 top	24 + 10 zamm = 34 akçe
Bec-kârî basma yorgan yüzü	1 adet	09 + 16 zamm = 25 akçe
Tahtalık boya	1 kıyye	9 + 6 zamm = 15 akçe
Sarı teneke ve tel	1 kıyye	7 + 9 zamm = 16 akçe
Çıplak ayna	1 sandık 60 adet	120 + 080 zamm = 200 akçe
Orta cam venedik	Sandık 600 adet	181 + 040 zamm = 220 akçe
Cam bec fason	10 kantar	0720 + 1080 zamm = 1800 akçe
Cam sagîr venedik	1 sandık 600 adet	90 + 20 zamm = 110 akçe
Kuyumcu iğnesi	1 deste 12 adet	04 + 02 zamm = 06 akçe
Cam nim venedik	Zirâ' 1 sandık	270 + 230 zamm = 500 akçe
Cam rengamiz	1 sandık 600 adet	180 + 150 zamm = 330 akçe
Cam havale orta	Sandık 600 adet	240 + 160 zamm = 400 akçe
Cam havale sagîr	Sandık 600 adet	180 + 150 zamm = 330 akçe
Bakam ba'd nakbel? ve dal ve feztatûf?	1 kantar	120 + 312 zamm = 432 akçe

Avusturya tüccârlarıyla yapılan ahid-nâme'deki bu ürünler Osmanlı Devleti'nin ithalat ve ihracatına konu olan emtia'ları ve fiyatlarını göstermesinin yanında 19. yüzyıl dünyasında ticaret mallarının neler olduğuna dair bazı fikirler vermektedir.

3.6.2.2.2. Tokat Esnafı'nın Pazarladığı Ürünler, Satıldığı Ölçüler ve Fiyatları

İncelediğimiz defterdeki 66/1 numaralı belgede Tokat esnafının pazarladığı ürünlere uygulanmış narh kayıtları mevcuttur. Aşağıdaki tablolarda Tokat esnafının pazarladığı ürünleri ve fiyatlarını gösterdik.

Tablo 60:Unlu Mâmüller ve Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Nân-ı azîz (ekmek)	1 kıyye	11 meblâğ
Çörek	400 dirhem	22 meblâğ
Simit	400 dirhem	22 meblâğ
Gâhî (şekerli simit)	400 dirhem	44 meblâğ
Kadayıf	1 kıyye	18 meblâğ

Tokat'ta tüketilen unlu mamüllerin; türleri, satıldıkları ölçüler ve fiyatlarının anlaşılması bakımından önemli bir kayıttır.

Tablo 61:Et ve Sakatat Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Lahm-ı ganem (küçükbaş hayvan eti)	1 kıyye	20 para
Sâfi kuyruk	1 kıyye	para
Kelle 1 ve Paça 1	-	10 para
Ciğer	-	10 para
Munbâr	-	6 para

Kasaplarda küçükbaş hayvanların, et ve kuyruğu ağırlığı esâs alınarak, ciğer, işkembeleri, kelle ve paçaları adetleri esâs alınarak fiyatlandırıldığı görülmektedir.

Tablo 62:Bakkal ve Manav Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Revgân-ı sade	1 kıyye	80 para
Revgân-ı zeyt	1 kıyye	150 para
Revgân-ı bezîr	1 kıyye	68 para
Revgân-ı şîr	1 kıyye	para
Tosya pirinci	1 kıyye	48 para
Niksar pirinci	1 kıyye	38 para
Yunt pirinci	1 kıyye	42 para
Girit sabunu	1 kıyye	140 para
Yerlü sabun	1 kıyye	120 para
Canik aseli	1 kıyye	40 para
Yerlü asel	1 kıyye	80 para
Şem'-i asel	1 kıyye	7 guruş
Ceviz içi	1 kıyye	32 para
Zile'nin çalma pekmezi	1 kıyye	44 para
Yerlü pekmez	1 kıyye	18 para
Nazilli incir	1 kıyye	44 para

Besni üzümü	1 kıyye	38 para
Hurma	1 kıyye	para
Zile leblebisi	1 kıyye	20 para
Sivas tuzu	1 kıyye	6 para
Bozok tuzu	1 kıyye	4 para
Yaprak-ı hınna	1 kıyye	80 para
Sarımsak	1 kıyye	8 para
Yoğurt	1 kıyye	6 para
Küp peynir	1 kıyye	40 para
Tulum peyniri	1 kıyye	36 para
Yerlü pastırma	1 kıyye	para
Deve inciri	1 kıyye	para
Çakıl şab	1 kıyye	64 para
Fındık	1 kıyye	30 para
Rezâki üzüm	1 kıyye	48 para
Şem‘-i revgân-ı kebîr	1 kıyye	para
Mısır şekeri	1 kıyye	6,5 kuruş
İzmir şekeri	1 kıyye	6,5 kuruş
Kaya şab	1 kıyye	-

Bakkallarda satılan ürünlere bakıldığında yerli ürünlerin yanı sıra dışardan ve günümüzde Tokat’ın ilçe durumunda olan yerlerinden gelen ürünlerin bakkal raflarında yer bulduğu görülmektedir. Örneğin; Zile’de leblebi üretimi, Niksar’da pirinç tarımı yapıldığı görülmektedir. Yerli pekmezin yanı sıra Zile pekmezinin raflarda olduğu görülmektedir. Uzak yerlerden gelen ürünler olarak da Girit sabunu, Mısır şekeri ve İzmir şekeri, Besni üzümü, Nazilli inciri, Tosya pirinci, Yunt pirinci, Canik aseli ve Arap coğrafyasına has bir ürün olan hurmanın bulunması bu bölgelerle ticârî ilişki kurulduğunun somut örnekleridir. Yukarıda belirttiğimiz gibi Niksar pirincinin 1 kıyyesinin 38 paraya Tosya (Kastamonu) pirincinin 48 paraya ve Yunt (Manisa) pirincinin ise 42 para olarak fiyatlandırıldığı görülmektedir. Aynı ürünlerde görülen bu fiyat değişiklikleri kalite farkından kaynaklanacağı gibi nakliye masrafından da kaynaklanabilir. Bakkal raflarında yerli *asel*’in bulunuyor olması Tokat’ta arıcılık faaliyetinin yürütüldüğünü sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 63:Pamuk Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Adana penbesi bâzîrgana narh	1 kıyye	533 meblâğ
Hirfet-i hallâcân	1 kıyye	533 + 107 = 640 eksilme kâr ücret
Çiğ penbe	1 kıyye	533 meblâğ
Beher çeyreği	-	80 + ma'ada 01 meblâğ = 81
Erzurum penbesi bazîrgâne narh beher kantariye	-	7'şer 100 kuruşa
Hirfet-i hallâcân	1 adet	155 + 129 = 184 eksilme kâr ve ücret
Beher çeyreği	-	23 müsa'ade + 03 = 26

Pamuk fiyatlarına bakıldığında bu dönemde Tokat'ta Adana pamuğu ve Erzurum pamuğunun işlendiği anlaşılmaktadır.

Tablo 64:Kirişçi Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Hallâc kirişi	1 adet	para
Nisvân kirişi	1 adet	para
Keçeciyan kirişi	1 adet	20 para
Tozanlu kirişi	Aded	7 para

Kiriş fiyatlarıyla ilgili kayıtlar incelendiğinde kirişlerin adet olarak hesaplandığı görülmekle birlikte, Keçeci ve Tozonlu kirişi haricindeki Nisvân ve Hallâc kirişlerinin fiyatlarının kaydedilmediği görülmektedir.

Tablo 65:Na'lçacı Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Çekü na'lça	1 giyim	Para
Otuzlu na'lça	1 giyim	Para
Ellilik na'lça	1 giyim	Para
Beş pûrlü na'lça	1 giyim	Para

Na'lça kesenâ yetmiş paraya izin verildiği	-	-

Tablo 66:Na'iband Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
At na'lı	Giyim	64 para + 20 müsa'ade = 84
Katır na'lı	Giyim	60 para + 20 müsa'ade = 80
Merkeb na'lı	1 giyim	36 para + 10 eski na'lı sahibine verilmek üzere müsa'ade = 46

Nal fiyatlarının giyim olarak hesaplandığı defterde nalbantların eski nalı da belli bir ücret karşılığında tamir ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 67:Demirci Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Çatalbaş-ı Kebîr	100 adet	20 para
Çatalbaş-ı sagîr	100 adet	10 para
Kara mih	1 kıyye	64 para
Pervâz mihı	100 adet	Para
Dolap mihı	-	Para
Pencere takımı	-	Para
Pullu kapı harcı	-	Para
Kafes harcı	-	Para
Sacayağı	-	Para
Saban teymürü	-	Para

Demircilerin çivi satmakla birlikte sattıkları ürünleri adet ve kıyye üzerinden hesapladıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 68:Keçeci Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat

Sagîr ve kebîr-i â'lâ ve kuru olmak üzere	1 adet	105 para
Sagîr keçe bir buçuk kıyye olmak üzere	-	-

Tablo 69: Setenci Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Ücret-i sehâk gendüm	Keyl	32 para
Sehâk bulgur	Keyl	32 para
Horasân	Keyl	48 para
Acı kireç	Keyl	Para
Ücret-i âsiyâb	Keyl	32 para yevmiyesi sahibine
Alçı kireç	Keyl	16 para

Tablo 70: Kiremitçi ve Çömlekçi Fiyatları

Ürün	Satıldığı Ölçü	Fiyat
Tavan kiremidi ve devr ve şişe beher bini	-	-
Tabân kiremidi	1 adet	-
Sagîr desti	1 adet	-
Orta desti	1 adet	-
Kebîr desti	1 adet	-
Sekek	1 adet	-
Bardak	1 adet	-
Kol künkü	1 adet	-
Oğulbey künkü	1 adet	-
Paşa künkü	1 adet	-
Kâriz künkü	1 adet	-
Mirûr ve übûr	-	-

Kiremitçilerin, bugün büz diye bilinen malzeme olan künk türlerinin yanı sıra taban ve tavan kiremitleri sattıkları; çömlekçilerin de bardak, testi gibi toprak eşyalar sattıkları görülmektedir.

3.6.2.3. Tarım ve Hayvancılık

22 Numaralı Tokat Şer'iyye Sicil defterinde Tokat'ta yetiştirilen tarım ürünleri arasında buğday (hınta) ve arpa (şa'ir)'nın önemli yer tuttuğu görülmektedir. Niksar pirinci de Tokat'ta üretilen ve tüketilen tarım ürünlerindendir. Bu ürünlerin haricinde tereke kayıtlarında üzüm bağlarına ait kayıtlar oldukça geniş yer işgal etmektedir.

Tokat'ta dericilik ve dokumacılık sanayilerinin gelişmesiyle bağlantılı olarak bu sektörlerin hammadde ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Tokat'ta hayvancılığın yapılmakta olduğu anlaşılmaktadır. İncelediğimiz defterde Tokat'ta yetiştirilen hayvanlar ve bu hayvanlarla ilgili eşyaları aşağıdaki tabloda gösterdik.

Tablo 71: Tokat'ta Yetiştirilen Hayvanlar ve Hayvancılıkla İlgili Aletler

Bargır	Ufak davar	Camuş öküzü	Semer
Merkeb	Kaz	Kısrak	Camus ineği
Katır	Oğlak	Esb	Kara sığır
Kara sığır ineği	Toklu	Eğer ma'a üzengi	Kurda merkeb
Düve	Kurde bargir	Kırmızı eğer keçesi	İpek esb başlık
Kara sığır öküzü	Tay ⁴¹⁶ ma'a takım	Aksak katır	Esb takımı
Dana	Erzurum rahtı	Kır esb	Kuzu
Eğer keçesi	Kovan	Balak	Keçi

Tokat'ta ulaşım ve taşımacılıkta kullanılan at (bargır, esb), merkeb, katır gibi koşum hayvanlarının yanı sıra inek, öküz ve manda gibi et, süt, deri ve kazurratından yararlanılan hayvanlar da yetiştirilmekteydi. İneğin süttten kesilen yavrusuna dana, iki yaşına ulaşmış sığıra düve adı verilmektedir. Manda yavrusuna da balak ya da palaz denilmektedir.⁴¹⁷ Defterde zikredilen küçükbaş hayvanlar; davar, keçi, oğlak, tokludur.

⁴¹⁶ Tay: üç yaşına kadar olan at yavrusu.

⁴¹⁷ (<https://www.nedirmedemek.com/>) (E.T: 08. 04. 2022 / 20.30)

Tokat'ta bakkal ürünleri arasında yerli balın zikredilmesi, Tokat'ta arıcılık faaliyetlerinin olduğunu göstermektedir. Lakin incelediğimiz defterde yalnızca bir terekede 5 adet kovana rastlanmıştır.⁴¹⁸

Defterde koşum takımlarına da rastlanmıştır. Koşum takımlarından raht; at takımıdır. Üzengi ise eyerin iki tarafında asılı olan, hayvana binildiğinde binen kişinin ayaklarını buraya koyarak dengede durmasını sağlayan halkanın adıdır. İncelediğimiz defterdeki binek takımları arasında Erzurum rahtının bulunması Erzurum ve Tokat arasındaki ticârî ilişki potansiyeli konusunda fikir vermektedir. Yine defterdeki 193/3 numaralı Çulha Artin'e ait ibrâ hüccetinde 1 adet kazdan bahsedilmiş olması Tokat'ta kanatlı hayvanlarında yetiştirildiğine işaret etmektedir.

3.6.2.4. Emlak Fiyatları

İncelediğimiz 22 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicil Defterinin ihtiva ettiği dönemdeki tereke kayıtlarından ölen kişilerin sahip oldukları gayrîmenkûl varlıkları hakkında da önemli bilgiler yer almaktadır. Defterdeki tereke sahiplerinden birçoğunun ev, bağ ve bahçe sahibi olduğu görülmektedir. Diğer taraftan menkûl ve gayrimenkûl sahipleri gerektiğinde mallarını satabiliyorlardı. Alım-satım işlemleri "*bey'-i bât-ı sahîh-i şer'i*"de yani mahkemede günümüzdeki noter mukavelesinin karşılığı olan "*bey' hücceti*" ile yapılmaktaydı. İncelediğimiz defterde birçok bey' hücceti örneğine rastlanmaktadır.⁴¹⁹

İncelediğimiz defterdeki terekelerde yer alan ev, bağ ve bahçelerin mevkî ve fiyatları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 72: Tokat'ta Menzil (Ev) Fiyatları

Evin Durumu	Bulunduğu Mahalle	Değeri
Menzil 1 kît'a	Yazıcık	150 kuruş
Menzil 1 bâb	Veled-i Aynî	700 kuruş
Menzil 1 bâb	El-Hâc İvâz Paşa	3000 kuruş
Menzil	Rüstem Çelebi	1000 kuruş
Menzil 1 bâb	Yar Ahmet	3000 kuruş

⁴¹⁸TŞS 22, 58/1 Abdullah'ın defteri kayıdır.

⁴¹⁹TŞS 22, 153/3 Bey' hüccetidir.

Nıfs Menzil	Ka'be Mescit	500 kuruş
Menzil bahçesiyle	Akdeğirmen	1100 kuruş
Menzil 1 bâb	Suiçmez	600 kuruş
Dâhiliyeli ve Hariciyeli Menzil 1 bâb	Rüstem Çelebi	2000 kuruş
Menzil	Mihmad Hacib	450 kuruş
Dahiliyeli ve Hariciyeli Konak 1 bâb bahçesiyle nıfs hisse	Yaş Meydan	15500 kuruş
Menzil 1 bâb	Debbâğhâne-i Cedîd	600 kuruş
Menzil 1 bâb	Çaşnigir	200 kuruş
Menzil 1 bâb	Mihmad Hacip	550 kuruş
Nıfs Menzil	Çay	185 kuruş
Menzil bahçesiyle	Akdeğirmen	1000 kuruş
Menzil bahçesiyle	Mahmut Paşa	1000 kuruş
Nıfs menzil	-	400 kuruş
Menzil 1 bâb	Sovukpınâr-ı Müslim	1000 kuruş
Menzil	Hoca İbrahim	1200 kuruş
Menzil 1 bâb	Muslihiddîn	45 kuruş
Menzil	Yazıcık	500 kuruş
Menzil 1 bâb	Hoca Ahmed	250 kuruş
Menzil bahçesiyle	Menice	15000 kuruş
Menzil bahçesiyle 1 bâb	Çay	270 kuruş
Menzil bahçesiyle 1 bâb	Akdeğirmen	3000 kuruş
Menzil 1 bâb	Hoca Ahmed	700 kuruş
Nıfs menzil	Yaş Meydan	8000 kuruş
Dâhiliyeli Hariciyeli menzil 1 bâb bahçesiyle	Yaş Meydan	4061,5 kuruş
Bir bâb menzil'de bir oda ile iki sekü bağçe	Akdeğirmen-i Müslim	400 kuruş
Nıfs Menzil	Debbâğhâne-i Atık	500 kuruş
Hariciyeli ve Dâhiliyeli 1 bâb Menzil bahçesiyle	Yaş Meydan	17123 kuruş

Dâhiliyeli ve Hariciyeli Menzil	Cedîd	2500 kuruş
Menzil 1 bâb	Mihmad Hacib	200 kuruş

Yukardaki tabloda gösterdiğimiz menzil fiyatlarına bakıldığında değeri en yüksek olan evin 17123 kuruşla Yaş Meydan Mahallesinde yer aldığı görülmektedir. Diğer taraftan bedeli en düşük evin de 45 kuruş ile Muhlisiddin Mahallesinde yer aldığı görülmektedir.

Tablo 73: Tokat'ta Bağ ve Bahçe Fiyatları

Taşınmazın Cinsi	Bulunduğu Mevki	Değeri
Bağçe 1 kıt'a	Çağa Gölü	3000 kuruş
Harab kumluk	Kumluklar	50 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Derbent	500 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Derbent	400 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Kabili Çayı	1200 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Vartebet Seküsü	100 kuruş
Bağ	Akbayır	150 kuruş
Bağçe 1 kıt'a	Mahmut Paşa Mahallesi	800 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Biskeni	50 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Gülüzme	200 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Hazine Deresi	400 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Mal Kayası	700 kuruş
Dâhiliyeli ve Hariciyeli Bağ	Çay	2500 kuruş
Nıfs bağçe	Mahmut Paşa	80 kuruş
Bağ	Çay	10 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Hazine Dersi	250 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Haydarhane	1500 kuruş
Bağçe	Çağagölü	850 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Kemer	400 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Kemer	60 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Kaşıkcı Deresi	70 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Gülüzme	600 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Mal Kayası	4000 kuruş

Bağ 1 kıt'a	Etrâf-ı şehir	10 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Ahmaklar	80 kuruş
Bağçe 1 kıt'a	Beybağı	1600 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Vartebet seküsü	800 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Mal Kayası	7 kuruş
Bağçe 1 kıt'a	Çağagölü	1500 kuruş
Müstakil Bağ	Doğancı	1000 kuruş
Bağ 1 kıt'a	Kabili Çayı	300 kuruş

Yukarıdaki tablolarda Tokat'ta ev, bağ ve bahçe fiyatlarını gösterdik. Bu fiyatların ortaya çıkmasında evlerin; yer, eski yahut yeni oluşu ve büyüklükleri gibi husûsların etkili olduğu söylenebilir. Ancak defterdeki kayıtlarda bu husûslara yönelik veriler bulunmamaktadır.

3.7. Vergiler

Osmanlı Devleti'nde tatbîk edilen vergi sistemi özellikle Gülhâne-i Hatt-ı Hümayûnu (3 Kasım 1839) diğer bir deyişle Tanzimât Fermanı'nın ilânına değin İslâm Hukûku'nun etkisiyle uygulamaya konulan Şer'î vergiler ile devletin iktisâdî durumuna göre çeşitli konularda konulan Örfî vergiler olarak iki grupta toplanıyordu. İhtiyaç halinde Padişahın vergilendirme yetkisini kullanması, geçici olarak uygulamaya konulan vergilerin sürekli hale gelmesi neticesinde artan örfî vergiler, halkın üzerinde ağır yük oluşturmuştur. Halk bu ağır vergileri benimsemese de zorunluluktan dolayı ödemiştir. Ancak bu vergilere karşı zaman zaman isyan hareketler meydana gelmiştir.

Aşâr: Toprak mahsullerinden şer'an alınan ondalıktır. Öşr-i Şer'î vergisinin çoğuldur. Hasat döneminde arazîden elde edilen üründen aynî olarak alınırdı. Bu vergiyi tahsîl edenlere müş'ir de denilmektedir.⁴²⁰ Öşür, Müslümanlardan alınan vergi olup, Gayrimüslimler öşürle mükellef değildir. Aşâr vergisi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet gelirlerinin yaklaşık üçte birine denk gelmesine rağmen 1925'te aşârın yerine ikâme edilecek Mahsûlât-ı Araziyye Vergisi Hakkında Kanun ile Aşâr vergisi kaldırılmıştır.⁴²¹ İncelediğimiz defterde öşür vergisine evkâf defterlerinde

⁴²⁰ Ahmet Vefik, *Tekâlif-i Kavâidi*, Matbaa-i Kader, İstanbul 1328, s. 18.

⁴²¹ Ahmet Tabakoğlu, "Aşâr", *TDVİA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 100-103.

rastlanmaktadır. Bu defterlerde ekseriyetle vakıf arazîlerinden elde edilen öşür mahsulatının kayıtları vardır. Bu kayıtları Vakıflar başlığı altında gösterdik.

Cizye: İslâm devletlerinde ve Osmanlı Devleti’nde Gayrimüslim erkeklerden askerlik hizmeti karşılığında alınan vergidir.⁴²² Şer’i vergilerden olan cizye, 14-65 yaş aralığındaki vücut ve akılca sağlam olan gayrimüslim erkeklerden askere gitmeme karşılığında alınan vergiydi. Osmanlılar, Şer’i hukûk gereğince kadın, çocuk, kör, mâlul, işsiz ve fakîr kimseleri bu vergiden muaf tuttular. Cizye için düzenli olarak her üç senede bir “*nev-yâfte yılı*” genel bir teftiş yapılarak ölenler kayıttan düşölüp, gözden kaçtığı için deftere işlenmeyenler ile cizye ödeme mükellefi durumuna gelenler yani bâliğ olanlar “*nev-yâfte*” olarak deftere ilâve edilirdi.⁴²³ Cizye, Gayrimüslim erkeklerden askerlik hizmeti karşılığında alındığı için bu vergi şahsî vergi mahiyetindedir. Vergi defterlerinde cizye üç kategoride değerlendiriliyordu; Çalışan yoksullar (ednâ)dan 12 dirhem, vasat gelirli olanlar (evsât)dan 24 dirhem ve ekonomik geliri yüksek olanlar yani hali vakti yerinde olanlar (â’lâ)dan 48 dirhem gümüş alınmaktaydı. Ancak, Osmanlılar ekseriyetle bu vergiyi hane başına eşit olarak aldılar, miktarı da bir altın yahut bunun gümüş akçe olarak karşılığıydı.⁴²⁴ Ancak, incelediğimiz dönemde cizye, gümüş (sîm) olarak değil guruş olarak alınmıştır. İncelediğimiz 22 numaralı defterde Tokat’a ait bir adet cizye evrâkı bulunmaktadır.⁴²⁵ Defterdeki cizye evrâkı, ednâ; 400 kuruş, evsât; 4500 kuruş, â’lâ; 300 kuruş olup yekûnen 5400 kuruş olarak kaydedilmiştir. Bu kayıтта en yüksek hissenin 4500 kuruş ile vasat gelirli olan evsât grubuna ait olduğu görölmektedir.

1856 yılında ilân edilen Islahat Fermanı Osmanlı tebaasında eşitlik prensibini getirmişti. Eşitlik gereğince cizye vergisi kaldırılmış, böylece Gayrimüslimlerin de askerlik yapma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Gayrimüslimlerden belirli bir vergi alınmak suretiyle askerlik hizmetinden muafiyetlerini sağlamak için “bedel-i askerî” adında bir vergi kararlaştırılmıştır. Böylece cizye vergisi, mahiyet değıştirerek bedel-i askerî adı altında 1907 yılına kadar devâm etmiştir.⁴²⁶

⁴²² Ahmet Vefik, age, s. 23.

⁴²³ Halil İncalcık, “Cizye”, *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 45-48.

⁴²⁴ Aynı yer.

⁴²⁵ TŞS 22, 1/4 Boğça cizye-i Tokat tâbi‘ Sivas fi gurre-i muharrem 1233.

⁴²⁶ Halil İncalcık, agmd, s. 45-48.

Salyâne ve Tevzî‘ Defterleri: Osmanlı Devleti’nde 17. yüzyıl başlarından 1839 Tanzimat Fermanı’nın ilânına kadar hem merkez hem taşrada devlet idaresi ve mâlî yapısında önemli değişiklikler oldu. Taşra mâlî yapısındaki en önemli değişiklik 18. yüzyıl ilk yarısında tüm Osmanlı taşrasında kurumsallaşarak ortaya çıkan vilâyet masraflarının örfî vergiler olarak tevzî‘ defterleri diğer adıyla salyâne defterleri aracılığıyla toplanmasıdır. Buradaki tevzî‘ tabiri yerel masrafların örfî vergiler olarak vilâyet halkına taksim edilmesi anlamını taşımaktadır. Bu defterlere vilâyet masraf defterleri denildiği gibi ale’l-hisâb defterleri de denilmektedir.⁴²⁷ İncelediğimiz 22 Numaralı defterde salyâne vergisiyle alakalı olarak; “*Rizeli Tuzcu-oğluna Gidecek Asker Masârifi*” , “*Masârîfât*” , “*Tozanlu Nâhiyesinin Sâlyâne Defteri Kaydıdır.*” ve “*Masarîfât*” kayıtları vardır.⁴²⁸

Adet-i Ağnam Vergisi: Şer‘î vergilerden olan âdet-i ağnâm küçükbaş hayvan sahiplerinden alınan bir vergi olup; resm-i ganem ve bazı sancak kânunnâmelerinde âdet-i zekât olarak da isimlendirilmektedir. Ağnam; genellikle koyun doğum yaptıktan sonra Nisan ve Mayıs aylarında alınır, kuzulu koyun kuzusuyla hesaplanırdı. Adet-i Ağnâm mukata‘ası 17. özellikle 18. yüzyıllarda hazinenin önemli kalemi haline geldi ve düzenli gelirler arasına girdi. Bu vergi bazı yeni düzenlemelerle Tanzimât Fermânından sonra da alınmaya devam edildi. Hatta Cumhuriyet devrinde “hayvan sayım vergisi” adıyla alınmaya devam edilmiş 1962 yılında ise tamamen kaldırıldı.⁴²⁹

İncelediğimiz defterde; H.1232/ M.1816 senesinde hayvanbaşı beşer kuruşdan ikibin beşyüz baş hayvan sayısıyl Tokat hissesine isabet eden ağnam vergisi yükümlülüğü **7096,5 kuruş** olarak kaydedilmiştir.⁴³⁰ Diğer taraftan; H. 1233 / M.1817 senesinde hayvan başı beşer kuruştan ikibin beşyüz hayvan sayısıyl Tokat sehmine isabet eden ağnam vergi yükümlülüğü **2946,5 kuruş** olarak kaydedilmiştir.⁴³¹ Defterdeki 117/1 numaralı belgede ağnam toplamakla görevli kişilerin öteden beri ola gelenden ziyâde ağnam talebinde bulunmaları sonucu; Tokat kazâsına bağlı Bizeri, Ulalı, Geve ve Cami‘lû köylerinin ahalileri tarafından yapılan şikâyetler üzerine kadime mugâyir ağnam talebinde bulunulmasının önüne geçilmesi ve ağnamın gereği gibi toplanması husûsunda

⁴²⁷ Ali Açık ve Abdurrahman Sağır, “Salyâne Defterleri”, s.95-96.

⁴²⁸ TŞS 22, 39/2 ve 41/1 ve 64/1 ve 101/1

⁴²⁹ Feridun Emecen, “Ağnam Resmi” *TDVİA*, C. 1, İstanbul 1988, s.478-479.

⁴³⁰ TŞS 22, 27/1, 41/1 Masârîfât.

⁴³¹ TŞS 22, 63/1.

bir fermân yayınlandığı görülmektedir.⁴³² 1227 ve 1228 yıllarına ait adet-i ağnam bakayasını için gelen ferman kaydı da mevcuttur.⁴³³ Bu fermana bakıldığında; 1227 senesinden 12500 kuruş'dan 2248 kuruş bakaya kaldığı ve 1228 senesinde lazım gelen 12500 kuruş ağnam ile birlikte toplam 14748 kuruş ağnamın bakaya kaldığı görülmektedir.

İmdâd-ı Hazeriyye: Savaş olmadığı zamanlarda bütçe açığını kapatmak için ahaliden tahsil olunan vergilere verilen addır. İmdâd-ı seferiyye ve imdâd-ı hazeriyye hükmen birbirinin aynısı olup bazı vilâyet defterlerinde ikisi birbirinden tefrik edilememektedir. Bu iki vergi de örfî vergilerden olup Rûz-ı Hızır ve Rûz-ı Kasım olmak suretiyle yılda iki taksit şeklinde halka tevzî' edilirdi. Bu vergilerle alakalı memurlar ve halkın ileri gelenlerinin huzurunda Şer'î mahkemece tescil edilip tevzî' defterine kaydedilirdi.⁴³⁴ İncelediğimiz 22 Numaralı sicilde H.1232/ M. 1816 senesinde Tokat kazâsına isâbet iden imdâd-ı hazeriyye hissesi **2040 kuruş** olarak kaydedilmiştir.⁴³⁵ H.1233 M.1817 senesinde Tokat'ın hissesine düşen imdâd-ı hazeriyyenin taksid-i evvel hissesi'nin **2041 kuruş** olarak kaydedildiği görülmektedir.⁴³⁶

Avâriz ve Bedel-i Nüzûl Vergisi: Fevkâlâde hallerde bilhassâ savaş sebebiyle alınan vergiye verilen isimdir. Bu verginin Osmanlı Devleti'nde ne zaman ihdas olunduğu kesinlik kazanmasa da Fatih zamanına ait kayıtlarda bu vergiden bahsedilmiştir.⁴³⁷ Bu bilgi Osmanlı Devleti'nde avâriz vergisinin eskiye dayandığını göstermektedir. Bu vergi hane başına alınan bir vergiydi. Nüzûl vergisi avâriz vergisinin devâmı niteliğinde olmasından dolayı bu verginin tarh ve tahsilinde avâriz hanesi temel alınmaktaydı.⁴³⁸ Önceleri olağanüstü durumlarda alınan bu vergi 17. yüzyılın ilk yarısından itibaren düzenli vergi haline getirilmiş, Tanzimatla birlikte kaldırılmıştır.⁴³⁹ İncelediğimiz

⁴³² TŞS 22, 117/1 Tokat kazâsından Bizeri ve Ulalı ve Gevle ve evvelinde Cami'lü karyesi ahâlilerine müte'allik emr-i âlî kayıdır.

⁴³³ TŞS 22, 70/1 Yirmi yedi ve yirmi sekiz senelerinin aded-i ağnâm bakâyasını için gelen emr-i âlî kayıdır.

⁴³⁴ Mehmet Zeki Pakalın, *age II*, s.63.

⁴³⁵ TŞS 22, 41/1 Masârifât

⁴³⁶ TŞS 22, 62/1.

⁴³⁷ Mehmet Zeki Pakalın, *age I*, s.112.

⁴³⁸ Süleyman Polat, "Osmanlı Devletinde Nüzûl Vergisinin Teşkili Ve Gelişimi: XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomisini Nüzul Vergisi Üzerinden Değerlendirmek", *Belleten*, C.82, S.295, Aralık 2018 s.829-862.

⁴³⁹ Mehmet Zeki Pakalın, *age I*, s.113.

defterdeki 1233 senesine ait avârız ve nüzûl vergisinin Tokat ve nahiyelerine **5809 kuruş** olarak tevzî‘ olunduğu görülmektedir.⁴⁴⁰

Zahire Temini: Osmanlılar ihtiyaç olması halinde eyalet, sancak ve kazalardan narh fiyatı üzerinden mübâya‘a (satın alma) yoluyla zahire temin edebiliyordu. Bu işlem gerçekleştirileceği zaman merkezden ilgilere hitaben bir fermân yayınlanmaktaydı.⁴⁴¹ İncelediğimiz 22 Numaralı defterde zahire teminiyle alakalı olarak iki adet ferman kaydı mevcuttur.⁴⁴²

3.8. SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili H.1232-1233 / M. 1816-1817-1818 yıllarına ait olup Tokat’ın o dönemdeki sosyal, ekonomik, kültürel, siyâsi ve askerî yapısıyla ilgili Osmanlı Devleti’nin resmî olarak tuttuğu kayıtları içermektedir.

İncelediğimiz dönemde Tokat, Sivas sancağına bağlı kaza olup voyvoda tabir olunan idâreciler tarafından yönetilmektedir. Dönemin Voyvodası Derviş Ali Ağa’dır. Vezir statülerindeki Sivas Valileri ise 1232 yılında Osman Paşa ve 1233 yılında ise El-Hâc Ali Paşa, 18 Şevvâl 1233 tarihi itibariyle de Lütî Paşa’dır. Tokat kazâsında statü bakımından en üst rütbeli yönetici kadıdır. Tokat’ın kadısı Şeyh-zâde Es-Seyyîd Mustafa’dır. Tokat Kadılığı Osmanlı Devleti tarafından “ber-vech-i ocaklık yahut “arpalık” olarak mazûl (azledilmiş) kazaskerlere veriliyordu. Tokat Kazâsı’nın nâ’ibliği, Es-Seyyîd Dürri-zâde Abdullah Efendi tarafından, 1232 yılı Şaban ayından itibaren İbrahim Şerif’e, 1233 yılı Safer’inden itibaren de Ali Sabit Efendi’ye tevdi edilmiştir. H. 1232 / M. 1816 Rebiü’l-evvel’inde Tokat Müftüsü Müftî-zâde Es-Seyyîd Mehmed Efendi olup H. 1233 / M.1817 Rebiü’l-evvel’inde Es-Seyyîd Osman Efendi bu göreve getirilmiştir. Dönemin Şeyhülislâmı Es-Seyyîd Zeynel Âbidin Efendi, Nakîbü’l-Eşrâf Kâ’imâkamı Salih Efendi idi. Haremeyn-i Şerifeyn evkâfı nâzırı Hâfız İsa Ağa, Haremeyn-i Şerifeyn müfettişi Es-Seyyîd İbrahim Beg, Haremeyn-i Şerifeyn müftüsü ise müderrîsîn-i kirâmdan mevlâna Es-Seyyîd Halil ve Tophâne-i Âmire Nâzırı El-Hâc Mustafa Reşid olduğu anlaşılmaktadır. Yine incelediğimiz yıllarda cânib-i ser-askerî ve

⁴⁴⁰ TŞS 22, 73/1 Avârız defteri kayıdır.

⁴⁴¹ Mehmet Beşirli, *age*, s.293.

⁴⁴² TŞS 22, 36/1 numaralı “Mübâya‘a için gelen emr-i âlî.” ve 118/3 numaralı Dergâh-ı Mu‘allâm gedüklülerinden Ali-zâde mecduhu yediyle mübâya‘a için gelen emr-i âlî kayıdır.

aynı zamanda vezir olan Erzurum valileri H.1233 Muharrem’inde Celâleddîn Devletlû Mehmed Paşa, H. 1233 Şevvâl’inde ise Ahmet Paşa’dır. Diğer taraftan Tokat’ta vefât eden Esbâk (önceki) Erzurum Valisi İbrahim Paşa metrûkatının vereselerine terk olunması için 1 adet ferman ve 1 adet de fermân mûcibince metrûkât defter kaydına rastlanmaktadır. Trabzon Vâlisi Süleyman Paşa, Kastamonu ve Bolu ve Virânşehir mutasarrıfı vezîr Es-Seyyîd Ali Paşa’dır. Yeniçeri Ağası Abdullah Hasan Ağa ve Tokat yeniçeri serdârının Hüseyin Ağa olduğu anlaşılmaktadır.

1816-1817 yıllarına ait 22 Numaralı Sicil’de Tokat Merkezinde toplam 78 mahallenin ismi yer almıştır. Tokat kazâsına bağlı; Kafirni, Komanat, Tozanlu, Yıldız, Dönekse-âbâd olmak üzere 5 nâhiye bulunmaktadır. Tozanlu’ya bağlı 48, Kafirni’ye bağlı 41, Komanat’a bağlı 43, Yıldız’a bağlı 12, Dönekse-âbâd’a bağlı 9 köy kaydı bulunmaktadır. Salyâne kayıtlarındaki tevzî‘ rakamlarına bakıldığında en büyük hissenin Tozanlu’ya ait olması Tozanlu’nun Tokat’a bağlı en büyük nâhiye olduğuna işâret etmektedir. Tokat’ta mahalle isimlerinin yanı sıra yoğunlukla dükkânların olduğu sokaklar ve bağların yoğunlaştığı mevkîler vardır. Ayrıca 22 Numaralı defterde, Tokat’taki bağ, bahçe ve ev fiyatlarıyla beraber hanlara ilişkin kayıtlar da bulunmaktadır.

İncelediğimiz defterden Tokat’taki, sosyal hayat, Müslîm ve Gayrimüslim ilişkileri, aile yapısı husûslarında çıkarımlar yapılabilir. Defterdeki belgelerde Tokat’ta Müslîm ve Gayrimüslimler birlikte yaşamakta oldukları, karşılıklı alışveriş yaptıkları, borç alıp verdikleri, mahkemede birbirilerine şahitlik yaptıkları açıkça görülmektedir. Defterdeki terekelerde giyim ve günlük hayatta kullanılan eşyaların iki toplum arasında benzerlik gösterdiği dahası Gayrimüslîm kadınların da Müslüman kadınlar gibi mehr aldıkları görülmektedir. Defterde ihtida yani din değiştirmeye ilgili kayıtlara da rastlanmaktadır. Cârîye kavramına iki belgede rastlanmakta olup bu câriyelerden birinin tereke sahibinden çocuğu olduğu ve bu çocuğa terekeden hisse ayrıldığı görülmektedir. Tokat’taki aile yapısı genel olarak çekirdek aile yapısına dayanmakta olup çocuk sayısı ekseriyetle 1 ya da 2 olduğu görülmekte. Poligami (çok eşlilik)ye de rastlanmakta olup iki eşlilerin sayısı 4’dür.

22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicilinde Tokat’taki İslâm hukûkunun işleyişinin nasıl olduğu hakkında önemli kayıtlar vardır. Bu kayıtlara; yetim çocuklara vasî ataması nafaka ve kisve-baha takdir edilmesi, kocası ölen kadının önceden mehr almamışsa

terekeden mehr hissesi alması, tereke taksiminde en yüksek hissenin erkek ve anne karnındaki çocuğa verilmesi örnek verilebilir. İncelediğimiz defterde vakıf kayıtları, boşanma davaları ve nişan bozulmasıyla alakalı dava ve belge örnekleri de mevcuttur. Diğer taraftan gayrimüslimlerin de miras taksimi, boşanma vs. davalar için şer'i mahkemeye müracaat ettikleri İslâm hukukundan yararlandıkları görülmektedir.

Tokat'ın, İmparatorluk içerisinde dokumacıkta iyi bir yerde olmasına karşın Osmanlı iç pazarında Şam ve Halep gibi şehirlerden gelen kumaşları yoğun olarak tükettiği, dış piyasalardan da Acemkâri gibi kumaşları yoğun olarak tükettiği terekelerde açıkça görülmektedir. Kumaşlar içerisinde Isparta yöresine has bir kumaş olan *peten*'in pahalı bir kumaş türü olduğunu söylemek mümkündür. Seramik eşyalara bakıldığında ağırlıklı olarak Kütahya'ya has seramiklerin kullanıldığı görülmektedir.

İncelediğimiz defterde, Tokat'ta esnaflara ait fiyatlar, emlak ve bağ fiyatları alakalı birçok örnek vardır. Bu örnekler, bize esnafın pazarladığı ürünlerin fiyatları, emlak, bağ ve bahçe fiyatları hakkında mukayeseli bilgiler verecek kadar detaylıdır. Defterde o dönemde geçerli olan para birimi kuruş, para ve meblâğdır. Defterde ayrıntılı bir şekilde yer alan unsurlardan birisi de terekelerde altın, ziynet eşyaları, iplik ve kumaşların ölçülerinin verilmiş olmasıdır. Bu da Osmanlı Devleti'nde; kumaş, iplik, altın ve gıda maddelerinin hangi ölçülerle satıldığını anlamamızı sağlamaktadır.

Defterdeki belgelerden, Tokat'ta tarım ve hayvancılığın gelişmiş olduğu, hayvancılığa paralel olarak dericilik faaliyetlerinin gelişmiş olduğu görülmektedir.

Tokat, bakır işlemeciliği konusunda da önemli bir yere sahiptir. Ergani'den getirilen bakırın Tokat Kalhânesinde işlenip, Samsun iskelesinden yüklenecek İstanbul'a ulaştırılmaktadır. İstanbul'a taşınan bakırın özellikle gemi kaplaması ve silah üretiminde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Merkezi emirlerin de yer aldığı defterde Osmanlı Devleti'nin 1816-1817 yıllarında herhangi bir devletle savaş yapmadığı anlaşılmaktadır. Nemçe (Avusturya) ile yapılan gümrük anlaşmasıyla ilgili ferman ve gümrükten geçecek malların fiyatları kaydedilmiştir. Diğer taraftan İran elçisi Muhib Ali Han'ın İstanbul'a giderken fil ile Tokat'ta konakladığı kaydedilmiştir.

İnceldiğimiz 22 Numaralı defterde Tokat Mukata‘asıyla ilgili kayıtlar da mevcuttur. Tokat Voyvodalığı için gelen ferman ve voyvodalık şartnamesi gibi belgelerden Tokat Mukata‘asının iltizam gelirinin rub‘ 1/4 hissesi III. Selim’in kız kardeşi Beyhan Sultan’a ait olduğu anlaşılmaktadır. Tokat Voyvodası Katır-oğlu Veys Beğ hakkında çıkan yolsuzluk iddialarını tahkik için yayınlanan bir ferman ve bu iddiaları araştırmak üzere görevlendirilen heyetin tahkikâtını konu alan belgeler vardır.⁴⁴³ Yapılan tahkikât neticesinde iddiaların doğruluğu anlaşılmış ve “*Katırcı-oğlu Veys Beg’in Emvâl ve Emlâkı’nın Fûruht Olunması İçün Gelen Emr-i Âlî*” başlığıyla bir ferman yayınlanmıştır. Öte taraftan Sivas Vâlisi Ali Paşa’nın sarayına yapılan saldırıyı konu alan ferman kayıtları ve Rize’de Tuzcu-oğlu Memiş isminde bir eşkıyanın isyân etmesi neticesinde ahz ve i‘dâmını konu alan ferman ve buyuruldu ve masarifât kayıtları bulunmaktadır.

Osmanlı Devleti döneminde Tokat’ı araştırmak ve Tokat hakkında yeni veriler elde etmek gâyesiyle hazırladığımız bu tez; H. 1232 - 1233 / M. 1816 - 1817 - 1818 yıllarına tekâbül eden 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili’ndeki belgelerin özetleri ve tahlîl çalışmasından ibârettir. Defterde, Kadının kazâdaki görevleri bağlamında Şer‘iyye Siciline kaydedilmiş yerel nitelikli belgeler ve merkezden gelen evrakların kaydedilmiş olması defteri muhtevâ bakımından oldukça zenginleştirmiştir. Araştırmamıza konu olan 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili, topografik, folklorik, filolojik ve müzecilik alanında çalışanlar araştırmacılar açısından da zengin malzemeler ihtivâ etmektedir.

Araştırmamıza konu alan defteri diplomatik açıdan değerlendirerek, Osmanlı Devleti’nin sosyal ve siyâsal yapısında bu belgelerin önemini açıklamaya çalıştık. Defterdeki belgelerden yola çıkarak belgeleri şekil ve muhtevâ bakımından tetkîk edip yeni veriler ve çıkarımlar elde etmeye çalıştık. İhtiyaç hâlinde defterdeki bazı belgeleri tablolarla bazı belgeleri ise asıl metinlerinden alıntılar yaparak belgeleri şekil ve muhtevâ bakımından açıklayarak örneklendirmeye çalıştık.

Hazırladığımız 22 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicili çalışmasıyla bu sahada çalışan araştırmacılara kaynak teşkil etmenin yanı sıra okuyuculara tarihsel süreklilik algısı

⁴⁴³ TŞS 22, 31/2 “...bâ-emr-i âlî taraf-ı hazret-i saltanât-ı senîyyeden rü’yet-i muhâsebeye me’mûr sâbık sipâhiler kâtibi atufetlû Mehmed Remzî Efendi hazretleri ma ‘rifeti ve ma ‘rifet-i şer‘ ve bi’l-cümle vücûh-ı ahâlî ve fukarâ ittifaklarıyla voyvoda-yı merkûm muvâcehesinde yegân yegân muhâbesi...”

kazandırarak özelde Tokat tarihinin, genelde de Osmanlı Tarihi'nin anlaşılmasına küçükte olsa katkı sağlamak amacını ve umudunu taşımaktayız.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BELGE ÖZETLERİ

Belge No: 1/1

Belgenin Konusu: Narh

Belgenin Tarihi: Fi 8 Şevvâl sene 1232 (21 Ağustos 1817)

Özet: Erzurum Pamuğuna uygulanan narhı konu alan kayıttır.

Belge No: 1/2

Belgenin Konusu: İrsâl kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Şevvâl 1233 (01 Eylül 1818)

Özet: Keban madeninden Tezzâr Ahmet Ağa ile gönderilen bir yük sikkenin İstanbul'a gönderilmesine dair kayıttır.

Belge No: 1/3

Belgenin Konusu: Tahrîr Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Zilka'ade 1233(23 Eylül 1818)

Özet: Tokat'ın ileri gelenleri ve menzircilerin hazır olduğu mecliste, Tokat Menzilhânesine gelen ulakların, Turhal Menzilhânesinin kapalı olmasından dolayı Tokat Menzilhânesinden Amasya Menzilhânesine kadar olan mesafede menzil işlerinden sorumlu olan Hüseyin Ağa'ya gereken menzil masrafların ödenmesine dair tahrîr kaydır.

Belge No: 1/4

Belgenin Konusu: Tokat'a ait Cizye Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre Muharrem 1233(11 Kasım 1817)

Özet: Tokat'a ait Cizye evrâkında; Âlâ (yüksek) 300, evsat (orta) 4500, ednâ (düşük) 400, toplam 5400 olarak kayıtlıdır.

Belge No: 1/5

Belgenin Konusu: İhtida.

Belgenin Tarihi: 13 Rebiü'l-ahîr 1233 (20 Şubat 1818)

Özet: Karahisar'da yaşayan Yan oğlu Esber isimli şahsın Müslüman olduğu ve isminin Hüseyin olarak değiştirildiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/6

Belgenin Konusu: Af kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 12 Safer 1233(22 Aralık 1817)

Özet: Horuş Mahallesinde yaşayan Güle Mehmet'in kızı Dudu işlediği zinâ suçundan tövbe ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/7

Belgenin Konusu: Mürûr Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 14 Safer 1233 (24 Aralık 1817)

Özet: 1233 senesi Safer ayının 14. gününde İran elçisi Muhip Ali Han'ın Tokat'a geldiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/8

Belgenin Konusu: İrsâl kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Muharrem 1233 (13 Kasım 1817)

Özet: Erzurum'dan İstanbul'a gidecek yedi yük hazinenin Nuh ve İbrahim isimli tatarların maiyetleriyle güvenli bir şekilde Tokat'a geldiği ve yanlarına görevliler tayin edilerek İstanbul'a gönderildiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/9

Belgenin Konusu: Af kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Cemâziye'l-evvel 1233 (27 Mart 1818)

Özet: Kaya Mahallesinde yaşayan Hüseyin kızı Emetullah'ın işlediği zina suçundan tövbe ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/10

Belgenin Konusu: Vekâlet Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Rebiü'l-ahîr sene 1232(26 Şubat 1817)

Özet: El-Hâc Halil'in kızı Dudu'nun hissesi olan dükkânların satışı için amcası El-Hâc Veys Beg'i vekil tayin etmesine dair kayıttır.

Belge No: 1/11

Belgenin Konusu: Halâs Tezkîresi.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Rebiü'l-evvel 1233 (19 Ocak 1818)

Özet: 1233 senesine ait toplam 4150 kuruşluk ağnam bedelinin Ömer Ağa'dan teslim aldığına dair kayıttır.

Belge No: 1/12

Belgenin Konusu: Ferman

Belgenin Tarihi: Evâhîr-i Şa‘bân 1232 (14 Temmuz 1817)

Özet: Anadolu’nun sol kolunun sonuna kadar olan yol güzergâhındaki vezirlere hitaben yazılmış bu ferman: Fındık altını, İstanbul, Macar, Fındık rubiyyesi, yaldız altını, Macar altunu, Kıramis altunu, ikisi bir yerde kıramis altunu, sekizi bir yerde İspanyol altını gibi altın çeşitlerine uygulanan narhı konu almaktadır. Belgenin devamında da bahsi geçen altınların belirlenen değerin üstünde satılmaması tenbih edildikten sonra fermanın Gedüklü Hasan Beg ile Tokat mahkemesine gönderildiği bilgisi verilmektedir.

Belge No: 1/13

Belgenin Konusu: İhtida.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Receb sene 1233 (31 Mayıs 1818)

Özet: Komanat Nahiyesine Bağlı Bizeri köyünde yaşayan Panek oğlu Ağya’nın müslüman olduğu ve isminin Ali olarak değiştirildiğine dair kayıttır.

Belge No: 1/14

Belgenin Konusu: Af kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Rebiü’l-evvel 1233 (04 Nisan 1818)

Özet: Kaya Mahallesiinde yaşayan Penbeci Mustafa’nın kızı Rukiye’nin işlediği zina suçundan tövbe ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 2/1

Belgenin Konusu: Tokat ve Şarkîpâre hisselerine düşen ağnam bedeli.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Rebiü’l-evvel 1233 (27 Ocak 1818)

Özet: Tokat ve Şarkîpâre hisselerine düşen toplam 7968,5 kuruşluk ağnam bedelinin hazine görevlilerine tamamen teslim edildiğine dair kayıttır.

Belge No: 2/3

Belgenin Konusu: Halâs kaydı.

Belgenin Tarihi: Evâ'il-i şehri Cemâziye'l-evvel 1232 (02 Nisan 1817)

Özet: Maden-i Hümayûn Emîni Salih Paşa tarafından Nühas (Bakır) sarrafı tayin edilen görevlinin ve Tokat ahâlisinin, Tokat Voyvodası Üveys Beg'den alacak hakkıları vardır. Üveys Beg'in ölümüyle Tokat ahâlisi terekeden payını almış, sarrafa olan borç ödenecek kalmıştır. Tokat ahâlisi de Voyvoda Üveys Beg'in sarrafa ödeyeceği 6600 kuruşluk borcunu ödemiştir.

Belge No: 2/4

Belgenin Konusu: İrsâl kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Cemaziye'l-âhir 1233(29 Nisan 1818)

Özet: Sivas tarafından gelen altı yük hazînenin Osman Karakullukçu ve Salih Karakullukçu isimli görevliler ile Tokat'a gelişine dair kayıttır.

Belge No: 2/5

Belgenin Konusu: Tozanlu Salyânesi

Belgenin Tarihi: 1233

Özet: Toplanan meblâğın ve masarîfâtın listesi içeren kayıttır. Bu kayda göre toplam 1401 kuruş toplanmış, 150 kuruş hizmet, 150 kuruş harc-ı bâb, harc-ı buyuruldu ve sarrâfiyye'ye ayrılmıştır.

Belge No: 3/1

Belgenin Konusu: Tozanlu Salyânesi tahsilinin teslim ve halâs kaydı.

Belgenin Tarihi: 1233

Özet: Tozanlu Salyânesini toplamakla görevli Ali Alemdârın 1233 senesine ait Tozanlu salyânesinin masraflarıyla birlikte 1401 kuruşluk salyâne tutarını Şehir kethüdâsı Es-Seyyîd Hâfız Mehmed'e teslim ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 3/2

Belgenin Konusu: Mâl-ı hazeriyyenin teslim kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Receb 1233(23 Mayıs 1818)

Özet: Sivas Valisi Ali Paşa'nın 1233 yılına ait hazeriyye'nin 2. taksidini ilgili yere teslim ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 3/3

Belgenin Konusu: İrsâl kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Receb sene 1233 (17 Mayıs 1818)

Özet: Niğde Valisi Tatar Abdullah Ağa eliyle gönderilen nâme-i hümayûn ve dört sandık içindeki 32 ciltlik kitabın Sivas menzilhânesine ulaşmasıyla Sivas Valisi maiyetindeki haytabaşlılarıyla Deliklitaş tarafına gönderildiğine dair kayıttır.

Belge No: 3/4

Belgenin Konusu: Tahsil Makbuzu.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Receb 1233(07 Mayıs 1818)

Özet: 1232 senesinde eski Tokat Voyvodası Üveys Beg'e iltizam olunan Tokat ve Niksar'ın resm-i dîn, tütün ve penbe-i rişte ve koza vergilerinin idaresi için görevlendirilen İsmail Efendi'nin 3850 kuruşluk miktarı Tokat'ın yeni Voyvodası Derviş Ali'ye teslim ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 3/5

Belgenin Konusu: Vekâlet kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Şa‘bân 1233 (18 Haziran 1818)

Özet: Turhal’a bağlı Gülüd köyünde yaşayan Güle oğlu İsmail isimli şahsın hanımı Fatma’yı Tokat’taki Mahmutpaşa mahallesinde görmesine Mehmet Ağa’nın vekil edildiğine dair kayıttır.

Belge No: 4/1

Belgenin Konusu: Menzilhâne Nizâmı İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: 12 Zilhicce 1231 (03 Kasım 1816)

Özet: Gebze’den Bağdat’a kadar olan yerlerdeki devlet adamlarına hitaben yazılmış bu ferman’da, bahsi geçen güzergâh üzerindeki menzilhânelerde ortaya çıkan sorunlar ve çözümlerine yönelik emir kayıdır.

Belge No: 5/1

Belgenin Konusu: Hatib İbrahim Efendi’nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: 25 Cemaziye’l-âhir 1232 (12 Mayıs 1817)

Özet: Debbâğhâne-i Âtîk mahallesinde yaşayan İbrahim bin Hasan’ın ölmesi neticesinde terekesinin vârislere taksimini konu alan kayıttır. Bu kayda göre İbrahim’in vereseleri erkek kardeşlerinin kızları Osman kızı Şerife ve Ahmet kızı Şerife’dir. Tereke’nin toplam tutarı 3200 kuruştur. Bu miktardan 400 kuruşluk miktar zorunlu harcamalara ayrılmış, kalan 2700 kuruşluk miktar vereselere eşit miktarda taksim edilmiştir.

Belge No: 5/2

Belgenin Konusu: Menzilhâne’ye Müte‘allik Nizâm İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: 16 Cemaziye’l-âhir 1232(03 Mayıs 1817)

Özet: Tokat'dan Erzurum ve Kars güzergâhındaki menzilhânelerde ortaya çıkan sorunlar ve bu sorunların ortadan kaldırılması için verilen emirdir.

Belge No: 7/1

Belgenin Konusu: Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü'l-ahir 1232 (18 Mart 1817)

Özet: Tokat Kadısı ve voyvodasına hitaben Divân-ı Rûm (Sivas) ve Çorum'dan yazılan buyurulduda Tokat ve nahiyelerine ait adet-i ağnamı tahsil etmekle görevli Emir-zâde Es-Seyyîd Hasan Ağa'ya müdahale olunmamasına dair kayıttır.

Belge No: 8/1

Belgenin Konusu: Kapucu Bekir'e Müte'allik Defterdir.

Belgenin Tarihi: 21 Receb 1232 (06 Haziran 1817)

Özet: Yazıcık mahallesinde yaşayan Ebûbekir bin Mehmed'in ölmesi sonucu terekesinin hanımı Ayşe, yaşça küçük oğlu Mehmed'e taksimini konu alan kayıttır. Bu kayda göre toplam 230 kuruş tutarındaki terekeden 7 kuruşu zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 223 kuruşluk miktar varisler arasında taksim edilmiştir. Hanımı Ayşe'ye 27 kuruş 105 meblâğ, oğlu Mehmed'e 190 kuruş 15 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 8/2

Belgenin Konusu: Seridâr Agob'a Müte'allik Defterdir.

Belgenin Tarihi: 21 Receb 1232 (06 Haziran 1817)

Özet: Kâ'be Mescidi mahallesinde yaşayan Seridar Agob isimli zimmînin ölmesi neticesinde terekesinin tek varisi o an mecliste bulunmayan yaşça büyük oğlu Artin'e verilmesi ile ilgili kayıttır. Bu kayda göre 1440 kuruş tutarındaki tereke varidatından 83

kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1357 kuruş varis Artin'e verilmiştir.

Belge No: 9/1

Belgenin Konusu: Rizeli Memiş'in Ahz ve İ'dâm İçün Sûret-i Emr-i Âlî'dir.

Belgenin Tarihi: Evâsıt-ı Cemâziye'l-ahir 1232 (02 Mayıs 1817)

Özet: Sivas Valisi Osman Paşa ve Sivas'a bağlı kazâların ileri gelenlerine hitaben yazılan bu ferman'da; isyan eden Tuzcu-oğlu Memiş isimli eşkıya'nın Of tarafına firâr ettiği bildirilerek, eşkıya'nın yakalanmasına yönelik tedbir alınması, teslim alınınca da idam edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 9/2

Belgenin Konusu: Sûret-i Emr-i Âlî Mûcibince Sivas Vâlisi Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Receb sene 1232(27 Mayıs 1817)

Özet: Tokat Kadısı ve ileri gelenlerine hitaben Sivas'tan yazılan buyuruldu; isyan eden Tuzcu-oğlu Memiş'in yakalanması için harekete geçen Trabzon Valisi Süleyman Paşa'ya destek olunması için Tokat ve nahiye hisselerine isabet eden üçyüz yetmiş üç nefer piyâde'nin toplanarak Sivas'a gönderilmesini emreden kayıttır.

Belge No: 10/2

Belgenin Konusu: Tereke.

Belgenin Tarihi: 25 Receb 1232(10 Haziran 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan Arife isimli hâtûn'un ölmesi sonucu terekesinin kocası Salih, annesi Emine ve amca çocukları Mehmed ve o an mecliste olmayan Ahmed ibn-i Mustafa verilmesini konu alan kayıttır. Bu kayıtta toplam 730,5 kuruşluk tereke varidatından 399,5 kuruşluk zorunlu harcamalar ve borçları düşüldükten

sonra geriye kalan 331 kuruşluk miktarın vereselere taksimi yapılmıştır. Kocasına 106 kuruş 60 meblâğ, annesine 110 kuruş 40 meblâğ ve amca çocuklarının her birine 27 kuruş 70 meblâğ verilmiştir.

Belge No: 11/1

Belgenin Konusu: Tereke.

Belgenin Tarihi: 24 Receb 1232 (09 Haziran 1817)

Özet: Veled-i Aynî mahallesinde yaşayan Tacîr-oğlu Süleyman'ın ölmesi sonucu terekesinin hanımı Arife, oğlu Hasan ve yaşı küçük olan Zeynep'e verilmesiyle ilgili kayıttır. Bu kayda göre toplam 2367 kuruşluk tereke varidatından 256 kuruşluk zorunlu harcamalar çıkarıldıktan sonra geriye kalan 2111 kuruşluk miktar vereselere taksim edilmiştir. Hanımının hissesine 263 kuruş 105 meblâğ, oğlunun hissesine 1231 kuruş 50 meblâğ, kızının hissesine 615 kuruş 85 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 11/2

Belgenin Konusu: Harc Mustafa Alemdâr'ın Defteridir.

Belgenin Tarihi: 11 Receb 1232 (27 Mayıs 1817)

Özet: El-Hâc İvâz Paşa mahallesinde yaşayan Mustafa Alemdâr'ın ölmesi sonucu terekesinin hanımı Cemile, yaşça küçük oğlu Mehmed, yaşça büyük kızları Ayşe, Fatma, Emine ve yaşça küçük kızları Şerife, Âbide, Dudu, Nefise ve anne karnındaki bebeğe taksimini konu alan kayıttır. Toplam 8840 kuruş değerindeki tereke varidatından 933 kuruşluk zorunlu harcamalar ve borcu çıkarıldıktan sonra geriye kalan 7907 kuruş vereselere taksim edilmiştir. Hanımının hissesine 988 kuruş 45 meblâğ, yaşça küçük oğlunun hissesine 1257 kuruş 110 meblâğ, anne karnındaki bebeğin hissesine 1257 kuruş 110 meblâğ ve kızlarının her birine 628 kuruş 115 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 12/1

Belgenin Konusu: Ashaberte'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: 29 Receb 1232 (14 Haziran 1817)

Özet: Yar Ahmet mahallesinde yaşayan Ahsaberte isimli gayrimüslim kadının ölmesi sonucu 300 gurus değerindeki tereke varidatının kocası Kirkor veled-i Toris, yaşça küçük oğlu Avakim ve yaşça büyük kızı Takoka bint-i Bagos'a taksim edilmesini konu alan kayıttır. 300 kuruşluk varidattan 28 kuruşluk zorunlu harcamalar çıkarıldıktan sonra geriye kalan 268 kuruşluk miktar vereselere taksim edilmiştir. Kocasının hissesine 68 kuruş, oğlunun hissesine 126 kuruş, kızının hissesine 68 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 13/1

Belgenin Konusu: Hallâc Hâcî Osman'ın Defteridir.

Belgenin Tarihi: 26 Receb 1232 (11 Haziran 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan El-Hâc Osman'nın ölmesi sonucu terekesinin; hanımı Emine, o an mecliste olmayan yaşça büyük oğlu Şerif Mehmed, yaşça küçük oğlu Mustafa ve yaşça küçük kızları Fatma, Abide ve anne karnındaki bebeğe taksimini konu alan belgedir. Toplam 3280 kuruş tutarındaki tereke varidâtından 308 kuruş zorunlu harcamalar ve mehr-i müeccel çıkarıldıktan sonra 2972 kuruş vereselere taksim edilmiştir. Hanımının hissesine 371 kuruş 60 meblâğ, erkek çocukların herbirine ve anne karnındaki bebeğin hisselerine 650 kuruş 7 meblâğ, kızlarının herbirinin hissesine 325 kuruş 7 meblâğ isabet etmiştir. Kalan meblağ ise 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 14/1

Belgenin Konusu: İbkâ kaydı.

Belgenin Tarihi: Gurre-i Şaban 1232 (16 Haziran 1817)

Özet: Tokat Kazâsında Na'ib olan İbrahim Şerif'in görevini iyi yapmasından dolayı El-Fakîr Es-Seyyîd Abdullah Dürrî-zâde, 1232 yılı Şaban ayının ilk gününden itibaren İbrahim Efendi'nin niyabet görevine devam etmesini emretmiştir.

Belge No: 14/2

Belgenin Konusu: Menzilhâneye Mûte'allik Emr-i Âlî'dir.

Belgenin Tarihi: 15 Cemâziye'l-ahir 1232 (02 Mayıs 1817)

Özet: Sivas Valisi Osman Paşa ve Şam'dan İstanbul'a kadar olan yol güzergahındaki ilgili görevlilere hitaben yazılmış ferman'da, menzilhanelerde uygulanacak prosedür hatırlatılarak, prosedürün dışına çıkılmaması ve menzilhanelerde görülen sorunların çözülmesi emredilerek, fermanın Sadrazam odabaşısı Mehmet ile gönderildiği ifade edilmiştir.

Belge No: 15/1

Belgenin Konusu: Menzilhâneye Mûte'allik Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Safer 1232 (29 Aralık 1816)

Özet: Tokat, Amasya, Çorum, Erbaa, Niksar ve Sivas'a bağlı kazaların ilgili görevlilerine yazılmış buyuruldu da; ferman'da emredilmiş menzilhane kurallarının bahsi geçen yerlerde nasıl uygulanacağı açıklanmıştır.

Belge No: 15/2

Belgenin Konusu: Tokad ma'a el-nevâhi taksîm-i hazeriyye

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şa'bân 1232 (20 Haziran 1817)

Özet: 1232 senesinde ait ağnam bedeli her bir küçükbaş hayvandan 5 kuruş alınmak ve masraflar dahil edilmek kaydıyla 7096,5 kuruş olarak yazılmıştır.

Belge No: 16/1

Belgenin Konusu: Bedel-i Ağnâm İçün Gelen Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şa‘bân 1232 (22 Haziran 1817)

Özet: Sivas’dan; Tokat Na’ibi, voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu; Sivas mahkemesinden çıkmış pusulada Tokat ve nahiyelerine 4150 kuruş bedel-i ağnam ve 2946 kuruş masrafla toplam 7096,5 kuruş yazılı olduğu ifade edilerek, bu meblağın ilgili görevlilerce tahsil edilmesi istenmiş, buyuruldunun Alaybaşı Çavuşu Ahmet Ağa ile Tokat’a gönderildiği kaydedilmiştir.

Belge No: 16/2

Belgenin Konusu: Mâl-ı Hazeriyye’nin Taksîd-i Şahidî İçün Gelen Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Receb 1232 (27 Mayıs 1817)

Özet: Tokat kadısı ve voyvodası ve ileri gelenler hitaben yazılmış buyuruldu da; Receb ayında bildirilmiş mâl-ı hazeriyyenin ikinci taksidi için yazılmıştır. Belgenin başında Sivas mahkemesince masraflar dâhil edilerek düzenlenmiş, 2041 kuruş tutarındaki pusula kaydı vardır.

Belge No: 16/3

Belgenin Konusu: Tokat Voyvodası Üveys Beg İle Ahâlinin Muhasebeleri İçün Gelen Emr-i Âlî.

Belgenin Tarihi: Evâsıt-ı Receb 1232 (31 Mayıs 1817)

Özet: Sivas valisi Osman Paşa tarafından Tokat voyvodalığına tayin edilen Katırcı-oğlu Üveys Beg’in yaptığı yolsuzluk iddialarının araştırılması için İstanbul’dan Mehmet Remzi isimli şahsın görevlendirildiği Tokat’a gelerek konu hakkında araştırma yapacağı bildirilmiştir.

Belge No: 17/1

Belgenin Konusu: Telek Ohan’a Müte‘allik Hücçettir.

Belgenin Tarihi: 7 Şaban 1232 (22 Haziran 1817)

Özet: Keçeciler mahallesinde yaşayan İbrahim Almedâr ibn-i Ali isimli şahıs mahkemeye gelerek o an mecliste olmayan Ebronos veled-i Zeki'de 4 adet kara sığır ineği kıymeti olarak 170 kuruş alacağı olduğunu bu alışverişte de Ohan veled-i Kirkor'un kefil olduğunu beyan etmiştir. Bu durum Ohan'a sorulduğunda bu borca karşılık olarak çeşitli eşyalar verdiğini, İbrahim'in de borcunu ödediğini kabul ettiğini beyan etmiştir. Mahkeme bu beyanlardan yola çıkarak adil şahit olarak Mustafa ve Halil isimli şahısları dinlemiş, onlar da Ohan'ın verdiği ifadenin doğru olduğunu ifade etmişlerdir. Mahkeme de Ohan'ı haklı bularak ikisini mu'arazadan men etmiştir.

Belge No: 18/1

Belgenin Konusu: Almuslu Hasan Ağa'nın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Şaban 1232 (18 Haziran 1817)

Özet: Mahmut Paşa mahallesinde yaşayan Hasan Ağa ibn-i Abdurrahman isimli şahıs maktûlen fevt olması yani öldürülmesi sonucu terekesinin hanımları, Hafize ve Hatice, yaşça küçük kızı Ayşe ve anne baba bir kız kardeşi Hamide arasında paylaştırılmasını konu almaktadır. Toplam 1400 kuruş tutarındaki tereke varidatından, mehir, borçlar ve zorunlu harcamalara 465 kuruş düşülerek geriye kalan 935 kuruş varisler arasında taksim edilmiştir. Hasan Ağa'nın hanımlarının her birinin hissesine 58 kuruş 52 meblağ, kızının hissesine 467 kuruş 60 meblağ ve kız kardeşinin hissesine 350 kuruş 75 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 18/2

Belgenin Konusu: Salihâ Hâtun'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şaban 1232 (20 Haziran 1817)

Özet: Mahmut Paşa mahallesinde yaşayan Saliha isimli kadının ölmesi sonucunda terekesi, kocası Süleyman, yaşça küçük oğlu Abdurrahman ve yaşça küçük kızı Fatma arasında taksim edilmiştir. Toplam 960 kuruş tutarındaki tereke varidatından 29 kuruş

zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 931 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 239 kuruş 90 meblağ, oğlunun hissesine 465 kuruş 60 meblağ, kızının hissesine ise 232 kuruş 90 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 19/1

Belgenin Konusu: Topal Hüseyin Ağa'nın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Şaban 1232 (04 Temmuz 1817)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Hüseyin isimli şahıs öldükten sonra terekesi yanındaki yardımcısının erkek kardeşleri Atâullah bin El-Hâc Ali ve El-Hâc Hüseyin Efendi ibn-i El-Hâc Hasan'a ait olduğu ifade edilerek, toplam 546,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 166 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 380 kuruşluk miktar yukarda adı geçen kişilere eşit miktarda taksim edilmiştir.

Belge No: 19/2

Belgenin Konusu: El-Hâc Ömer'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Şaban 1232 (06 Temmuz 1817)

Özet: Çay-ı Zımmî mahallesinde yaşan El-Hâc Ömer ölünce terekesi hanımı Refiye, yaşça büyük oğulları Selman, Mustafa ve yaşça büyük kızları Emine ve Fatma arasında taksim edilmiştir. Toplam 180 kuruş tutuarındaki tereke varidatından zorunlu harcama ve mehir bedeli için 100 kuruş ayrılarak geriye kalan 60 kuruş varislere taksim edilmiştir. Hanımının hissesine 10 kuruş, oğullarının her birinin hissesine 23 kuruş 40 meblâğ, kızlarının her birine de 11 kuruş 80 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 20/1

Belgenin Konusu: Darendeli-oğlu Ali Efendi'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şaban 1232 (20 Haziran 1817)

Özet: Yar Ahmet mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd Molla Ali'nin ölmesi neticesinde terekesi Hanımları Rabia, Abide ve yaşça küçük oğlu Osman arasında taksim edilmiştir. Toplam 5439 kuruş tutarındaki tereke varidatı ve halktan 21861 kuruş tutarındaki alacağından 1538 kuruşluk zorunlu harcamalar ve hanımı Abide'nin mehir bedeli çıkarıldıktan sonra geriye kalan 25762 kuruş varisleri arasında taksim edilmiştir. Hanımlarının her birinin hissesine 1610 kuruş 15 meblâğ, oğlunun hissesine de 22541 kuruş 90 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 21/1

Belgenin Konusu: Hüseyin Ağa'nın Serdarlık Mektûbu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Ramazan 1232 (15 Temmuz 1817)

Özet: Yeniçeri Ağası Abdullah Hasan Ağa tarafından, Tokat ve Turhal kadılarına ve ilgililere hitaben yazılmış mektup kaydında; Hüseyin Ağa'nın kazâya serdar (komutan) tayin edildiği bildirilip, Hüseyin Ağa görevini yerine getirirken zorluk çıkarılmaması emredilmiştir.

Belge No: 22/1

Belgenin Konusu: Mürasele.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Şa'bân sene 1232 (14 Temmuz 1817)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Derviş Abdullah Dede ibn-i Derviş Mustafa isimli kişinin ölümünden itibaren evladlarına vakfettiği bahçeli evin yöneticilik meselesini konu almaktadır.

Belge No: 22/2

Belgenin Konusu: Derviş Abdullah Dede ibn-i Derviş Mustafa bin Ali Dede Vakfiyesi.

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel 1232 (02 Nisan 1817)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Derviş Abdullah Dede ibn-i Derviş Mustafa bin Ali Dede isimli şahsın, 2 katlı evini ve müstemîl bahçesini vakfetmesi ve vakfiye şartlarını konu alan kayıttır.

Belge No: 23/2

Belgenin Konusu: Fatma Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Ramazan 1232 (23 Temmuz 1817)

Özet: Ka'be Mescit mahallesinde yaşayan Fatma isimli kadının ölmesi sonucu terekesi o an mecliste olmayan Mehmet Emin ve yaşça küçük oğulları Mehmet ve Ahmet arasında taksim edilmiştir. Toplam 1303 kuruş tutarındaki tereke varidatından 121 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1182 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 295 kuruş 60 meblâğ ve çocuklarının her birinin hissesine 443 kuruş 30 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 24/1

Belgenin Konusu: İlbeglülerin Emridir.

Belgenin Tarihi: Fi 14 Receb 1232 (30 Mayıs 1817)

Özet: Tokat ve İlbeglü na'iblerine hitaben yazılmış fermana; İlbeglü kazâsı ahalileri, Tokat voyvodalığı dahilinde olmasına rağmen, Yanalak ve Kızılca ve Kızılcakışlakları'nın bulunduğu bölgenin idarecileri tarafından çeşitli bahanelerle vergi talebinde bulunduğunu İstanbul'a bildiren arzuhal yazdığı bilgisi verilerek, bu hususta hazine-i amirede yapılan araştırmalar sonucunda İlbeglülerin Tokat voyvodalığına bağlı olduğu tespit edilmiştir. Çukadaryâb Mehmet Şerif ile gönderilen bu fermana İlbeglü kazasına çeşitli bahaneler ile dışardan müdahalelerin önlenmesi emredilmiştir.

Belge No: 24/2

Belgenin Konusu: İlbeglü Ahâlilerine Müte'allik Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 14 Receb 1232 (30 Mayıs 1817)

Özet: Erzurum Valisi, Erzurum Kadısı, Sivas ve Tokat kadılarına hitaben yazılmış ferman'da; eskiden beri İlbeglülerin Erzurum dahilindeki yaylaklarından olan; Han, Çiftelik virani, Kavacık, Habil karyelerinde, bölge idarecileriyle çıkan sorunlar İstanbul'a bildirilmiş, bu sorunların çözülmesi için yapılan araştırmalar ve ortaya çıkan sonuç ilgili makamlara gönderilmiştir.

Belge No: 26/1

Belgenin Konusu: İlbeglü Kazâsının Hükmi-i Sultânîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 14 Receb 1232 (30 Mayıs 1817)

Özet: İlbeglü kazâsına, kazâ ahalisinden Şeker-oğlu Abdullah'ın boy beyi tayin edilmesini konu alan hükümdür.

Belge No: 26/2

Belgenin Konusu: Hükmi-i Sultânîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 14 Receb 1232 (30 Mayıs 1817)

Özet: Tokat Na'ibi ve voyvodasına hitaben yazılan hükümde; azl olduğu halde niyabet iddiasında olan Mehmet ve yanındaki Emin ve Conkarlı Yusuf'un kazâ ahâlilerine eziyet ettikleri bilgisi verilip, bahsi geçen şahısların eziyetlerine son verilmesi, halktan aldıkları ne varsa bunlardan alınıp halka geri verilmesi emredilmiştir.

Belge No: 26/3

Belgenin Konusu: Kayseriyeli-Oğlu Mehmed'in İtlâk Emridir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Şaban 1232 (14 Temmuz 1817)

Özet: Tokat na'ibine hitaben yazılmış ferman'da; Kayserili Gühercileci Mehmet, Tokat'a sürgün edilmiş, gühercile üretim mevsimi girip Mehmet Bey'in işletmesi atıl kalınca

Kayseri Mutasarrıfı Ahmet Bey, Gühercileci Mehmet'in uslanmış olduğunu ileri sürerek affını istemiş bu sebeple serbest bırakılmıştır.

Belge No: 27/1

Belgenin Konusu: Tokad ma'a el-nevâhi ber-taksîm-i hazeriyye

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şa'bân sene 1232(20 Haziran 1817)

Özet: 1232 senesine ait küçükbaş hayvan bedeli, her bir hayvan için 5 kuruş'tan hesaplanmak kaydıyla 2500 adet hayvan bedeli ve masrafları toplam 2946 kuruş olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 27/2

Belgenin Konusu: Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Ramazân 1232 (04 Temmuz 1817)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılmış, Cebecibaşı Es-Seyyîd Mehmed Ağa ile gönderilmiş buyuruldu da; 1232 senesine ait her küçükbaş hayvan'a 5 kuruş ağnam bedelinin Sivas mahkemesinden çıkmış pusulaya göre gereği gibi toplanması ve ilgili memura teslim edilmesi emredilmektedir.

Belge No: 27/3

Belgenin Konusu: Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Ramazân 1232 (27 Temmuz 1817)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu; İstanbul'dan gelen ferman gereğince Sâbık Sivas Valisi Osman Paşa'nın bu konuda görevli memur Ömer Kaşif Ağa nezâretinde Bursa'ya sürgün edildiği haberini konu almaktadır.

Belge No: 28/1

Belgenin Konusu: Nühâs Nakliyesi İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Gurre-i Receb 1232 (17 Mayıs 1817)

Özet: Tokat Na'ibi ve Tokat nühâs (Bakır) eminine hitaben yazılmış ferman; Tokat kalhânesinde işlenen 300.000 vukıyye bakırın bir an evvel Samsun iskelesine nakledilmesi için gereken araba ve hayvanların ilgili kazalardan temin edilerek Tokat'a gönderilerek, 300.000 vukıyye bakırdan bir batman dahi geriye bırakılmayarak peyder pey iskeleye gönderilmesi emredilmiştir.

Belge No: 29/1

Belgenin Konusu: Nühâs İ'lâmı Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şevvâl 1232 (20 Ağustos 1817)

Özet: 1230 senesinde Ergani madeninden tertib-i adi ve tertib-i sâni Tokat kalhanesine getirilen bakırdan 50.000 batmanı Samsun iskelesine gönderildiği, bu hususta gönderilen ferman gereğince darbhâne-i âmîre nâzırı devletlû Es-Seyyîd Abdurrahman Beg, Serçûkadârı Yûsuf Ağa ve Tokat kalhanesi müdürü Es-Seyyîd El-Hâc Abdullah Ağa vasıtasıyla; Kavak, Ezinepazarında bulunan arabacılarla *“sahîhü'l-âyâr kantâr ile vezn onbin ve yediyüz on dokuz kıt'a tâdâd elli bin beş batman dört kıyye nühâs”*ın Samsun iskelesine gönderildiği ve arabacılara lazım gelen ücreti Kalhane müdürü Abdullah Ağa'nın ödediğine dair İstanbul'a verilen rapordur.

Belge No: 29/2

Belgenin Konusu: Duhân Gömleği İçün Gelen Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: 1232 (1816-1817)

Özet: Tokat kadısı ve voyvodasına hitaben yazılmış buyuruldu; 1232 senesinde Sivas eyaletindeki iltizam ve mukataasının fermanla Sivas Valisine iltizam olması, Sivas valisinin de Tokad'ın resm-i dönem ve duhânın ve rişte-i penbe ve koza rûsûmâtının El-Hâc Üveys Beg'e iltizâm etmesini konu almaktadır.

Belge No: 29/3

Belgenin Konusu: Ma‘lûmü’l-Mevâd İçün Hâcegân-ı Divân-ı Hümâyûndan Sadrazâm Tarafından Gelen Mektûb Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 20 Rebiü’l-ahir 1232 (09 Mart 1817)

Özet: Tokat Voyvodası Üveys Beg hakkındaki yolsuzluk iddiaları hususunda yapılacak araştırmalar için gelen mektup kaydıdır. Bu mektupta, Sivas Valisi Osman Paşa’nın Kale Camisi imamı ve halkla yaşadığı sorunların da araştırılması istenmektedir. Eğer ki, iddialar gerçekse bu hususta yazılmış ferman’a dayanarak, Osman Paşa’nın kale Camisi imamından cerime olarak ve halktan çeşitli bahaneler ile aldığı meblağların iade edilmesi, Voyvoda Üveys Beg’in, voyvodalıktan azl edilerek Kütahya’ya sürülmesi emredilmektedir.

Belge No: 30/2

Belgenin Konusu: İsmail Müte‘allik Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Şaban 1232 (24 Haziran 1817)

Özet: Şuca‘eddin mahallesinde yaşayan Ömer oğlu İsmail’in ölmesiyle terekese, hanımı Rahime, yaşça küçük oğlu Mustafa ve yaşça küçük kızları Şerife ve Refiye’ye taksim edilmiştir. Toplam 303 kuruş tutarındaki tereke varidatından 28 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 275 kuruş varisler arasında taksim edilmiştir. Buna göre İsmail’in hanımının hissesine 34 kuruş 45 meblâğ, oğlunun hissesine 120 kuruş 36 meblâğ ve kızlarının her birinin hissesine 60 kuruş 18 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 31/1

Belgenin Konusu: Katar-oğlu Üveys Beg’in Emvâl ve Emlâkı’nın Furuht Olunması İçün Gelen Emr-i Âlî.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Ramazan 1232 (12 Ağustos 1817)

Özet: Tokat Naibi ve Tokat'a gelerek Üveys Beg hakkında araştırma yapan Mehmet Remzi'ye hitaben yazılan ferman da; yapılan araştırmalar ve İstanbul'a gelen Tokatlılardan edinilen bilgilere göre; 2 yıldır Tokat Voyvodalığı görevinde olan Üveys Beg'in Tokat'tan beş bin beşyüz guruş vergi toplaması gerekirken, yirmi iki bin yediyüz elli guruş vergi topladığı, Vali Osman Paşa'nın Silahtarı tarafından Kale Camisi İmamından cerime olarak para aldığı tespit edilmiştir. Bu tespitlerin çoğunun doğru olduğunu kendileri de ikrar etmiş olduğundan halktan ve İmamdan alınan paraların geri iade edilmesi, eğer ki iade esnasında Voyvoda herhangi bir zorluk çıkarılacak olursa Voyvodanın tüm emlak ve akarı satılarak, bahsi geçen meblağın ilgili kişilere geri verilmesi emredilmiştir.

Belge No: 31/2

Belgenin Konusu: Üveys Beg'in Hakkında Yapılan Tahkikat'ın Yegan Yegan Muhasebesi

Belgenin Tarihi: Fi 21 Safer 1232 (10 Ocak 1817)

Özet: Katar-oğlu Üveys Beg hakkında araştırma yapmakla görevli Mehmet Remzi'nin, mahkeme ve Tokat ahâlisinin nezâretiyle Üveys Beg hakkında yaptığı muhasebe kayıdır.

Belge No: 34/1

Belgenin Konusu: Esber Beşe'ye Müte'allik Mürâseledir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Şevvâl 1232 (30 Ağustos 1817)

Özet: Tokat Serdarı Es-Seyyîd Hüseyin Ağa'ya hitaben yazılan yazılan mürasele kaydında; Tokat'ta yaşayan Esber Beşe ve Hacı Kütük-oğlu Es-Seyyîd İbrahim Ağa Tokat menzilhânesinde görevlidir. Ancak menzilhâne kâr ve zarar konusunda ihtilafa düşmüşlerdir. Mahkemece yapılan tahkikatta İbrahim Ağa'ya 3630,5 kuruş zarar isabet etmektedir. Bazı kişilerin aracılığıyla 3.000 kuruş üzerinde anlaşmış olduklarını mahkemede beyan etmişlerdir. Anlaşma bedelinden İbrahim Ağa, kendi sarf ettiği 774

kuruşu hesap edip geriye kalan 2226 kuruşu Esber Beşe'ye teslim etmek için mahkemeden ricada bulunmuş, mahkeme de bu ricayı kabul ederek İbrahim Ağa'nın 2226 kuruşu Esber Beşe'ye teslim etmesi için mürasele kaydı düzenlemiştir.

Belge No: 34/2

Belgenin Konusu: Kazgancı Esnafı'nın Nevbet İşlemeleri İçün Ma'den Emîni Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şevvâl 1232 (20 Ağustos 1817)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve kul-ağasına hitaben yazılan buyuruldu da; Tokat'ta bulunan kazgancı esnafına nöbetle verile gelen bakır'dan nöbet'e razı olmayan bazı kişilerin tüccar ve esnaflara bakır satarken usulsüzlükler yaptıkları tespit edilmiştir. Bakır, devlet malı kabul edildiğinden, eskiden olduğu gibi bakırın nöbetle verilmesi, nöbete razı olmayan kimselerin men edilmesi istenmektedir.

Belge No: 34/3

Belgenin Konusu: Mustafa'nın Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Şevvâl 1232 (01 Eylül 1817)

Özet: Akdeğirmen mahallesinde yaşayan Musa oğlu Mustafa ölünce terekesi hanımı Ayşe, yaşça büyük kızı Şerife, Refiye ve yaşça küçük kızı Kerime'ye taksim edilmiştir. Toplam 4688,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 240,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 4448 kuruş varisler arasında taksim edilmiştir. Hanımı Ayşe Hatûn'un hissesine 556 kuruş, kızlarının her birinin hissesine 988 kuruş 53 meblâğ isabet etmiştir. Vereselerin sıralandığı metinde bahsedilmediği halde taksimat'ta Mustafa'nın kız kardeşine de 926 kuruş 80 meblâğlık hisse verilmiştir.

Belge No: 35/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Tokat Voyvodalığı İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şevvâl 1232 (20 Ağustos 1817)

Özet: Tokat kadısı, uleması ve yeniçeri serdarı ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu da; 10 Ramazan'da fermanla Çorum sancağının Sivas eyaletine dahil edilmesiyle Sivas'ın iktidar sahasına girmiştir. Tokat voyvodalığının hüsn-i idaresi ve ahalinin güven içerisinde yaşaması duası edilerek, buyuruldu kendilerine ulaştıktan sonra bir araya gelip mahkeme kararıyla Tokat'ta makbûl bir kişiyi seçerek Sivas'a i'lam ile bildirmeleri istenmiştir.

Belge No: 35/2

Belgenin Konusu: Zeyneb Hâtûn'un Vakfiyesidir.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Şevvâl 1232 (05 Eylül 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Abdullah kızı Zeynep Hâtun; El-Hâc Süleyman bin El-Hâc Emin ve Es-Seyyîd Abdüsselâm Efendi bin Hüseyin'in şehadetleriyle vekil ettiği Es-Seyyîd Ahmed bin El-Hâc Emin'in beyanıyla Abdullah'ı vakıf mütevellisi olduğunu ifade edip, müvekkilesi Zeynep'in elinde bulunan 150 kuruş nakti malından bölerek Allah rızası için vakfettiği ve mütevelliyeye teslim ederek, kendisi hayatta olduğu müddetce vakfiyetin kendi tasarrufunda olması, Hoca Ahmet mahallesinde bulunan Horuş Câmi' Şerifine senelik iki guruşluk şem'-i âsel ikâd eyleyip bâkî kalan miktardan müteveli vazîfesi olmak üzere müvekkilem mezbûre mutasarrıf ola ifadelerini kullanmıştır. Vefat ettikten sonra Es-Seyyîd Âkif Mehmed Ağa'nın bu şart üzere vakfiyeden mutasarrıf olması, Akif Mehmet'in ölümden sonra da onun neslinden gelenlerin aynı şekilde vakıftan mutasarrıf olmaları istenmiştir.

Belge No: 36/1

Belgenin Konusu: Mübâya'a İçün Gelen Emr-i Âlî.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Cemâziye'l-ahir 1232 (14 Mayıs 1817)

Özet: Sivas Valisi Osman Paşa, Samsun iskelesi mübaya‘acısı Abdurrahman, Amasya sancağında bulunan kadılar ve ileri gelenlerine hitaben yazılan ferman’da; 1237 senesi için Samsun iskelesine nakl edilmesi istenen zahirenin Çorum ve Sivas sancaklarından ma‘a nevâhi Tokat ve Sivas’ın iki nâhiyesinden gayrı kazâların hisselerinin aynen ve tamamen tahsil edilerek Samsun iskelesine nakl edilmesi istenmiştir. Diğer taraftan ferman metni içerisinde arpa ve buday fiyatlarından, mübaya‘a esnasında ortaya çıkan sorunlardan ve sorunların çözümlerinden bahsedilmiştir.

Belge No: 37/1

Belgenin Konusu: Enfiye İçün Gelen Emr-i Âlî’dir.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Cemaziye’l-âhir 1232 (02 Mayıs 1817)

Özet: Tokat kadısı, voyvodasına hitaben yazılan ferman da; hazine-i amire tarafından idare edilen Tokat Enfiye mukataasını zabt ve idare etmek üzere 1232 Ağustos ayından başlayarak bir yıl süre ile emaneten Kapucubaşı İsmail’e ihale edildiği bilgisi verilerek, mukata‘a’daki yetkilerinden bahsedilmiştir.

Belge No: 38/1

Belgenin Konusu: Ashâb-ı Hayrat’dan El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe’nin Vakfiyesidir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Zilhicce 1218 (10 Nisan 1804)

Özet: Cedîd mahallesinde yaşayan El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe isimli şahıs yaşça büyük oğlu Ebubekir Çelebi’yi ve onun soyundan gelenleri mütevellî tayin ettiğini ifade etmiştir. Bununla beraber Fatma, Hatice ve Emine, Hanımı Ayşe ve o ölünce de Ebubekir, Fatma, Hatice ve Emine’ye ve Cârîyesi Şehbâz’a tasarruf etmeleri için vakfiye düzenlemiştir. Cârîyesi Şehbaz’dan evladı olmadığı için Şehbaz öldükten sonra Şehbaz’a verilen vakıf tasarruf hakkının kardeşinin evlatlarına geçmesini isteyerek vakıf şartlarını sıralamıştır.

Belge No: 38/2

Belgenin Konusu: Kazzâz Agob'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Zilka'de 1232 (12 Eylül 1817)

Özet: Suiçmez mahallesinde yaşayan Ohannes'in oğlu Kazâz Agop isimli şahsın ölümüyle terekesi, hanımı Anna, amca çocukları Beros veled-i Ohannes ve Agob veled-i Sekyas arasında taksim edilmiştir. Toplam 2107 kuruş tutarındaki tereke varidatından 143 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 1964 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 491 kuruş, amca çocuklarından her birinin hissesine de 736 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 39/1

Belgenin Konusu: Sâliha Hâtûn'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Zilka'de 1232 (06 Ekim 1817)

Özet: Çehkânlu mahallesinde yaşayan Sâliha bint-i El-Hâc Mustafa isimli kadının ölmesi sonucu terekesi, kocası Hüseyin, yaşça küçük oğlu Mehmet, babası El-Hâc Mustafa arasında paylaştırılmıştır. Toplam 860 kuruş tutuarındaki tereke varidatından 96 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 764 kuruş varislere taksim edilmiştir. Kocası Hüseyin'in hissesine 191 kuruş, oğlunun hissesine 445 kuruş 80 meblâğ, babasının hissesine de 127 kuruş 40 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 39/2

Belgenin Konusu: Tuzcu-oğluna Gidecek Askerin Masarif Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Receb 1232(14 Haziran 1817)

Özet: Rizeli Tuzcu-oğlu Memiş üzerine gidecek askerler ve zorunlu harcamaların tevzî kaydıdır. Bu kayda göre Ehl-i Hiref'in hissesine 33335 kuruş, Hanât'ın hissesine 11415 kuruş, Tozanlu nahiyesinin hissesine 62 nefer, Komanat nahiyesinin hissesine 41 nefer, Kafirni nahiyesinin hissesine 21 nefer isabet etmiştir. Belge'de detaylı taksim bilgileri

vardır. Örneğin; Ehl-i Hiref taksiminde hangi esnaf grubuna ne kadar hisse düştüğü, Nahiye taksiminde hangi köye ne kadar asker hissesi düştüğü kaydedilmiştir. Bu belgede Kafirni nahiyesine düşen hisse bir sayfa geriye kaydedilmiştir.

Belge No: 41/1

Belgenin Konusu: Masârifât

Belgenin Tarihi: Fi 23 Şevvâl 1232 (05 Eylül 1817)

Özet: 1232 sensinin Rebiü'l-evvelinin 7. gününden yedi buçuk aylık dönemine ait ağnam bedeli, imdâd-ı hazeriyye, eylül menzili ücreti ve bu işlemlerde yapılan zorunlu harcamaların tevzî kaydıdır. Bu kayda göre Hisse-i Ehl-i Hiref'e 71790 kuruş, Hisse-i Hânât'a 23933 kuruş, Hisse-i Tozanlu'ya 15953,5 kuruş, Hisse-i Komanat'a 10636,5 kuruş, Hisse-i Kafirni'ye 5317 kuruş isabet etmiştir. Bu taksim kayıtlarının altında her esnaf grubu ve köylerin hisseleri detaylı şekilde kaydedilmiştir.

Belge No: 43/2

Belgenin Konusu: Haçator Zimmî'nin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Zilkâ'ade 1232 (29 Eylül 1817)

Özet: Meydân-ı Müslim mahallesinde yaşayan Haçator veled-i Sarkiz'in ölmesiyle terekesi; hanımı Maryem, yaşça büyük oğlu o an mecliste olmayan Kırkor, yaşça küçük oğlu Kevork ve yaşça küçük kızı Maryem'e taksim edilmiştir. Toplam 360 kuruşluk tereke varidatından 41 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 319 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımın hissesine 39 kuruş 105 meblâğ, erkek çocukların her birine 111 kuruş 78 meblâğ, kızına 55 kuruş 99 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 43/3

Belgenin Konusu: Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Rebiü'l-evvel 1232 (02 Şubat 1817)

Özet: Tokat voyvodasına hitaben yazılmış buyuruldu da; Sivas valisine yazılmış arzuhal gereğince arzuhali yazan kişinin hasmının mahkemeye sevk edilmesi istenmiştir.

Belge No: 44/1

Belgenin Konusu: Serdar Tayin Mektubu.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Zilhicce 1232 (12 Ekim 1817)

Özet: Yeniçeri Ağası Abdullah Mustafa tarafından, Tokat ve Turhal kadılarına hitaben yazılmış tayin kaydında; Kırkbeş bölük serdengeçti ağalarından Koca Mahmut Ağa'nın serdar tayin edilmesini konu almaktadır.

Belge No: 44/2

Belgenin Konusu: Katarcı El-Hâc Mustafa'nın Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Zilka'ade 1232 (10 Ekim 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan Katarcı El-Hâc Mustafa bin Abdullah'ın ölümüyle terekesi; hanımı Emine, yaşça küçük oğlu Abdüllatif arasında taksim edilmiştir. Toplam 3940 kuruş tutarındaki tereke varidatından 943 kuruşluk zorunlu harcamalar ve mehir bedeli ayrıldıktan sonra geriye kalan 2997 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 374 kuruş 75 meblâğ, oğlunun hissesine 2622 kuruş 40 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 44/3

Belgenin Konusu: Hatice-oğlu Osman'ın Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Zilka'ade 1232 (08 Ekim 1817)

Özet: Mihmad Hâcib mahallesinde yaşayan Osman bin Mustafa'nın ölmesiyle terekesi, hanımı Zeynep ve yaşça büyük kızları Emine ve Saliha arasında taksim edilmiştir. Toplam 1280,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 170,5 kuruşluk zorunlu harcama ve

mehir bedeli ayrılarak geriye kalan 1110 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımın hissesine; 138 kuruş 90 meblâğ ve kızlarının her birinin hissesine 485 kuruş 75 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 45/1

Belgenin Konusu: Hacı İvaz Paşa Defteri Kaydıdır. (Vakıf)

Belgenin Tarihi: Fi 27 Zilhicce 1232 (07 Kasım 1817)

Özet: Kazâbâd kazâsında bulunan İvâz Paşa evkâfının 1231 senesinde ekilip, 1232 senesinde biçilen öşür mahsûlünün taksim tevzî kaydıdır. Toplam 82 keyl olan mahsûlün 5 keyli Fazîletlû Hâkim Efendi'ye virilen berâ-yı muhasebe olarak ayrılıp geriye kalan 77 keyl ilgili kişi ve görevlilere taksim edilmiştir.

Belge No: 45/2

Belgenin Konusu: Gülbahar Hatun Vakfıyla İlgili Berat Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 10 Cemâziye'l-evvel 1228 (11 Mayıs 1813)

Özet: Gülbahar Hatûn vakfının akarının taksimi sıralandıktan sonra bin ikiyüz yirmi sekiz senesine Cemâziye'l-evvel'in on üçüncü gününden itibaren verilen ru'us-ı hümayûn gereğince berat hazırlanmıştır.

Belge No: 46/1

Belgenin Konusu: Berat Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 6 Cemâziye'l-ahir 1224 (19 Temmuz 1809)

Özet: Penbeciyân esnafının şeyhi Es-Seyyîd Veys'in elindeki berat kaydının zayi' (kaybolma vs.) olmasından dolayı Penbeciyân esnafının şeyhliği için tekrar berat düzenlenmiştir.

Belge No: 46/2

Belgenin Konusu: Hamza Bey Evkâfı Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Zilhicce 1232 (05 Kasım 1817)

Özet: Belge metninde vakfın masarifleri ve gelirlerinin nerelere sarf olunacağı kaydedildikten sonra vakfın buday ve arpa gelirlerinin dökümü, zorunlu harcamalar, taksimi yapılan görevli ve kişilerin dökümü çıkarılmıştır. Buna göre Kat köyü ve Zığar'dan 40 keyl arpa ve buday, Kal'acık (Kalaycık)'dan 25 keyl arpa ve buday kaydedilmiştir. 12 keyl zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 53 keyl ilgililere taksim edilmiştir.

Belge No: 47/1

Belgenin Konusu: Kazzâz Melkon Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Zilhicce 1232 (18 Ekim 1817)

Özet: Güzelaşcı mahallesinde yaşayan Kazzaz Melkon veled-i Agob'un ölmesiyle terekesi; hanımı Nârin ve anne baba bir kız kardeşi Anna ve anne-baba bir erkek kardeşi Haçator arasında taksim edilmiştir. Toplam 400 kuruş tutarındaki tereke varidatından 63 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 337 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımı Nârin'in hissesine 48 kuruş 30 meblâğ, kız kardeşinin 168 kuruş 60 meblâğ, erkek kardeşinin hissesine 84 kuruş 30 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 47/2

Belgenin Konusu: Fatma Hâtun'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Zilhicce 1232 (28 Ekim 1817)

Özet: Zincirli kuyu mahallesinde yaşayan Fatma Hatûn'un ölmesiyle terekesi; kocası İbrahim, anne baba bir yaşça küçük kız kardeşleri Saliha, Âbide ve Emine'ye taksim edilmiştir. Toplam 1407 kuruş tutarındaki tereke varidatından 142 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1265 kuruş varislere paylaştırılmıştır.

Kocasının hissesine 632 kuruş 60 meblâğ ve kız kardeşlerinden her birinin hissesine de 210 kuruş 100 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 48/1

Belgenin Konusu: Katırcı Hacı-oğlu'nun Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilhicce 1232 (01 Kasım 1817)

Özet: Meydân-ı Müslim mahallesinde yaşayan Katırcı Hacı-oğlu Osman bin Osman'ın ölümüyle varisleri; hanımı Zeynep, yaşça küçük oğlu Mustafa, yaşça büyük kızı Fatma ve yaşça küçük kızı Nefise olarak kaydedilmiştir. Toplam 1681 kuruş tutarındaki tereke varidatından 247 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1434 kuruş borçlu olduğu kişilere verilmiştir. Bu dökümün altında yekûnen Deyn 469 kuruş 236 meblâğ, An-guremâ 1432 kuruş şeklinde kayıt vardır.

Belge No: 49/1

Belgenin Konusu: Merhûm Veys Beg Efendi'nin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Zilhicce 1232 (07 Kasım 1817)

Özet: Yaş meydan mahallesinde yaşayan El-Hâc Veys Beg ibn-i Abdurrahman'ın ölmesiyle terekesi, hanımları Emetullah ve Şerife, yaşça büyük oğlu Veys, yaşça küçük oğlu Lütfullah ve yaşça küçük kızı Fatma arasında taksim edilmiştir. Toplam 36000 kuruş tutarındaki tereke varidatından 2580 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedellerine ayrılarak geriye kalan 33420 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımlarının her birinin hissesine 2088 kuruş 90 meblâğ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 11297 kuruş, kızının hissesine de 5848 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 50/1

Belgenin Konusu: İbka Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilka'ade 1232 (02 Ekim 1817)

Özet: Müfti-zâde Es-Seyyîd Mehmed Efendi'nin Tokat Müftisi olması hakkında İbkâ (devam) kaydıdır.

Belge No: 51/1

Belgenin Konusu: Server Hâtun'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Muharrem 1232 (21 Kasım 1816)

Özet: Ka'be Mescidi mahallesinde yaşayan Server bint-i İbrahim isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası Es-Seyyîd Atâullâh ve baba bir kardeşi Mehmet arasında taksim edilmiştir. Toplam 780,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 100,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 680 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Kocası ve kardeşinin her birinin hissesine 340 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 51/2

Belgenin Konusu: Tokat Kal'âsına Nafi Olunanların Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Zilhicce 1232 (09 Kasım 1817)

Özet: Tokat kalesi dizdarına hitaben yazılan ferman da; Pehlivanlı aşiretinden Mehmet, Ali, Murteza Ali isimli şahıslar İstanbul'a giderek, etraflarına topladıkları bazı kişilerle asılsız şikayetlerde bulunarak emirler dışına çıkmış ve Padişahı rahatsız etmişlerdir. Bu sebeple Tokat kalesine sürgün ve kalebent edilmişlerdir.

Belge No: 51/3

Belgenin Konusu: Ümmügülsüm Hâtun'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Muharrem 1232 (12 Aralık 1816)

Özet: Kaya mahallesinde yaşayan Ömer kızı Ümmügülsüm'ün ölmesi sonucu terekesi; kocası Osman, yaşça küçük kızı Saliha, anne-baba bir kardeşleri İbrahim, o an mecliste bulunmayan Ahmet arasında taksim edilmiştir. Toplam 677 kuruş tutarındaki tereke

varidatından 50 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış, geriye kalan 627 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 156 kuruş 90 meblâğ, kızının hissesine 313 kuruş 60 meblâğ, erkek kardeşlerinin her birinin hissesine 78 kuruş 45 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 52/1

Belgenin Konusu: Voyvodalığa Mûte'allik Emr-i Âlî'dir.

Belgenin Tarihi: Fi 16 Zilka'ade 1232(27 Eylül 1817)

Özet: Sabık Sivas Valisi Osman Paşa ve Tokat Voyvodası Üveys Beg'in azl edildikten sonra 1232 senesinde emaneten 1233 senesinde Sarraf kefaletiyle Derviş Ali Ağa'ya Tokat mukataasının iltizam edilmesini konu alan ferman kayıdır.

Belge No: 52/2

Belgenin Konusu: Karyana'nın Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Muharrem 1233(01 Aralık 1816)

Özet: Sarı Güllük mahallesinde yaşayan Karyana isimli gayrimüslim kadının ölmesiyle terekesi, kocası Kevork ve yaşça büyük oğulları Agop, o an mecliste bulunmayan Mardoros ve annesi Oslike? arasında taksim edilmiştir. Toplam 2060,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 104,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1865 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 466 kuruş 30 meblâğ, çocuklarının her birinin hissesine 543 kuruş 115 meblâğ, annesinin hissesine 310 kuruş 100 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 53/1

Belgenin Konusu: Fatma Hâtun'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 26 Zilka'ade 1232 (07 Ekim 1817)

Özet: Debbâghâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan Fatma Hatûn'un ölmesiyle terekesi; kocası Hüseyin Alemdâr Osman, yaşça büyük oğlu Ömer Hüseyin arasında taksim edilmiştir. Toplam 1500,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 344,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1106 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 289 kuruş, oğlunun hissesine 867 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 54/1

Belgenin Konusu: Nazif-oğlu Halil Beşe'nin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 2 Zilhicce 1232 (13 Ekim 1817)

Özet: Çaşnigir mahallesinde yaşayan Halil bin Mehmet'in ölümüyle terekesi, hanımı Emhâni ve o an mecliste bulunmayan oğlu Mehmet'e taksim edilmiştir. Toplam 480,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 180,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrıldıktan sonra geriye kalan 300 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 37 kuruş 60 meblâğ, oğlunun hissesine 262 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 54/2

Belgenin Konusu: Çördüklü Hüseyin Ağa'nın Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilhicce 1232 (01 Ekim 1817)

Özet: Beybâğı mahallesinde yaşayan Çördüklü Hüseyin Ağa'nın ölmesiyle terekesi, o an mecliste bulunmayan yaşça büyük oğlu Ömer ve yaşça büyük kızları Âbide, Emine ve Şerife arasında taksim edilmiştir. Toplam 1001 kuruş tutarındaki tereke varidatından 130 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 871 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Oğlunun hissesine 348 kuruş 48 meblâğ, kızlarının her birinin hissesine de 174 kuruş 24 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 54/3

Belgenin Konusu: Âhî Paşa Evkâfı Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Muharrem 1232 (11 Aralık 1816)

Özet: 1231 senesinde ekilip, 1232 senesinde biçilen öşür mahsülünün mahkeme ve mütevellî aracılığıyla, vakıf şartlarına göre taksim edilmesini konu alan kayıttır. Toplam 115 keyl miktarındaki öşür mahsülünden 73 keyl zorunlu harcamalara ayrılmıştır. Geriye kalan 42 keyl ilgili görevlilere taksim edilmiştir.

Belge No: 55/1

Belgenin Konusu: Sisli Osman Efendi'nin Berâtı Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Zilka'ade 1232 (10 Ekim 1817)

Özet: Es-Seyyîd Osman ibn-i Mehmed Osman divan-ı hümayun'a yazdığı arzuhalde Kazâbâd nahiyesinde olan Hacı İvaz Paşa zaviyesi ve vakfindan nısf-ı vazîfe-i mu'ayyene ile nısf-ı müderrisin olan Es-Seyyîd Hâfız Veys ölmesiyle vakıf ve zaviyedeki vazifeleri yerine getirecek kimsenin kalmadığını ifade etmiştir. Yapılan araştırma sonucunda bu durum doğrulanmış, evkâf müfettişi Es-Seyyîd Zeynel Âbidin'in tavsiyesiyle nısf-ı müderrislik ve nısf-ı vazîfe-i mu'ayyene vazifesine Es-Seyyîd Osman ibn-i Mehmed Osman tayin edilmiştir.

Belge No: 55/2

Belgenin Konusu: Âhî Evrân Evkâfı Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1232(15 Aralık 1816)

Özet: 1231 senesinde ekilip, 1232 senesinde biçilen öşür mahsülünün mahkeme ve mütevellî aracılığıyla, vakıf şartlarına göre taksim edilmesini konu alan kayıttır. Toplam 99 keyl miktarındaki mahsülden vakıf borcuna 20 keyl ayrılmış geriye 79 keyl kalmıştır. 23 keyl zorunlu harcamalara ayrılarak kalan 56 keyl ilgili görevlilere paylaştırılmıştır.

Belge No: 56/1

Belgenin Konusu: Hüseyin'in Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1232 (15 Aralık 1816)

Özet: Mahmut Paşa mahallesinde yaşayan Hüseyin bin Osman isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımı Arife, anne tarafından kardeşleri Ebûbekir ve Rabia‘ arasında taksim edilmiştir. Toplam 806 kuruş tutarındaki tereke varidatından 94 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 712 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 178 kuruş, erkek kardeşinin hissesine 356 kuruş, kız kardeşinin hissesine 178 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 56/2

Belgenin Konusu: Vezîr Ahmed Paşa Evkâfı Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1232 (15 Aralık 1816)

Özet: 1231 senesinde ekilip, 1232 senesinde biçilen öşür mahsülünün mahkeme ve mütevellî aracılığıyla, vakıf şartlarına göre taksim edilmesini konu alan kayıttır. Toplam 78 keyl miktarındaki öşür mahsülünden 20 keyl mütevellî borcuna düşülmüştür. 22 keyl zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra kalan 36 keyl ilgililere taksim edilmiştir.

Belge No: 57/1

Belgenin Konusu: Bakkal Hâfız Salih’in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Muharrem 1232 (13 Aralık 1816)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Mustafa bin Mehmed isimli şahsın ölümüyle Mustafa’nın varisleri yaşça büyük oğlu Hâfız Salih, yaşça büyük kızı Fatma olarak kaydedilmiştir. Ancak Sâlih’te ölünce, tereke hisselerine Salih’in hanımı Emine, yaşça büyük oğlu Mehmed, yaşça küçük oğulları Mustafa, Ahmet ve yaşça küçük kızı Şerife de dahil edilmiştir. Toplam 6260 kuruş tutarındaki tereke varidatından 240 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 6020 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımı Emine’nin hissesine 501 kuruş 80 meblâğ, kız kardeşi Fatma’nın hissesine 2006 kuruş 80 meblâğ, oğullarının her birinin hissesine 1003 kuruş 40 meblâğ, kızının hissesine de 501 kuruş 80 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 58/1

Belgenin Konusu: Abdullah'ın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1232 (15 Aralık 1816)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Abdullah bin Ebûbekir isimli şahıs ölünce terekesi, hanımı Fatma, yaşça küçük oğlu Abdullah ve yaşça küçük kızı Hâfize paylaştırılmıştır. Ancak Abdullah da ölünce onun hissesi annesi Fatma ve annesinin babası Halil arasında paylaştırılmıştır. Toplam 1960 kuruş tutarındaki tereke varîdatından 404 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrılmış, geriye kalan 1556 kuruş varisler arasında taksim edilmiştir. Tereke'nin sahibi Abdullah'ın hanımı ve yaşça küçük oğlu Abdullah'ın annesi Fatma Hâtûn'un hissesine 497 kuruş 6 meblâğ, ölen küçük Abdullah'ın dedesi Halil'in hissesine 605 kuruş 13 meblâğ, tereke sahibi Abdullah'ın yaşça küçük kızı Hâfize'nin hissesine 453 kuruş 100 meblâğ isabet etmiştir. Meblâğü'l-bâkî ise 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 58/2

Belgenin Konusu: Ömer bin Ali'nin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Muharrem 1232 (13 Aralık 1816)

Özet: Akdeğirmen mahallesinde yaşayan Ömer isimli şahsın ölümüyle terekesi, hanımı Kerime, yaşça büyük oğlu Emin Mehmet, yaşça büyük kızları Ayşe ve Fatma arasında taksim edilmiştir. Ancak Fatma'nın ölümüyle hissesi annesi Kerime, kardeşleri Emin Mehmet ve Ayşe'ye devr edilmiştir. Toplam 1489 kuruş tutarındaki tereke varidatından 44 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış kalan 1445 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 240 kuruş 30 meblâğ, oğlunun hissesine 231 kuruş 100 meblâğ, kızının hissesine 415 kuruş 110 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 59/1

Belgenin Konusu: Kör Emin'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Muharrem 1232 (13 Aralık 1816)

Özet: Bu belge yukarıdaki 58/2 numaralı belgenin devâmıdır. Bahsi geçen Emin Mehmet'te ölünce terekesi annesi Kerime, hanımı Dudu, yaşça küçük kızı Ayşe, anne-baba bir kardeşi Ayşe arasında taksim edilmiştir. Toplam 919 kuruş 100 meblâğ tutarındaki tereke varidatından 73 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış kalan 846 kuruş 100 meblâğ varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 105 kuruş 102 meblâğ, kızının hissesine 423 kuruş 50 meblâğ, kız kardeşinin hissesine 35 kuruş 34 meblâğ, annesinin hissesine 282 kuruş 33 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 59/2

Belgenin Konusu: Mürasele.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Muharrem 1233(07 Aralık 1817)

Özet: Tokat Na'ibi İbrahim Şerif'in, safer ayına kadar, pazar, pazartesi ve salı günleri Es-Seyyîd Hüseyin Efendi'yi Tokat'ın niyabetine vekil etmesini konu alan kayıttır.

Belge No: 59/3

Belgenin Konusu: Irâklı Hüseyin'in Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Muharrem 1232 (18 Aralık 1816)

Özet: Mahmut Paşa mahallesinde yaşayan Hüseyin bin Abdullah ölünce terekesi hanımı Ayşe, yaşça büyük oğulları Mehmet, Ahmet, yaşça küçük oğlu Hüseyin ve anne karnındaki bebeğe taksim edilmiştir. Toplam 1456 kuruş tutarındaki tereke varidatından 224 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrılıp geriye kalan 1234 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 154 kuruş, çocuklarının her birinin ve anne karnındaki bebeğin hissesine 269 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 60/1

Belgenin Konusu: Niyabet Tayini.

Belgenin Tarihi: Fi 1233

Özet: Tokat kadılığını arpalık olarak deruhte eden Abdullâh Dürri-zâde, Tokat Kazâsı Niyabetini Ali Sabit Efendi'ye ihâle ettiğini bildiren kayıttır.

Belge No: 60/2

Belgenin Konusu: İ'lân ve İşâ'a Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Safer 1233 (13 Aralık 1817)

Özet: Tokat voyvodası, yeniçeri serdârı ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu; mâh-ı Muharremü'l-haram'ın yirmi sekizinci yevmü'l-isneyn (08 Aralık 1817 Pazartesi) tarihi itibarıyla Sivas eyâlet valiliğine El-Hac Ali Paşa'nın görevlendirildiği haberini veren kayıttır.

Belge No: 61/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Safer 1233 (17 Aralık 1817)

Özet: Sivas Eyaletine bağlı kazâların kadı, na'ib, mütesellim, voyvoda ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu; Sivas valiliğine yeni tayin edilen El-Hac Ali Paşa'nın, Sivas eyâleti dahilindeki ihtiyaç sahibi fukaranın gözetilmesi emrini konu almaktadır.

Belge No: 61/2

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Efendimiz Tarafından Gelen Devriye Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Safer 1233 (17 Aralık 1817)

Özet: Çorum ve Amasya ve Tokat ve Niksar ve kazâ-yı Erba'a ve Artukabâd ve Karaguş'un na'ibleri, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılan buyuruldu da;

askerlerin devriyeye çıktıklarında kendilerine ayrılan devriye masrafıyla yetinmeyip yemek-içme masrafını da halka yüklemiş olduklarından halkın perişanlıklarına sebep oldukları kaydedilerek bu sorunun halledilmesi istenmektedir.

Belge No: 62/1

Belgenin Konusu: İmdâd-ı Hazeriyye Taksidi

Belgenin Tarihi: Fi 3 Safer 1233 (13 Aralık 1817)

Özet: 1233 senesinde Muharrem ayının ilk gününden itibaren vakti zamanında tahsil edilmek kaydıyla Sivas valisine fermanla bildirilen imdâd-ı hazeriyyenin taksit kaydı. Bu kayda göre Tokat'ın hissesi 1101 kuruş 3,5 meblağ olarak kaydedilmişse de masraf pusulasıyla birlikte bu miktar 2041 kuruşa yükselmiştir.

Belge No: 62/2

Belgenin Konusu: Acem Şâhı Tarafından Gelen Elçi Muhib Ali Hân Müte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Zilhicce 1232 (09 Kasım 1817)

Özet: Erzurum'dan Üsküdar'a varıncaya kadar olan yerlerdeki kadı, voyvoda vesair ileri gelenlere hitaben yazılan fermanla; İran'dan İstanbul'a büyük elçi olarak gelen Muhip Ali Hân yol üzerinde hangi kazâya gelirse konaklama ihtiyacının giderilmesi ve gereken ihtimamın gösterilmesini emreden kayıttır.

Belge No: 62/3

Belgenin Konusu: Erzurum Vâlisi Celâleddîn Devletlû Mehmed Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Muharrem 1233 (25 Kasım 1817)

Özet: Erzurum'dan Üsküdar'a varıncaya kadar olan yerlerdeki kadı, voyvoda ve ileri gelenlere hitaben Erzurum'dan yazılan buyuruldu'da; İran Elçisi Muhip Ali Hân'ın yol üzerinde konaklama vs. ihtiyaçlarının giderilmesini emreden kayıttır.

Belge No: 63/1

Belgenin Konusu: Hisse-i Tokat ma'a el-nevâhî ber-taksîm-i hazeriyye

Belgenin Tarihi: Fi 7 Safer 1233 (17 Aralık 1817)

Özet: 1233 senesinde Tokat'a ait bedel-i ağnam hissesi 4450 kuruş, hizmet ve masarifat ise 2946,5 kuruş olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 63/2

Belgenin Konusu: Ağnâm Bedeliyesi İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Safer 1233 (19 Aralık 1817)

Özet: 1233 senesi Tokat'ın hissesine isabet eden bedel-i ağnam miktarı hayvan başı 5 kuruştan hesaplanarak 2500 adet hayvanın ağnam bedelinin Sivas mahkemesinden çıkan pusulaya göre toplanmasını emreden kayıttır.

Belge No: 63/3

Belgenin Konusu: Taksit-i Evveli İçün Hazeriyye Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Safer 1233 (19 Aralık 1817)

Özet: Tokat kazâsının kadı, voyvoda ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu; 1233 yılında Tokat ve nahiyelerinin hissesine düşen imdâd-ı hazeriyyenin birinci taksidinin Sivas mahkemesinden çıkan pusulaya göre toplanmasını emretmektedir.

Belge No: 64/1

Belgenin Konusu: Tozanlu Nâhiyesinin Sâlyâne Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Safer 1233 (08 Ocak 1818)

Özet: Tozanlu nahiyesinin salyane hissesi 34500 kuruş'tur. Ancak bu miktar parçalara bölünmüş, önceden bakaya kalan miktar ve masarifler eklenerek bu defa ödeyecekleri miktar 21080 kuruş olarak hesaplanmıştır. Belgenin devâmında masarifler ve nahiye köylerinin ödeme gücüne göre düşen miktarların dökümü yer almaktadır.

Belge No: 65/1

Belgenin Konusu: Re'âya-yı Ta'ife-i Ermeniye'ye Müte'allik Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Receb 1232 (31 Mayıs 1817)

Özet: Tokat na'ibine hitaben yazılmış ferman'da; Ermeniyân Patriki Bogos'un divan-ı hümayun'a yazdığı arzuhalde; ehl-i örf, voyvoda ve askerler tarafından Tokat'ta olan kilise ve manastırlardan haksız yere çeşitli bahanelerle avâ'il adında para talebinde bulunduğu kaydedilmiştir. Hazine-i amirede yapılan araştırmalardan sonra Patrik'in berat şartları gereğince, çeşitli bahanelerle istenilen akçenin alınmaması emredilmiştir.

Belge No: 65/2

Belgenin Konusu: Ceriheten Fevt Olan Zeyneb'in Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Safer 1233 (31 Aralık 1817)

Özet: Kaya mahallesinde yaşayan Zeynep aldığı bir yara sonucu ölmüş, Toplam 77 kuruş tutarındaki tereke varidatından 25 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 34 kuruş 80 meblağ varisi olmadığından usûl gereği beytü'l-mâl'a devredilmiştir.

Belge No: 65/3

Belgenin Konusu: Kütahyalı Çûkadâr Es-Seyyîd Ahmed Ağa'nın Beytü'l-mâl Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Safer 1233 (31 Aralık 1817)

Özet: Aslen Kütahya'ya bağlı Menteşe karyesinden olup, Sovuk Pınar mahallesinde El-Hâc Ahmed Efendi'nin evinde misafir iken ölen Es-Seyyîd Ahmed adındaki şahsın varisi olmadığından; toplam 2013 kuruş 25 para tutarındaki tereke varidatından 69 kuruş 25 para zorunlu harcamalara ayrılıp, geriye kalan 1278 kuruş usûl gereği beytü'l-mâl'a devredilmiştir.

Belge No: 66/1

Belgenin Konusu: Narh Defter-i kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Safer 1233 (31 Aralık 1817)

Özet: Bu belge'de Tokat'ta var olan esnaf gruplarının sattıkları ürünlerin kadı tarafından belirlenmiş fiyat tarifeleri mevcuttur.

Belge No: 67/1

Belgenin Konusu: Takok bint-i Vartan Nâm Halike'nin Defter Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Safer 1233 (27 Aralık 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Takok bint-i Vartan isimindeki kadının ölmesiyle terekesi anne-baba bir kardeşi Ahseberte ve o an mecliste bulunmayan kız kardeşi Ağya arasında taksim edilmiştir. Toplam 160,5 kuruş tutarındaki tereke vardatından 60,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 105 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Erkek kardeşinin hissesine 70 kuruş, kız kardeşinin hissesine de 35 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 68/1

Belgenin Konusu: Emine Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Safer 1233 (27 Aralık 1817)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşayan Emine bint-i Abdullah isimindeki kadının ölmesiyle terekesi yaşça büyük oğlu Mustafa, yaşça büyük kızı Ayşe arasında taksim edilmiştir. Toplam 80,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 18,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 62 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Oğlunun hissesine 41 kuruş 40 meblağ, kızının hissesine 20 kuruş 80 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 68/2

Belgenin Konusu: Ba‘de Ayşe Hâtûn’un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Safer 1233 (27 Aralık 1817)

Özet: 68/1 numaralı belgede bahsi geçen Ayşe’de ölünce terekesi, kocası Salih, yaşça küçük oğlu İsmail arasında taksim edilmiştir. Toplam 1020 kuruş 80 meblağ tutarındaki tereke varidatından 80 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış, geriye kalan 940 kuruş 80 meblağ varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 235 kuruş 20 meblağ, oğlunun hissesine 705 kuruş 60 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 68/3

Belgenin Konusu: Seridâr Nikfos’un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Safer 1233 (01 Ocak 1818)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Seridâr Nikfos isimli gayrimüslim şahıs ölünce terekesi; hanımı Maryem ve anne karnındaki bebek arasında taksim edilmiştir. Toplam 1500 kuruş tutarındaki tereke varidatından 165 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra, geriye kalan 1335 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 166 kuruş 105 meblağ, anne karnındaki bebeğin hissesine 1168 kuruş 15 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 69/1

Belgenin Konusu: Tatar-oğlu El-Hâc Ali Ağa’nın Serdârlık Mektûbı Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Rebiü'l-evvel 1233 (09 Ocak 1818)

Özet: Yeniçeri Ağası Abdullah Mehmet tarafından Tokat ve Turhal Kadısına hitaben yazılmış mektup kaydında; eski serdârın görevden alındığını, eski usûl takip edilerek Serdengeçti El-Hâc Ali Ağa'nın serdâr tayin edildiği bildirilmiştir.

Belge No: 69/2

Belgenin Konusu: Boyacı Kösten Zımmî'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Rebiü'l-evvel 1233 (15 Ocak 1818)

Özet: Hoca İbrahim mahallesinde yaşayan Boyacı Kösten veled-i Ternas isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımı Desbena bint-i Yuri, yaşça büyük oğulları Yuvan ve Yuri, yaşça büyük kızları Sultan, Maryem, Bartine, Elisa, Zevalina ve Andasya arasında taksim edilmiştir. Toplam 1860 kuruş tutarındaki tereke varidatından 156 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1704 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 213 kuruş, erkek çocuklarının her birinin hissesine 271 kuruş 10 meblağ, kızlarının her birinin hissesine de 135 kuruş 65 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 70/1

Belgenin Konusu: Yirmi Yedi ve Yirmi Sekiz Senelerinin Aded-i Ağnâm Bakâyası İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Muharrem 1233 (01 Ocak 1817)

Özet: Sivas Valisi Ali Paşa ve Sivas'a bağlı kazâların Kadı ve Na'iblerine ve ileri gelenlere hitaben yazılmış ferman'da; 1227 senesine ait her biri 5 kuruştan, 2500 baş ağnam bedeli 12500 kuruş'dan ödenmesi gerekirken az noksanı bakaya kalıp 2248 kuruş ve 1228 senesine ait yukardaki miktardan 12500 kuruş, toplam 14748 kuruş bakaya kaldığı belirtilerek bu miktarın yerli yerinden tahsil olması için 1231 yılının Cemaziye'l-evvelinde bir ferman yayınlanmıştır. Ancak bu miktarın tahsil olduğuna dair hazine defterinde herhangi bir kayıt bulunmadığı için bu miktarın tahsil edilmesi emri yinelenmektedir.

Belge No: 70/2

Belgenin Konusu: Hâlâ Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Devriye Pusula Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Rebiü'l-ahir 1233 (16 Şubat 1818)

Özet: Ferman gereğince yayınlanan devriye pusulasında; Tokat, Niksar, Erbaa, Karakuş'un at masarifleri ve devriye masarifleri kaydedilmiştir.

Belge No: 71/1

Belgenin Konusu: Hâlâ Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Devriye Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Rebiü'l-evvel 1233 (18 Şubat 1818)

Özet: Tokat, Erbaa, Niksar, Karakuş kazalarının kadı, voyvoda ve ileri gelenlerine hitaben yazılan buyuruldu kaydında; devriye usûlü hatırlatılarak, ilgililere devriye pusulası gönderildiği kaydedilmiştir.

Belge No: 71/2

Belgenin Konusu: Kastamonulu Kamışcı-oğlu Ali'nin Beytü'l-Mâl Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü'l-evvel 1233 (29 Ocak 1818)

Özet: Aslen Kastamonulu olan, Tokat'ta Fazlı-oğlu Hanında misafir iken ölen Kamışcı-oğlu Ali bin Ahmet isimli şahsın varisleri bulunmadığı için terekesi usûl gereği Beytü'l-mâl'a devredilmiştir. Toplam 92 kuruşluk tereke varidatından 32 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış 20 kuruş da yed-i emine verilerek geriye kalan 40 kuruş beytü'l-mâl'a devredilmiştir.

Belge No: 71/3

Belgenin Konusu: Çamaşurcu Mıgırdiç Zimmînin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü'l-evvel 1233 (29 Ocak 1818)

Özet: Meydân-ı Müslim mahallesinde yaşayan Mıgırdiç veled-i Ağya isimli şahsın ölmesi sonucu terekisi; hanımı Elmas, yaşça büyük o an mecliste olmayan oğlu Ohan arasında taksim edilmiştir. Toplam 439,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 59,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrılarak geriye kalan 380 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 47 kuruş 60 meblağ, oğlunun hissesine 332 kuruş 60 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 72/1

Belgenin Konusu: Vilâdet Tebşîri İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Zilhicce 1232 (09 Kasım 1817)

Özet: Anadolu'nun sol kolu üzerindeki vezirler, beylerbeyleri, Erzurum kadısı, voyvodalar ve ileri gelenlere hitaben yazılmış ferman'da; 24 Zilhicce 1232 Çarşamba gecesi Şehzade Süleyman'ın doğumu dualarla müjdelenmiştir. İstanbul'da olduğu gibi 7 gün kalelerden top ve tüfenk atışı yapılarak şenlikler düzenlenmesi ve yapılacak bu şenlikler bahane edilerek halktan para talebinde bulunulmaması emredilmiştir.

Belge No: 73/1

Belgenin Konusu: Avâriz Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Rebiü'l-evvel 1233 (04 Şubat 1818)

Özet: Ferman gereği toplanacak avâriz ve bedel akçelerinin Tokat ve bağlı nahiyelere düşen hisselerin ve masariflerin detaylı dökümü kaydedilmiştir. Tokat'ın hissesine 2539 kuruş 27 para, Komanat nahiyesinin hissesine 1293 kuruş, Kafirni nahiyesinin hissesine 728 kuruş 14 para, Tozanlu nahiyesinin hissesine 426 kuruş 10 para, Dönekse-âbâd nahiyesinin hissesine 94 kuruş 18 para, Yıldız nahiyesinin hissesine 172 kuruş 5 para isabet etmiştir.

Belge No: 78/1

Belgenin Konusu: Begler Çelebi Vakfı'nın Tevliyeti için Mehmed Emin'in Berâtı Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü'l-evvel 1233 (13 Ocak 1818)

Özet: Tokat'ta bulunan Begler Çelebi Vâlidesi Fatma Hatûn bint-i Mehmet Paşa vakfının öşür mahsulünün südüs hissesine mutasarrıf olan evlâd-ı vakıftan Es-Seyyîd El-Hâc Veys Beg'in kardeşinin oğlu ölünce, tevliyetin 2 südüs hissesini tasarruf eden Es-Seyyîd Emin ibn-i Es-Seyyîd Ahmed'e devredilmesini Tokat na'ibi İbrahim Şerif arz etmiştir. El-Hâc Yûsuf ibn-i Ali ve Es-Seyyîd Ali ibn-i İsmail isimli şahısların bu hususta şهادet etmeleriyle tevliyetin 4 südüs hissesi, diğer boşalan 2 südüs hisse'ye Es-Seyyîd Emin ibn-i Es-Seyyîd Ahmed'in mutasarrıf olması için Anadolu Kazaskeri Halil Hamid Paşa-zâde Mehmet Arif'in i'lâmı gereğince 4 südüs hisse ile diğer 2 südüs hisse fi 14 Safer 1233 senesinde berat düzenlenerek Es-Seyyîd Emin ibn-i Es-Seyyîd Ahmed'e verilmiştir.

Belge No: 78/2

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Şürefâ'ya Müte'allik Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Rebiü'l-evvel 1233 (27 Ocak 1818)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu kaydında; Şerif ta'ifesini kayıt altında tutmakla görevli nakibü'l-eşraf'a müdahalelerin olduğu, bu müdahalelerin ortadan kaldırılması ve Şeriflere gereken hürmetin gösterilmesi istenmektedir.

Belge No: 78/3

Belgenin Konusu: Tereke

Belgenin Tarihi: Fi 15 Rebiü'l-evvel 1233 (23 Ocak 1818)

Özet: Ba‘de’l-defter müteveffâ-yı mezbûrun diye başlayan belgede ilgili şahsın terekesi varisleri arasında taksim edilmiştir. Toplam 6530 kuruş tutarındaki tereke varidatından 1930 kuruş zorunlu harcamalara, mehir bedeline ve tereke sahibinin borçlarına ayrıldıktan sonra geriye kalan 4600 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Emine’nin hissesine 511 kuruş 13 meblâğ, kız kardeşi Fatma’nın hissesine 1533 kuruş 40 meblâğ, oğulları Mehmet, Mustafa ve Ahmet’in her birinin hissesine 730 kuruş 19 meblâğ, kızı Şerife’nin hissesine 365 kuruş 19 meblağ isabet etmiştir. Meblağ’ül-baki 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 79/1

Belgenin Konusu: Müfti Tayini.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Rebiü’l-evvel 1233 (23 Ocak 1818)

Özet: Es-seyyid Mehmed Efendi’nin görevden alınarak yerine Mü’ezzin-zâde Es-Seyyîd Osman Efendi’nin Tokat Müftisi olarak tayin edilmesini konu alan kayıttır.

Belge No: 80/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Menzil Husûsu İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Rebiü’l-evvel 1233 (21 Ocak 1818)

Özet: Sivas eyaletine bağlı kazaların kadıları, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu; menzilhânelerin şîrâze-i nizâmını sağlamak için Abdülkâdir Ağa’nın görevlendirildiği kaydedilmiştir. İlgililerin Abdülkadir Ağa ile birlikte hareket ederek menzilhânelerdeki düzenin sağlanmasına yardımcı olmaları istenmektedir.

Belge No: 80/2

Belgenin Konusu: Tezkîre Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Rebiü’l-ahir 1233 (08 Şubat 1818)

Özet: Tokat'a ait devriye pusulasında; 1500 kuruş devriye bedeli ve 350 kuruş beygir bedeli, yılda 185 kuruş hizmet-i mübaşiriyenin tamamen toplanmasını emredilmiş ise de devriye vergisinden 500 kuruşu af edilmiş olduğu bilgisi verilerek geriye kalan 100 kuruş devriye bedeli, 350 kuruş beygir bedelinin ve 185 kuruş hizmet-i mübaşiriyenin tamamen toplanması emredilmektedir.

Belge No: 80/3

Belgenin Konusu: Kazâbâd Kazâsından Haydar-oğlu İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Rebiü'l-ahir 1233 (08 Şubat 1818)

Özet: Tokat Voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyurulduda; Kazâbâd kazâsında yaşayan Haydar-oğlu ismindeki gayrimüslim kişi hakkında şikayet olunması nedeniyle bu şahsın ilgililerce Tokat'tan Sivas'a gönderilmesi istenmektedir.

Belge No: 80/4

Belgenin Konusu: Hamamcı Süleyman'ın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Rebiü'l-evvel 1233 (02 Şubat 1818)

Özet: Menice mahallesinde yaşayan Hamamcı Süleyman isimli şahsın ölmesiyle terekesinin 1/4'ü Hanımı Fatma'ya sülüs-i erba' 3/4'ü beytü'l-mâl'a devredilmek üzere Süleyman'ın borçlularının da talebiyle terekesi satışa çıkarılmıştır. Toplam 3008,5 kuruş tereke varidâtından 208,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 2800 kuruş borçlularına ve mehir bedeline verilmiştir.

Belge No: 82/1

Belgenin Konusu: Fazlı-oğlu Hânında Misâfirâ Fevt Olan İbrahim'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 12 Rebiü'l-ahir 1233 (19 Şubat 1818)

Özet: Nereli olduğu bilinmeyen İbrahim isimli şahıs Fazlı-oğlu hânında misafir iken ölmüş varisleri hakkında bilgi olmadığı için de terekesi beytü'l-mâl'a devredilmiştir. Toplam 45,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 19,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan miktardan yed-i emin'e de pay ayrılarak 17 kuruş 40 meblağ beytü'l-mâl'a devredilmiştir.

Belge No: 82/2

Belgenin Konusu: Kâfirnî Nâhiyesinde Megülü Karyesi Ahâlilerine Müte'allik Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Rebiü'l-evvel 1233 (23 Ocak 1818)

Özet: Tokat na'ibi İbrahim Şerif Efendi'ye hitaben yazılmış ferman'da; Kafirni nahiyesine bağlı Megüllü karyesinde yaşayan ahâli mahkemeye gelerek, divânî ve malikâne mutasarrıflarının vakitli vakitsiz her biri ayrı ayrı gelip akçe talebinde bulunduklarını beyan ederek bu sorunun çözülmesi için ferman talebinde bulunmuşlardır. Bu durum defteri amirede araştırılmış, yapılan araştırma sonucunda da bu sorunun çözülmesi için ferman yazılarak vakitli vakitsiz, her biri ayrı zamanlarda giderek akçe talebinde bulunmaması ve kanun-ı kadim üzere hareket edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 83

Belgenin Konusu: Arife Hâtûn'un Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Rebiü'l-âhir 1233 (06 Mart 1818)

Özet: Muslihiddîn mahallesinde yaşayan Arife bint-i Mehmet isimli kadının ölmesiyle terekesi, kocası Mustafa bin Ali, yaşça büyük oğlu Mustafa bin Ebubekir arasında taksim edilmiştir. Toplam 1000 kuruş tutarındaki tereke varidatından 95 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 905 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 228 kuruş 30 meblağ, oğlunun hissesine 672 kuruş 90 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 84/1

Belgenin Konusu: El-Mu‘î Efendi-zâde Salih Efendi’nin Nekâbet Mektûb Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Rebiü’l-ahir 1233 (08 Şubat 1818)

Özet: Tokat ve Dunkesabâd ve Komanat ve Çarh-ı pâre ve Kâfirni ve Artukâbâd kazâlarında kaymakam olarak görev yapan Yağcı-zâde Es-Seyyîd Sadullâh Efendi’nin nekabet görevinden alındığı yerine Es-Seyyîd Salih Efendi’nin tayin edildiğini bildiren mektup kaydır.

Belge No: 84/2

Belgenin Konusu: Hirosima’nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Rebiü’l-evvel 1233 (09 Ocak 1818)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde Hirosima bint-i Ağya isimli kadının ölmesiyle terekesi, kocası Asador veled-i Ohannes, yaşça küçük oğlu Görk, yaşça küçük kızları Anna, Dürike ve Lüske arasında taksim edilmiştir. Toplam 320 kuruş tutarındaki tereke varidatından 10 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 310 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 77 kuruş 60 meblâğ, oğlunun hissesine 93 kuruş ve kızlarının her birinin hissesine 46 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 84/3

Belgenin Konusu: Ayşe Hâtûn’un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Rebiü’l-ahir 1233 (24 Şubat 1818)

Özet: Yazıcık mahallesinde yaşayan Ayşe bint-i Abdullah isimli kadının ölmesiyle terekesi, kocası Salih Alemdâr bin Yahya, anne-baba bir erkek kardeşi Yusuf bin Ömer ve o an mecliste bulunmayan anne-baba bir kardeşinin oğlu Mehmet bin Mustafa arasında taksim edilmiştir. Toplam 1486,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 129,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1357 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 678 kuruş 60 meblâğ ve diğer varislerin her birinin hissesine 339 kuruş 30 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 85/1

Belgenin Konusu: Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü'l-ahir 1233 (28 Şubat 1818)

Özet: Meydân-ı Müslim mahallesinde yaşayan Ayşe bint-i Hüseyin isimli kadının ölmesiyle terekesi, kocası Süleyman bin El-Hâc Ali, yaşça küçük oğlu Hasan bin Mustafa, annesi Emine arasında taksim edilmiştir. Toplam 1540 kuruş tutarındaki tereke varidatından 146 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1394 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 348 kuruş 60 meblâğ, oğlunun hissesine 813 kuruş 20 meblâğ, annesinin hissesine 232 kuruş 40 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 86

Belgenin Konusu: Altın İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhîr-i Şaban 1232 (04 Temmuz 1818)

Özet: Anadolu'nun sol kolunda vazife yapan ilgililere hitaben yazılmış ferman'da; altın fiyatlarının ziyade artışı ve yapılan hilelere önlem olarak, altın fiyatlarına uygulanan narhı konu alan kayıttır. Belgede altın cinsleri ve belirlenen fiyatları sıralanmıştır.

Belge No: 87/1

Belgenin Konusu: Sâbık Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa'nın Bâkâyası İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Safer 1233 (02 Ocak 1818)

Özet: Sivas Valisi El-Hâc Ali Paşa, bakâyası bulunan kazâların kadıları, ileri gelenleri ve bakâyaya kalan meblağ'ın tahsili için ilgili yere gelen dergâh-ı mu'allâm gedüklülerinden El-Hâc Mehmed'e yazılan ferman'da; Sabık Sivas Valisi Osman Paşa'nın 1232 senesine ait mukataa, zeamet, tımar vesair 4 yük 27577,5 kuruşluk bakayası defterlerde kayıtlı olsa da deftere geçirilen açıklamalı kayda bakıldığında tahminen 8 keyl buday ve 2 yük 27500

kusur kaldığı görülmüştür. Kalan bakayanın mahkeme ve ilgililer vasıtasıyla yerli yerinden gereğince toplanması emredilmektedir.

Belge No: 87/2

Belgenin Konusu: Sâbık Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa'nın Bâkâyası İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Rebiü'l-ahîr 1233 (26 Şubat 1818)

Özet: Sivas eyâletinin bağlı olduğu kazaların kadıları, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılan buyuruldu'da; Sabık Sivas Valisi Osman Paşa'nın bakayası için gelen ferman gereğince Osman Paşa'ya ait olan bakayasından bir akçe dahi bırakmadan yerli yerinden toplanmasını emretmektedir. Bakaya'nın toplanması için gedüklüyân-ı dergâh-ı âlî'den El-Hâc Mehmed Ağa ve maiyetine tayin edilen enderûn baş çavuşu Mehmed Ağa görevlendirildiği kaydedilmiştir.

Belge No: 88/1

Belgenin Konusu: Kangirli Katarcı Osman'ın Beytü'l-mal Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü'l-ahir 1233 (08 Mart 1818)

Özet: Aslen Kangirli'de yaşayan ancak Tokat'da Meydan'da İlbaşı-oğlu hanında misafirirken ölen Katırcı Osman bin Abdullah'ın varislerine ulaşılmaması nedeniyle terekisi usûlen beytü'l-mâl'a devredilmiştir. Toplam 536 kuruş tutarındaki tereke varidatından 63 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 472 kuruştan yed-i emine 157 kuruş 40 meblağ verilerek 314 kuruş 80 meblağ beytü'l-mâl'a devredilmiştir.

Belge No: 88/2

Belgenin Konusu: Ahmed'in Defteri Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Cemaziye'l-evvel 1233 (11 Mart 1818)

Özet: Çehkânlu mahallesinde yaşayan Ahmet bin Mehmet isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımını Ayşe, anne-baba bir kız kardeşi Fatma ve amcasının oğlu Abdurrahman bin Ömer arasında taksim edilmiştir. Toplam 140 kuruş tutarındaki tereke varidatından 30 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 110 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 27 kuruş 60 meblağ, kız kardeşinin hissesine 50 kuruş meblağ, amcasının oğluna 27 kuruş 60 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 89/1

Belgenin Konusu: Voyvodalık Şartnâmesi Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: 1233

Özet: Tokat Mukata‘asının 1233 senesi mart ayı başından şubat ayı sonuna kadar bir senelik mâl-ı mîri ve kalemiyyesiyle zamanında ödenmesi ve muhasebe defterinin Beyhan Sultan’a teslim edilmesi şartıyla Derviş Ali Ağa’ya verildiği kaydedilmiştir.

Belge No: 89/2

Belgenin Konusu: Voyvodalık İçün Gelen Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi 12 Zilka‘ade 1232 (23 Eylül 1817)

Özet: Sivas valisi, Tokat voyvodası Derviş Ali Ağa’ya ve ileri gelenlere hitaben yazılan ferman’da; Tokat mukata‘asının hisseleriyle ilgili bilgi verildikten sonra 1233 senesi mart başlangıcından şubat sonuna kadar olan bir senelik sürede 64000 kuruş bedel ile Derviş Ali Ağa’ya iltizam edildiği ve bu bedeli vakti zamanında ödemeyi Derviş Ali Ağa’nın kabul ettiği kaydedilmiştir.

Belge No: 89/3

Belgenin Konusu: Sırâç Kabilesi İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 4 Rebiü’l-ahir 1233 (11 Şubat 1818)

Özet: Tokat ve Zile Na'iblerine hitaben yazılan ferman'da; Tokat voyvodalığı dahilindeki Şarkipare kazâsına bağlı Unkur, Zekun, Kurun ve Olukman'da yaşayan kişilerin mahkemeye gelerek, Tokat voyvodalığına bağlı olduklarını ve kendilerine düşen vergiyi ödediklerini beyan edip, başkalarınca rencide olunmaları icab etmez iken 50-60 seneden beri yukarda isimleri yazılı kışlakların zamanla dağıldığını ifade etmişlerdir. Zile nahiyesinde olan ahâlinin salyâne talebiyle kışlak sakinlerine baskı yaptıkları bu sorunun çözümü için Tokat kazâsı Na'ibi İbrahim Şerif vasıtasıyla i'lam yazılarak İstanbul'a bildirmiş ve ferman talebinde bulunmuşlardır. Defterhanede yapılan araştırmalar neticesinde Unkur isimli kışlağa rastlanmasa da Sırâç kabîlesinin ilgili kışlaklara isabet eden vergiyi zamanında ödedikleri tespit edilmiştir. Araştırmalar neticesinde yazılan ferman hükmünde Sırâç kabîlesi ahâlilerinin üzerlerine düşen vergiden fazla vergi talebinde bulunulmaması emredilmiştir.

Belge No: 90/1

Belgenin Konusu: Mûcibince Amal ve Hareket ve Hilâfindan Mücanebet Olunur.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhîr-i Rebiü'l-evvel 1233 (06 Şubat 1818)

Özet: Tokat kazâsının na'ibi ve voyvodasına hitaben yazılan ferman'da; Tokat mukata'ası kazâ ve nahiyeleri ahâlileri Sivas mahkemesinden çıkan Pusulaya göre vergilerini ödedikleri kaydedilerek, çeşitli bahaneler ile Sivas valisi ve mütesellimi tarafından ziyade akçe talebinde bulunulduğu ifade edilmiştir. Bu sorunun halledilmesi, çeşitli bahanelerle halktan ziyade akçe talebinde bulunulmaması emredilmektedir.

Belge No: 91/1

Belgenin Konusu: Cebbâr-zâde Süleyman Beg'in Bakayası İçün Gelen Emr-i Ali.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü'l-ahir 1232 (18 Mart 1817)

Özet: Sivas valisi Osman Paşa, Tokat na'ibi ve voyvodasına hitaben yazılan ferman'da; Cebbâr-zâde Süleyman Beg oğlu dergâh-ı mu'allâm kapucu başlarından Abbas Beg'in divan-ı hümayun'a yazdığı mühürlü arzuhalinde; babasının bakayasının kendisine devr

edildiği, 1224 senesine ait şurutân bedeliyesinden 1219 kuruş toplam 2719 kuruş meblağın tahsil edilerek kendilerine ödenmesi için ferman yazılmasına karşın bahsi geçen meblağın henüz tahsil edilmediğini beyan etmiştir. Bu beyandan sonra kayıtlara bakıldığında; bahsi geçen Süleyman Bey'in idaresi altında olan kazâların iltizamında olan mukata'a ahâlilerinin muhalefatına karşılık veresesine terk edildiği, Tokat nahiyelerinde olan 2719 kuruşun tahsil edilmesi için geçen yılın Şevvâl ayının sonunda Sivas valisi ve voyvodaya hitaben bir ferman yazılmış olduğu görülmüştür. Bu sorunun çözülmesi için tekrar padişah görüşüyle bahsi geçen meblağın, mahkeme ve ilgililerce, icâb ve iktizâ edenlerden toplanması ve bu hususta görevlendirilen mübaşir Abdullah'a teslim edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 92/1

Belgenin Konusu: Dolamacı Obrik'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-evvel 1233 (13 Mart 1818)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Obrik'in ölmesiyle terekesi hanımı Dalya bint-i Hernik, yaşça küçük oğlu Obrik arasında taksim edilmiştir. Toplam 1740 kuruş tutarındaki tereke varidatından 52 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra 1688 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 211 kuruş, oğlunun hissesine 1477 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 92/2

Belgenin Konusu: Agob Zimmî'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 2 Cemaziye'l-evvel 1233 (10 Mart 1818)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Agop veled-i Artin isimli şahsın ölmesiyle terekesi, yaşça büyük oğlu, annesi ve yaşça büyük kızı Dürîke arasında taksim edilmiştir. Toplam 81,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 12,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 69 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Oğlunun hissesine 46 kuruş, kızının hissesine 23 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 92/3

Belgenin Konusu: Elite'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-evvel 1233 (13 Mart 1818)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Elite bint-i Hezik isimli şahsın ölmesiyle terekesi, yaşça büyük oğlu Kirkor, yaşça küçük oğlu Avadik, yaşça büyük kızı Takuta arasında taksim edilmiştir. Toplam 352,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 24,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 328 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Oğullarının her birinin hissesine 131 kuruş 24 meblağ, kızının hissesine 65 kuruş 72 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 93/1

Belgenin Konusu: Kazgancı Nazar Zımmî'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-evvel 1233 (13 Mart 1818)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Kazgancı Nazar veled-i Efrim isimli şahsın ölmesiyle terekesi o an mecliste olmayan amcaoğulları Hare ve Penaborap arasında taksim edilmiştir. Toplam 720 kuruş tutarındaki tereke varidatından 22 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 698 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Varislerin her birine 349 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 93/2

Belgenin Konusu: Mehmed Emîn'in Berât Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Rebiü'l-ahir 1233 (02 Mart 1818)

Özet: Ahî Evran Vakfında senelik iki müd buday ile Alaca Mescid isimli cami'de devr-havân olarak mutasarrıf olan Abdü's-şâfi Mehmed evladı olmadığı için onun yerine Mehmed Emin bin Mustafa bu vazifeye tayin edilmiştir.

Belge No: 94

Belgenin Konusu: Tokat Mukata'asının Müfredat Defteri.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemaziye'l-evvel 1233 (29 Mart 1818)

Özet: Tokat mukata'asının Derviş Ali Ağa'dan tahsil edilen 1232 senesi mart bakayası ve teşrîn-i sâni'nin altıncı gününden şubat sonuna kadar olan 114 günlük bakayasının tek tek ve madde madde dökümüdür. Bu belge Tokat mukata'asının nelerden ibaret olduğu konusunda önemli bilgiler vermektedir.

Belge No: 95/2

Belgenin Konusu: Kasab Deli Agob'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Rebiü'l-ahir 1233 (04 Mart 1818)

Özet: Semerkandî mahallesinde yaşayan Kasap Deli Agop'un ölmesiyle terekese hanımı Hanam bint-i Bagos, yaşça büyük oğulları Badasar, o an mecliste olmayan Melkun, Artin, yaşça küçük oğlu Bagos, yaşça büyük kızı Elmas arasında taksim edilmiştir. Ancak zevce-i metrûkesi Hanam da ölünce, veraseti çocukları, Badasar, Melkun, Artin, Bagos ve Elmas'a münhasır olmuştur. Varislerden Melkun ve Artin'in hilesi ve borçlarını ödememeleri neticesinde bu borçların Elmas'ın bulunduğu mecliste ikrar edilmesiyle alacaklı Cezâyirli-zâde Es-Seyyîd Mustafa (ölü) isimli kişinin alacağı da tahsil edilmiştir. Toplam 1258,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 602 kuruş zorunlu harcamalara ve bu 602 kuruşluk harcamalar dahilinde 545 kuruş alacaklı Cezâyirli zâde Es-Seyyîd Mustafa'ya verilmiştir. Geriye kalan 656,5 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. 4 erkek varisten her birine 145 kuruş 106 meblağ, kızı Elmas'ın hissesine 72 kuruş 113 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 96/1

Belgenin Konusu: Bin İkiyüz Otuz İki Senesine Mahsûben Müteveffî Osman Paşa'nın Tokad Voyvodalık Hâsılâtıyla Tokad'a Olan Zimmetinin Tokad Voyvodası Sa'adetlû Derviş Ali Ağa'ya İhâlesini Konu Alan Emr-i Âlî

Belgenin Tarihi: Fi 24 Rebiü'l-ahir 1233 (03 Mart 1818)

Özet: Tokat na'ibi ve voyvodasına hitaben yazılan ferman'da; Sarrâf ta'ifesinden Hüdâverdi-oğlu; eski Sivas Valisi Osman Paşa zimmetinde olan 2 yük 98896 kuruş'un Tokat voyvodalığı gelirlerinden tahsil edilmesi hususunda divân-ı hümâyûn'a arzuhal yazmıştır. Yapılan araştırmalar neticesinde bakaya olarak toplanan miktarın hesabının kayıtlı olduğu mühürlü defterin İstanbul'a gönderilmesi şartıyla 2 yük 98896 kuruş'un Tokat mukata'asından toplanmasını emreden ferman kayıdır.

Belge No: 97/1

Belgenin Konusu: Diyârbekir'den Kırmızı Kirbas Nakliye Emri

Belgenin Tarihi: Fi 16 Muharrem 1233 (26 Kasım 1817)

Özet: Diyarbakırdan Üsküdar arasındaki güzergâhtaki kadı, nâ'ib, yeniçeri ve ileri gelenlere hitaben yazılan ferman'da; 1231 senesinde Diyarbakırdan mehterhane için satın alınan 3000 top kırmızı kirbas (bez)'in mehterhaneye acil lazım olduğu, seri bir şekilde 3000 top kırmızı bezin İstanbul'a gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yol güzergâhında bulunan kadı, kethüda, yeniçerilere ve ilgililere nakl edilen kirbas'ın hangi kazâ'ya gelirse bir dakika erteleme ve bekletme olmaksızın icab eden hayvanların mahkemece ve cümle ittifakıyla temin edilip bahsi geçen 3000 top kırmızı bezin bir an evvel İstanbul'a ulaştırılması emredilmektedir. Belgenin sonunda bu ferman gereğince Diyarbakır Valisi Ebubekir Paşa tarafından buyuruldu geldiği kaydedilmiştir.

Belge No: 97/2

Belgenin Konusu: Vekâ'il-i Hakîme Müte'allik Emr-i Âlî Kayıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhîr-i Zilka'ade 1232 (10 Ekim 1817)

Özet: Avusturya İmparatorluğunun orta elçisi İstanbul'a mühürlü arzuhal ile başvurup, Nemçeli Refail adındaki bir hekimin emin bir hizmetkeryla İzmir ve havâlisine, Van'dan Tokat tarafına gitmesi için müsaade istemiştir. Avusturya Ortaelçisinin bu talebi kabul edilerek uğradığı yerde incitilmemesi emredilmiştir.

Belge No: 97/3

Belgenin Konusu: Müteveffâ Esbak İbrahim Paşa Hazretlerinin Metrûkâtı İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Zilka'ade 1232 (16 Eylül 1817)

Özet: Tokat kazâsının na'ibine hitaben yazılan ferman'da; Tokat'ta ikamet eden eski Erzurum Valisi İbrahim Paşa'nın ölmesi sonucu eşyası bir yere konularak İstanbul'a i'lam yazılmıştır. Bu i'lam'a cevap olarak; İbrahim Paşa'nın borçlarını kapatmak şartı ile kalan miktarın vereselerine verilmesi emredilmiştir.

Belge No: 98/1

Belgenin Konusu: Fos-oğlu Mehmed Ağa'nın Serdâr Mektûbu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: (tarih kaydı yok)

Özet: Tokat ve Turhal kadısına hitaben yazılan mektûp kaydında; Tokat ve Turhal'da serdâr olan şahsın görevden alındığı, yerine üslûb-ı sabık üzere Azatlu Haseki Mehmet Ağa'nın görevlendirildiği Yeniçeri Ağası Abdullah Mehmet tarafından bildirmiş gereken hürmetin gösterilmesini istemiştir.

Belge No: 98/2

Belgenin Konusu: Mehmed Paşa Efendimizden Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemâziyye'l-evvel 1233 (29 Mart 1818)

Özet: Erzurum'dan Konya'ya varıncaya dek yol üzerindeki kazâların kadıları, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu'da; Erzurum'dan Konya'ya yola çıkan top ve cephâne ve tahtrevân'ın bakım ve onarım ihtiyacı halinde bulunulan mahaldeki ilgililerin top ve cephâne ve tahtrevân'ın bakım ve onarımını yapması istenmiştir.

Belge No: 98/3

Belgenin Konusu: Sâbık Diyârbekir Vâlisi Devletlû Ebûbekir Paşa Efendimizin Zahire Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Cemâziye'l-ahir 1233 (08 Nisan 1818)

Özet: Bolu, Kastamonu, Viranşehir valiliklerine tayin edilen Diyarbakır valisi Ebubekir Paşa'nın Tokat'tan geçerken lazım olan bir gecelik ecnas-ı zehayir'nin dökümünün kaydıdır.

Belge No: 99/1

Belgenin Konusu: Sâbık Diyârbekir Vâlisi Devletlû Ebûbekir Paşa Efendimizin Zahîre Buyuruldusu Kaydıdır

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Cemâziye'l-âhir 1233 (08 Nisan 1818)

Özet: Eski Diyarbakır Valisi Ebubekir Paşa'nın, Tokat mütesellimi ve ileri gelenlerine hitaben yazdığı buyuruldu'da; Diyarbakır'dan tayin edildiği bilgisini vererek, Bolu ve Kastamonu'ya doğru giderken Sivas'a geldiğinde enderûn ve birûn dai'resi halkı için lazım gelen konak, zehayir, mekkâri ve tatarlara menzil beygirleri tertip ve tanzim edilmesi istenmektedir.

Belge No: 99/3

Belgenin Konusu: Müteveffâ İbrahim Paşa Hazretlerinin Metrûkâtı Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Cemaziye'l-ahir 1233 (16 Nisan 1818)

Özet: Tokat'ta ikamet eden eski Erzurum Valisi İbrahim Paşa'nın ölmesi neticesinde; ferman gereğince tereke varidatından borçları ödendikten sonra geriye kalan meblağın varislerine taksim edilmesi kararı kaydedilerek, Halep'te bulunan oğulları Ahmet Beg ve Mustafa Beg'lerin vekili El-Hac Mehmet Ağa mühürlü yazıyla Tokat mahkemesine gelmiştir. İbrahim Paşa'nın borçlarını ödemek için gelen vekilin sattığı eşyaların tutarına bakıldığında toplam 4565,5 kuruş, satılan aynî eşyasının tutarı 2831 kuruş olarak kaydedilmiştir. Toplam 6996,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 1618 kuruş 12 para zorunlu harcamalara ve borçlarına ayrıldıktan sonra geriye kalan 5378 kuruş vereselere verilmek üzere vekile teslim edilmiştir.

Belge No: 100/1

Belgenin Konusu: Balkur-oğlu Badasâr'ın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Cemaziye'l-ahir 1233 (10 Nisan 1818)

Özet: Menice mahallesinde yaşayan Balkur-oğlu Badasâr isimli gayrimüslim şahsın ölmesiyle terekisi; hanımı Elmas bint-i Mıgırdıç, yaşça büyük oğlu Ağya, yaşça küçük oğulları Agop, Melkun ve yaşça küçük kızları Maryem ve Dürike ve annesi Seryok bint-i Kesir arasında taksim edilmiştir. Toplam 20080 kuruş tutarındaki tereke varidatından 852 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 19228 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 2403 kuruş 60 meblâğ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 3404 kuruş 115 meblâğ, kızlarının her birinin hissesine 1702 kuruş 57 meblâğ, annesinin hissesine 3204 kuruş 80 meblâğ isabet etmiştir. Meblağü'l-baki 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 101/1

Belgenin Konusu: Masarîfât

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Cemaziye'l-ahir 1233 (08 Nisan 1818)

Özet: Sivas valisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Efendi hazretlerine verilen İmdâd-ı hazeriyye'nin taksîd-i evlâ, Vali Ali Paşa'nın Sivas'a gelişinin masarifi, 1232 senesine

ait eylül menzili ücretinden Menzilci Hüseyin Ağa'ya verilen 3 aylık menzil ücreti, 1233 senesine ait mart menzili için verilen 6 aylık menzil ücreti, 1232 senesi Şevvâl guresinden 1233 senesi Cemaziye'l-ahir guresine kadar olan masarifat-ı belde, harc-ı imzâ ve tahsildâriyye tertîb-i defter ve yafte-i kalemiyesi ve kaydiye-i cümle'nin masarifat dökümüdür. Toplam onsekiz bin dörtyüz seksen bir kuruş memleket-i mâl olarak cümle ma'rifetiyle umûr-ı beldeye sarf olunmuş, yekûn defterden ba'de'l- harac tevzî' ve taksîm olunan yalnız yüz kırk üç bin beşyüz yetmiş yedi guruş olarak hesaplanmıştır. Yapılan masarifat taksiminde; esnaf hissesine 68020 kuruş, Hânât hissesine 35894 kuruş, Tozanlu nahiyesi hissesine 19833 kuruş, Komanat nahiyesi hissesine 13220 kuruş, Kafirni nahiyesi hissesine 2210 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 105/3

Belgenin Konusu: Pehlivanlı Aşiretinden Mehmed ve Ali ve Murtaza Nâm Kimesnelerin İtlâk Fermânı Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evası-ı Rebiü'l-ahir 1233 (22 Şubat 1818)

Özet: Tokat Kalesi dizdarına hitaben yazılan ferman'da; Pehlivanlı Aşiretinden Mehmet, Ali, Murtaza Ali isimli şahısların, Padişahı rahatsız eden hareketleri yüzünden Tokat kalesine sürgün ve kalebent olmaları hakkında ferman yazılmıştır. Ancak bu şahısların karısı ve çocukları affedilmeleri için padişah'a ricada bulunmuşlardır. Bu rica neticesinde bahsi geçen şahıslar padişah tarafından bu fermanla affedilmişlerdir.

Belge No: 106/1

Belgenin Konusu: Refiye Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Cemaziye'l-ahir 1233 (22 Nisan 1818)

Özet: Semerkand mahallesinde yaşayan Refiye bint-i Mustafa isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası İbrahim bin İsmail, yaşça küçük kızı Şerife, anne-baba bir erkek kardeşleri Ömer ve Mehmet arasında taksim edilmiştir. Toplam 1620 kuruş tutarındaki

tereke varidatından 59,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 1561 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine, 39 kuruş 30 meblağ, kızının hissesine 780 kuruş 59 meblağ, erkek kardeşlerinin her birinin 195 kuruş 15 meblağ isabet etmiştir. Meblağü'l-baki 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 106/2

Belgenin Konusu: Derzi Polad-oğlu Harcik Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-evvel 1233 (13 Mart 1818)

Özet: Taşnerdibân mahallesinde yaşayan derzi Polad-oğlu Hacik veled-i Bağos isimli gayrimüslim şahsın ölmesiyle terekesi; hanımı Öski bint-i Kırkor, yaşça büyük oğlu Karabet, o an mecliste bulunmayan Ohan, yaşça büyük kızları Hiroshima ve Anna arasında taksim edilmiştir. Toplam 560 kuruş tereke varidatından 37 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 523 kuruş varislere taksim edilmiştir. Hanımının hissesine 25 kuruş 45 meblağ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 152 kuruş 25 meblağ, kızlarının her birinin hissesine 76 kuruş 32 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 107/2

Belgenin Konusu: An-asl Ünyeli Stabyon'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Cemaziye'l-ahir 1233 (06 Mayıs 1818)

Özet: Aslen Ünye kazasından olup ticaret maksadıyla Tokat'tan giderken yol üzerindeki Ohtab köyünde ölen Stabyon veled-i Sarkis'in yanında bulunan eşyalarının yaşça büyük oğlu Sarkis'e teslim edildiği beyan edilip eşyaların detaylı dökümü kaydedilmiştir.

Belge No: 107/3

Belgenin Konusu: Hatice'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Cemaziye'l-ahir 1233 (18 Nisan 1818)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Hatice bint-i Mehmet isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası Mehmet bin İbrahim, anne-baba bir kız kardeşi Ayşe, Hamide, annesi Arzu Abdullah arasında taksim edilmiştir. Toplam 860 kuruş tutarındaki tereke varidatından 61 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 799 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 299 kuruş 70 meblağ, kız kardeşlerinin her birinin hissesine 199 kuruş 90 meblağ, annesinin hissesine 99 kuruş 105 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 108/1

Belgenin Konusu: Ba'de Ayşe Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Cemaziye'l-ahir 1233(22 Nisan 1818)

Özet: 107/3 numaralı belgede ismi geçen Ayşe'nin de ölmesiyle terekesi, kocası Mehmet, kız kardeşi Hamide, annesi Arzu arasında taksim edilmiştir. Kız kardeşi Hatice'nin terekesinden isabet eden 236 kuruş 36 meblâğ ile birlikte toplam 648 kuruş 36 meblağ tutarındaki tereke varidatından 45 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 603 kuruş 36 meblağ varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 226 kuruş 28 meblağ, kız kardeşinin hissesine 226 kuruş 28 meblağ, annesinin hissesine 150 kuruş 99 meblağ isabet etmiştir. Meblağü'l-baki 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 108/2

Belgenin Konusu: Bozacı Hüseyin Ağa'nın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemaziye'l-ahir 1233 (28 Nisan 1818)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd Hüseyin bin İbrahim isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımları Ayşe ve Hatice, yaşça büyük oğlu Hasan ve yaşça büyük kızları Saliha ve Zahide arasında paylaştırılmıştır. Toplam 841 kuruş tutarındaki tereke varidatından 105 kuruş zorunlu harcamalara ayrılarak geriye kalan 736 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımlarının her birinin hissesine 46 kuruş, oğlunun hissesine 322 kuruş, kızlarının her birinin hissesine 161 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 109/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Efendimiz Tarafından İstanbul'a Giden Hazineye Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemâziye'l-âhir 1233 (28 Nisan 1818)

Özet: Sivas'dan Üsküdar'a kadar olan yol güzergahında yer alan kazâların kadı, menzilciler ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu'da; İstanbul'a 6 yük hazine götüren Tatar Kavakçı-oğlu Ali'ye beygir temini edilmesi ve yol güzergahında kendisine yardımcı olunması istenmektedir.

Belge No: 109/2

Belgenin Konusu: Nakîbü'l-Eşrâf Salih Efendi'ye Müte'allik Mürâsele Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Cemâziye'l-ahir 1233 (30 Nisan 1818)

Özet: Nakîbü'l-eşrâf Salih Efendi'ye hitaben yazılan mürasele'de; nakîbü'l-eşraflık görevi 1233 senesi Recebü'l-ferd guresinden itibaren Hüseyin Beg'e ihale olunmuş ise de Hüseyin Beg mahkemede rızasıyla bu görevi Salih Efendi'ye ihale ettiğini bildirmesini konu alan mürasele kaydıdır.

Belge No: 109/3

Belgenin Konusu: Tozanlılara Müte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Zilka'ade 1232 (11 Ekim 1817)

Özet: Tozanlı Nahiyesinin eski ayanlarından Cinci-oğlu Ömer, Baltacı-oğlu Ali, Kethüda-oğlu İbrahim isimli şahısların ayanlık yaptıkları dönemlerde zulüm ve haksızlık yaptıkları dolayısıyla şikayet edilmişlerdir. Divan-ı Hümayun Eski Sipahiler Katibi olup Voyvoda Veys Beg meselesini incelemek için Tokat'a gelmiş olan Mehmet Remzi, bu şikayetleri araştırmak için görevlendirilmiştir. Mehmet Remzi ve mahkemece bu ayanların hesabı görülmüş, halka 19500 kuruş borçlu oldukları sonucuna ulaşmış ve bu

para bahsi geçen kişilerden alınarak halka iade edilmiştir. Ancak bu zorba ayanların fırsat bulunca yine bildiklerinden şaşmayarak tekrar zulm girişiminde bulunacakları endişesiyle yeni arzuhaller yazılmıştır. Yeni arzuhallerde; bu şahısların halkı soyup zengin olmak istediklerinden vazgeçemedikleri dolayısıyla nahiye ayanlık tayininden vazgeçilmesini, bu zorbaların mütesellim ve subaylarla irtibatının kesilmesini, vilayet işlerine karışmamaları hususunda kendilerine tenzihlerde bulunulmamasını rica etmişlerdir. Padişah bu ricaları dikkate alarak bu talepler dahilinde yeni emirler vermiştir.

Belge No: 110/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Trabzon Vâlisi İçün Gelen Mihmandâr Buyuruldusu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Cemâziye'l-âhir 1233 (14 Nisan 1818)

Özet: Sivas'a bağlı kazâların kadıları, mütesellimleri, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılan buyuruldu kaydında; ferman ile Trabzon eyâletine tayin olan Hasan ve Mehmet isimli şahısların, Trabzon eyâletine giderken Sivas eyâletine geldiğinde onlara mihmandar olarak Fazlı Ağa'nın görevlendirildiği bildirilmiştir. Mihmandar olarak görevlendirilen Fazlı Ağa'nın, hangi kazâ ve sancağa gelirse orada gerekli ihtimamın gösterilmesi istenmiştir.

Belge No: 110/2

Belgenin Konusu: Çulha Menzek'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Cemaziye'l-ahir 1233 (22 Nisan 1818)

Özet: Kaya mahallesinde yaşayan Çulhâ Menzek veled-i Haçator isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımı; Anna bint-i Sarkis, yaşça büyük oğulları Kirkor, Kisbar, Artin, yaşça büyük kızları Dürike ve o an mahkemede bulunmayan Pera arasında taksim edilmiştir. Toplam 3300,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 99,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 3201 kuruş vereseler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının

hissesine 400 kuruş 15 meblâğ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 700 kuruş 26 meblâğ, kız çocuklarının her birinin hissesine 350 kuruş 13 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 110/3

Belgenin Konusu: Devletlû Mehmed Paşa Efendimiz Tarafından Gelen Zahîre Buyurulduyu Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi Cemâziye'l-ahir 1233 (Nisan 1818)

Özet: Tokat Kadısı, Voyvodası, Yeniçeri Serdârı ve ileri gelenlere hitaben yazılıp Karaman eyâletinden Ser-Nargileci Hüsrev Ağa ile gönderilen buyuruldu'da; Karaman eyaletinden Tokat'a gelen daire halkı ve askerlerin 4 günlük yem ve yiyeceklerinin temin edilmesi istemiştir. 2 günlük zehayir ihtiyacını kazâ dahilinden 2 günlüğünü kazîyye derunundan temin edilmesi istemiştir.

Belge No: 111/1

Belgenin Konusu: Zahide Hâtûn'un Defteri Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Cemaziye'l-ahir 1233 (05 Mayıs 1818)

Özet: Beybağı mahallesinde yaşayan Zahide bint-i İsmail isimli kadının ölmesiyle terekesi, kocası Mehmet, oğlunun kızları yaşça büyük Habibe, Nefise ve yaşça küçük kızı Ayşe ve anne-baba bir kardeşi Ahmet arasında taksim edilmiştir. Toplam 920,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 127,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 793 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 198 kuruş 30 meblâğ, oğlunun kızlarının her birinin hissesine 176 kuruş 26 meblâğ, kardeşi Ahmet'in hissesine 66 kuruş 66 meblâğ isabet etmiştir. Meblağü'l-baki 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 111/2

Belgenin Konusu: Ma'aden Vâlisi Devletlû Nurûllah Paşa Tarafından Asitâne Tarafına Gönderdiği Üç Yük Sim Hazine İçün Yol Buyurulduyu Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Cemâziye'l-ahîr 1233 (24 Nisan 1818)

Özet: Ma'aden-i Hümayundan İstanbul'a kadar olan yol güzergahındaki kazaların kadı, mütesellim, voyvoda, menzilci ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu kaydında; Ma'aden'den yola çıkan 3 yük sim hazinenin yol üzerinde zorluk çıkarılmadan güvenli bir şekilde İstanbul'a ulaştırılması istenmektedir.

Belge No: [Ara Sayfa]

Belgenin Konusu: Duruşmaya Celb İstidası.

Belgenin Tarihi: (belge tarihi yok)

Özet: Kim tarafından ve hangi tarihte yazıldığı belirtilmemiş istida kaydında, dilekçeyi yazan kişi; zahire, yağ, odun, kömürünü 150 kuruştan hesap edip alındığını, bazı ev eşyalarına ise zorla el konulduğunu ifade ederek davacı olduğu Deli Hacı'nın mahkemeye getirilmesini talep etmektedir.

Belge No: 112/1

Belgenin Konusu: Kocahisarlı El-Hâc Emin Ağa'nın Defter Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Cemaziye'l-ahir 1233 (06 Mayıs 1818)

Özet: Akdeğirmen mahallesinde yaşayan El-Hac Mehmet Emin ibn-i Mehmet isimli şahsın ölmesiyle terekesi; hanımı Ayşe, yaşça büyük oğulları Mustafa, Hüseyin, yaşça büyük kızı Kezban, küçük kızı Ayşe arasında taksim edilmiştir. Toplam 5000 kuruş tutarındaki tereke varidatından 630 kuruş zorunlu harcamalar ve mehir bedeline ayrıldıktan sonra geriye kalan 4370 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 546 kuruş 30 meblâğ, erkek çocukların her birinin hissesine 1274 kuruş 70 meblâğ, kızlarının her birinin hissesine 637 kuruş 35 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 112/2

Belgenin Konusu: Müteveffâ Kibleli-zâde Mustafa Paşa Hanları ve Vakıfları İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü'l-ahir 1233 (28 Şubat 1818)

Özet: Tokat Na'ibine hitaben yazılan ferman kaydında; Haremeyn-i şerifin evkâfı nâzırı olan Hâfız İsa Ağa, divan-ı hümayun'a yazdığı arzuhalde Kibleli-zâde müteveffâ Mustafa Paşa vakfına ait olan bazı varidat sayılarak bunların Salih isimli şahsa sekiz seneliğine senelik 300 kuruş'a kiraya verildiği kaydedilmiştir. Ancak bazı problemlerin çıkması üzerine, sorunların çözümü için divan-ı hümayun'a arzuhal yazılmıştır. Ferman, divan-ı hümayun'a yazılan bu arzuhal gereğince yapılan araştırmaları ve problemlerin çözümünü konu almaktadır.

Belge No: 114/1

Belgenin Konusu: Zeyneb Hâtûn'un Beytü'l-mal Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Recebü'l-ferd 1233 (09 Mayıs 1818)

Özet: Cedîd mahallesinde yaşayan Zeyneb bint-i Musa isimli kadının varis bırakmadan ölmesi neticesinde terekası usûl gereği beytü'l-mâl'a devredilmiştir. Toplam 3183 kuruş tutarındaki terekeden 195 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan miktardan yed-i emine de pay ayrılarak 1992 kuruş beytü'l-mal'a devredilmiştir.

Belge No: 114/2

Belgenin Konusu: El-Hâc Rüstem Ağa'nın Bu Tarafta Olan Zimmeti İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Şevvâl 1232 (01 Eylül 1818)

Özet: Sivas Valisi, Tokat Na'ibine hitaben yazılan ferman'da; El-Hac Rüstem isimli şahsın Tokat kazâsında bulunan bazı gayrimüslimlerden 1225 senesine ait 30.000 kuruş alacağı olduğu, El-Hac Rüstem'in ölmüyle bu alacaklarının varisleri yaşça küçük Hasan ve Ayşe'ye geçtiği ancak borçluların borcu ödeme konusunda sorun çıkardıkları bundan dolayı da El-Hac Rüstem'in varisleri Hasan ve Ayşe adına Abdullah isimindeki bir şahıs

İstanbul'a arzuhal yazdığı kaydedilmiştir. Padişah tarafından gelen emirle borçluların borcunu ödemesi eğer ki ödeme konusunda sorun çıkarmaya devam ederlerse isimlerinin i'lamla İstanbul'a bildirilmesi emredilmiştir.

Belge No: 115/1

Belgenin Konusu: Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa Vakfına Müte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Kibleli-zâde müteveffâ Mustafa Paşa Evkâfının mütevellisi İstanbul'da yaşayan Divan-ı Hümayun hacelerinden Numan Beg Efendi ibn-i Osman Beg'e ferman ile vekil tayin edilen Artukabâd Na'ibi Ali Efendi ibn-i Ömer mahkemeye gelerek Salih Ağa ibn-i Mustafa'ya yönelik şikayetlerini dile getirip, Salih Ağa ile olan kira sözleşmesinin fesh edilmesini istemiştir. Yapılan keşif çalışmasından sonra gerekli anlaşma sağlanmıştır.

Belge No: 115/3

Belgenin Konusu: Sivaslı Çakucu Mehmed'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Ramazanü'l-mübarek 1233 (31 Temmuz 1818)

Özet: İçmesu mahallesinde yaşayan Sivaslı Çakucu Mehmet bin Ömer isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımı Saime bint-i Ebubekir, yaşça büyük oğlu İbrahim, o an mahkemede olmayan yaşça küçük kızı Ayşe, annesi Fatma bint-i Abdullah arasında taksim edilmiştir. Toplam 520,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 233,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayırdıktan sonra geriye kalan 305 kuruş vereseler arasında paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 38 kuruş 10 meblağ, kızının hissesine 71 kuruş 121 meblağ, oğlunun hissesine 144 kuruş 3 meblağ, annesinin hissesine 50 kuruş 100 meblağ isabet etmiştir. Mebalğü'l-baki ise 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 116/1

Belgenin Konusu: Kibleli-zâde Müteveffâ Mustafa Paşa Vakfına İ'âm Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Kibleli-zâde müteveffâ Mustafa Paşa vakfı'nda ortaya çıkan anlaşmazlıklardan bahsedilerek, yapılan keşif çalışmaları ve sorunun çözümünün nasıl olduğuna dair İstanbul'a gönderilen rapordur.

Belge No: 117/1

Belgenin Konusu: Tokat Kazâsından Bizeri ve Ulalı ve Gevle ve Evvelinde Cami'lü Karyesi Ahâlilerine Müte'allik Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Cemaziye'l-ahir 1232 (09 Mayıs 1817)

Özet: Bizeri ve Ulalı ve Gevle ve Evvelinde Cami'lü köy ahalileri üzerlerine düşen ağnam vergilerini gereği gibi ödemelerine rağmen bir iki senedir mültezimler tarafından baskılara maruz kaldıklarını beyan eden bir arzuhal yazarak İstanbul'a göndermişler ve bu baskıların önlenmesi için ferman yazılmasını talep etmişlerdir. İstanbul bu konuyla ilgili kayda baktığında bu bölgenin senelik yedi bin yüzkırk dört guruş mâl ile Mehmed Salih ve Ömer ve Mehmed Şâkir ve Mehmed Sâdık ve diğerlerinin malikanesinde olduğu görmüştür. Ferman'da, mahkemenin ilgili yerlere gitmesi ve arzuhalde yazılı olan iddiaları araştırması, iddialar gerçekse zulm ve baskıların def edilmesini emretmiştir.

Belge No: 117/2

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Ali Paşa Tarafından Müteveffî Osman Paşa Bakâyâsı İçün Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Cemâziye'l-ahir 1233 (20 Nisan 1818)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu; eski Sivas Valisi Osman Paşa'nın Sivas eyaletindeki bakayasının Sivas'tan görevlendirilen mübaşir vasıtasıyla ertelenmeden tahsil edilmesi emrini konu almaktadır.

Belge No: 117/3

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi El-Hâc Osman Paşa Tarafından İmdâd-ı Hazâriyyenin Taksîd-i Sânisî İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Receb 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası, yeniçeri serdârı ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu'da; 1233 senesi imdâd-ı hazeriyyenin ikinci taksidinin pusula kaydında tevzi' edilen miktarın Tokat ve nahiyelerinden gereği gibi tahsil edilmesi ve Sivas'a gönderilmesi emredilmektedir.

Belge No: 118/1

Belgenin Konusu: Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Mübâya'a İçün Gelen Buyuruldu Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Receb 1233 (15 Mayıs 1818)

Özet: Tokat voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu kaydında; 1233 senesi mahsulünden olarak mübaya'acı olarak görevlendirilen Ali Ağa'nın, ferman gereğince Sivas sancağından 30 bin keyl İstanbulî buday ve 10 keyl arpa alması ve Samsun iskelesine nakl emri kaydedilmiştir. Buday'ın keyl'i 20 kuruş, arpa'nın keyl'i 1 kuruş olarak fiyatlandırılıp ödemesinin nakdî olarak yapılacağı bilgisi verilerek, Sivas mahkemesinden çıkan pusulaya göre Tokat ve nahiyelerine isabet eden zahire hissesinin vakt-i zamanında Samsun iskelesine nakl edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 118/2

Belgenin Konusu: Komanat Nâhiyesinin Ehl-i Zımmî Re'ayâlarına Müte'allik İспенç İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Şevvâl 1232 (11 Eylül 1817)

Özet: Tokat na'ibine hitaben yazılmış ferman'da; Komanat nahiyesindeki ehl-i zımmet'in ödemeleri gereken İспенç vergisini kanûn-ı defter gereğince ödedikleri,

ödemede kusurları olmadığı halde zabıtân tarafından ziyade akçe talebiyle baskılara maruz kaldıklarını İstanbul'a bildirmişlerdir. Bu istek değerlendirilerek ilgili zımmîlerin her sene mart girişinde kişi başı ödemeleri gereken 62 kuruş'tan ziyade akçe talebinde bulunulmaması emredilmiştir.

Belge No: 118/3

Belgenin Konusu: Dergâh-ı Mu'allâm Gedüklülerinden Ali-zîde Mecduhu Yediyle Mübâyâ'a İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Rebiü'l-evvel 1233 (04 Şubat 1818)

Özet: Sivas Valisi, Sivas eyâletine bağlı kazâların kadıları, na'ibleri, Samsun iskelesine mübaya'acı tayin olunan Ali ve ileri gelenlere hitaben yazılan ferman'da; Canik, Sivas, Çorum, Amasya ve Bozok sancaklarından alınacak arpa ve budayların alış fiyatları ve sancaklara taksiminden bahsedilerek, satın alınan arpa ve budayların bir kısmının Trabzon valisi Vezîr Süleyman Paşa'nın maiyetinde olan askerlerin, Anapa Kalesindeki topçu ve arabacılar ayrıldığı kaydedilmiştir. Belgenin devâmında zahire alımında ortaya çıkan sorunlardan bahsedilerek sorunların çözümü için yazılan emirler yer almaktadır.

Belge No: 119/1

Belgenin Konusu: Ağnâm İçün Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü'l-ahir 1233 (12 Şubat 1818)

Özet: Sivas sancağına bağlı kazâların kadıları, na'ibleri, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu'da; ağnam vergisinin yerli yerinden gereği gibi toplanması emredilmektedir.

Belge No: 119/2

Belgenin Konusu: Gödös Voyvodası Nasûh Oğlu İçün Sivas Vâlisi Devletlû El-Hâc Ali Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Receb 1233 (21 Mayıs 1818)

Özet: Sivas eyaletine bağlı kazâların kadıları ve na'iblerine hitaben yazılmış buyuruldu kaydında; Gödös voyvodası Nasûh oğlu Nasûh adlı şahsın eşkıyalık faaliyetlerine karışmasından dolayı fermanla idamına karar verildiği kaydedilmiştir. Nasuh-oğlu Nasuh isimli eşkıyanın tebdil-i kıyafetle izi sürölüp bulunduğu yerde idam edilmesi ve kellesinin İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir.

Belge No: 120/1

Belgenin Konusu: Geyrâslı Hamîde Hâtûn'un Defter Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Recebü'l-ferd 1233 (21 Mayıs 1818)

Özet: Geyrâs mahallesinde yaşayan Hamide bint-i Ebubekir isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası Ömer, yaşça küçük oğulları Hüseyin, İsmail, yaşça küçük kızı Fatma, babası Ebubekir arasında paylaştırılmıştır. Toplam 321 kuruş tutarındaki tereke varidatından 41 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 280 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 102 kuruş 80 meblâğ, babasının hissesine 46 kuruş 80 meblağ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 65 kuruş 40 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 120/2

Belgenin Konusu: Refiye Hâtûn'un Defter Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Recebü'l-ferd 1233 (25 Mayıs 1818)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Refiye bint-i Mustafa isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası Abdurrahman Alemdar, yaşça büyük oğulları Emrullah, Ali yaşça küçük oğulları Mustafa, Mehmet, yaşça büyük kızları Şerife, Hatice, Münife, yaşça küçük kızı Nefise arasında taksim edilmiştir. Ancak Emrullah ve Mehmet'in ölmesiyle bunların veraseti babaları Abdurrahman Alemdar'a verilmiştir. Toplam 3446 kuruş tutarındaki tereke varidatından 110 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan miktar varislere

paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 1668 kuruş, 2 erkek çocuğunun her birinin hissesine 417 kuruş, kız çocuklarının her birinin hissesine 208 kuruş 60 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 121/1

Belgenin Konusu: Tokat Kazâsına Muzâfa Kâfirni Nâhiyesinde Almus ve Zuğru ve Doduhta ve Megüllü Nâm Karyelere Mûte‘allik Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Şa‘ban 1232 (10 Temmuz 1817)

Özet: Tokat na‘ibine hitaben yazılan ferman’da; Kâfirni nahiyesine tâbi‘ Almus ve Zuğru ve Doduhda ve Megüllü karyeleri ahâlileri İstanbul’a yazdıkları arzuhalde; üzerlerine düşen adet-i ağnamı gereği gibi ödedikleri halde mutasarrıf ve mültezimler tarafından ziyade akçe talebiyle baskıya maruz kaldıklarını beyan ederek bu baskıların ortadan kaldırılmasını talep ettikleri kaydedilmiştir. Belgenin devamı; hazine-i amiredeki ilgili kayıtlara bakılarak yapılan araştırmaları ve ulaşılan sonuçlara göre verilen emirleri konu almaktadır.

Belge No: 121/2

Belgenin Konusu: Na‘ib Tayini

Belgenin Tarihi: Fi 1233

Özet: Belgenin başında arapça yazılmış dua ile beraber, Ali Sabit Efendi’nin 1233 senesi Şaban ayının başlangıcından itibaren Tokat na‘ibliğine tayin edildiği kaydedilmiştir.

Belge No: 121/3

Belgenin Konusu: Osmanlı Ülkesinde Ölen İran Tüccarlarının Eşya ve Malları Hakkında Ferman Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Recebü’l-ferd 1233 (04 Haziran 1818)

Özet: Anadolu'nun sol kolunda yer alan vezirler, Erzurum kadısı, sair kadılar, na'ibler, mütesellimler, voyvodalar ve beytü'l-malcılara hitaben yazılmış ferman; İran ve tüccarlardan Osmanlı devleti sınırları içerisinde ölenlerin eşya ve mallarından bi-vech-i resm gibi akçe talebinde bulunulmamasını ve kendi memleketindeki varislerine ulaştırılması için belde de ikamet eden acem tüccarına verilmesini konu almaktadır.

Belge No: 122/1

Belgenin Konusu: Estil nâm zımmî'nin Saray-ı Sa'adete Takdim Ettiği Arzuhal Üzerine Varid Olan Emr-i Ali.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Recebü'l-ferd 1233 (25 Mayıs 1818)

Özet: Astarçılar Hanında ikamet eden Kayserili Sarraf Estil isimindeki gayrimüslim şahıs Tokatlı Penbeci-oğlu Ohan ve bazı gayrimüslimlerden 1229 senesinden alacağı olduğunu beyan eden bir arzuhal yazmıştır. Bu arzuhal gereğince bu konuda yerinde araştırma yapmak üzere İbrahim Ağa görevlendirilmiştir. Bu araştırmalar neticesinde verilen hükmü konu alan ferman kayıdır.

Belge No: 122/2

Belgenin Konusu: Kayserili Sarraf Estil Nâm Zımmî'nin Alacağı İçin Halâs Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Receb 1233 (29 Mayıs 1818)

Özet: Kayserili Sarraf Estil isimindeki şahsın Kahire tarafına firar eden Kürkçü-oğlu Agop'tan alacağı 3200 kuruş'un İbik-oğlu Hoca Zeko isimli gayrimüslim şahıstan 2 yük 900 kuruşluk poliçe temessükü ve nakit olarak da 300 kuruş aldığına dair halas kaydı.

Belge No: 122/4

Belgenin Konusu: Maryem Bint-i Ağya Nâm Hâlike'nin Defter Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Recebü'l-ferd 1233(25 Mayıs 1818)

Özet: Seyfeddin mahallesinde yaşayan Maryem bint-i Ağya isimli gayrimüslim kadının ölmesiyle terekesi, kocası Artin, yaşça küçük oğlu Karabet, babası Ağya ve annesi Anna arasında taksim edilmiştir. Toplam 406,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 60,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrılmış geriye kalan 400 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 100 kuruş, oğlunun hissesine 166 kuruş 80 meblağ, annesinin hissesine 66 kuruş 80 meblağ, babasının hissesine 66 kuruş 80 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 123/1

Belgenin Konusu: Sivaslı El-Hâc Behram Paşa Efendimizin İmâmet Hizmetinden Olan Metrûkâtının Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Recebü'l-ferd 1233 (26 Mayıs 1818)

Özet: Mahmiye-i Sivas'da El-Hâc Behram Paşa efendimizin imâmet hizmetinden olub, Sivas'a giderken birkaç gün Tokat'ta ikâmet ettiği esnada yanında olan eşyasının mahkeme ve cümle ma'rifetiyle hazırlanan döküm kayıdır. Yanındaki kitap ve eşyaların değeri toplam 929 kuruştur.

Belge No: 123/2

Belgenin Konusu: Hacı Kütük-oğluna Müte'allik Emr-i Âlîdir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Saferi'l-hayr 1233 (08 Ocak 1818)

Özet: Sivas valisi ve Tokat kazâsı na'ibine hitaben yazılmış ferman'da; Es-Seyyîd İbrahim Şerif, İstanbul'a arzuhal yazarak 1229 senesinden beri bazı kişilerden 15000 kuruş alacağı olduğunu, almak istediğinde vermek istemediklerini beyan ederek bu hususta ferman yazılmasını talep etmiştir. Bu talep üzerine sadır olan bu ferman, bu davanın mahkemece tamam-ı hak ve adl üzere görülmesi emrini konu almaktadır.

Belge No: 124/2

Belgenin Konusu: Merhum Üveys Beg'in Metrûkâtının Defteri Kayıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Cemaziye'l-ahir 1233 (02 Mayıs 1818)

Özet: Yaş meydan mahallesinde yaşarken bu kayıttan 7 ay önce ölen Es-Seyyîd El-Hâc Veys Beg ibn-i Abdurrahman Ağa'nın terekesi hanımları Şerife, Emetullah, yaşça büyük oğlu Es-Seyyîd Veys, yaşça küçük oğlu Mustafa ve Çeşm-i Siyah adındaki câriyeden doğma kızı Fatma arasında taksim edilmiştir. Ancak mahkemece, Abdurrahman Ağa ibn-i Abdullah Ağa ve sagîre-i mezbûre Fatma'ya Receb Efendi ibn-i İbrahim Efendi vasi tayin edilmiştir. Toplam 34351,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 12788,5 kuruş borçlarına ve zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 21563 kuruş varisler arasında paylaştırılmıştır. Hanımları Şerife ve Emetullah'ın her birinin hissesine 1347,5 kuruş 22,5 meblâğ, oğullarının her birinin hissesine 7547 kuruş 6 meblâğ, kızı Fatma'nın hissesine 3773 kuruş 63 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 125/2

Belgenin Konusu: Hântamâra bint-i Simon Nâm Hâlike'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 8 Recebü'l-ferd 1233 (14 Mayıs 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Âtik mahallesi yaşayan Hântamâra bint-i Simon isimli gayrimüslim kadının ölmesiyle terekesi; o an mecliste bulunmayan Agop veled-i Manas ve anne-baba bir kız kardeşi Maryem arasında taksim edilmiştir. Toplam 240 kuruş tutarındaki tereke varidatından 77 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 163 kuruş vereselere taksim edilmiştir. Kocasının hissesine 81,5 kuruş, kız kardeşinin hissesine 81,5 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 126/1

Belgenin Konusu: İran Elçisi (Mec'ali) Hân'ın İstanbul'dan İran dönüşü Sırasında Yol Üzerindeki Kazâlarda Gereği gibi Mu'amele Edilmesi Konusunda Emr-i Âlî

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Recebü'l-ferd 1233 (21 Mayıs 1818)

Özet: Üsküdar'dan İran hududuna varıncaya kadar olan yol güzergahındaki kazâların Kadı ve Na'iblerine hitaben yazılan Ferman; İran'dan İstanbul'a gelen Mec'ali? Han'ın

tekrar İran istikametine dönerken yol üzerinde kendisine verilen menzil emrine göre gerekli ihtimanın gösterilmesi emrini konu almaktadır.

Belge No: 126/2

Belgenin Konusu: İmdâd-ı Hazeriyye'nin Usûlünce Toplanması Hususunda Emr-i Ali.

Belgenin Tarihi: Fi Evâil-i Cemaziye'l-Evvel 1233 (09 Mart 1818)

Özet: Anadolu'nun sol kolu üzerinde yer alan vezirler, beylerbeyleri, Erzurum Kadısı, voyvodalar, Kadılar ve Na'iblere hitaben yazılmış ferman'da; imdâd-ı hazeriyyenin toplanmasında dikkat edilmesi gereken hususlar hatırlatıldıktan sonra reayanın haklarına riayet edilmesi tenbihlenmiştir.

Belge No: 127/2

Belgenin Konusu: Gönici Haçator'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Ramazânü'l-Mübarek 1233 (25 Temmuz 1818)

Özet: Semerkandî mahallesinde yaşayan Gönici Haçator veled-i Manas isimli şahsın ölmesiyle terekisi; hanımı Ahsaberte bint-i Artin, yaşça küçük kızı Maryem, anne-baba bir kız kardeşleri arasında taksim edilmiştir. Toplam 1020,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 55,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 965 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 120 kuruş 75 meblâğ, kızının hissesine 482 kuruş 60 meblâğ, kız kardeşlerinin her birinin hissesine 180 kuruş 112 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 128/1

Belgenin Konusu: Mü'ezzîn-zâde Es-Seyyîd Osman Efendi'nin Tokat Müftisi olduğuna dair Mürâsele Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 18 Recebü'l-ferd 1233 (24 Mayıs 1818)

Özet: Mü'ezzîn-zâde Es-Seyyîd Osman Efendi'nin El-fâkîr Mekkî-zâde Mustafa Mustafa Âsım tarafından Tokat Müftisi olarak tayin edilmesine dair kayıttır.

Belge No: 128/2

Belgenin Konusu: Sabık Sivas Vâlisi Osman Paşa'nın Bakâyası Husûsunda Emr-i Âlî

Belgenin Tarihi: Fi 20 Cemaziye'l-ahir 1233 (27 Nisan 1818)

Özet: Sivas valisi Ali Paşa, Tokat kadısı ve bakayayı tahsil etmekle görevli dergâh-ı mu'allâm Gedüklülerinden El-Hâc Mehmet'e hitaben yazılmış ferman'da; Sabık Sivas Valisi Osman Paşa'nın 1232 senesine ait bakayası olan 2 yük 22388,5 kuruş'un yanı sıra çeşitli bahanelerle halktan akçe aldığı ortaya çıktığı kaydedilmiştir. Bu bakayanın af edilmesi mümkün olmadığından bahisle, gerekli ve ilgili kişilerden bu meblağın tahsil edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 129/1

Belgenin Konusu: Bâ'is-i Tastîr-i Defter Budur ki

Belgenin Tarihi: Fi 17 Şa'banü'l-mu'azzam 1233 (22 Haziran 1818)

Özet: Sivas valisi Ali Paşa'nın emri üzerine Tokat'ta meydan kuyusu yakınlarında bulunan Sümbül Baba Türbesi ve Hankâhını tamir etmek üzere Mevlâna Es-Seyyîd Hüseyin Efendi, voyvoda Derviş Ali Ağa'nın da bulunduğu bir heyet keşif çalışması yapmıştır. Heyetin tespit ettiği; kireç, horasân, kiremid, amale, kum ve sâ'ir masârif toplam 11000 kuruş olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 129/2

Belgenin Konusu: Nühâs Nakliyesi Husûsunda Emr-i Âlî.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Cemaiye'l-evvel 1233 (21 Mart 1818)

Özet: Tokat na'ibi ve Tokat nühas eminine hitaben yazılmış ferman; Ergani ma'deninden her sene İstanbul'a gönderilen 150000 vukıyye bakır'dan başka tertîb-i sâni olarak fermanla düzenlenen 150.000 vukıyye toplam 300.000 vukıyye bakırın Tokat kalhanesinde işlendikten sonra Samsun iskelesine gönderilmesi ve nakil esnasında takip edilecek usûlleri konu almaktadır.

Belge No: 130/1

Belgenin Konusu: Fos-oğlu Hasekî Mehmed Ağa'nın Serdârlığı Mektûb Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Ramazanü'l-mübarek 1233 (05 Temmuz 1818)

Özet: Yeniçeri Ağası Abdullah Mehmed Ağa tarafından Tokat ve Turhal kadılarına hitaben yazılmış bu mektûp kaydı; Tokat ve Turhal'da görev yapan serdarın görevden alındığını onun yerine kırkbeş bölük hasekisi Mehmet Ağa'nın serdar tayin edildiğini bildirmektedir.

Belge No: 130/2

Belgenin Konusu: Nemçe (Avusturya) Tüccârlarının Osmanlı Mülküne Getirdikleri Emti'aların Fiyat ve Satış Usûlüne Dair Emr-i Âli.

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Recebü'l-ferd 1233 (21 Mayıs 1818)

Özet: Tokat kadısı, Tokat ve bağlı gümrüklerin eminine hitaben yazılmış ferman; Osmanlı Devleti ve Avusturya tüccarları arasında yapılan ahid-nâme'de alınan gümrük kararları ve bu kararların uygulanmasında takip edilecek usûlleri konu almaktadır.

Belge No: 131

Belgenin Konusu: Nemçe Tüccârlarının Osmanlı Mülküne Getirdikleri Eşya-yı Mütenevvi'aların Listesi ve Fiyatları

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Recebü'l-ferd 1233 (21 Mayıs 1818)

Özet: Avusturya Tüccarlarıyla yapılan ahid-nâme’de yer alan şartlar, usûller hakkında bilgi verildikten sonra ahid-nâmede yer alan eşyaların isimlerinin ve fiyatlarının dökümü eşya-yı mütenevvi‘â başlığı altında kaydedilmiştir.

Belge No: 134

Belgenin Konusu: Sûret-i Fermân-ı Âlîşân Aynîyle Nakl Olunmuştur.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Zilka‘ade 1224 (16 Aralık 1809)

Özet: Anadolu, Rumeli’deki Vezirler, İstanbul, Galata, Anadolu ve Rumeli’deki mevâlî, sancak beyleri, kadılar, na’ibler, muhassıllar, voyvodalar ve ileri gelenlere hitaben yazılmış ferman’da; Ermeni Patriği Rahib Evaş Makarmasda yazdığı bir arzuhalinden bahsedilip, kiliselerin tamir ve bakımı esnasında bazı yerlerde yerel ahali tarafından baskılara maruz kalındığını ifade edip, bu baskıların ortadan kaldırılmasını talep ettiği kaydedilmiştir. Bu arzuhal’de yer alan iddialar araştırılmış, ulaşılan sonuç ferman metnine dahil edilmiştir. Ferman hükmünde ise fetvâ-yı şerif ve daha önce sadır olan ferman’da yer alan hükümler tekrarlanarak bu hükümlere göre hareket edilmesi emredilmiştir.

Belge No: 135/1

Belgenin Konusu: Erzurum Vâlisi Devletlû Ahmed Paşa Tarafından Gelen Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şevvâl 1233 (08 Ağustos 1818)

Özet: Erzurum’dan Üsküdar’a varıncaya kadar olan yol güzergâhındaki kadılar, na’ibler, mütesellimler, voyvodalar, menzilciler ve ileri gelenlere hitaben yazılmış buyuruldu’da; İran büyükelçisinin İngiltere tarafına giden elçisi Mirzâ Ebû’l-Hasan Hân’ın yol üzerindeki kazâlarda gereğince misafir edilmesi, yem, yiyecek ve menzil beygiri gibi ihtiyaçlarının karşılanarak güvenli bir şekilde İstanbul’a ulaştırılması istenmiştir.

Belge No: 135/2

Belgenin Konusu: Kars Muhâfızı Hüseyin Paşa'nın Haremi İçün Gelen Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Rebiü'l-evvel 1233 (11 Ocak 1818)

Özet: Tokat, eyâlet-i Sivas'dan Rus sınırına kadar olan güzergahtaki kazâların kadıları, na'ibleri, mütesellimleri, voyvodaları ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu'da; Kars muhafızı Hüseyin Paşa'nın hareminin Tokat tarafına geldiği bilgisi verilerek, harem-i has'ın gereğince misafir edilmesi edilmesi için yukardaki bahsi geçen görevlilere tenbihlerde bulunulmuştur.

Belge No: 135/4

Belgenin Konusu: Çehkân Ebûbekir'in Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Şevvâl 1233 (01 Eylül 1818)

Özet: Akdeğirmen-i Müslîm mahallesinde yaşayan Çehkân Ebûbekir bin Osman isimli şahsın ölmesiyle terekisi; hanımı Şerife, yaşça küçük kızı Münise, anne-baba bir erkek kardeşleri Ahmet, o an mecliste bulunmayan Ali, Annesi Fatma bint-i Abdullah arasında taksim edilmiştir. Toplam 825,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 249,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrıldıktan sonra geriye kalan 576 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 72 kuruş, kızının hissesine 288 kuruş, erkek kardeşlerinin her birinin hissesine 60 kuruş, annesinin hissesine 96 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 136/1

Belgenin Konusu: Devletlû Lütfullâh Paşa Tarafından Gelen İ'lân ve İşâ'a Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Rebiü'l-evvel 1233 (19 Ocak 1818)

Özet: Tokat voyvodası ve ileri gelenlere hitaben yazılan buyuruldu'da; Lütfi Paşa, Padişah kararıyla 18 Şevvâl 1233 Çarşamba tarihi itibariyle Sivas valisi olarak tayin edildiğini ilgili kişilere duyurmaktadır.

Belge No: 136/2

Belgenin Konusu: Ali Paşa Cami‘ Şerifi Mü’ezzini Ahmed Efendi’ye Müte‘allik Mürâsele Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 (ay bilgisi yok) 1234

Özet: Ali Paşa Camisinde görev yapan Mü’ezzîn Hâfız Ahmed Efendi ve va‘izleri için gelen mürasele; Hafız Ahmet Efendi ve vaizlerin gelirleri, verilen maaş ve yapılan beher mâh altışar buçuk gurus zammı konu almaktadır.

Belge No: 140/1

Belgenin Konusu: Nühâs Nakliyesi İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Cemaziye’l-ahir 1233 (30 Nisan 1818)

Özet: Tokat na’ibi, voyvodası, ileri gelenleri ve darphâne-i amîre tarafından mübâşir tayin olunan Çukâdâr Mustafa’ya hitâben yazılmış ferman; Ergâni madeninden her sene düzenli olarak darphâne-i âmiyeye gönderilen 150.000 vukıyye bakır’dan başka tertîb-i sâni olarak ferman ile tertîb olunan 150.000 vukıyye toplam 300.000 vukıyye nühâs’ın Tokat kalhanesinde işlenmesinden sonra Samsun iskelesine nakl edilerek İstanbul’a gönderilmesini ve nakil esnasında dikkat edilmesi gereken husûsları konu almaktadır.

Belge No: 140/2

Belgenin Konusu: Sümbül Zâviyesi ve Vakfının Şeyh Süleyman’a Müte‘allik Emr-i Âlî’dir.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Recebü’l-ferd 1233 (04 Haziran 1818)

Özet: Yıldız na’ibi’ne hitaben yazılmış ferman’da; berât-ı hümayûn ile Sümbül zavîyesi ve vakfına, zavîyedâr olarak vazifelendirilen Es-Seyyîd Şeyh Süleyman’ın İstanbul’a yazdığı arzuhal’de zaviye’nin sorunlarından bahsederek bu sorunların çözülmesi için ferman yazılması talebinde bulunduğu kaydedilmiştir. Belgenin devamında defter-i mahfûz kayıtlarına bakılarak yapılan araştırmalardan bahsedilmiştir.

Belge No: 141/1

Belgenin Konusu: Sümbül Tekyesinin Şeyhi Süleyman Dede'nin Berât Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Recebü'l-ferd 1233 (29 Mayıs 1818)

Özet: Tokat'ta bulunan Sümbül Zaviyesi ve vakfının nısf-ı vazîfe-i mu'ayyene ile nısf-ı hisse-i zâviyedârı olan Es-Seyyîd Mustafa ve nısf-ı vazîfe-i mu'ayyene ile zaviye-i mezbûrenin nısf-ı ahirine mutasarrıf olan Es-Seyyîd Ebûbekir ve türbedarlık vazifesini yürüten Mehmed Ali ibn-i Abdullah'ın bilâ-veled ölmeleriyle, zaviyedârlık ve türbedârlık vazifesinin Fi 2 Recep 1233 (08 Mayıs 1818) tarihinde yayınlanan berât-ı hümayûn ile Rufa'î tarikatından Es-Seyyîd Şeyh Süleyman'a verilmesini konu alan berât kaydıdır.

Belge No: 141/2

Belgenin Konusu: Es-Seyyîd Lütfullah Paşa Efendimizin Zâhîre Buyuruldusu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Ramazân 1233 (13 Temmuz 1818)

Özet: Tokat voyvodası ve ileri gelenlere hitâben yazılmış buyuruldu; Karahisâr-ı Sahip sancağı uhdesine verilen Lütfi Paşa'nın, görev yerine giderken Tokat'a geleceği bilgisini vererek gerekli olan konaklama, zahire ve diğer ihtiyaçların karşılanması talebini konu almaktadır.

Belge No: 141/3

Belgenin Konusu: Hisse-i Tokat ma'a el-nevâhî ber-taksîm-i hazeriyye

Belgenin Tarihi: Fi 11 Receb 1233 (17 Mayıs 1818)

Özet: Ergani madeninden Tokat'ta işlenerek her sene düzenli olarak darphâne-i amire'ye gönderilen 150.000 vukıyye bakır'dan tertîb-i sâni olarak 150.000 vukıyye, toplam 300.000 vukıyye bakırın usûlünce Samsun iskelesine gönderilmesi ve ferman gereğince Tokat, Amasya, Canik sancaklarının hisselerine 1668 batman isabet ettiğine dair kayıttır.

Belge No: 142/1

Belgenin Konusu: Müfti Tayini

Belgenin Tarihi: Fi 27 Şa‘banü’l-mua‘zzam 1233 (02 Temmuz 1818)

Özet: Es-Seyyîd Osman Efendi’nin Mekkî-zâde Mustafa Mustafa Âsım tarafından Tokat müftisi tayin edilmesine dair kayıttır.

Belge No: 142/2

Belgenin Konusu: Sivas Sükkânından Ken‘an-oğlu ve Mütevellî Mahmud Nâm Kimesneler Haklarında Gelen Emr-i Âlî

Belgenin Tarihi: Fi Evâil-i Ramazânü’l-mübarek 1233 (05 Temmuz 1818)

Özet: Tokat voyvodasına hitaben yazılmış ferman’da; Sivaslı Kenân-oğlu 1230 tarihinde Mültezim Mehmet’i malına tama‘en öldürmüş ve mallarını ve eşyalarını cebren aldığından bahsedilerek, Mehmet’in kardeşlerinin İstanbul’a şikayet ederek, Sivas Valisi Ali Paşa’ya bu konuyla ilgili emir çıkarttıkları kaydedilmiştir. Bunu sezen Kenan-oğlu, Sivaslı Mütevellî-oğlu Mahmut ve devlet isteklerinden rahatsız olan bazı kimseleri etrafına toplayarak mahkemeye saldırmışlar, olaydan cesaretleterek çoğalan isyancılar vali’nin sarayına da saldırmıştır. Atılan kurşunlarla iki taraftan da ölen ve yaralananların olduğu kaydedilmiştir. Belgenin devâmında bu olayların araştırılması için Kapucubaşı Ömer Kaşîf görevlendirildiği bilgisi verilmektedir.

Belge No: 143/1

Belgenin Konusu: Sivas Ahâlisinden Cend-Nefer Mutâd Mefsedet Pişeler İçün Tokat Voyvodası ve Sâ’ire Hitâben Emr-i Âlî

Belgenin Tarihi: Fi Evâsıt-ı Ramazânü’l-mübarek 1233 (19 Temmuz 1818)

Özet: Tokat voyvodasına hitaben yazılmış ferman’da; Sivaslı bozguncuların ihtilal maksadıyla Sivas Valisi Ali Paşa’nın sarayına saldırdıkları bilgisi verilerek, bu

kargaşanın araştırılması ve fitnenin sona erdirilmesi için Kapucubaşı Ömer Kaşîf'in tayin edildiği kaydedilmiştir. Belgenin devâmında kargaşa ve fitnenin önüne geçilmesi için görevlendirilen Ömer Kaşîf'e yardımcı olunması emredilmiştir.

Belge No: 143/2

Belgenin Konusu: Salihâ Hâtûn'un Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Şevvâl 1233 (14 Ağustos 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Atik mahallesinde yaşayan Saliha isimli kadının ölmesiyle terekesi; yaşça büyük oğlu Abdü'l-kerîm, yaşça büyük kızı Abide arasında taksim edilmiştir. Toplam 1180,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 361,5 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 825 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Oğlunun hissesine 550 kuruş, kızının hissesine 275 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 144/1

Belgenin Konusu: Sivas'dan Firar idenler İçün Gelen Sivas Ahâlileri Haklarında Buyuruldu Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Şevvâl 1233 (14 Ağustos 1818)

Özet: Tokat kadısı ve ileri gelenlerine hitaben yazılmış buyuruldu'da; Sivas'tan Tokat'a firar eden eşkıyaların bilâ-emân yakalanarak, Sivas'a gönderilmesi emredilmektedir.

Belge No: 144/2

Belgenin Konusu: Sivaslı Çâkûcu Mehmed'in Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Ramazanü'l-mübarek 1233 (31 Temmuz 1818)

Özet: İçmesu mahallesinde yaşayan Sivaslı Çâkûcu Mehmed bin Ömer isimli şahsın ölmesiyle terekesi, hanımı Saime bint-i Ebubekir, yaşça küçük oğlu İbrahim, yaşça büyük kızı o an mecliste bulunmayan Ayşe ve annesi Fatma bint-i Abdullah arasında taksîm

edilmiştir. Toplam 520,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 214,5 kuruş mehir bedeli ve zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 305 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 38 kuruş 15 meblağ, kızının hissesine 71 kuruş 121 meblağ, oğlunun hissesine 144 kuruş 3 meblağ, annesinin hissesine 50 kuruş 100 meblağ isabet etmiştir. Meblağı'1-baki ise 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 144/3

Belgenin Konusu: Sarkiz Zımmînin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Şevvâl 1233 (22 Ağustos 1818)

Özet: Cemâleddin mahallesinde yaşayan Sarkis veled-i Hacek isimli zımmînin ölmesiyle terekesi, hanımı Ahsaberte bint-i Markos, anne-baba bir kız kardeşi Sarya arasında taksim edilmiştir. Toplam 200,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 69,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedeline ayrıldıktan sonra geriye kalan 131 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımının hissesine 32 kuruş 90 meblağ, kız kardeşinin hissesine 98 kuruş 30 meblağ isabet etmiştir.

Belge No: 145

Belgenin Konusu: Es-Seyyîd El-Hâc Halil Beg ibn-i Es-Seyyîd Abdurrahman'ın Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Cemaziye'l-ahir 1233 (02 Mayıs 1818)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşarken 9 yıl önce ölen Es-Seyyîd El-Hâc Halil Beg ibn-i Es-Seyyîd Abdurrahman isimli şahsın terekesi, hanımı Emetullah, oğlu Es-Seyyîd Ahmet Beg, kızları Ayşe ve Refiye arasında taksim olunmuş ancak oğlu Ahmet Beg'de ölünce veraseti annesi Emetullah ve kız kardeşleri Ayşe ve Refiye'ye ve amcası El-Hac Veys Beg'e verilmiştir. El-Hac Veys Beg de ölünce Veys Beg'in veraseti hanımları Şerife, Emetullah, yaşça büyük oğlu Es-Seyyîd Veys, yaşça küçük oğlu Es-Seyyîd Lütfullah ve yaşça küçük kızı Fatma'ya verilmiştir. Yaşça küçük çocuklara vasî tayin edilen Abdurrahman Ağa ibn-i Abdullah Ağa ve Receb Efendi ibn-i Es-Seyyîd İbrahim

Efendilerin ölen Es-Seyyîd Halil Beg'in terekesinden vasî tayin edildikleri çocukların hisseslerini almayı talep etmişlerdir. Toplam 48500 kuruş tutarındaki terekeden 500 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 48000 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımın hissesine 9500 kuruş, kızı Ayşe'nin hissesine 26250 kuruş ve Veys Beg'in hissesine de 12250 kuruş isabet etmiştir.

Belge No: 146/1

Belgenin Konusu: Velâdet Tebşir İçün Gelen Emr-i Âlî Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâil-i Ramazanü'l-mübarek 1233 (05 Temmuz 1818)

Özet: Anadolu'nun sol kolu üzerinde görev yapan vezirler, Erzurum kadısı, kadılar, na'ibler, mütesellimler, voyvodalar ve ileri gelenlere hitaben yazılmış ferman'da; Fi 29 Şa'banü'l-mu'azzam 1233 cuma gecesı Hamide Sultan'ın doğduğu müjdesi verilerek, İstanbul'da olduğu gibi kalelerden 2 gün 2 gece top ve tüfek atışları yapılması ve şenlikler düzenlenmesi emredilmiştir.

Belge No: 146/2

Belgenin Konusu: El-Hâc Hüseyin Ağa-zâde Mustafa Ağa'nın Serdârlık Mürsalesi Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 16 Şevvâl 1233 (19 Ağustos 1818)

Özet: Tokat'taki kırkbeş bölük ağvatından Mustafa Ağa'ya hitaben yazılmış mürasele'de; serdar olan Mehmet Ağa'nın asayiş konusunda yetersiz olmasından dolayı 16 Şevvâl 1233 tarihinden itibaren kendisinin serdâr tayin edildiği bildirilmiştir.

Belge No: 146/3

Belgenin Konusu: Manav İbrahim Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Şevvâl 1233 (28 Ağustos 1818)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd İbrahim bin Mahmut isimli şahsın ölmesiyle terekesi hanımları Emine, Abide, yaşça büyük kızı Ümmühânî, yaşça küçük kızı Cennet, amca-oğlu Ali bin Hüseyin arasında taksim edilmiştir. Toplam 1068,5 kuruş tutarındaki tereke varidatından 165,5 kuruş zorunlu harcamalara ve mehir bedellerine ayrıldıktan sonra geriye kalan 902 kuruş vereselere paylaştırılmıştır. Hanımlarının her birinin hissesine 56 kuruş 52 meblâğ, kızlarının her birinin hisselerine 301 kuruş, amca-oğlu Ali bin Hüseyin'in hissesine 188 kuruş 15 meblâğ isabet etmiştir. Meblâğü'l-bakî 1 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 147/1

Belgenin Konusu: Maryem Bint-i Artin Nâm Hâlike'nin Defteri Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Şevvâli'l-mükerrem 1233 (02 Ağustos 1818)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslîm mahallesinde yaşayan Maryem bint-i Artin isimli gayrimüslim kadının ölmesiyle terekesi; kocası Artin veled-i Filobos, yaşça büyük oğulları Ohan, Bagos, o an mecliste bulunmayan Filobos, Osib, yaşça büyük kızları Terekaya, Lülyet, yaşça küçük kızları Takuka, Berabya, Belîç ve Anna arasında paylaştırılmıştır. Toplam 10030 kuruş tutarındaki tereke varidatından 800 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 9230 kuruş vereselere taksim edilmiştir. Kocasının hissesine 2307 kuruş 60 meblâğ, erkek çocuklarının her birinin hissesine 988 kuruş 110 meblâğ, kız çocuklarının her birinin hissesine 494 kuruş 55 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 148/1

Belgenin Konusu: Sâbık Sivas Vâlisi Olub Karahisâri Sahib Mutasarrıfı El-Hâc Osman/Alî Paşa Hazretlerinin Zahîre İçün Gelen Buyuruldu.

Belgenin Tarihi: Fi Selh-i Muharrem 1233 (11 Kasım 1817)

Özet: Tokat kadısı, voyvodası ve ileri gelenler hitaben yazılmış buyuruldu'da; Karahisâr-ı Sahîb sancağına tayin edilen mutasarrıfın Şevvâl ayının 29. Günü Sivas'dan görev

yerine geçeceği bildirilerek, ihtiyaç duyulan yiyecek, içecek, ecnâs-ı zehâ'ir ve menzîl hayvanların hazırlanması emredilmiştir.

Belge No: 148/2

Belgenin Konusu: Nühâs İ'lâmı

Belgenin Tarihi: Fi 11 Zilka'ade 1233 (12 Eylül 1818)

Özet: İstanbul'a yazılan i'lâm'da; 1231 ve 32 senelerine ait Ergani madeninden fermanla tertîb-i âdî ve tertîb-i sâî olarak talep edilen bakırdan, 50.000 batmanın Tokat kalhânesinde işlenerek Samsun iskelesine gönderildiği bilgisi verilmektedir.

Belge No: 196/1

Belgenin Konusu: Kul-oğlu'nun vereseleri Boz-oğlu Hâfız'dan hâriç ez-defter-i da'vâ zuhûr iden meblâğ Defteridir.

Belgenin Tarihi: (Tarih Bilgisi Yok)

Özet: Çay-ı Zimmî mahallesinde yaşayan Kul-oğlu isimli şahsın ölmesiyle vereselerinden Boz-oğlu Hafız hariç olarak diğer vereselere yapılan taksîmin kayıdır. Tereke varidatından 63 kuruş zorunlu harcaya ayrılarak geriye kalan miktar vereselere paylaştırılmıştır. Hanımın hissesine 7 kuruş 105 meblâğ, kızının hissesine 31 kuruş 60 meblâğ + 50 = 81 altûn zâm, 4 amca-oğullarının her birinin hissesine 5 kuruş 108 meblâğ isabet etmiştir. Bakî-meblâğ ise 3 olarak kaydedilmiştir.

Belge No: 196/2

Belgenin Konusu: Sulh Hücceci

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şevvâl 1233 (10 Temmuz 1818)

Özet: Hoca İbrahim mahallesinde yaşayan Osman isimli şahıs mahkemeye gelerek oğlu Ahmet'in Erba'a a'yânı El-Hâc oğlu Mustafa Ağa'nın yardımıyla Ali bin Mehmed

tarafından vurularak yaralandığını belirtmiş, bu olaydan sonra ilgili şahsın yüz kuruş nafaka vermesi kaydıyla sulh olduğunu belirtmiştir.

Belge No: 196/3

Belgenin Konusu: Af Kaydı

Belgenin Tarihi: Fî 17 Cemâziye'l-âhir 1233 (11 Nisan 1818)

Özet: Kaya Mahallesinde yaşayan Seryok bint-i Kiril isimli gayrimüslim kadının zina suçundan tövbe ettiği kaydedilmiştir.

Belge No: 196/4

Belgenin Konusu: Meslekten İhraç Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Rebiü'l-ahîr 1233(02 Mart 1818)

Özet: Debbâğhane esnafından bazı şahıslar mahkemeye gelerek El-Hâc Ömer ibn-i Osman Alemdâr'ın kendi halinde olmadığı, tenbihlere rağmen mesleğe uymayan yanlış hareketlere devam ettiğini belirtip, meslekten ihraç edilmesini talep etmişlerdir.

Belge No: 196/5

Belgenin Konusu: Mesleğe Kabul Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Receb 1233 (19 Mayıs 1818)

Özet: 1233 senesi rûz-ı hızır başlangıcından sene sonuna kadar mahkemece El-Hâc Osman bin El-Hâc Osman ve El-Hâc Ömer bin Mustafa ve Dimortalı Mehmed bin Şerîf ve Mustafa bin El-Hâc Mehmed isimli şahıslar Badasar veled-i Agob ve Abdullah isimli şahıslara sıkıntı çekdirmemek kaydıyla kasap olarak tayin edilmişlerdir.

Belge No: 196/6

Belgenin Konusu: Af Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 4 Şaban 1233 (09 Haziran 1818)

Özet: Taşcı Mahmud mahallesinde yaşayan Ayşe bint-i Hasan isimli kadının zina suçundan tövbe ettiği kaydedilmiştir.

Belge No: 196/7

Belgenin Konusu: İrsâliye Pusulası

Belgenin Tarihi: (Tarih Kaydı Yok)

Özet: Kavak kazâsında yaşayan Kara Ömer-oğlu Mehmet'in arabalarıyla Samsun iskelesine götürdüğü bakır miktarını gösteren pusula kaydı ve Amasya sancağına bağlı Ezinepazar köyü İmâmı Molla Hüseyin bin Ömer, Ladik kazâsında yaşayan Es-Seyyîd Feyzûllah bin İbrahim nâmân Arabacı-başılar'ın fermanla nakl edilmesi gereken bakırın taşınmasıyla ilgili pusula kaydı.

Belge No: 192/1

Belgenin Konusu: Setenci Artin'e Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Cemaziye'l-ahir 1232 (16 Mayıs 1817)

Özet: Setenci Artin veled-i Arsalan isimli şahıs mahkemeye gelerek, Haydarhâne evkâfi melhukâtından olub Kiremetlik isimli mevkide bulunan, bir kıt'a bağı Ohan isimli şahsa hibe ettiğini ancak bu hibe'den vazgeçtiğini belirtmiştir. Bu konuda şahitlerde bu hibe'den haberdar olduklarını beyan etmişlerdir. Mahkeme de bahsi geçen bir kıt'a bağı Setenci Artin veled-i Arsalan'a geri vermiş ve Ohan'ı mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 192/2

Belgenin Konusu: Debbâğ Es-Seyyîd Halil Ağa Ve Sâ'irlerin Su Nizâ'ına Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1232 (21 Mayıs 1817)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd El-Hâc Hüseyin Alemdâr ibn-i Osman Alemdâr, mahkemeye gelerek etrâf-ı şehir arazisi Doğan isimli mevkî'de olan tarlasını önceden beri aynı ark'tan suladığını ancak Es-Seyyîd Halil Ağa ibn-i İbrahim Ağa ve El-Hâc Ebûbekir ibn-i El-Hâc Osman ve Es-Seyyîd Abdurrahman Ağa ibn-i Ali ve Sâlih Ağa ibn-i Mehmed ve diğer Sâlih Ağa ibn-i Süleyman ve Ömer Usta ibn-i Sâlih isimli şahısların tarlasını sulamaya mani olmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Şahitlerin ifadeleri ve fetvâ-yı şerîf gereğince ilgili şahıslar mu'arazadan men' edilerek El-Hâc Hüseyin Alemdâr'ın tarlasını bahsi geçen arktan sulmasına karar verilmiştir.

Belge No: 192/3

Belgenin Konusu: Tâcir-oğlu Süleyman'ın Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Recebü'l-ferd 1232 (12 Haziran 1817)

Özet: Veled-i Aynî mahallesinde yaşayan Tacîr-oğlu Süleyman'ın ölmesiyle, kızı Hanife'nin vesayeti mahkeme kararıyla annesi Arife Hatûn'a verilmiştir.

Belge No: 193/1

Belgenin Konusu: Kayserili Ali Beg Oğlu Mehmed'in Nefyi Fermânıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhîr-i Cemaziye'l-evvel 1232 (16 Nisan 1817)

Özet: Kayseri ve Tokat na'iblerine hitaben yazılmış ferman'da; İstanbul baruthânesinde siyah barut yapılmak üzere Kayseri'den 72.000 kıyye güherçile gönderilmesi icâb ederken 2.600 kıyye gönderilmiş ve geriye kalan güherçilenin, güherçile esnafınca İzmir vs. yerlerde daha yüksek fiyatlarla sattırıldığı anlaşıldığı kaydedilmiştir. Güherçile esnafının bu usûlsüz hareketine sebep olan Ali Bey oğlu Mehmet, birkaç Hristiyan tüccâr elde ederek satmakta iken bu işi araştırmakla görevli mübaşir tarafından suçüstü yakalanmış ve Tokat'a sürgün edilmiştir.

Belge No: 193/2

Belgenin Konusu: Merhum Hatib Molla İbrahim'in Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Recebü'l-ferd 1232 (17 Mayıs 1817)

Özet: Yazıcık mahallesindeki Musa ve Ahmed bin Ebûbekir isimli şahıslar amca-oğluluk iddiasıyla Debbâğhâne-i Âtik mahallesinde yaşayan İbrahim bin Musa'nın ölmesiyle aynı anneden olan erkek kardeşlerinin kızları Şerife bint-i Osman ve diğer Şerife bint-i Ahmet isimli kadınların vekilleri Es-Seyyîd Hâfız Abdurrahman bin Hasan'ı İbrahim bin Musa'nın terekesinden pay almak için davâ etmişlerdir. Görülen davâda amca-zâdelik iddiasında bulunan kişilerin delillerinin yetersiz olduğuna karar verilerek mu'arazadan men' edilmişlerdir.

Belge No: 193/3

Belgenin Konusu: Çulha Artin'e Mûte'allik Hücctir.

Belgenin Tarihi: Fi 2 Recebü'l-ferd 1232 (18 Mayıs 1817)

Özet: Dırâz-ı Gebrân mahallesinde yaşayan Çulha Artin'in 6 sene önce kızı Meryem'den 200 kuruş borç aldığını, bu borca karşılık kızı Meryem'e çeşitli eşyâlar vererek borcunu kapattığını ifade etmiş, mahkeme de bu beyânı şahitler huzurunda onaylamıştır.

Belge No: 190/1

Belgenin Konusu: Hallâc El-Hâc Osman'ın Oğullarına Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Recebü'l-ferd 1232(06 Haziran 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan El-Hâc Osman isimli şahsın ölmesiyle yaşça büyük oğlu o an mecliste bulunmayan Şerif Mehmet'e isabet iden hissesine hanımı Rabi'a bint-i Hâfız Mehmet kayyım olarak atanmıştır.

Belge No: 190/2

Belgenin Konusu: Emine Bint-i İbrahim Nâm Hâtûn'a Mûte'allik Vasî Ve Nafaka Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Recebü'l-ferd 1232 (06 Haziran 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesi yaşayan El-Hâc Osman isimli şahsın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Mustafa'nın vesâyeti, günlük 4 para nafaka takdir edilerek annesi Emine bint-i İbrahim'e verilmiştir.

Belge No: 190/3

Belgenin Konusu: Ahmed Bin Mustafa Nâm Kimesne'ye Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Recebü'l-ferd 1232 (06 Haziran 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan El-Hâc Osman isimli şahsın ölmesiyle, yaşça küçük kızları Fatma ve Âbîde'nin vesâyeti, her birine dörder para nafaka takdir edilerek dedeleri Ahmet bin Mustafa'ya verilmiştir.

Belge No: 191/1

Belgenin Konusu: Şem'hâne Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Rebiü'l-ahir 1232 (10 Haziran 1817)

Özet: Tokat'ta bulunan ulemâ ve sulehâ ve a'yân ve eşrâf ve meşâyih ve sâ'ir fukarâ ve zu'afâ'nın hazır olduğu mecliste mum imâlâtı ve satış usûlü ve şartları husûsunda mahkemenin aldığı karârlara dair kayıttır.

Belge No: 191/2

Belgenin Konusu: Maktûlen Fevt Olan Serçe-oğlu Hüseyin Bin Ali Nâm Maktûlün Dem ve Diyetine Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Recep 1232 (02 Haziran 1817)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Serçe-oğlu Hüseyin bin Ali isimli şahsı 5 azâsından vurarak öldüren Cirid-oğlu Hüseyin ve Tokuculı İsmail ile maktûl Hüseyin'in vârisleri babası Ali bin Ali ve annesi Fatma bint-i Hüseyin arasında 200 kuruşluk diyet ödemek koşuluyla sulh olmuştur. Cirid-oğlu Hüseyin ve Tokuculı İsmail'in vekilî olan Gönci Mehmed Ağa 200 kuruşluk dem ve diyet bedelini vârislere vermiş, vârisler de bu ödemeyi mahkemede kabul etmişlerdir.

Belge No: 191/3

Belgenin Konusu: Hamide Hâtûn'a Vasî ve Nafaka

Belgenin Tarihi: Fi 29 Recep 1232 (14 Haziran 1817)

Özet: El-Hâc İvâz Paşa mahallesinde yaşayan Mustafa Alemdâr'ın ölmesiyle, yaşça küçük çocukları Mehmet, Şerife, Dudu, Âbide ve Nefise'nin tereke hisselerinden sekizer para nafaka bedeli ile anneleri Hamîde Hatûn vâsi olarak atanmıştır.

Belge No: 188/1

Belgenin Konusu: Hâfize Hâtûn'a Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Şa'ban 1232 (24 Haziran 1817)

Özet: Mahmud Paşa mahallesinde yaşayan Hasan Ağa ibn-i Abdurrahman'ın yaralanarak ölmesiyle terekkesinden yaşça küçük kızı Ayşe'ye isabet eden hissesini muhafaza etmesi için günlük üç para nafaka ile annesi Hâfize bint-i Mustafa vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 188/2

Belgenin Konusu: Osman'a Mûte'allik Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Ramazânü'l-mübârek 1232 (23 Temmuz 1817)

Özet: Ka‘be Mescidi mahallesinde yaşayan Fatma bint-i El-Hâc Mehmed’in ölmesiyle yaşça küçük çocukları Mehmet ve Ahmet’e her birine günlük beşer para nafaka bedeli ile akrabalarından Es-Seyyid Osman bin El-Hâc Derviş vasî olarak tayin edilmiştir.

Belge No: 188/3

Belgenin Konusu: Ali Alemdâr Bin Osman Nâm Kimesne’ye Mûte‘allik Mu‘ârazadan Men‘ Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Şevvâl 1232 (22 Ağustos 1817)

Özet: Debbâğhâne-i atîk mahallesinde yaşayan Ali Alemdâr bin Osman isimli şahıs Abdurrahman ibn-i Mehmed’e davâ açarak babası Mehmet’ten bin kuruşa aldığı ev konusunda anlaşmazlığa düşmüş ve bu konu için mahkemeye dava açmıştır. Mahkeme bu konuda tarafların iddialarını dinledikten sonra mu‘arazadan men‘ kararı almıştır.

Belge No: 189/1

Belgenin Konusu: Râziye Hâtûn’a Mûte‘allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Recebü’l-ferd 1232 (12 Haziran 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Mehmet isimli şahsın ölmesiyle, yaşça küçük çocukları Mustafa, Ömer ve Mehmet’e anneleri Râziye Hâtûn, her birine dörder para nafaka bedeli ile vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 189/2

Belgenin Konusu: İlbaşı-zâde Küçük Ahmed Ağa’nın Mahtûmu Abdî Ağa’ya Mûte‘allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Şa‘banü’l-mu‘azzam 1232 (18 Haziran 1817)

Özet: Zincirlikuyu mahallesinde yaşayan Esber Beşe ibn-i Abdullah’ın vekîli olan oğlu Es-Seyyîd Mehmet, İlbaşı-zâde Küçük Ahmed Ağa’nın oğlu ve vakfının mütevellîsi Es-

Seyyîd Abdî Ağa'ya davâ açarak Meydan mahallesinde bulunan 1 bâb han'ı 12 sene evvel, mütevellî Es-Seyyîd Abdî Ağa'nın babası Ahmet Ağa'ya sattığını ancak Ahmet Ağa'dan 3500 kuruşu aldığını geriye kalan 3000 kuruş'u almak istediğinde ödemekten imtina ettiğini beyân etmiş, ancak mahkeme yaptığı araştırma neticesinde mütevellî-i merkûmdan şer'an bir nesne lazım gelmediğine hükmederek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 189/3

Belgenin Konusu: Gülüd Ağası Mehmed Ağa'ya Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şa'banü'l-mu'azzam 1232 (22 Haziran 1817)

Özet: Yar Ahmed mahallesinde yaşayan Ali bin Abdullah'ın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Osman'ın vesâyeti annesi Âbide bint-i Es-Seyyîd Mehmet'e verilmiş, annesi Âbide'nin üzerine de Es-Seyyîd Mehmet Ağa nâzır tayin edilmiştir.

Belge No: 189/4

Belgenin Konusu: Âbide Hâtûn'a Müte'allik Vasî ve Nafaka Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Şa'banü'l-mu'azzam 1232 (22 Haziran 1817)

Özet: Yâr Ahmed mahallesinde yaşayan Ali bin Abdullah'ın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Osman'ın vesâyeti günlük kırk para nafaka bedeliyle annesi Âbide bint-i Es-Seyyîd Mehmet'e verilmiştir.

Belge No: 186/1

Belgenin Konusu: Ayşe Hâtûn'a Müte'allik Vasî Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Şevvâli'l-mükerrem 1232 (01 Eylül 1817)

Özet: Akdeğirmen mahallesinde yaşayan Mustafa bin Musa'nın ölmesiyle yaşça küçük kızı Kerîme'nin vesâyeti annesi Ayşe Hâtûn'a verilmiştir.

Belge No: 186/2

Belgenin Konusu: Mehmed'e Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Şevvâl 1232 (11 Eylül 1817)

Özet: Aleksan mahallesinde yaşayan Mustafa bin Osman'ın ölmesiyle yaşça küçük çocukları Salih ve Fatma'nın vesâyetleri, günlük dörder para nafaka bedeliyle amcaları Mehmed ibn-i Osman'a verilmiştir.

Belge No: 186/3

Belgenin Konusu: Sultan Nasrânî'ye Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Şevvâl 1232 (03 Eylül 1817)

Özet: Çilehâne mahallesinde yaşayan Manas veled-i Mığırđıç isimli şahsın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Manas'ın vesâyeti, günlük on para nafaka bedeli ile annesi Sultan bint-i Mığırđıç'a verilmiştir.

Belge No: 186/4

Belgenin Konusu: Manas Zımmî'ye Mûte'allik Nâzır Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Şevvâl 1232 (03 Eylül 1817)

Özet: Çilehane mahallesinde yaşayan Manas veled-i Mığırđıç isimli şahsın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Manas'ın vesâyeti ile annesi Sultan bint-i Mığırđıç'a verilmiş, Manas'ın annesi Sultan'a da anne-baba bir erkek kardeşi Erakil nazîr tayin edilmiştir.

Belge No: 187/1

Belgenin Konusu: Mu'ârazadan Men' Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 15 Şevvâli'l-mükerrem 1232 (28 Ağustos 1817)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Hüseyin bin Hüseyin ölmesiyle verâseti, hanımı Raziye bint-i Halil ve yaşça küçük oğulları Cafer, Mehmet ve yaşça büyük kızı Hamide'ye intikal etmiştir. Yaşça küçük olan Mehmet'e vasî tayin edilen eniştesi Halil bin Abdurrahman, 1 bâb kazgancı dükkânını Kal'a İmâmı Hüseyin bin Mustafa'nın gereksiz yere zabt ettiği beyânıyla davâ etmiştir. Mahkemede sorguya çekilen İmâmı Hüseyin bin Mustafa, dükkânı Hamide'den satın aldığını ifâde etmiştir. Mahkeme'nin yaptığı araştırmada İmâm merkûm haksız bulunmuş ve mu'arazadan men' edilmişlerdir.

Belge No: 187/2

Belgenin Konusu: Esber Beşe'ye Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Şevvâl 1232 (30 Ağustos 1817)

Özet: Zincirlikuyu mahallesinde yaşayan Esber Beşe bin Abdullah'ın vekîli olan oğlu Es-Seyyîd Mehmet, Es-Seyyîd İbrahim Ağa ibn-i Mehmet'i davâ ederek menzîlhâne işletmeciliğinde ortak olduklarını ancak alacak verecek konusunda sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. Mahkeme bu anlaşmazlığa ibrâ akdiyle çözüm bulmuştur.

Belge No: 184/1

Belgenin Konusu: Rahime Hâtûn'a Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâli's-şerîf 1232 (04 Eylül 1817)

Özet: Şuca'eddin mahallesinde yaşayan İsmail ibn-i Ömer'in ölmesiyle, yaşça küçük oğlu Mustafa'nın vesâyeti günlük 2 para nafaka bedeliyle annesi Rahime bint-i Ahmet'e verilmiştir.

Belge No: 184/2

Belgenin Konusu: Beros Zımmî'ye Mûte'allik Sulh Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 26 Şevvâl 1232 (08 Eylül 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Maryem bint-i Beros isimli kadın, iki buçuk sene evvel Beros veled-i Agop'tan 75 kuruş tutarında alacağı olduğunu ifade ederek davâ açmıştır. Beros'un 75 kuruş tutarındaki borcunu ödemesiyle de davâ kapanmıştır.

Belge No: 184/3

Belgenin Konusu: Engürülü Madaros'a Müte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Şevvâl 1232 (09 Eylül 1817)

Özet: Acebşir mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd El-Hâc Ali Ağa mahkemeye gelerek Gümeş-oğlu Ohannes'ten alacağı 779 kuruş için 751 gün vade ile kefil olan Engürlü Madaros veled-i Agop'u davâ etmiştir. Yapılan araştırmalar ve ilgililerin ifadeleri doğrultusunda, mahkeme Engürülü Madaros'un olayla ilgisinin kalmadığına karar vererek tarafların mu'arazasını men' etmiştir.

Belge No: 184/4

Belgenin Konusu: Ta'cîr El-Hâc Ahmed Efendi'ye Müte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 20 Şevvâl 1232 (02 Eylül 1817)

Özet: Debbâğhâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan vekîl-i fukarâ Ömer Ağa ibn-i Mustafa mahkemeye gelerek tâcirler sokağında bulunan 1 bâb tacir dükkanını El-Hâc Ahmed Efendi ibn-i Abdullah'a 532,5 kuruşa sattığını ve Ahmet Efendi'nin de borcunu tamamen ödediğini ifade etmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 185/1

Belgenin Konusu: Çûkadar Ahmed Ağa'ya Müte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâli'l-mükerrem 1232 (04 Eylül 1817)

Özet: Kasaba kazâsı Beyce köyünde yaşayan Feyzullâh bin İsmail isimli şahıs, mahkemeye gelerek Cedîd mahallesinde yaşayan Ahmet Ağa ibn-i Abdullah'a davâ

açmıştır. Ahmet Ağa'nın ölen hanımı Fatma'nın amcasının oğlu olduğunu ve terekesinden kendisine isabet edecek hissesini istediğini beyân etmiştir. Ancak Feyzûllah, Fatma'nın amca-zâdesi olduğunu isbat edemeyince davâ düşmüştür.

Belge No: 185/2

Belgenin Konusu: İbrahim Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâli'l-mükerrem 1232(04 Eylül 1817)

Özet: Tozanlu nahiyesinde yaşayan Ali Ağa ve Halil Kethüdâ ve Molla Abdurrahman ve Molla Osman ve Kapucı-oğlu Ali ve köyde yaşayan ahâli mahkemeye gelerek Peri-zâde Es-Seyyîd İbrahim Ağa'yı davâ etmişlerdir. Fermanla bu konu hakkında araştırmak yapmak için görevlendirilen Mehmet Remzi ve mahkeme İbrahim Ağa'nın ahâliye 6270 kuruş borcu olduğu tespit etmiştir. İbrahim Ağa'nın bahsi geçen 6270 kuruş tutarındaki borcunu ahâliye ödemesiyle dava kapanmıştır.

Belge No: 185/3

Belgenin Konusu: Cinci-oğlu Ömer Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâli'l-mükerrem 1232 (04 Eylül 1817)

Özet: Tozanlu nahiyesinde yaşayan Ali Ağa ve Halil Kethüdâ ve Molla Abdurrahman ve Molla Osman ve Kapucı-oğlu Ali ve köyde yaşayan ahâli mahkemeye gelerek Cinci-oğlu Ömer'e davâ açmıştır. Fermanla bu konu hakkında araştırma yapmak için görevlendirilen Mehmet Remzi ve mahkeme Es-Seyyîd Ömer Ağa'nın ahâliye 8000 kuruş tutarında borcu olduğu tespit etmiştir, Ömer Ağa'nın bahsi geçen 8000 kuruş tutarındaki borcunu ahâliye ödemesiyle dava kapanmıştır.

Belge No: 185/4

Belgenin Konusu: Baltacı-oğlu Ali Ağa'ya Müte'allik İbrâ Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâli'l-mükerrem 1232 (04 Eylül 1817)

Özet: Tozanlu nahiyesinde yaşayan Ali Ağa ve Halil Kethüdâ ve Molla Abdurrahman ve Molla Osman ve Kapucı-oğlu Ali ve köyde yaşayan ahâli mahkemeye gelerek Baltacı-oğlu Ali Ağa'yı davâ etmişlerdir. Fermanla bu konu hakkında araştırma yapmak için görevlendirilen Mehmet Remzi ve mahkeme Ali Ağa'nın ahâliye 5500 kuruş borcu olduğu tespit etmiştir. Ali Ağa'nın bahsi geçen 5500 kuruş tutarındaki borcunu ahâliye ödemesiyle dava kapanmıştır.

Belge No: 182/1

Belgenin Konusu: Karabet Zimmî'ye Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Zilka'ade 1232 (18 Eylül 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Erakil veled-i Manas isimli şahıs, kendisinin buluş çağına ermesiyle babası Manas'ın terekesinden kendi hissesine isabet eden 2350 kuruş'u kardeşi Karabet'in ödediğini ifâde etmiş, mahkeme de bu ödemeyi onaylamıştır.

Belge No: 182/2

Belgenin Konusu: Tüysüz Bekir Ağa'ya Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Zilka'ade 1232 (22 Eylül 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd El-Hâc Ahmed Efendi ibn-i Abdullah, Tacîrler sokağında bulunan dükkânını 522 kuruş'a Ebûbekir Ağa'ya sattığını ve 522 kuruşu kendisinden tahsil ettiğini beyân etmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 182/3

Belgenin Konusu: Şeyh Pir Havend Evlâdlarından Nişîn İsmail'e Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Zilka'adeti's-şerîfe 1232 (28 Eylül 1817)

Özet: Komanat nahiyesine tabi' Çöreği Büyük isimli köyde bulunan Şeyh Pir Havend Vakfının evkâfına bağlı Kafirni nahiyesinde bulunan Kevahlık köyü hasılatından hisse-i

evlâdiyet iddiâ' iden Es-Seyyîd Mehmed ve Es-Seyyîd Hasan Alemdâr isimli şahıslar, bu vakıfta tasarruf sahibi olan Es-Seyyîd İsmail bin Ahmed'e davâ açarak, İsmail'in babası Ahmet ile annelerinin bu vakıfta aynı derecede evlâd-ı vakıftan hisselerinin olduğunu bu şahısların ölmesiyle de vakfin tasarrufunun kendileri ve İsmail'e geçtiğini ve bu hususta kendilerinin elinde hüccetlerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Ellerindeki hüccet kaydını mahkemeye ibrâz etmeleriyle mahkeme bu şahısların hisse-i evlâdiyyetini kabul etmiş ve tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 182/4

Belgenin Konusu: Ümmügülsüm Bint-i Hüseyin Nâm Hâtûn Ve Ali bin Hüseyin'in Muhâla'â Hüccetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilka'ade 1232 (02 Ekim 1817)

Özet: Mihmâd Hacîb mahallesinde yaşayan Ümmügülsüm bint-i Hüseyin mahkemeye gelerek kocası Ali bin Hüseyin ile muhala'a yoluyla boşandığını ve herhangi bir nafaka talebinde bulunmadığını beyân etmiş, ancak yaşça küçük kızları Şerife ve Arife'nin her birine günlük beşer para nafaka talebinde bulunmuştur. Mahkeme de bu talebi kabul ederek Ali bin Hüseyin'in kızları Arife ve Şerife'nin her birine günlük beşer para nafaka vermesine karar vermiştir.

Belge No: 183/1

Belgenin Konusu: Demürcü Mehmed'e Mûte'allik Sulh Hüccetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Zilka'ade 1232 (12 Eylül 1817)

Özet: Mihmâd Hacîb mahallesinde yaşayan Hasan bin Abdullah'ın ölmesiyle şahsın verâseti, hanımı Kamer bint-i Abdullah, yaşça büyük oğulları Ahmet, Mahmut, İbrahim ve yaşça büyük kızı Fatma'ya intikal etmiştir. Vereselerden İbrahim mahkemeye gelerek kardeşi Mahmut hakkında terekeden ve yaptıkları ticâret'ten hissesi olan 270 kuruş'u kardeşi Mahmut'un kendisine verdiğini beyân edip sulh akdi yaptıklarını beyân etmiş, mahkeme de bu akdi onaylamıştır.

Belge No: 183/2

Belgenin Konusu: Hamza Beşe Nâm Vakfı'nın Evlâdlarından İbrahim bin Mehmed'e Mûte'allik Hücchet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Zilka'ade 1232 (14 Eylül 1817)

Özet: El-Hâc Mehmed bin Hamza Beşe Vakfının evlatlarından Es-Seyyîd İbrahim bin Mehmet isimli şahıs mahkemeye gelerek; Ahmet bin Abdullah'a davâ açmıştır. Cedîd mahalleside bulunan bir bâb vakıf menziline nöbet-i tasarruf'un kendine verilmesini istemiş, mahkeme yaptığı araştırma sonucunda İbrahim bin Mehmet'e hissesinin verilmesine karar vermiştir.

Belge No: 183/3

Belgenin Konusu: Beros ve Agob'a Mûte'allik Hücçettir.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Zilka'ade 1232(12 Eylül 1817)

Özet: Suiçmez mahallesinde yaşayıp ölen Kazzâz Agop veled-i Ohannes veled-i Arslan'ın amcaoğulları olduğunu iddia eden Beros veled-i Ohannes veled-i Aknas ve Agob veled-i Sakyas veled-i Karabet isimli şahıslar mahkemede, kız kardeşinin yaşça küçük çocukları Dürîke ve Anna Kevork'un vasîsi babaları Mıgırdîç veled-i Agop'a davâ açarak; terekeden hisselerine isabet edeni almak istediklerini beyân etmişlerdir. Mahkeme yaptığı araştırmada sonucunda amcaoğlu iddiasında bulunan şahıslara hisselerinin verilmesine karar vermiştir.

Belge No: 180/1

Belgenin Konusu: Setenci Hirfetine Mûte'allik Hücçettir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Zilhicce 1232 (16 Eylül 1817)

Özet: Setenci esnafından bazı kimseler boya satışı hakkında usûle uymamaları gerekçesiyle tüccâr Setenci Agob oğlu Mıgırdîç ve Boncuk oğlu Manas vd. hakkında

davâcı olmuştur. Mahkeme boya satış usûlünü hatırlatarak bahsi geçen şahısların bu usûle uymalarını tenbih etmiştir.

Belge No: 180/2

Belgenin Konusu: Osman Beşe'ye Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilhicce'ti's-şerife 1232 (01 Kasım 1817)

Özet: Debbâğhâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan vekil-i fukarâ Ömer Ağa mahkemeye gelerek Alaca Mescid mahallesinde bulunan bir bâb Çullâh kârhânesini 2000 kuruş'a Es-Seyyîd Osman Beşe'ye sattığını ve satış bedelini kendisinden teslim aldığını beyân etmiştir. Mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 180/4

Belgenin Konusu: Abdullah Efendi'nin Hücctei Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Zilhicce 1232 (05 Kasım 1817)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Mehmed bin Hasan'ın ölmesiyle verâseti yaşça büyük çocukları Ahmet, Mefkût Ali ve Refiye'ye intikal etmiştir. Ali isimli şahsın mefkût (kayıp) olmasından dolayı babasından isabet eden tereke hissesini muhafaza etmesi için akrabalarından Abdullah Efendi ibn-i Velîyüddin isimli şahıs nâzır tayin edilmiştir.

Belge No: 181/1

Belgenin Konusu: Manuk Zımmî'ye Mûte'allik Su Nizâ' Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Zilka'ade 1232 (06 Ekim 1817)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Kazal-oğlu Manuk mahkemeye gelerek Malak oğlu Estikân ve Makdisî Ovidik isimli şahıslara davâ açmıştır. Estikân ve Ovidik'in evlerinin ve kendi evinin yandığını onların yanan evlerinin yerine ev

yaptıklarını, kendisinin de ev yapacağını ve bu su'dan hissesini almak istediğini beyân etmiştir. Şahitleri dinleyen mahkeme evlerinin önünden akan su'dan Manuk'a hisse verilmesine karar vermiştir.

Belge No: 181/2

Belgenin Konusu: Vekîl ve Na'ib Nasb Hüceti

Belgenin Tarihi: Fi 29 Recebü'l-ferd 1232 (14 Haziran 1817)

Özet: İznikmîd'de yaşayan Davut Ağa ibn-i Abdullah isimli şahıs Tokat'ta yaşayan Katırcı Arab-oğlu Süleyman'dan toplam 365 kuruş tutarındaki alacağını vârislerinden alıp kendisine göndermesi için, Dede Ağa lakabıyla bilinen Süleyman bin Abdullah'ı vekîl olarak görevlendirdiğini beyân etmiş mahkeme de bu vekîl tayinini onaylamıştır.

Belge No: 181/3

Belgenin Konusu: Emine Hâtûn'a Müte'allik Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Zilka'ade 1232 (08 Ekim 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan Katırcı El-Hâc Mustafa bin Abdullah'ın ölmesiyle terekisi; hanımı Emine bint-i Hasan ve yaşça büyük oğlu Abdüllatif'e intikal etmiştir. Emine'nin vekîli Ali Beşe mahkemeye gelerek Abdüllatif'e davâ açmıştır. Katırcı El-Hâc Mustafa bin Abdullah'ın terekisinde bulunan bir bâb menzilin bahçesini hanımı Emine'ye sattığını beyân etmiştir. Yapılan araştırmalar ve şahitlerin ifadeleriyle El-Hâc Mustafa bin Abdullah'ın bahsi geçen evin bahçesini beş yıl önce 650 kuruş bedel ile hanımı Emine'ye sattığı anlaşılmıştır. Bu sonuç üzerine mahkeme, evin bahçesinin Emine Hatûn'a verilmesine karar vererek tarafları mu'arazadan men etmiştir.

Belge No: 181/4

Belgenin Konusu: Şehr Emînlerine Müte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Gurre-i Zilka'ade 1234 (12 Eylül 1817)

Özet: (Bu belgede Batal kaydı bulunmaktadır.) Tokat'ta yaşayan ileri gelenlerden bazılarının isimleri tek tek yazılmıştır. İsmi yazılı olan şahıslar, görevlendirilecek şehrine görevini yerine getirirken yardımcı olacaklarını ta'ahhüt etmişlerdir.

Belge No: 178/1

Belgenin Konusu: Bedesten Ahâlisine Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Muharrem 1233 (27 Kasım 1817)

Özet: Bedesten esnafından bazı kimseler mahkemeye gelerek üç kızlar olarak bilinen Dürîke, Biliç, Ahseberte, Maryem isimli şahısların hîrfete mahsus olan emti'aları evlerinden sattıkları, hisse-i salyâneleri olan toplam 100 kuruşu istediklerinde vermediklerini beyân etmişler, bu şahıslar da mahkemede bahsi geçen 100 kuruşluk hisselerini ödemeyi taahhüt etmişlerdir.

Belge No: 178/2

Belgenin Konusu: Eş-Şeyh Mehmed Efendi'nin Vekîli Dede Ağa'ya Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Recebü'l-ferd 1232 (02 Haziran 1817)

Özet: Tokat'ta yaşayan Halil bin Abdullah'ın ölmesiyle; veraseti hanımı Ümmühânî ve yaşça büyük oğlu İstanbul'da şehremini yakınlarındaki Cevvî-zâde mahallesinde yaşayan Eş-Şeyh Mehmet Efendi'ye intikal etmiştir. Mehmet Efendi mahkemeye gelerek, terekeden kendisine isabet eden hissesini almak ve kendisine ulaştırmak üzere Süleyman ibn-i İsmail'i vekîl tayin ettiğini bildirmiş, mahkeme de bu vekilliği onaylamıştır.

Belge No: 178/3

Belgenin Konusu: Güher bint-i Bağos Zimmî'ye Mûte'allik Vasî ve Nafaka Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: Hoca Ahmet mahallesinde yaşayan Bağdek isimli şahsın ölmesiyle yaşça küçük kızı Anna'nın verâseti günlük kırk akçe nafaka bedeli ile Güher bint-i Bağos'a verilmiştir.

Belge No: 178/4

Belgenin Konusu: Nazır Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: 178/3 numaralı hüccette vasî tayin edilen Güher üzerine Barutçu El-Hac Abdullah Ağa nazîr tayin edilmiştir.

Belge No: 178/5

Belgenin Konusu: Dem ve Diyet İbrâ Hücceti

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: Niksar kazâsına bağlı Eski köyünde yaşayan Derzi oğlu Halil bin Hasan isimli şahsın hanımı Fatma bint-i Ali'nin vekîli olarak mahkemeye gelip, Dönekseli-oğlu Es-Seyyîd İbrahim Ağa hakkında davâ açmıştır. Oğulları Salih, İbrahim Ağa'nın yanında çalışırken kaybolduğunu, dem ve diyet bedeli olarak 50 kuruş ve bir cilt mushâf-ı şerîf üzerine sulh olduklarını beyân etmiş, mahkeme de bu sulh akdini onaylamıştır.

Belge No: 179/1

Belgenin Konusu: Tozanluluların Deyni İçün Şehreminlerine Mûte'allık Hüccettir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Şevvâl 1232 (07 Eylül 1817)

Özet: Tozanlu nahiyesinden tekâlif-i örfiye-i şakkâ sâlyânesine borcu olan şahıslar mahkemeye gelerek, 34633 kuruş tutarındaki borçlarını aralarında toplayarak vekîl-i fukara Ömer Ağa'ya teslim ettiklerini bildirmişlerdir. Mahkeme de bu beyânı kabul etmiş ve deftere kaydetmiştir.

Belge No: 179/2

Belgenin Konusu: Şerife Hâtûn'a Mûte'allik Bey' Hüccetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Muharrem 1233 (11 Kasım 1817)

Özet: Rüstem Çelebi mahallesinde yaşayan Salih bin Hasan, Rüstem Çelebi mahallesindeki iki katlı evinin yarısını hanımı Şerife Hatûn'a 250 kuruş bedel ile sattığını, hanımı Şerife'nin bahsi geçen bedeli kendisine ödediğini beyân etmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 179/3

Belgenin Konusu: (.....) Alemdâr'a Mûte'allik Hüccettir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Zilka'ade 1233 (28 Kasım 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan Fatma bint-i El-Hac Abdullah isimli kadının ölmesiyle verâseti, kocası (.....) Alemdâr bin Osman, yaşça büyük oğlu o an mecliste bulunmayan Ömer bin Hüseyin'e intikal etmiştir. Fatma'nın terekesinden oğlu Ömer bin Hüseyin'e intikal eden hissesine kayyım olarak üvey babası Es-Seyyîd Alemdâr tayin edilmiştir.

Belge No: 179/4

Belgenin Konusu: Ayşe Hâtûn'a Mûte'allik Hüccettir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Muharrem 1233 (27 Kasım 1817)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan buluğ çağına ermiş Ayşe bint-i Mustafa isimli kız mahkemeye gelerek, annesi Zeliha'nın kendisini o an mecliste bulunmayan Cuma isimli şahısla nişanlanmaya zorladığını, Cuma ile nişanlanmak istemediğini başkasıyla nişanlanmaya izin istediğini beyân etmiştir. Mahkeme de bu talebi uygun bularak Ayşe'nin başkasıyla nişanlanmasına izin vermiştir.

Belge No: 179/5

Belgenin Konusu: Gökgöz-oğlu İbrahim'e Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Muharrem 1233 (27 Kasım 1817)

Özet: Taşcı Mahmud mahallesinde yaşayan El-Hac Hasan bin İbrahim'in ölmesiyle verâseti yaşça küçük oğlu İbrahim, annesi Şerife bint-i Ahmet'e intikal etmiştir. İbrahim'in vesâyeti babanesi Şerife'ye verilmiştir. Şerife'nin vekili Memiş Ağa ibn-i Abdullah mahkemeye gelerek; Gökgöz-oğlu İbrahim'in altı sene evvel El-Hac Hasan'ı haksız yere savaş aletiyle yaralayıp öldürdüğünü, Gökgöz-oğlu İbrahim'in vekili Salih Saka'nın da El-Hac Hasan'ın dem ve diyetini ödediğini beyân etmiştir. Mahkeme de bu beyânı deftere kaydetmiştir.

Belge No: 176/1

Belgenin Konusu: Koca Beg'e Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233(05 Aralık 1817)

Özet: Cemaleddin mahallesinde yaşayan Safiye bint-i Ali isimli kadın, Katlı-oğlu Hanı olarak bilinen handan ırsen kendisine intikal etmiş bir bâb hânı 1050 kuruş bedel ile Koca Beg bin Ebubekir'e sattığını, Koca Beg'in 1050 kuruş'u kendisine tamamen ödediğini bildirmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 176/2

Belgenin Konusu: Delibaşı-oğlu Osman Ağa'ya Müte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: Meydân-ı Müslim mahallesinde yaşayan Fatma bint-i Emin isimli kadının verâseti, kocası Es-Seyyîd Osman Ağa ibn-i Ali Ağa ve amcasının çocukları El-Hâc Ali, Abdurrahman ibn-i Abdurrahman bin Ali'ye intikal etmiştir. Fatma'nın amca çocukları mahkemeye gelerek, Fatma'nın kocası Osman Ağa'nın kendilerine isabet eden hisse-yi irsiyyelerini teslim ettiğini beyân etmiş mahkeme de bu beyânı onaylamıştır.

Belge No: 176/3

Belgenin Konusu: Bindarlı-oğlu Hasan Beşe'nin Mübâya' Hüccetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Muharrem 1233 (07 Aralık 1817)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşayan Mustafa bin Hasan mahkemeye gelerek, Yaş meydân mahallesindeki bir bâb bahçeli evinin Derzî zımmî tarafından 3/1 sokak kapısının sol tarafındaki altlı üstlü iki adet oda ile bahçenin 3/1'ini 800 kuruş bedel ile oğlu Hasan'a sattığını, Hasan'ın da 800 kuruşu kendisine teslim ettiğini beyân etmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 177/1

Belgenin Konusu: Ahmed Efendi'ye Müte'allik Nafaka Hüccetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Muharrem 1233 (07 Aralık 1817)

Özet: Veled-i Ayas mahallesinde yaşayan Lütfullah bin Abdullah'ın ölmesiyle yaşça küçük kızı Fatma'nın vesâyeti günlük dört para nafaka bedeli ile dedesi Es-Seyyîd Ahmed bin Hasan'a verilmiştir.

Belge No: 177/2

Belgenin Konusu: Rahime Hâtûn'a Müte'allik Hüccettir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslîm mahallesinde yaşayan Hüseyin bin Abdullah'ın veraseti anne-baba bir kardeşinin oğulları Atâullah bin El-Hâc Ali ve El-Hâc Hasan bin Hasan'a intikal etmiştir. Ancak Hüseyin bin Hasan'ın üvey kızı Rahime bint-i Abdullah'ın vekili olan kocası Es-Seyyîd El-Hâc Osman bin Abdullah mahkemeye gelip, vefat eden şahsın terekesinden bazı eşyâları sakladıkları iddiasıyla davâ açmıştır. Yapılan araştırmada ölen şahsın defterde kayıtlı olan eşyâdan başka malı olmadığı sonucuna ulaşılmasıyla taraflar mua'razadan men' edilmiştir.

Belge No: 177/3

Belgenin Konusu: Keşf Hücçeti

Belgenin Tarihi: Fi 25 Muharrem 1233 (05 Aralık 1817)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde vâki‘ El-Hâc Veys Beg’in evine gidilerek yapılan keşif çalışmasında Dudu hanım ibinete El-Hâc Halil, amcası El-Hac Veys Beg’in ahali ile muhasebesi yapıldığında zimmetinde ortaya çıkan Tahta kale’deki bir bâb Han, ortak oldukları bir kıta kârhane, on adet dükkânından olan hissesini amcası tarafından satışa izin vererek, elde edilen para’nın borcuyla takas edilmesini istediği kaydedilmiştir.

Belge No: 174/1

Belgenin Konusu: Ahsaperte’ye Müte‘allik Kayyım Hücçetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Safer 1233 (31 Aralık 1817)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Takoka bint-i Vartan isimli kadının ölmesiyle terekesinden, anne-baba bir kardeşleri o an mecliste olmayan Ağya ve Artana’a intikal eden hisselerini korumak için anne-baba bir kız kardeşi Ahsabete kayyım olarak tayin edilmiştir.

Belge No: 174/2

Belgenin Konusu: Abdurrahman’a Müte‘allik Vasî Hücçetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Safer 1233 (05 Ocak 1818)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Fatma bint-i Hasan’ın ölmesiyle yaşça küçük oğlu Ebubekir’e annesi ve ardından ölen babasının terekesinden intikal eden hissesini muhafaza etmek için vasî tayin edilen Gülsüm bint-i Mehmet’in ölmesiyle yerine, Ebubekir’in akrabalarından Abdurrahman bin Ömer, Ebubekir’e vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 174/3

Belgenin Konusu: Maryem Bint-i Beros Nâm Nasranîyye Mûte‘allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü’l-evvel 1233 (13 Ocak 1818)

Özet: Sovukpınâr mahallesinde yaşayan Artin isimli şahıs mahkemeye gelerek, Maryem bint-i Beros isimli kadın tarafından vekîl tayin edilen Abdurrahman ibn-i Hasan hakkında davâ açmış ve şu ifadeleri kullanmıştır; 25 yıl önce ölen babası Manuk’un terekesinde olan Karahisar isimli kasaba 250 kuruş değerindeki bahçe ve eşyayı, Maryem’in kocası amcam Nikefos, ödemedi ölmüştür. Bu yüzden veresiyesi olan Maryem’den buradaki hissemi talep ederim demiştir. Mahkeme şer‘an bir nesne lazım gelmediğine karar vererek davâyı düşürmüş ve tarafları mu‘arazadan men‘ etmiştir.

Belge No: 174/4

Belgenin Konusu: Medîne-i Kal‘a Mustahfızlarından Beş Kimesneye Mûte‘allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü’l-evvel 1233 (13 Ocak 1818)

Özet: Tokat Kal‘âsı mustahfızlarından Es-Seyyîd Halil Ağa ibn-i Ali Ağa isimli şahıs mahkemeye gelerek, kale muhafızlarından Derviş Mehmed bin Osman ve Abdurrahman bin Mustafa ve Şerif Mehmed bin İbrahim ve Nasûh bin Halil ve Mehmed bin Himmet isimli şahıslara davâ açarak şu ifadelere yer vermiştir; başka berâtlarla mutasarrıf oldukları tımar arazisi içinde bulunan Kurtbeli isimli arazinin yayalağına mutasarrıf olan Sivaslı Sipahi Abdi-oğlu İbrahim, bundan 12 yıl evvel arazi hasılatından mübaşir tayiniyle aldığı toplam 700 kuruşu kendisine ödemeyi yukarda isimleri yazılı olan kişiler ödemeyi vaad etmişlerdi. Ancak bu parayı almak istediğinde ödemekten geri durmaktadırlar. Mahkeme, bu beyândan sonra tarafları karşı karşıya getirmek için ek süre istemiş ancak Halil Ağa bu konuda isteksiz olsa da ilgili kişiler için ek süre tanıyarak bu süre zarfında tarafları mu‘arazadan men‘ etmiştir.

Belge No: 175/1

Belgenin Konusu: Herob Nasrânîye Mûte‘allik Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Muharrem 1233 (08 Aralık 1817)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Bagos veled-i Artin'in ölmesiyle yaşça küçük oğulları Evakim ve Agop'a anneleri Herob bint-i Agop vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 175/2

Belgenin Konusu: Nohud Halil'e Müte'allik Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Muharrem 1233 (09 Aralık 1817)

Özet: Çay-ı Müslim mahallesinde yaşayan Abdullah bin Ebubekir'in ölmesiyle yaşça küçük kızı Hafize'ye dedesi Halil bin İbrahim vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 175/3

Belgenin Konusu: Emine Hâtûn'a Müte'allik Vâsi Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Muharrem 1233(09 Aralık 1817)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Salih Efendi ibn-i Mustafa'nın ölmesiyle verâseti yaşça küçük çocukları Mustafa, Ahmet ve Şerife'ye intikal etmiştir. Babaları Salih Efendi'nin terekesinden isabet eden malları muhafaza etmek için her birine günlük yirmi akçe nafaka bedeli ile anneleri Emine Hatûn vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 175/4

Belgenin Konusu: Muhâla'a Hüceti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 20 Safer 1233 (30 Aralık 1817)

Özet: Sovukpınâr mahallesinde yaşayan Yan veled-i Esber, mahkemeye gelerek hanımı Anasdasya bint-i Mina ile anlaşmalı boşandığını aralarında alacak verecek bulunmadığını bildirmiş, mahkeme de bu boşanmayı onaylamıştır.

Belge No: 172/1

Belgenin Konusu: Sahak Zımmî'ye Mûte'allik İbrâ Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü'l-evvel 1233 (13 Ocak 1818)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşayan Barsam veled-i Abraham ölmesiyle verâseti, hanımı Ahsaberte bint-i Bagos, yaşça büyük oğulları Sahak, Agop ve yaşça büyük kızı Saraya'ya intikal etmiştir. Saraya'nın kocası Ohannes veled-i Mikail mahkemeye gelerek, Saraya'nın hissesine isabet eden malını almadan öldüğünü, Saraya'nın terekesinin kendisi ile yaşça küçük oğulları Barsam, Tatos, Mıgırdıç, Karabet'e ve yaşça küçük kızı Maryem'e ait olduğunu, Mıgırdıç'ın ölmesiyle de verasetinin kendisi ile anneannesi Ahseberte'ye ait olduğunu ifade ederek, Hanımı Saraya'nın babasından intikal eden hissesini kardeşi Sahak'tan istediğinde ödemekten geri durduğunu beyân etmiştir. Mahkeme, Sahak'a bu durumu sorduğunda, terekeden bazı malları sayarak bu eşyaları kardeşi Saraya'ya hayatta iken verdiğini söylemiş ve şahitlerle bu ifadesini doğrulamıştır. Mahkeme bu durum karşısında tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 172/2

Belgenin Konusu: İbrahim'e Mûte'allik Kayyım Hüccti Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 13 Rebiü'l-evvel 1233 (21 Ocak 1818)

Özet: Kaya mahallesinde yaşayan Ümmügülsüm bint-i Ömer isimli kadının ölmesiyle, anne-baba bir kardeşi o an mecliste bulunmayan kardeşi Ahmet'e intikal eden tereke malına, kardeşlerinden İbrahim kayyım tayin edilmiştir.

Belge No: 172/3

Belgenin Konusu: Omalalı Fatma Hâtûn'a Mûte'allik Hücct Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 11 Rebiü'l-evvel 1233 (19 Ocak 1818)

Özet: Komanat nahiyesine tâbi' Omala köyünde yaşayan Kavnâs Ahmet bin Halil isimli şahsın ölmesiyle veraseti hanımı Fatma bint-i Hasan ve yaşça büyük çocukları Halil ve

İbrahim'e intikal etmiştir. Varis olan Halil ve İbrahim mahkemeye gelerek, anneleri Fatma'nın vekili Abdurrahman bin Hasan'a babalarından intikal eden tereke mallarını vermediği için davâ açmıştır. Fatma'nın vekili Abdurrahman, Kavvas Ahmet'in hayattayken Omala'daki emvâl ve emlâkını hanımı Fatma'ya verdiğini şahitlerle beyân etmiştir. Mahkeme de bu beyânı kabul ederek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 173/1

Belgenin Konusu: Serâ bint-i Barsam Nâm Hâlikenin Defteridir.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Rebiü'l-evvel 1233 (13 Ocak 1818)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşayan Serâ bint-i Barsam isimli kadının ölmesiyle terekesi; kocası Ohannes veled-i Mikail, yaşça küçük oğulları Barsam, Tatos, Mıgırdiç, Karabet, yaşça küçük kızı Maryem, annesi Ahsaberte bint-i Bagos' arasında taksim edilmiştir. Ancak Mıgırdiç'in de ölmesiyle veraseti babası Ohannes ve anneannesi Ahseberte'ye intikal etmiştir. Toplam 2700 kuruş tutarındaki tereke varidatından 266 kuruş zorunlu harcamalara ayrıldıktan sonra geriye kalan 2434 kuruş varislere paylaştırılmıştır. Kocasının hissesine 861 kuruş 48 meblâğ, üç erkek çocuğunun her birinin hissesine 311 kuruş 106 meblâğ, kızının hissesine 155 kuruş 112 meblâğ, annesinin hissesine 452 kuruş 119 meblâğ isabet etmiştir.

Belge No: 173/2

Belgenin Konusu: Diyet'den İbrâ Hücceci Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Rebiü'l-evvel 1233 (15 Ocak 1818)

Özet: Menice mahallesinde yaşarken yaralanarak ölen Abdurrahman bin Halil isimli şahsın veraseti babası Halil, annesi Zahide bint-i İsmail intikal etmiştir. Abdurrahman'ın babası Halil ve annesi Zahide mahkemeye gelerek, Salih bin Mustafa isimli şahsın vekili Şerif Alemdar'ın karşısında şu ifadeyi vermiştir; yedi ay önce Salih, Menice mahallesinde İskender isimli zımmînin kapısının önünde elindeki bıçak ile oğlumuz Abdurrahman'ı sol memesi üzerinden yaralayıp öldürmesiyle dem ve diyetini talep ve davâ edecekken 950

kuruş'a anlaştıklarını ifade etmişlerdir. Şerif Alemdar'ın 950 kuruş'u Abdurrahman'ın ailesine vermesiyle mahkeme sulh akdini onaylamıştır.

Belge No: 170/1

Belgenin Konusu: Şeyh Dursun Vakfının Evlatlarına Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Cemaziye'l-ahir 1267 (01 Mayıs 1851)

Özet: Ka'be Mescidi mahallesinde yaşayan merhûm Şeyh Dursun nâm vakfının evlâdından olduğunu iddiâ' iden Abdurrahman Ağa ibn-i Abdullah Efendi ibn-i Yakub isimli şahıs mahkemeye gelerek, Şeyh Dursun nâm vakfın evlâd-ı evlâd-ı evlâdından Ahmet bin Mehmet'e Aksu Değirmenindeki iki göz değirmenin gallesinden hissesine düşeni almak için davâ açmıştır. Mahkeme şahitlerin ve Ahmet'in ifadesini alıp, bu konuda verilen fetvâ gereğince Abdurrahman Ağa'nın vakıftan evlâdiyet hissesini almasına karar vermiştir.

Belge No: 170/2

Belgenin Konusu: Şeyh Dursun Vakfı'nın Evlâdlarına Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Rebiü'l-ahir 1233 (26 Şubat 1818)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslîm mahallesi yaşayan merhûm Şeyh Dursun nâm vakfının evlâdından olduğunu iddiâ' iden El-Hâc Ali ve karındaşları Abdurrahman, Hatice, Rafi'a, Abdurrahman ve Ahmed Beşe bin Ebûbekir, Refiye ve karındaşı Şerife ibn-i Mustafa mahkemeye gelerek; Şeyh Dursun nâm vakfın evlâd-ı evlâd-ı evlâtlarından; Es-Seyyîd Hüseyin Ağa karındaşı Arife ibn-i Hasan ve asîtâne-i âliyyede sâkin Hatice bint-i El-Hâc Mehmed ve diğer Hüseyin Ağa ibn-i Muslî Ağa ve Yılan Kırto oğlu İbrahim ve karındaşı Refiye ibn-i Salih ve Es-Seyyîd Receb bin Salih ve Ayşe bint-i Koca Ağa ve Mehmed ve Abdullah ve kız karındaşları Refiye, Ömer ve Çayakların Süleyman ve Şerîf Mehmed ve kız karındaşları diğer Refiye, İbrahim ve Kadıncak bint-i Mustafa'ya Aksu Değirmenindeki iki göz değirmenin gallesinden hisselerine düşeni almak için davâ açmışlardır. Mahkeme, şahitlerin ifadeleri bu konuda verilen fetvâ gereğince vakıf

evlâdından olduklarını iddia‘ eden şahısların batn-ı sâni (ikinci kuşak) olmaları sebebiyle vakıf gallesinden hakları olmadığına karar vermiştir.

Belge No: 171/1

Belgenin Konusu: Emine Hâtûn’un Mûte‘allik Vasî ve Nafaka Hücleti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü’l-evvel 1233 (29 Ocak 1818)

Özet: Şuca‘eddin mahallesinde yaşayan Penbeci-oğlu Ahmet bin İbrahim’in ölmesiyle, yaşça küçük oğlu İbrahim’in vesâyeti günlük dört para nafaka bedeli ile annesi Emine bint-i İbrahim’e verilmiştir.

Belge No: 171/2

Belgenin Konusu: Râbi‘â Hâtûn’a Mûte‘allik Tarla Nizâ İçün Sulh Hücletidir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü’l-evvel 1233 (06 Şubat 1818)

Özet: Debbâghâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan El-Hâc Mehmet bin El-Hâc İbrahim isimli şahıs, Rabia bint-i El-Hac Mustafa Hatûn tarafından vekil tayin edilen Es-Seyyîd Abdurrahman bin Hasan ile bazı sorunlar yaşadıktan sonra sulh akdi yaptıklarını ifade ederek, Kemer Köprü isimli mevkîdeki bir kıt‘a tarlasını 150 kuruşa Rabia‘ bint-i El-Hâc Mustafa’ya sattığını ve tarlanın satış bedelini kendisinden aldığını mahkemeye bildirmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 171/3

Belgenin Konusu: Maryem Zımmîye Mûte‘allik Vasî Hücletidir.

Belgenin Tarihi: Fi 24 Rebiü’l-ahir 1233 (03 Mart 1818)

Özet: Terbiye-i Kebîr mahallesinde yaşayan Agop isimli zımmînin ölmesiyle, yaşça küçük oğulları Menzek, Mıgırdiç, Karabet ve yaşça küçük kızı Begzet’e anneleri Maryem bint-i Kevork vasî olarak tayin edilmiştir.

Belge No: 171/4

Belgenin Konusu: Esma'ya Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü'l-ahir 1233 (08 Mart 1818)

Özet: Mahmud Paşa mahallesinde yaşayan Esma bint-i Mustafa isimli kadın mahkemeye gelerek, altı ay önce babası Mustafa tarafından o an mecliste bulunmayan Ömer bin Hüseyin'e nişanlandığını ancak aralarında nikah gerçekleşmediği için nefsinin aher'e tezvice yani başkasıyla evlenmeye izin istemiştir. Mahalle imamı ve ihtiyarlarının ifadeleriyle bu durum doğrulanmış mahkeme de Esma bint-i Mustafa'nın başkasıyla evlenmesine izin vermiştir.

Belge No: 168/1

Belgenin Konusu: Şeyh Dursun Evlâdlarından Durân-zâde Es-Seyyîd Ahmed Ağa'ya Mûte'allik Hücct Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Cemaziye'l-evvel 1233 (11 Mart 1818)

Özet: Mehmed Paşa mahallesinde yaşayan Şeyh Dursun nâm vakfının evlâdından olduğunu iddiâ' iden Tork-zâde Es-Seyyîd Ahmed bin Abdullah mahkemeye gelerek evlâd-ı vakfından Es-Seyyîd Hüseyin Ağa ibn-i Hasan ve diğer Hüseyin Ağa ibn-i Muslî Ağa ve İbrahim bin Salih ve Es-Seyyîd Receb bin Salih ve Şerif Mehmed ve Süleyman ibn-i İbrahim'e Aksu Değirmenindeki iki göz değirmenin gallesinden hissesine düşeni almak için davâ açmıştır. Mahkeme şahitlerin ve Ahmet'in ifadesini aldıktan sonra Es-Seyyîd Ahmet'in vakıftan evlâdiyet hissesini almasına karar vermiştir.

Belge No: 168/2

Belgenin Konusu: Porus'un Malına Mûte'allik Guremâ Hüccti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Rebiü'l-ahir 1233 (04 Mart 1818)

Özet: Tokat'ta yaşayan Efrimos veled-i Yuvan, Savî veled-i Yuvan ve Sakız'da yaşayan Meni ve Dimitri'nin vekili Nakile veled-i Yori mahkemede, Halid mahallesinde yaşayan

Beros veled-i Eyân'ın ölmesiyle yaşça küçük kızları İbsavte ve Eleksiya'nın vasîsi olan anneleri Destina bint-i Efrimos'un vekîli Mehmet karşısında; müvekkili olduğu kişiden alacakları olduğunu ifade etmişlerdir. Vekîl Mehmet Ağa müvekkilinin borcunu alacaklılara vermiş mahkeme de bu ödemeyi onaylamıştır.

Belge No: 169/1

Belgenin Konusu: Dürîke Zımmî'ye Mûte'allik Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Rebiü'l-ahir 1233(28 Şubat 1818)

Özet: Yaş Meydan mahallesinde yaşayan Serkan veled-i Karabet'in ölmesiyle yaşça küçük oğulları Mardoros ve Karabet'in vesayeti anneleri Dürîke bint-i Karabet'e verilmiştir.

Belge No: 169/2

Belgenin Konusu: Bakkal Hâfız Hüseyin'e Mûte'allik Şerîkinden İbrâ Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Rebiü'l-ahir 1233 (08 Mart 1818)

Özet: Gaybî mahallesinde yaşayan Bakkal İbrahim bin Abdurrahman mahkemeye gelerek Es-Seyyîd Hüseyin bin Mustafa'nın kendisiyle ortaklıkları sonucunda borcu olduğu iddia'sıyla davâ açmıştır. Mahkeme, Hüseyin ve şahitlerin ifadelerine başvurduktan sonra davalıların birbirlerine borçları olmadığına karar vererek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 169/3

Belgenin Konusu: Nikâh Fesh İçün Hanife Hâtûn'a Mûte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Rebiü'l-ahir 1232 (17 Mart 1817)

Özet: Dere mahallesinde yaşayan Hanife bint-i Mustafa isimli bîkr-i baliğa yani buluş çağına gelmiş bakire kız; mahkemeye gelerek Abdullah bin Mehmet'e dava açmış ve şu

ifadelere yer vermiştir; bir buçuk sene önce çocukluğumda annem Ayşe bint-i Ömer beni Abdullah'a nikahlamıştı lakin üç gün önce Pazar günü sabah namazı vaktinde hayz ile baliğa oldum. Bu ifadelerden sonra; Kocası Abdullah ile yaşadığı macera neticesinde mahallede yaşayan bazı kişileri şahit göstererek nikahının feshini talep etmiştir. Mahkeme Hanife'nin ve şahitlerin ifadelerinden yola çıkarak nikahın feshine karar vermiştir.

Belge No: 166/1

Belgenin Konusu: Ebûbekir Ağa'ya Mûte'allik İbrâ Hücleti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-ahir 1233 (12 Nisan 1818)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan Halil bin Ahmet'in ölmesiyle veraseti, hanımı Saliha bint-i İsmail ve yaşça büyük oğlu Ahmet'e intikal etmiştir. Ahmet mahkemeye gelerek üvey babası Ebubekir Ağa bin Ömer'den; kendi mülkü olan Kemer isimli mevkîdeki 15 yıllık bahçe gelirinden senelik 130 kuruş'tan 1950 kuruş, Çay mahallesinde satılan bağ'dan 400 kuruş toplam 2350 kuruş tutarında alacağı olduğu iddia'sıyla dava açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada Ebubekir Ağa'nın iddia' edilen borcu 2 yıl önce ödediği sonucuna ulaşmış ve tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 166/2

Belgenin Konusu: Veled-i Aynî Mahallesi Mescid-i Şerîf'inin İmâmı Ali Efendi'ye Mûte'allik Hüclet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Cemaziye'l-ahir 1233 (26 Nisan 1818)

Özet: Veled-i Aynî mahallesindendeki mescide berât ile imâm olan Elbistânî Ali Efendi ibn-i Mehmed Efendi isimli şahıs mahkemeye gelerek; Gülbahar Hâtûn evkâfından bâ-berât mütevellîsi Es-Seyyîd Ebûbekir bin Emin'in Taşhan yakınındaki Çilingirler içindeki bir bâb çilingir dükkanını, mütevellîsi olduğu Gülhabar Hatun Evkafına ait olduğu iddia'sıyla gereksiz yere el koymasından dolayı Ebûbekir'e davâ açmıştır. Bu dava karşısında Ebubekir isimli şahıs iddia'larına senet olması için mahkemeye ferman

kaydı sunmuştur. Ancak mahkeme ferman kaydındaki emirlerin konuyla alakasız olduğunu görmüş ve şahitlerin ifadelerine başvurmuştur. Şahitlerin ifadeleri neticesinde bahsi geçen çilingir dükkânın tasarruf hakkının İmâm Ali Efendi'ye verilmesine karar kılınmıştır.

Belge No: 166/3

Belgenin Konusu: Çehkânlu Mahallesi Ahâlilerine Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 19 Cemaziye'l-ahir 1233(26 Nisan 1818)

Özet: Çehkânlu mahallesindeki nehir üzerindeki Zincirlikuyu değirmeni'de yapılan keşfi konu alan belgedir. Mahalledeki bazı kişiler mahkemeye gelerek; nehir üzerinde kurulu bend'in mart ayı başlangıcından itibaren 3 aylık süre ile kaldırıldığı ancak Zincirlikuyu değirmeni'nin mütevellisi Es-Seyyîd Emin bin Ahmet'in bu sürede bu bendi kaldırmaması nedeniyle evlerini su bastığı iddia'sıyla davâ açmıştır. Mahkeme, şahitlerin ifadeleri ve olay yerinde yaptığı araştırmada bu iddia' doğrulanmış ve nehir üzerindeki bendin üç ay süre ile kaldırması için mütevelli Es-Seyyîd Emin bin Ahmet'e tenbihte bulunmuştur.

Belge No: 167/1

Belgenin Konusu: Etmekci El-Hâc İbrahim Ağa'nın Hafidine Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 17 Cemaziye'l-evvel 1233 (25Mart 1818)

Özet: Geyrâs mahallesinde yaşayan İbrahim'in ölmesiyle veraseti, hanımı Şerife bint-i Mustafa ve yaşça büyük oğlu Şerif Mehmet'e intikal etmiştir. Bu vereseler mahkemeye gelerek El-Hâc Mehmed bin El-Hâc İbrahim'e dava açmıştır. Dava; El-Hac Mehmet'in dedesi El-Hac İbrahim'in çobanı olan diğer İbrahim, El-Hac İbrahim'in davarını otlatırken benim 250 adet davarımı telef ettin diye İbrahim'in 250 davarını gasp etmesi ve vereselerin gasp edilen 250 adet davarı talep etmesini konu almaktadır. Bu konu üzerine mahkeme kütüb-ü mutebere'den Kadiriye ve Dürer'deki fetvalara başvurmuş ve El-Hac

Mehmet'e şer'an bir nesne lazım gelmediğine hükm ederek davayı düşürmüş ve tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 167/2

Belgenin Konusu: İplik Pazarında Vâki' Câmî'-i Şerîf'in Hatîbine Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemaziye'l-evvel 1233 (29 Mart 1818)

Özet: İplik Pazarında bulunan camii'nin hatibi Mehmet bin Mahmut isimli şahıs, Gülbahar Hatun Evkâfının mütevellisi Ebubekir bin Emin'e camiinin hitabetine ait olmak üzere İplikçi El-Hac Mehmet'in kazgancılar sokağında vakfettiği Taşhan yakınlarındaki bir bâb Ekmekçi dükkânını Ebubekir'in gereksiz yere el koyduğu iddia'sıyla davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada bahsi geçen dükkânın camii hitabetine ait olduğuna karar vererek, müteveli Ebubekir'in dükkânı camii hitabetine vermesini tenbih etmiştir.

Belge No: 167/3

Belgenin Konusu: Dede Osman Ağa'nın Zevcesi Fatma Hâtûn'a Müte'allik Hüccettir.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Cemaziye'l-evvel 1233 (04 Nisan 1818)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Hüseyin bin Hasan'ın ölmesiyle veraseti yaşça büyük oğlu Dede Osman, yaşça küçük kızları Ayşe ve Şerife'ye intikal etmiştir. Ancak Şerife'nin de ölmesiyle veraseti kocası Molla Mehmet ve kardeşleri Dede Osman ve Ayşe'ye intikal etmiştir. Dede Osman'ın da ölmesiyle veraseti hanımı Fatma bint-i Receb, yaşça küçük çocukları Hüseyin, Hasan, Mehmet, Ayşe ve Hanife'ye intikal etmiştir. Şerife'nin kocası Molla Mehmet mahkemeye gelerek Dede Osman'ın eski hanımı Fatma'ya dava açmıştır. Molla Mehmet, Fatma'nın yeni kocası ve vekili Ebubekir bin Ahmet'inde bulunduğu mecliste; hanımı Şerife'nin babasından kalan mirası almadan öldüğünü ve bu miras'ta hanımına düşen hissesini istediğinde Fatma'nın vermediğini beyân etmiştir. Mahkeme, yaptığı araştırma ve iki adet fetva örneğinden, Molla

Mehmet'in bu iddia'sının gereksiz olduğu sonucuna ulaşarak tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 164/1

Belgenin Konusu: Beşviran Sâkinlerinden Osman ve Diğer Osman'a Müte'allik Hücce-i Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Cemaziye'l-ahir 1233 (12 Nisan 1818)

Özet: Komanat nahiyesine bağlı Bayram isimli köyde yaşayan Osman bin Mustafa, Osman bin Ömer ve diğer Osman bin diğer Ömer isimli şahıslara 4 yıl önce Beşviran isimli köyde iki kara sığır ineğini otlatırken, ineklerini sürmek suretiyle telef etmeleri ve bu zararı telefi etmelerini istediğinde ise ödemededen kaçındıkları gerekçesiyle davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada bu hususta davalı tarafa şer'an bir nesne lazım gelmediğine hükmederek davayı düşürmüş ve tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 164/2

Belgenin Konusu: Mu'ârazadan Men' Hücce-i

Belgenin Tarihi: Fi 29 Cemaziye'l-ahir 1233 (06 Mayıs 1818)

Özet: Tokat'ta bulunan Mustafa Beg Çiftliği ve Mal Kayası ve Haydarhane arazîsi ve Kabili Çayı olarak bilinen arazilerde bağ bekeçiliği yapan Mustafa Beşe bin Süleyman Alemdâr ve Halil Beşe ibn-i İbrahim ve Abdullah Beşe ibn-i Ali ve Ahmed Beşe ibn-i Abdullah isimli şahıslar mahkemeye gelerek; Kuyûmcu Avadik veled-i Ohannes ve Abâcı Ohan veled-i Sekyas ve Karbuz-oğlu Kirkor veled-i Ağya ve Attâr diğer Kirkor veled-i Manuk ve Peştimalcı Bedros veled-i Manuk ve Dersi dimek veled-i Osib ve Setenci Agob veled-i Haçator ve Kevork veled-i Esdor ve diğer Kirkor veled-i Artin vd. şahıslara, Geksi Deresiden akan su ile bağlarını suladıklarını sulama parası istediklerinde ise ödemekten geri durdukları gerekçesiyle davâ açmışlardır. Mahkeme yaptığı araştırmada, su parası diye bir ücret olmadığı, ancak sulama yapan bekçilere sulama

yevmiyesi verildiği sonucuna ulaşarak bağ bekçilerini haksız bulmuş ve tarafları mu‘arazadan men‘ ederek davayı düşürmüştür.

Belge No: 164/3

Belgenin Konusu: Elmas Zımmî’ye Müte‘allik Vasî Hücleti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Cemaziye’l-ahir 1233 (29 Nisan 1818)

Özet: Menice mahallesinde yaşayan Bolkur-oğlu Badasar veled-i Agop’un ölmesiyle, yaşça küçük erkek çocukları Agop, Milkon, yaşça küçük kızları Maryem ve Dürîke’nin veraseti çocukların her birine günlük beşer para nafaka bedeliyle anneleri Elmas bint-i Mıgırdîç’e verilmiştir.

Belge No: 165/1

Belgenin Konusu: Halil Beşe’ye Müte‘allik Vasî Hücetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemaziye’l-ahir 1233 (28 Nisan 1818)

Özet: Beybağı mahallesinde yaşayan Ahmet bin Mustafa’nın ölmesiyle yaşça küçük çocukları Mustafa ve Hatice’nin veraseti akrabalarından Halil bin Halil isimli şahsa verilmiştir.

Belge No: 165/2

Belgenin Konusu: İbrahim Ağa’ya Müte‘allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Cemaziye’l-ahir 1233 (29 Nisan 1818)

Özet: Komanat nahiyesine bağlı Beşvirân köyünde yaşayan Ahmet bin Mustafa’nın ölmesiyle veraseti, çocukları Fatma, Refiye, Hatice ve oğlunun oğlu Mustafa bin Mustafa’ya intikal etmiştir. Fatma’nın kocası Halil mahkemeye gelerek Refiye’nin kocası ve vekîli İbrahim Ağa’ya; kayınpederi Ahmet’in 15 yıl önce üzerindeki elbise haricinde neyi varsa oğlu Mustafa ve kendisine vermiş olduğu iddia’sıyla, tereke varidatının

yarısını almak üzere dava açmıştır. Mahkeme davalılara görüşlerini sorduğunda, davallar bu durumun doğruluğunu beyân etmişlerdir.

Belge No: 165/3

Belgenin Konusu: Puşû-oğlu Ali Beşe'ye Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Cemaziye'l-ahir 1233 (02 Mayıs 1818)

Özet: Câmi'-i Kebir mahallesinde yaşayan Abdullah bin Hüseyin isimli şahsın ölmesiyle veraseti, hanımı Ayşe bint-i Mehmet ve anne-baba bir kardeşi Emine bint-i Hüseyin'e intikal etmiştir. Emine mahkemeye gelerek Ali bin Ahmet'e, 6 yıl önce kardeşi Abdullah'ın terekesinden 700 kuruşluk altunun hanımı Ayşe'nin zimmetinde kaldığı, Ayşe'nin de tekrar evlenerek Ali bin Ahmet'in nikahı altına girdiğini ve kardeşinin terekesinden kendisine düşen hissesini Ayşe'den almadan Ayşe'nin de öldüğünü ifade ederek davâ açmıştır. Mahkeme davalı Ali'ye görüşünü sorduğunda; Ali, 5 yıl önce kardeşinin terekesinden Emine'nin hissesine isabet eden 111 kuruşu Emine'ye ödediğini ifade etmiş, şahitler de bu durumu doğrulamıştır. Mahkeme ortaya çıkan sonuç gereğince davayı düşürerek tarafları mu'arazadan men' etmişlerdir.

Belge No: 162/1

Belgenin Konusu: El-Hâc Veys Beg'in Evlâdlarına Müte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Cemaziye'l-ahir 1233 (04 Mayıs 1818)

Özet: Komanat nâhiyesine bağlı Mamu köyü arazisinde beratla malikane tasarruf hakkı olan Es-Seyyîd Mustafa Emin Ağa, Es-Seyyîd Veys ibn-i El-Hâc Veys Beg'e malikane dahilinde olan bazı yerlerin öşür mahsulünü haksız yere alıp, kendi tasarrufuna mani olduğu gerekçesiyle davâ açmıştır. Mahkeme, yaptığı araştırmada dava'ya konusu olan Mescityeri isimli arazinin Es-Seyyîd Veys'in tasarrufunda olan vakıf arazisi olduğu sonucuna varmıştır. Bu sonuç üzerine dava düşmüş ve taraflar mu'arazadan men' edilmiştir.

Belge No: 162/2

Belgenin Konusu: İzmirli Ali Beşe'ye Müte'allik İbrâ Hücleti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 2 Recebü'l-ferd 1233 (08 Mayıs 1818)

Özet: Ka'be Mescidi mahallesinde yaşayan Hasan bin Ali isimli şahsın ölmesiyle veraseti hanımı Rabia' bint-i Abdullah, yaşça büyük oğlu Ali, yaşça büyük kızı Şerife'ye intikal etmiştir. Şerife mahkemeye gelerek kardeşi Ali'ye, 35 yıl önce ölen babası Hasan'dan kalan nıfs-ı menzil'den hakkını istediğinde ödemekten geri durduğu gerekçesiyle dava açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada, Ali'nin ev ile ilgili olarak borcundan bir kısmını ödediğini, sadece 80 kuruş değerindeki 1 çift küpe borcu kaldığı sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, Ali'ye 80 kuruşluk borcunu ödemesini tenbih ederek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 162/3

Belgenin Konusu: Merhûm Derviş Abdullah Vakfı'nın Evlâdlarına Müte'allik Hüclet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Çay-ı Zımmî mahallesinde yaşayan Emine ve kardeşi Mustafa ve Fatma benû El-Hac Ömer isimli şahıslar mahkemeye gelerek kardeşleri Süleyman'a, dedeleri Derviş Abdullah Dede isimli kişinin vakf ettiği ev ve bahçeyi tasarruf etmesinden dolayı dava açmıştır. Ancak mahkeme yaptığı araştırmada vakfı kuran Derviş Abdullah, vakfa, evlatlarından yaşça en büyük olanın nazır tayin edilmesi şartını koyduğu sonucuna ulaşmıştır. Süleyman'ın da vakıf şartını karşılamasından dolayı dava düşmüş ve taraflar mu'arazadan men' edilmiştir.

Belge No: 163/1

Belgenin Konusu: Torkemâl-oğlu Hüseyin Ağa'ya Müte'allik Menzil Hücleti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Cemaziye'l-ahir 1233 (28 Nisan 1818)

Özet: Tokat'ta Menzilcilik vazifesini yürüten Hüseyin Ağa'nın görev süresinin bitmesiyle yeni bir menzilci tayin edilmesini konu alan kayıttır. Menzilci Hüseyin'in görevini iyi yapmasından dolayı menzil işleri 34 kuruşluk bedel ile tekrar Hüseyin Ağa'ya verilmiştir.

Burada Tokat na'ibi ve ileri gelenlere ait 7 adet arapça elkab vardır.

Belge No: 163/2

Belgenin Konusu: Kebabcı Hirfetine Müte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi Evâhir-i Recebü'l-ferd 1291 (10 Eylül 1874)

Özet: Çörekçi Esnafından El-Hâc Mehmed bin Abdullah ve Es-Seyyîd Molla Mustafa bin Ahmed ve El-Hâc Ebûbekir bin El-Hâc Mehmed ve Hasan Beşe bin Mehmed vd. Ekmekçi esnafından Uzun Hasan ve Es-Seyyîd Mustafa Çelebi Es-Seyyîd Emîn Ağa ve Kebapçı esnafından Es-Seyyîd Mehmed ibn-i Mustafa ve Ali Beşe ibn-i Abdullah ile ehl-i zimmetden Ovannes veled-i Barsam ve Agob veled-i Manuk ve Ağya veled-i diğer Manuk ve Simon veled-i Osib isimli şahıslar mahkemeye gelerek; ferman ile varid olan vergiler ve masraflardan kendi esnaf gruplarına isabet eden vergi miktarı paylaşımında sorun yaşadıklarını ifade etmişler ancak yapılan anlaşma sonucu bu sorunun çözüldüğünü mahkemeye bildirmişlerdir. Mahkeme de bu anlaşmayı onaylayarak deftere kaydetmiştir.

Belge No: 160/1

Belgenin Konusu: Nazlı'ya Müte'allik Vasî Hüceti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: İsa Fakîh mahallesinde yaşayan Ohan'ın ölmesiyle veraseti yaşça büyük oğulları, Kisbar, Melkon ve yaşça küçük kızları Maryem ve Anna'ya intikal etmiştir. Mahkeme, Maryem ve Anna'nın mallarının ve kendilerinin korunması için vesayetlerini nineleri Nazlı isimli gayrimüslim kadına vermiştir.

Belge No: 160/2

Belgenin Konusu: Kevork'a Mûte'allik Bey' Hücçeti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Recebü'l-ferd 1233 (15 Mayıs 1818)

Özet: İsa Fakîh mahallesinde yaşayan Nazlı bint-i Serkis isimli kadın mahkemeye gelerek Kazgancı Kevork veled-i Çullah Agop'un karşısında şu ifadeleri kullanmıştır; İsa Fakih mahallesinde bulunan 2 katlı 1 bâb evin yarısı benim mülküm diğer yarısı ölen Dürîke'nin mülkü idi. Dürîke'nin hissesi de yaşça büyük oğulları Kisbar, Milkon ve yaşça küçük kızları Maryem ve Anna'ya intikal etmişti. Evin 1/6 hissesi bana intikal etti. Ev harab durumda iken tamir ve bakımını yaptırdığımdan taksim yapılamadı. Bu evin satışa çıkarılarak, satış bedelinden yaşça küçük çocuklara hisse ayrılmasını istiyoruz. İfadenin devamında bu satış için Kevork ile 450 kuruş'a anlaştıklarını ve satışı yapıp 450 kuruş'u Kevork'tan aldıklarını beyân etmiştir. Mahkeme, yaşça küçük çocukların vasîsi olan Nazlı bint-i Serkis isimli kadına bu parayı alarak çocuklar adına değerlendirmesine izin vermiştir.

Belge No: 160/3

Belgenin Konusu: Emine Bint-i El-Hâc Mehmed İbn-i Osman Nâm Hâtûn'un Vakfiye Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Saferi'l-hayr 1280 (15 Ağustos 1863)

Özet: Debbâğhâne-i âtîk mahallesinde yaşayan Emine bint-i El-Hâc Mehmed ibn-i Osman isimli kadın, Çay mahallesindeki arsa ve binâsı olan bir bâb evini ve Meyvehâne sokağındaki bir adet Çörekçi dükkânındaki üç sehm hisse gelirini, Bedesten içindeki her ay 10 akçe ile kiraya verdiği dolabını kendisi öldükten sonra, Allah rızası için evladlarına nesilden nesile vakfetmiştir.

Belge No: 159/1

Belgenin Konusu: Vakıf Mütevellî Hücçet Kaydı.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Recebü'l-ferd 1233 (13 Mayıs 1818)

Özet: İsmail bin Mehmet mahkemeye gelerek Molla Osman ve Vâhide'nin vekili Yusuf'un karşısında, Emine bint-i El-Hâc Mehmet'in vakfettiği ev ve harkların tasarrufu hakkında davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada İsmail'i haklı bulmuş evin tasarrufunun İsmail'e verilmesine karar vermiştir.

Belge No: 161/1

Belgenin Konusu: İnib-zâde Mustafa Beşe'ye Müte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Mustafa bin Mehmet isimli şahsın veraseti yaşça büyük çocukları; Hafız Salih ve Fatma'ya intikal etmiştir. Salih'in de ölmesiyle veraseti hanımı Emine bint-i Osman, yaşça büyük oğlu Mehmet, yaşça küçük çocukları Mustafa, Ahmet ve Şerife'ye intikal etmiştir. Fatma'nın vekili kocası Mustafa bin Mustafa mahkemeye gelerek Hafız Salih'e dava açarak; 5 ay önce ölen murisleri Mustafa bin Mehmet'in terekesinden Çağagölü isimli mevkî'de bulunan bahçe'nin tasarrufuna Mehmet'in mani olduğu ifade ederek dava açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada, bahçe'nin müvekkîlin hissesine verildiği sonucuna ulaşmış, bahçe'nin tasarrufunun müvekkîle verilmesini tenbih ederek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 161/2

Belgenin Konusu: Terzi Halil Beşe'ye Müte'allik Bey' Hüceti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Sovukpınâr-ı Zımmî mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd Hüseyin bin Mehmet, mahkemede kardeşi Es-Seyyîd Halil ibn-i Mehmet'e mahalledeki bir bâb evin yarı hissesini 700 kuruş'a sattığını ve bu parayı kendisinden aldığını beyân etmiş mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 161/3

Belgenin Konusu: Hüseyin Karakullukçu'ya Müte'allik Kahve Vakfı İçün Hücet Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Alaca Mescid mahallesinde yaşayan El-Hâc Hasan Efendi ibn-i Hüseyin ve Osman Ağa ibn-i El-Hâc Abdurrahman Ağa ve Çakıcı-oğlu Ahmed bin Hasan isimli şahıslar mahkemeye gelip Hüseyin bin Hasan'a dava açarak; Güzelaşcı mahallesinde yaşayan Ayşe bint-i İbrahim isimli kadının ölmesiyle Kazganasmaz Hanı bitişiğindeki nısf kahvesini hayatta iken Alaca Mescîd Câmi'-i Şerîfine senelik 4 kuruş değerinde bal mumu ve senede bir kere kurban kesilmesi ve geriye kalan miktara da kendisi hayatta iken Hüseyin'in mütevellî olmasını ölünce de mütevellîlik vazifesi evlatlarına nesilden nesile şart etmiştir. Hüseyin'in vakıf şartlarını işletme konusunda kusur işlediğini beyân etmişlerdir. Mahkeme yaptığı araştırmada bu durumu doğrulamış ve vakfın şartlarının yerine getirilmesine hükmetmiştir.

Belge No: 158/1

Belgenin Konusu: Geyrâslı Ebûbekir'e Müte'allik İbrâ Hüceti Kaydır.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Recebü'l-ferd 1233 (04 Haziran 1818)

Özet: Geyrâs mahallesinde yaşayan Hamide bint-i Ebubekir'in ölmesiyle veraseti kocası Ömer bin İsmail, yaşça küçük çocukları Hüseyin, İsmail ve Fatma ve babası Ebubekir'e intikal etmiştir. Fatma'nın da ölmesiyle veraseti babası Ömer'e intikal etmiştir. Ömer, mahkemeye gelerek çocukların vesayeti gereğince Ebubekir bin Ebubekir'e dava açarak; 12 yıl önce ölen Hamide'nin kocası Şaban terekesinden hissesi ve mehir bedeli için aldığı 280 kuruş'un babası Ebubekir'de olduğunu ifade ederek, bu paradan kendi hissesi ve çocukların hissesini istediğinde ödemekten geri durduğunu beyân etmiştir. Mahkeme, yaptığı araştırmada Ebubekir'in bahsi geçen borcunu kızı hayattayken verdiğini geriye kalan borcu ise Ebubekir'e hibe ettiği sonucuna ulaşmış ve tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 158/2

Belgenin Konusu: Fatma Hâtûn'a Mûte'allik Vasî Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Recebü'l-ferd 1233 (04 Haziran 1818)

Özet: Keçeciler mahallesinde yaşayan Mustafa bin Ahmet'in ölmesiyle yaşça küçük çocuğu Mehmet'in vesayeti annesi Fatma bint-i Ömer'e verilmiştir.

Belge No: 158/3

Belgenin Konusu: Es-Seyyîd Ali'ye Mûte'allik Vasî Hüccti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 23 Recebü'l-ferd 1233 (29 Mayıs 1818)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Refiye bint-i Mustafa isimli kadının ölmesiyle, terekesinden yaşça büyük dilsiz kızı Hatice ve yaşça küçük kızı Nefise'ye intikal eden hisselerini ve kendilerini muhafaza etmesi için anne-baba bir erkek kardeşleri Es-Seyyîd Ali bin Abdurrahman vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 158/4

Belgenin Konusu: Na'iband Emîn'e Mûte'allik Hüccti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Recebü'l-ferd 1233 (31 Mayıs 1818)

Özet: Cedîd mahallesinde yaşayan Zeynep bint-i Musa isimli kadının ölmesi neticesine varisi bulunmadığı için terekesi beytü'l-mal'a devredilmiştir. Tokat Voyvodası Derviş Ali Ağa tarafından beytü'l-malcı olarak tayin edilen Es-Seyyîd Mehmed ibn-i İbrahim mahkemeye gelerek; Ayşe bint-i Musâ'nın vekîli olan Es-Seyyîd Emîn bin Abdullah'a dava açıp; Zeynep'in terekesinden 500 kuruş ve 18 parça bakır'ı Emin'in müvekkîlesi Ayşe'nin haksız yere elinde bulundurduğunu beyân etmiştir. Mahkeme, yaptığı araştırmada Zeynep'in ölmeden önce bahsi geçen 500 kuruş'u ve 18 parça bakır'ı Ayşe'ye hibe ettiği sonucuna ulaşp, tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 158/5

Belgenin Konusu: Fermânlu-oğlu'na Mûte'allik Bey' Hücchetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 29 Recebü'l-ferd 1233 (04 Haziran 1818)

Özet: Yazıcık mahallesinde yaşayan Es-Seyyîd Ebûbekir Ağa ibn-i Osman Ağa isimli şahıs, Sabunhane mahallesinde bulunan bir bâb evi 3200 kuruş bedel ile Fermanlu-oğlu Mardoros veled-i Bagos'a sattığını ve parasını aldığını ifade etmiş, mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 159/2

Belgenin Konusu: Süleyman'a Mûte'allik Hücchet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Recebü'l-ferd 1233 (28 Mayıs 1818)

Özet: Meydân mahallesinde yaşayan Osman bin Hamza isimli şahsın ölmesiyle veraseti; hanımı Rabia' bint-i Ahmet, anne-baba bir kız kardeşi Arife ve amcasının çocukları Musa, Mehmet ve yaşça küçük Emin ve İsmail'e intikal etmiştir. Emin ve İsmail'e vasi tayin edilen Ahmet mahkemeye gelerek; Osman bin Hamza'nın hizmetinde bulunan Süleyman bin Ahmet'in, Osman'ın terekesinden 7000 kuruş değerinde malı sakladığı ve almak istediğinde kendisine vermediğini beyânıyla dava açmıştır. Mahkeme, yaptığı araştırmada Ahmet'in iddia'sının gerçek olmadığı sonucuna ulaşmış, tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 159/3

Belgenin Konusu: Es-Seyyîd Mehmed Tâhir'e Mûte'allik Hücchet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 5 Recebü'l-ferd 1233 (11 Mayıs 1818)

Özet: Begler Çelebi vakfı olarak bilen vakfın beratla mütevellîsi olan Es-Seyyîd Mehmed Tâhir Ağa ibn-i Nu'mân isimli şahsı mahkemeye gelip, Fatma Hâtûn vakfı mütevellîsi Gazâ Emîn Ağa ibn-i Ahmet isimli şahıs hakkında dava açarak; beratla mütevvîlisi olduğum Begler Çelebi vakfına dışardan müdahale olmaması gerekirken müdahalelerin

olduğunu beyân etmiştir. Mahkeme yaptığı araştırmada, biribiriyle bağlantılı olan Fatma Hatun Vakfı ve Begler Çelebi vakfının şartlarının birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşmış ve Fatma Hatun Vakfı mütevellîsinin, Begler Çelebi Vakfı tevliyetini yürüten Es-Seyyîd Tahir Ağa'ya müdahale etmemesi tenbih edilmiştir.

Belge No: 156/1

Belgenin Konusu: Hasis-oğlu Makdisî Kirkor'a Mûte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 27 Recebü'l-ferd 1233 (02 Haziran 1818)

Özet: Karahisâr-ı şarkî ahalisinden olub misafiren Tokat'ta yaşayan Nurvendi-oğlu Es-Seyyîd Ahmet ile Tokat'a sefer yapan Hasis-oğlu Makdisî Kirkor veled-i Manuk ve Engürülü Katarcı Kirkor arasındaki alacak verecek davâsını konu alan kayıttır.

Belge No: 157/1

Belgenin Konusu: Maryem bint-i Simon'a Mûte'allik Kayyım Hüceti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 1 Şaban 1233 (06 Haziran 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Atik mahallesinde yaşayan Hantamara bint-i Simon isimli kadının ölmesiyle; o an mecliste bulunmayan kocası Agop veled-i Manas'a isabet eden tereke mallarının muhafazası için akrabalarından Maryem bint-i Simon isimli kadın kayyım tayin edilmiştir.

Belge No: 157/2

Belgenin Konusu: Abdurrahman Alemdâr'ın Oğlu Kara Ali'ye Mûte'allik Hücettir.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Şaban 1233 (08 Haziran 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan Mehmed Ağa ibn-i El-Hâc Salih Ağa mahkemeye gelip, Es-Seyyîd Ali bin Abdurrahman'a; ölen babası El-Hâc Salih Ağa'nın, Ali'nin babası ölü Abdurrahman Almedâr'dan 4480 kuruş tutarında alacağı olduğu,

Ali'ye babasının terekesini aldığı halde borcunu ödemediğini beyânıyla davâ açmıştır. Mahkeme, bu durumu Ali'ye sorduğunda bu borçtan haberi olmadığını beyân etmiş ancak şahitlerin ifadesine başvurulduğunda Mehmet Ağa'nın babası Salih Ağa'nın, Ali'nin babası Abdurrahman'dan 4480 kuruş alacağı olduğu söylemişlerdir. Ali'nin Mehmet Ağa'dan 3000 kuruş alacağı olduğundan birbirlerinin alacağından karşılıklı olarak vazgeçmişler ve davâ kapanmıştır.

Belge No: 157/3

Belgenin Konusu: Mezbûr Ali'ye Mûte'allik Hüccet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 8 Recep 1233 (14 Mayıs 1818)

Özet: Hoca Ahmed mahallesinde yaşayan Refiye bint-i Mustafa isimli kadının ölmesiyle veraseti; kocası Abdurrahman Alemdâr ibn-i Ali, yaşça büyük çocukları Ali, Emrullah, Mustafa, Mehmet, Hatice, Münife ve yaşça küçük kızı Nefise'ye intikal etmiştir. Çocuklarından Emrullah ve Mehmet'in ölmesiyle verâsetleri babaları Abdurrahman'a intikal etmiştir. Abdurrahman'ın da ölmesiyle veraseti hanımı Fatma bint-i Ebubekir ve yaşça büyük çocukları Ali, Mustafa, Şerife, Hatice, Münife, Nefise ve yaşça küçük çocuğu Mehmet'e intikal etmiştir. Abdurrahman'ın hanımı Fatma'nın da ölmesiyle veraseti yaşça küçük oğlu Mehmet ve annesi Şerife bint-i Mehmet'e intikal etmiştir. Yaşça küçük olan Mehmet'in veraseti Şerife bint-i Mehmet'e verilmiştir. Mehmet'in vâsisi Şerife mahkemeye gelerek; Mehmet'in baba bir kardeşi Ali'ye, yaşça küçük Mehmet'e babası Abdurrahman'nın terekesinde yer alan mahalledeki bahçeli ev ve Beybağı mahallesindeki yer alan bahçe'den hisselerini istedikleri halde Ali'nin bu hisseyi vermediği gerekçesiyle Ali'ye davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada, bahsi geçen mahalledeki bahçeli ev ile Beybağı mahallesindeki bahçe'nin Ali'nin kendi annesi Refiye'nin müstakil malı olduğu sonucuna ulaşmış ve Şerife ve küçük Mustafa'nın burada hakkı olmadığına karar vermiştir.

Belge No: 154/1

Belgenin Konusu: Küpeci Haçator veled-i Ohannes'e Mûte'allik Vasî Hüceti

Belgenin Tarihi: Fi 25 Ramazan 1233 (29 Temmuz 1818)

Özet: Semerkandî mahallesinde yaşayan Küpeci Haçator veled-i Ohannes'in ölmesiyle, yaşça küçük kızı Maryem'in veraseti amcası Menefşe'ye verilmiştir.

Belge No: 154/2

Belgenin Konusu: Şem'-hâneye Müte'allik Hücet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 21 Şaban 1233 (26 Haziran 1818)

Özet: Tokat'ın ileri gelenlerinin olduğu mecliste 1233 senesi mart başlangıcından şubat ayı sonuna kadar olan bir yıllık sürede mûm imâlatı için Mehmed Ağa ibn-i El-Hâc Salih'e verildiği kaydedilerek mûm üretimi ve satışı konusunda uyulacak usûller belirtilmiştir.

Belge No: 154/3

Belgenin Konusu: Haffâf Boz-oğlu Abdurrahman Efendi'nin Arsasına İstibdâl Hüceti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Şaban 1233 (14 Haziran 1818)

Özet: Sovukpınâr mahallesinde bulunan El-Hâc Aydın? bin Hasan vakfının mütevellîsi evlâd-ı vakıftan Hâfız Abdurrahman bin El-Hâc Mehmet mahkmeye gelerek; Boyacı Madaros veled-i Kevork ve Karabet veled-i Artin ve Mıgırdiç veled-i diğer Karabet ve Artin veled-i diğer Mıgırdiç hakkında şu ifadelere yer vermiştir; mütevellîsi olduğum evlâd-ı vakıftan olup Dırâz-ı müslîm mahallesinde bulunan mahalledeki cami vakfına 96 kuruş icar verilen bir bâb evin yanması ve yeni bina yapılmasına vakfın izin vermemesi nedeniyle yukarda isimleri geçen şahısların Takyeciyân Câmi' Şerifinin yakınlarındaki bir bâb dolaba 50 kuruş bedel ile istibdal (değiştirme) edilmesi beyânında bulunmuştur. Mahkeme bu beyânı kabul ederek yanan evin tasarrufuyla bahsi geçen dolabın tasarruf hakkını değiştirerek Boyacı Madaros veled-i Kevork ve Karabet veled-i Artin ve Mıgırdiç veled-i diğer Karabet ve Artin veled-i diğer Mıgırdiç'e vermiştir.

Belge No: 155/1

Belgenin Konusu: Mu‘ârazadan Men‘ Hücçeti

Belgenin Tarihi: Fi 5 Şaban 1233 (10 Haziran 1818)

Özet: Yar Ahmed mahallesinde yaşayan Hâcî Kütük-oğlu İbrahim Ağa ibn-i Mehmet isimli şahıs elindeki fermanla mahkemeye gelip, Tokat’ın ileri gelenlerinin bulunduğu mecliste; 1229 senesinde Tokat Menzilini 15000 kuruş ile icar ettiği ve kendisine hüccet verildiğini ifade edip bahsi geçen 15000 kuruşu geri almak için davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırmada, Hâcî Kütük-oğlu İbrahim Ağa ibn-i Mehmet’in, mahkemeye sunduğu fermanın konuyla alakası olmadığı ve menzilcilik görevini hakkıyla yerine getirmediği, rüşvete bulaştığı bu yüzden de o zamanın serdârının 7500 kuruşa karşılık 40 gün hapis yattığı sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, İbrahim Ağa’nın hapis borucu olan 7500 kuruşu ahaliye geri vermesine karar vererek tarafları mu‘arazadan men‘ etmiştir.

Belge No: 155/2

Belgenin Konusu: Mu‘ârazadan Men‘ Hücçeti

Belgenin Tarihi: Fi 27 Şaban 1233 (02 Temmuz 1818)

Özet: Zincirlikuyu mahallesinde yaşayan Esber Beşe bin Abdullah mahkemeye gelerek, Ali bin El-Hâc Abdullah ve Salih Alemdâr bin İsmail’in bulunduğu mecliste; İlbaşî-zâde Ahmed Ağa’nın oğlu ve vakfının mütevellisi Es-Seyyîd Abdi Ağa’nın vekîli Es-Seyyîd Abdurrahman Efendi bin Hasan, Ali’nin babası ve Salih Alemdâr’ın dedesi El-Hâc Abdullah, meydan mahallesindeki ortak bir bâb evi 13 sene evvel müvekkîl Es-Seyyîd Abdi Ağa’nın babası Ahmet Ağa’nın zorla 6500 kuruş aldığını, 3500 kuruşu ödedikten sonra geriye kalan 3000 kuruş Ahmet Ağa’da kaldığını ifade edip, şeyhü’l-islam’dan gelen fetva ve padişah’tan gelen ferman gereğince, alacağı 3000 kuruş karşılık, borçlu olan şahsın vakfına ait olan han’ı almak için davâ açmıştır. Mahkeme’nin başvurduğu fetvâlar gereğince; taraflar mu‘arazadan men‘ edilerek borçlu olan şahsa ait vakfın vakfiye üzere tasarruf edilmesine karar vermiştir.

Belge No: 152/1

Belgenin Konusu: Muhâla‘a Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 20 Şevvâl 1232 (02 Eylül 1817)

Özet: Gaybî Mahallesinde yaşayan Refiye bint-i Salih isimli kadın mahkemeye gelerek; kocası Abdurrahman bin Abdullah’tan 150 kuruşluk nafaka bedelinden vazgeçerek anlaşmalı boşandığını beyân etmiş, mahkeme de bu boşanmayı onaylamıştır.

Belge No: 152/2

Belgenin Konusu: Vasî ve Nafaka Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâl 1232 (04 Eylül 1817)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Seridâr Nakus veled-i Sahak isimli şahsın ölmesiyle; yaşça küçük kızı Lüske’nin verâseti günlük 5 para nafaka bedeli ile annesi Maryem bint-i Beros’a verilmiştir.

Belge No: 153/1

Belgenin Konusu: Me’zûn Bi’l-iftâ Es-Seyyîd Osman Efendiye Mûte‘allik Hücctet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 22 Şevvâl 1233 (25 Ağustos 1818)

Özet: Yazıcık mahallesinde yaşayan Emine bint-i Hasan isimli kadının ölmesiyle verâseti Es-Seyyîd Osman Efendi ibn-i Mehmed Efendi ile anne bir erkek kardeşinin oğlu Şerif Mehmet’e intikal etmiştir. Şerif Mehmet’in bulağa ermesi mahkemece onaylanmış olmasına rağmen Emine’nin terekesinden hissesine düşen malları Es-Seyyîd Osman’ın kendisine vermemesinden dolayı davâ açmıştır. Mahkeme yaptığı araştırma sonucunda Es-Seyyîd Osman’ın Şerif Mehmet’e düşen hisseyi vermesini tenbih etmiştir. Tarafların 100 kuruş üzerinde anlaşması ve Es-Seyyîd Osman’ın bu parayı Şerif Mehmet’e vermesiyle davâ kapanmıştır.

Belge No: 153/2

Belgenin Konusu: Vasî ve Nafaka Hücctidir.

Belgenin Tarihi: Fi 28 Şevvâl 1233 (31 Ağustos 1818)

Özet: Mihmâd Hâcib mahallesinde yaşayan Manav İbrahim bin Mahmut'un ölmesiyle yaşça küçük kızı Cennet'in veraseti günlük 3 para nafaka bedeli ile babanesi Emine bint-i Abdullah'a verilmiştir.

Belge No: 153/3

Belgenin Konusu: Bey' Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 26 Şevvâl 1233 (29 Ağustos 1818)

Özet: Sovûkpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Seridâr Nikfos veled-i Sahak isimli şahsın ölmesiyle verâseti; hanımı Maryem bint-i Beros, yaşça küçük kızı Lüske ve anne-baba bir erkek kardeşi Kevork veled-i Sahak'a intikal etmiştir. Lüske'nin vesâyeti annesi Maryem'e verilmiş olduğundan vasî olan Maryem, kocası Seridar Nikfos'un terekesinde olan bir bâb evin paylaşılmadığından başkasına satılması ve Lüske'ye isabet eden hissenin verilmesini istemiştir. Mahkeme'nin bu talebi kabul etmesiyle bahsi geçen ev 930 kuruş'a Badasar veled-i Agop'a satılmış mahkeme de bu satışı onaylamıştır.

Belge No: 150/1

Belgenin Konusu: Filyos-Oğluna Mûte'allik Hücctedir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Zilka'ade 1233 (10 Eylül 1818)

Özet: Sovukpınâr mahallesinde yaşayan Ohan veled-i Artin mahkemeye gelerek babası Artin veled-i Filyos'a davâ açarak; çocukluğundan beri çalışarak topladığı 1210 kuruş ve ölen annesinin terekesinden olan 3500 kuruş ve 84 adet yıldız altunu'nun babasının elinde olduğu, hissesine isabet eden miktarı istediğinde ise babasının vermediğini beyân etmiştir. Mahkeme, bu konuyla alakalı olan hadis-i şerif gereğince Ohan'ın babasına şer'an bir nesne lazım gelmediğine hükmederek tarafları mu'arazadan men' etmiştir.

Belge No: 150/2

Belgenin Konusu: Çay Mahallesinde Vâki‘ Hadikaları Vakıf Menzîline Müte‘allik Hücchet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Zilka‘ade 1233 (10 Eylül 1818)

Özet: Çay mahallesinde yaşayan İsmail bin Mehmet mahkemeye gelip, mahalle sakinlerinden Molla Osman ve Vahide bint-i Osman’ın vekîli Yusuf’a davâ açarak; Çay mahallesindeki eve beratla mutasarrıf olduğu, 35 sene önce mütevellî olan babası Mehmet’in bu evi başkasına sattığını ondan da Molla Osman’ın satın aldıktan sonra öldüğünü ve bu evi varislerinin kullandığını beyân etmiştir. Mahkeme bu ifadeleri Molla Osman’ın varislerine sorduğunda varisler bu ifadeleri doğrulamış ancak vekil olan Yusuf inkar etmiştir. Mahkeme şahitlerin de ifadelerine başvurduktan sonra davacı İsmail’in bahsi geçen evi vakfiye üzere tasarruf etmesine karar vermiştir.

Belge No: 150/3

Belgenin Konusu: Çahkân Ahmed’e Müte‘allik Vasî Hücchetidir.

Belgenin Tarihi: Fi 7 Zilka‘ade 1233 (08 Eylül 1818)

Özet: Akdeğirmen-i Müslim mahallesinde yaşayan Çehkan Ebubekir bin Osman isimli şahsın ölmesiyle; yaşça küçük kızı Münise’ye babasının terekesinden isabet eden mallarını ve kendisini koruması için annesi Şerife bint-i Ali, Münise’ye vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 151/1

Belgenin Konusu: İlbâli-oğlu Ömer Ağa’ya Müte‘allik Hücchet Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 25 Şevvâl 1233 (28 Ağustos 1818)

Özet: Debbâğhâne-i Cedîd mahallesinde yaşayan Ömer Ağa ibn-i Mustafa mahkemeye gelip, Bagos karındaşı Manuk veledân Görk’e davâ açarak; 3,5 sene önce bahsi geçen

kişilerden 1520 kuruş alacağı olduğunu, mahalledeki bir bâb evi kendisine sattıklarını ve evi kendilerine yıllık 120 kuruş bedel ile kiraya verdiğini beyân etmiştir. Daha sonra bahsi geçen evden kendilerini çıkarmak istediklerinde ise evden çıkmak istemediklerini eklemeştir. Mahkeme bu konu hakkında yaptığı araştırma sonucunda evi Ömer Ağa'nın tasarrufuna bırakmış ve Bagos karındaşı Manuk veledân Görk'e bu konuda tenbihte bulunmuştur.

Belge No: 151/2

Belgenin Konusu: Sâime Hâtûn'a Mûte'allik Vasî Hücçeti Kaydıdır.

Belgenin Tarihi: Fi 3 Zilka'ade 1233 (04 Eylül 1818)

Özet: İçmesu mahallesinde yaşayan Sivaslı Çakucı Mehmet bin Ömer ölmesiyle yaşça küçük oğlu İbrahim'e babasının terekesinden isabet eden malları ve kendisini koruması için günlük üç para nafaka bedeli ile annesi Sâime Hâtûn vasî tayin edilmiştir.

Belge No: 151/3

Belgenin Konusu: Filyos Oğluna Mûte'allik Hücçettir.

Belgenin Tarihi: Fi 9 Zilka'ade 1233 (10 Eylül 1818)

Özet: Sovukpınâr-ı Müslim mahallesinde yaşayan Maryem bint-i Artin isimli kadının ölmesiyle yaşça küçük kızları Takoka, Berabya, Belic ve Anna'nın veraseti babaları Artin veled-i Filyos'a verilmiştir.

Belge No: 149

Belgenin Konusu: Muhala'a Hücçeti

Belgenin Tarihi: Fi 21 Zilhicce 1233 (22 Eylül 1818)

Özet: Şucâ‘[eddin] mahallesinde yaşayan Menend bint-i Yordan isimli kadın mahkemeye gelerek; kocası Anasdas veled-i Kirkor’dan mehir vs. alacaklarından vazgeçerek anlaşmalı boşandığını ifade etmiş, mahkeme de bu boşanmayı onaylamıştır.

KAYNAKLAR

29 Numaralı Tokat Şer‘iyye Sicil Defteri.

ABACI Nurcan, *1812 Tarihli Şer‘iye Siciline göre 19. Yüzyılın Başında Tokat Şehrinin Sosyo-Ekonomik Durumu*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YL Tezi, Bursa 1994.

ACAR Halil İbrahim, “Talâk”, *TDVİA*, C. 39, İstanbul 2010, s. 496-500.

AÇIKEL Ali ve İNANIR Ahmet Vd., *Yıkık Bir Duvarı Saklı Sır Tokat Hisâriye Medresesi Kuruluşundan Günümüze*, Sonçağ Akademi Yay., Ankara 2019.

AÇIKEL Ali ve SAĞIRLI Abdurrahman, *Osmanlı Döneminde Tokat Merkez Vakıfları-Vakfiyeler*, 1. cild, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yay., Tokat 2005.

-----, “Tokat Şer‘iyye Sicillerine Göre Salyâne Defterleri (1771-1840)” *Tarih Dergisi*, S. 41, 06.2012 s. 95 – 146.

AÇIKEL Ali, *Changes in Settlement Patterns, Population and Society in North Central Anatolia: A Case Study of the District (kaza) of Tokat (1574–1643)*, Manchester Üniversitesi Yayınlanmamış Dr Tezi, Manchester İngiltere 1999.

-----, “Tokat Şer‘iyye Sicillerine göre Beylerbeyi Buyurulduları”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, S.5, 2001, s.13–40.

-----, “Tanzimat Döneminde Tokat Kazasının İdari Durumu ve Nüfus Yapısındaki Değişiklikler (1839-1880)” *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 27, S.2 Sivas 2003, s.299-331

-----, “Artukabad Kazası Yer Adları (1455-1600)” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C.20, S. 2, Aralık 2003, s. 181-202.

-----, “Artukabad Kazasının Yerleşim ve Nüfus Yapısı (1455-1600)” *Tarih İncelemeleri Dergisi* C. 18, S. 2, Aralık 2003, s. 1-23.

-----, “Osmanlı Ulak-Menzilhâne Sistemi Çerçevesinde Tokat Menzilhânesi (1690-1840)”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 19, S.2 Aralık 2004, s. 1-33.

-----, “Tokat Sancağının İdârî Durumu Ve Nüfus Yapısı (1880-1907)”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.2, 2004, s.331-359.

-----, “Tokat’ta Hukuk Alanında Türk-Ermeni İlişkileri”, *Erciyes Üniversitesi Uluslararası Sosyal Araştırmalar Sempozyumu (EUSAS-I) Osmanlı Toplumunda Birlikte Yaşama Sanatı: Türk-Ermeni İlişkileri Örneği (20-22 Nisan 2006)*, Hoşgörü Toplumunda Ermeniler, C.1, Kayseri 2007, s.291-322.

-----, “Rum Eyaleti” TDVİA, C. 35, İstanbul 2008, s.225-226.

-----, “Şer’iyye Sicillerine Göre Tokat’ta İhtida Hareketleri (1772-1897)” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2010, s.171-194.

-----, “Osmanlı Döneminde Tokat Kazâsında Ahiler ve Ahi Zaviyeleri/ Akhis and Akhi’s Lodges in the District of Tokat during the Ottoman period”, 1.Uluslararası Ahilik Kültürü ve Kırşehir Sempozyumu, 15-17 Ekim 2008 (the 1th International Symposium on Culture of Akhism and Kırşehir, 15-17 October 2008), Kırşehir, *Bildiriler*, C.1, Ankara 2011, s. 1-24.

-----, “Tokat”, *TDVİA*, C.41, İstanbul 2012, s. 223-226.

-----, “19.Asrın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Kitap Kültürü” *Uluslararası Osmanlı Medeniyetinde Şehir Sempozyumu (25-27 Kasım 2011, Çorum)*, Ankara 2012, s. 191-213.

-----, “Şer’iyye Sicillerine Göre Tokat’ta İhtida Hareketleri (1772-1897)” *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C. 11, S. 23, Erzurum 2010, s.171-194.

-----, “Osmanlı Döneminde Tokat Cami Vakıflarına Bir Örnek: Gülhabar Hatûn Camii Vakfı” *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 2 Tokat Kış 2017, s.1-16.

-----, “Tokat Şeyh Pir Havend Zaviyesi Vakfı (1453-1839) ve Çöreğibüyük Köyü Türbesi”, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, S.85, Ankara Mart 2018, s.103-126.

-----, *XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Tokat Tarihine Dair Bir Kaynak: 119 Numaralı İcmal Şer'iyeye Sicili (Değerlendirme, Transkripsiyon ve Orijinal Metin)*, Berikan Yayınevi, Ankara 2022.

AFYONCU Erhan, “Tokat’ta Bir Voyvoda Ailesi Katıroğulları”, *Tokat Sempozyumu 01-03 Kasım 2012 Tokat Bildiriler Cilt III*, Tokat 2012, s. 1-8

AHISHALI Recep, “Muhzır”, *TDVİA*, C.31, İstanbul 2006, s.85-86.

AKGÜNDÜZ Ahmet, *Şer'iyeye Sicilleri I*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayını, İstanbul 1988.

-----, “Gedik”, *TDVİA*, C.13, İstanbul 1996, s.541-543.

-----, “Galle”, *TDVİA*, C. 13, İstanbul 1996, s. 338-339.

-----, “İcâre-i Vahîde”, *TDVİA*, C.21, İstanbul 2000, s.388-389.

-----, “İcâreteyn”, *TDVİA*, C. 21, İstanbul 2000, s.389-391.

-----, “İstibdâl”, *TDVİA*, C. 23, İstanbul 2001, s.319-320

-----, “İslam Hukukunun Osmanlı Devletine tatbiki: Şer'iyeye Mahkemeleri ve Şer'iyeye Sicilleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 14, 2009, s.13-48.

AKIN Zübeyde, *25 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nin (1234-1236/1819-1821) Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2004.

AKTEPE Münir, “Tuzcu-Oğulları İsyânı”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C.3, S.5 ve 6, Eylül 1951 ve Mart 1952 s. 21-52.

ALKOÇ Şule Sema, *Osmanlı Dönemi Ev Eşyalarının Şer'iyeye Sicillerine Göre Sosyal ve İktisadi Açından Değerlendirmesi: Tokat Örneği (1811-1850)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2015.

ALTINTAKAN Gülten, *1 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicilinin Analizi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Ankara 2014.

ARAS Engin, *Bir Sanayi Teşebbüsü Olarak Tokat Kalhanesi (1880-1920)*, 1. Baskı, Kitabevi Yay., İstanbul 2020.

ASARKAYA Halis Turgut (Cinlioğlu), *Osmanlılar Zamanında Tokat*, Tokat Belediyesi Kültür Yay., Tokat 2019.

ASIL Harun, *18 Numaralı (H. 1229/M.1813-1814) Tokat Şer‘iyye Sicili Transkripsyonu ve Değerlendirmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Kayseri 2006.

ASLAN Naci, “Milli Arşivimiz İçerisinde Şer‘iyye Sicilleri Eğitim ve Terminoloji Problemi”, *I. Milli Arşiv Şurası*, Tebliğler-Tartışmalar, Ankara, 20-21 Nisan 1998.

ARSLAN Ahmet Turan, “Vasiyetnâme”, *TDVİA*, C.42, İstanbul 2012, s. 556-558.

ATABAY Fatma, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şer‘iyye Sicillerinde Kayıtlı Olan Sürgünler”, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2015, s.237-247.

ATAR Fahrettin, “Muhâle‘a”, *TDVİA*, C. 30, İstanbul 2005, s. 399-402.

AVCI Orhan, “Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Şer‘iye Sicillerinin Türk Milli Arşivciliğine Katılması”, *I. Milli Arşiv Şurası*, Tebliğler-Tartışmalar, Ankara, (20–21 Nisan 1998.

AYDIN Bilgin ve YURDAKUL İlhami, İsmail Kurt, *Bâb-ı Meşihat Şeyhülislâmlık Arşivi Defteri Kataloğu*, İSAM Yay., İstanbul 2006.

AYDIN Mehmet Akif, “Aile”, *TDVİA*, C.2 İstanbul 1989, s.196-200.

-----, “Mehir”, *TDVİA*, C.28, Ankara 2003, s.389-391.

BALTACI Cahit, “Arpalık”, *TDVİA*, C.3, İstanbul 1991, s.392-393.

BARBAK Selda, *50 Numaralı (H.1253-1254 / M. 1837-1839) Tokat Şer‘iye Sicili’nin Transkripsyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2004.

BARDAKOĞLU Ali, “Garâmet”, *TDVİA*, C.13, İstanbul 1996, s 359.

-----, “Vesâyet”, *TDVİA*, C. 43, İstanbul 2013, s.66-70.

BAYINDIR Abdülaziz, *İslâm Muhâkeme Hukuku -Osmanlı Devri Uygulaması*, İslâmî İlimler Araştırma Vakfı, İstanbul 1986.

-----, “Eyüp Mahkemesi”, *Eyüp: Dün/Bugün*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 12 Aralık 1994.

BELGE Hadi, *80 Numaralı ve (H.1296-1301; M.1878-1884) Tarihli Tokat Şer’iyye Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yl Tezi, Tokat 2002.

BEŞİRLİ Mehmet, “Yeniçeri Ocağının Kaldırılmasından Sonra Tokat ve Çevresinde Güvenlik Sorunu”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S. 1, İzmir Temmuz 2003, s. 15-43.

-----, “XIX Yüzyılın Başlarında Tokat Mevlevîhânesi ve Gelirleri İle İlgili Sorunlar”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 13, S.2, Elazığ Temmuz 2003, s.337-373.

-----, “XIX. Yüzyılın Başlarında Tokat Voyvodalığına Bağlı Bazı Türkmen Kabilelerinin Sorunları” *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.27, S.2, Sivas Aralık 2003, s.337-355.

-----, “Tokat Bakır Kalhânesi’nin Yönetimi (1793-1853)” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.14, S.1, Elazığ Temmuz 2004, s. 229-258.

-----, “Tokat Bakır Kalhânesinde Tasfiye İşlemleri ve İstanbul’a Sevkiyat 1793-1840” *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, S.1, İzmir Temmuz 2004, s.9-37.

-----, “Tokat Voyvodalığı (1774-1842)”, *Bellleten*, C.69, S.254, 04.2005, s. 161-216.

-----, *Orta Karadeniz Kentleri Tarihi 1 -Tokat (1771 - 1853)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Yayınları, Tokat 2005.

-----, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Türk-Ermeni Ekonomik Yapılarının Bir Mukayesesi: Tokat Örneği” *Hoşgörü Toplumunda Ermeniler*, C.2 Kayseri 2007, s.517-531.

-----, “Vakıf Kurumunun Önemi ve Tokat’ta Hamza Bey Evkafı Üzerine Bazı Bilgiler”, *History Studies*, S.2, Samsun Mart 2010, s. 31-43.

-----, “19. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat’ta Fiyatlar”, *Belleten*, S.270, Ankara Ağustos 2010, s. 477-515.

-----, “XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Tokat Şehrinde Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Bazı Tespitler: Çay-ı Müslim ve Çay-ı Zimmî Mahalleleri Örneği”, Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C.1, Ankara 2015, s. 271-284.

BİLİRLİ Tahir, *111 Numaralı Tokat Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2006.

BİRİŞİK Abdulhamit, “Tefsir”, *TDVİA*, C. 40, İstanbul 2011, s. 281-290.

BRAGG Jhon K., *Ottoman Notables and Participatory Politics Tanzimat Reform in Tokat, 1839-1876*, Routledge Yay., London ve Newyork 2014.

-----, “Women, Family Law and Social Change at Tokat’s Şer’î Court: 1876-1909” Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2015, s. 285-294.

CİN Halil ve AKGÜNDÜZ Ahmet, *Türk Hukuk Tarihi*, 2. baskı, C.2, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 1995.

ÇELİK Betül Nazik, *Tereke Defterlerine Göre II. Mahmud Döneminde Tokat’ın Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2007.

ÇELİK Mehtap, *Tokat Şehrinde Esnaf Teşkilatına Dair Bir Araştırma (1772-1779)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Ankara 1996.

ÇİÇEK Harun, *Tokat Merkez Sancağı’nın Sosyo-Ekonomik Konumu (1800-1850)*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Samsun 2006.

DEMİR Alparslan, “Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şer’iyye Sicili-II”, *Bildiriler Kitabı*, Cilt. 1, Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu Yayınları, Ankara Aralık 2017.

DEMİR Alpaslan ve DÖNDER Yasin, “Amasya Tarihine Işık Tutacak Yeni Bir Şerhiye Sicili.” *III. Uluslararası Geçmişten Günümüze Merzifon ve Amasya Yöresi Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Edge Akademi Yayıncılık, Ankara 2015.

DEMİR Şaban, *10 Numaralı Tokat Şer’iye Sicili’nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2010.

DEMİRCİ Ahmet, *3 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2007.

DEMİRTAŞ Hasan, *12 numaralı Tokat Şer’iye Sicil Defteri’nin Transkripsiyon ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2007.

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, 28. Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2011.

DÖNDER Yasin, *XVI.-XX Yüzyılda Anadolu’da Kaybolan Yerleşmeler: Tokat Örneği*, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Dr Tezi, Tokat 2020.

DURSUN Kübra, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Tokat Kadın Giyimi ve Süsü”, Tokat Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Ankara 2013, s. 439-458.

EKİCİ Oktay, *33 Numaralı Tokat Şer’iye Sicilinin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirilmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2010.

EKİN Ümit, *Kadı Buyurdu Kâtip Yazdı Tokat’a Dair Bir Sakk Mecmuası*, Bilge Yay., İstanbul 2010.

EMECEN Feridun, “Ağnam Resmi” *TDVİA*, C. 1, İstanbul 1988, s.478-479.

EMİROĞLU İbrahim, “Mantık”, *TDVİA*, C. 28, Ankara 2003, s.18-28.

ERDOĞAN Ahmet, *Osmanlı Aile Araştırmaları Bakımından Tokat ve Tarsus Şer'iyе Sicillerinin Karşılaştırmalı İncelenmesi (1805-1845)*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Sivas 2008.

GEDİKLİ Fethi, “Osmanlı Hukuk Tarihi Kaynağı Olarak Şer'iyye Sicilleri”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.3, S.5, 2005, s. 187-213.

GENÇ Mehmet, “Mukata‘a”, *TDVİA*, C.31, İstanbul 2006, s. 129-132.

-----, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi*, Ötüken Yay., İstanbul 2000.

GÜNAY Hacı Mehmet, “Vakıf” *TDVİA*, C. 42, İstanbul 2012, s.475-479.

HALAÇOĞLU Yusuf, “Menzil”, *TDVİA*, C. 29, Ankara 2004, s.159-161.

HANİLÇE Murat, “Şer'iyye Sicillerine göre XIX. yüzyıl başlarında Tokat'ta Giyim”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S.30, 11. 2011, s.423-455.

-----, *1812-1813 Tarihli (16 Numaralı) Tokat Şer'iyе Sicili*, TTK Yay., Ankara 2013.

HAS Şükrü Selim, “Halebî, İbrahim b. Muhammed”, *TDVİA*, C. 15, İstanbul 1997, s. 231-232.

-----, “Mülteka'l-Ebhur”, *TDVİA*, C.31, Ankara 2020, s.548-551.

İNALCIK Halil, “Cizye” *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 45-48.

-----, “İstanbul: Bir İslâm Şehri”, *Marife*, S.2, Güz 2004.

-----, *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, 17. Baskı, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2011.

KALLEK Cengiz, “Dânek”, *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 457-458.

-----, “Miskâl”, *TDVİA*, C. 30, İstanbul 2005, s.182-183.

-----, “Okka”, *TDVİA*, C. 33, İstanbul 2007, s.338-339.

KANDEMİR M. Yaşar, “Eş-Şifâ”, *TDVİA*, C. 39, İstanbul 2010, s.134-138.

KAPLAN Çetin, *55 Numaralı Tokat Şer'ıye Sicili'nin Transkripsyonlu Metni ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2011.

KARABAY Kazım, *63 No'lu Tokat Şer'ıye Sicili*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Kahramanmaraş 2007.

KARAL Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi V*, 9.baskı, TTK Yay., Ankara 2011.

KELEŞ Mehmet, *Tokat'ın 18 Numaralı Şer'ıyye Sicili (1229/1813-1814)*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2003.

KILIÇ Hulusi, "Ahterî", *TDVİA*, C.2, İstanbul 1989, s. 184-185.

KIZKAPAN Adem, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılda Tokat'ta Gayr-i Müslimler*, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Sivas 2009.

KOÇU Reşat Ekrem, *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., 2015.

KUZUCU Kemalettin, *XIX. Yüzyıl Ortalarında İlbeli Kazasının Sosyal ve İktisâdî Durumu*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 1996.

KÜTÜKOĞLU Mübahat S., "Berat", *TDVİA*, C.5, İstanbul 1992, s.472-473.

-----, "Buyuruldu", *TDVİA*, C.6, İstanbul 1992, s.478-480.

-----, *Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)*, 4. Baskı, TTK Yay., Ankara 2018.

-----, *Osmanlı'nın Sosyo-Kültürel ve İktisâdî Yapısı*, 2.Baskı, TTK Yay., Ankara 2020.

MARTI Huriye, "et-Tarîkatü'l-Muhammediyye" *TDVİA*, C. 40, İstanbul 2011, s.106-108.

MAŞALI Mehmet Emin, "Mushaf", *TDVİA*, C. 31, Ankara 2020, s. 242-248.

MERCAN Mehmet, “Tokat’ın Mutasarrıflık Oluşuna Dair Bir Belge”, Tokat Kültür Araştırma Dergisi, S.17, 2002, s. 5-13.

ORHONLU Cengiz ve Nejat Göyünç “Has” *TDVİA*, C. 16, İstanbul 1997, s.268-270.

ORTAYLI İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devteinde Kadı*, Baskı 10, Kronik Yayınları, İstanbul 2019.

ÖZCAN Tahsin, “Osmanlı Mahallesi Sosyal Kontrol ve Kefâlet Sistemi”, *Marife*, S.1 Bahar 2001, s.129-151.

ÖZMEL İsmail, “Kayyım”, *TDVİA*, C.25, Ankara 2002, s.107-108.

ÖZTÜRK Mustafa, “Genel Hatlarıyla Osmanlı Para Tarihi”, *Türkler*, C. 10 Ankara 2002 s.802-903.

ÖZTÜRK Nazif, “Evkâf-ı Hümayûn Nezâreti”, *TDVİA*, C. 11 İstanbul 1995, s. 521-524.

-----, “Mütevelli”, *TDVİA*, C.32, İstanbul 2006, s.217-220.

ÖZTÜRK Said, “Kassâm”, *TDVİA*, C. 24, İstanbul 2001, s.579-582.

ÖZVAR Erol, *XVII. Yüzyılda Osmanlı Taşra Maliyesinde Değişim: Rum Hazine Defterdarlığından Tokat Voyvodalığine Geçiş*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1998.

PAKALIN Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri I*, MEB Yay., İstanbul 1993.

-----, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri II*, MEB Yay., İstanbul 1993.

-----, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü III*, MEB Yay., İstanbul 1993.

POLAT Süleyman, “Osmanlı Devletinde Nüzûl Vergisinin Teşkili Ve Gelişimi: XVI-XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Ekonomisini Nüzul Vergisi Üzerinden Değerlendirmek”, *Belleken*, C.82, S.295, Aralık 2018, s.829-862.

SALİHLİOĞLU Halil, “Dirhem” *TDVİA* C.9, İstanbul 1994, s.368-371.

SARIBAL İsmet, *23 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili Transkripsyon ve Değerlendirmesi*, Gazi Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2004.

SARICIK Murat, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Nakîbü'l-Eşrâfîlik Müessesesi*, TTK Yay. Ankara 2003.

SEYREK Ayfer, *117 No'lu Şer'iyeye Siciline Göre Tokat-Pazar Nahiyesi*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Malatya 1996.

SUBAŞI Bekir, *60 Numaralı (H.1265-1266 / M.1848-1850) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Metni ve Değerlendirilmesi*, Nevşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Nevşehir 2010.

SÜMER Faruk, "Yörükler", *TDVİA*, C. 43, İstanbul 2013, s.570-573.

ŞEYHOĞLU Ersin, *24 Numaralı Şer'iyeye Sicili'ne Göre Tokat*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2017.

ŞİMŞİRGİL Ahmet, *Osmanlı Taşra Teşkilatı'nda Tokat*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 1990.

TABAKOĞLU Ahmet, "Aşâr", *TDVİA*, C. 34, İstanbul 2007, s. 100-103.

TAŞKIN Ünal, *Osmanlı Devleti'nde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005.

TEKİN Zeki, "Türkler'de Dericilik", *TDVİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 176-178.

TIZLAK Fahrettin, "Osmanlı Devleti'nde Ham Bakır İşleme Merkezleri Olarak Tokat ve Diyarbakır", *Belleten*, C.59, S.226, 12.1995, s. 643-660.

TÜRKAY Cevdet, *Osmanlı İmparatorluğunda Oymak, Aşiret ve Cemaatlar*, *Tercüman*, İstanbul 1979.

UĞUR Yunus, "Şer'iyeye Sicilleri", *TDVİA*, C.39, İstanbul 2010 s.8-11.

ULUÇAY Mustafa Çağatay, *Padişahların Kadınları ve Kızları*, 2. Baskı, TTK Yay., Ankara 1985.

ULUDAĞ Süleyman, "Delâilü'l-Hayrat", *TDVİA*, C. 9, İstanbul 1994, s. 113-114.

UYGUNUÇARLAR E. Erhan, *Kenanzâdeler*, Kitabevi Yay. İstanbul 2019.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı, *Osmanlı Devletinin İlmiye Teşkilâtı*, 4.baskı, TTK Yay., Ankara 2014.

ÜNAL Mehmet Ali, *Osmanlı Tarihi Sözlüğü*, 1. Baskı, Paradigma Yay., İstanbul 2011.

VEFİK Ahmet, *Tekâlif-i Kavâidi*, Matbaa-i Kader, İstanbul 1328.

YAZICI Emel, *47 Numaralı Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonlu Metni ve Değerlendirmesi*, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Tokat 2011.

YEDİYILDIZ Bahaeddin, "Vakıf" *TDVİA*, C. 42, İstanbul 2019, s.479-486.

YEL Ali Murat ve KÜÇÜKAŞCI Mustafa Sabri, "Mahalle", *TDVİA*, C.27, Ankara 2003, s.323-326.

YEŞİLAY Mustafa, *H.1227-M.1812 tarihli Tokat Sicil Defterinin Transkripsiyonu ve İndeksi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Ankara 1992.

YILDIRIM Ömer, *1797-1798 Yıllarına Ait Tokat Şer'iyeye Sicillerinde Yer Alan Belgelerin Sosyal ve Ekonomik Yönden Tahlili*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Samsun 2007.

YILDIZ Hacer, *50 Numaralı (H.1253-1254 / M. 1838-1839) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Kayseri 2007.

YILMAZ Yasemin, *82 Numaralı (H.1304-1313 /1886-1896) Tokat Şer'iyeye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirmesi*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış YI Tezi, Kayseri 2010.

YÜCEKAYA Hüsnü, *Şer'iyeye Sicillerine Göre: 19. Yüzyılda Amasya, Kayseri, Tokat ve Trabzon Şehirlerinde Dokumacılık*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Dr Tezi, Ankara 2011.

YÜKSEL Ahmet, "Tokat'ın Osmanlı Seferlerine Katkısı Hakkında Bazı Bilgiler" Tokat Tarihi ve Kültürü Sempozyumu, *Bildiriler*, C. 1, Tokat 2015, s. 781-792.

İnternet Siteleri

<https://www.dersimiz.com/terimler-sozlugu/enam-enam-nedir-ne-demek-26449>

<http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>

<https://www.nedirnedemek.com/>

<https://m.tokat.bel.tr/Muhtarlar.php>

<http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/>

<https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Sayfalar/Arama/OzelArama.aspx>

<http://www.isam.org.tr/>

[Kıbrıs tarihini aydınlatan belgeler \(ufukotesi.com\)](#)

<http://www.kadisicilleri.org/>

<http://www.yazmalar.gov.tr/eser/risale-i-bey-u-sira/116596>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:

Osman ŞAHİN

